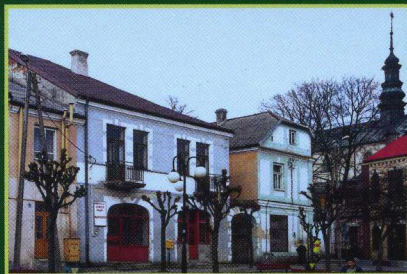
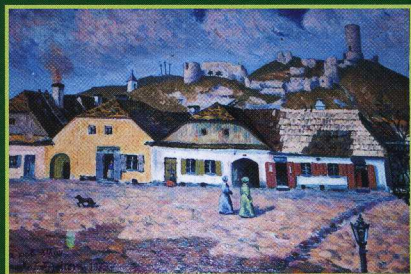

ILŻA

zapamiętana

Jerzy Karol
Madejski

IŁŻA
zapamiętana

IŁŻA

zapamiętana

Jerzy Karol Madejski

STOWARZYSZENIE OŚWIATOWE SYCYNA

Biblioteka Sycyńska

Monograficzna seria wydawnicza

Redaktor naukowy: **prof. dr hab. Henryk Bednarczyk**

Tom XII

Jerzy Madejski

Itza zapamiętana

Przy powstaniu książki współpracowali z autorem:
*Beata Bujakowska, ks. Kanonik Stanisław Hamera,
Krzysztof Kozera, burmistrz Janusz Rzońca,
dr Jan Pedowski, Kazimierz Szmit i inni*

ISBN 83-918104-9-6

Copyright by: Stowarzyszenie Oświatowe SYCYNA, 2004

Współpraca wydawnicza: Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu

Redaktor prowadzący: *Krzysztof Bartodziej*

Fotografie: *Jerzy Madejski*

Opracowanie wydawnicze: *Krzysztof Bartodziej, Joanna Iwanowska,
Marcin Oliński*

Projekt okładki: *Krzysztof Bartodziej*

Druk i oprawa: Instytut Technologii Eksploatacji
26-600 Radom, ul. K. Pułaskiego 6/10, tel. 364-42-41, fax 364-47-65
e-mail: instytut@itee.radom.pl <http://www.itee.radom.pl>

Od autora

*Wielki, kto w życia nieuchwytnym pędzie
Choćby dźwięk jeden stamtąd wydobędzie
Lub woń, lub jeden promień światła skradnie!...*
„Sonet”; B. Leśmian

Iłża – miasto w dolinie Iłżanki z bogatą przeszłością i piękną historią. Osnute legendą. Miasto szczycące się tradycją rzemiosła garncarskiego. Inspirujące malarzy i poetów. Również tego najznamienszego, który ślad trwały w mieście pozostawił – Bolesława Leśmiana.

Mieczysław Jastrun w słowie wstępnym do „Wierszy wybranych” Leśmiana, wydanych w roku 1955, napisał: „Z życiorysem Leśmiana związana jest szczególnie miejscowość Iłża, do której jeszcze pradziad jego matki sprowadzony został przez Staszica, jako mistrz w dziedzinie produkcji porcelany. Iłża również była miejscem późnej i dozgonnej miłości poety i tu powstała większość jego erotyków, które tak odrębne miejsce zajmują w liryce naszej”.

Jest to książka o mieście, ludziach z nim związanych, o poezji i sztuce.

Wiele zawdzięczam panu Adamowi Bednarczykowi, zmarłemu w sierpniu 1999 roku badaczowi, kolekcjonerowi informacji i przedmiotów, gromadzącemu w swoim mieszkaniu pamiątki po Leśmianie, i autorowi kilku o nim publikacji. Pamiętam, jak bodajże w 1992 roku wybraliśmy się na spacer Leśmianowskim szlakiem. Najpierw pod stary dom na zboczu wzgórza zamkowego, skąd prowadziło najłagodniejsze na nie wejście. Wtedy jeszcze pan Adam był w pełni sił i dotrzymał mi kroku przy wspinaczce. Opowiadał o domu Sunderlandów, altance i malinowym chruśniaku. Później, podczas jubileuszowych X Dni Leśmianowskich, w 1996 roku, gdy do mieszkania Adama Bednarczyka zawitała wraz ze mną Magda Umer, gospodarz nie czuł się najlepiej. Ale gościnnie był jak zwykle. Częstoował nas herbatą i pokazywał najcenniejsze pamiątki – olejny portret Leśmiana z okresu młodości malowany przez Norberta Jastalskiego i półakt Dory pędzla Celiny Sunderland z 1917 roku. Nie omieszkał pan Adam wydobyć z szuflady księgi pamiątkowej, o wpis do której nas poprosił. Wśród wielu wpisów szczególnie jeden, przez Monikę Warneńską napisany, utkwiał mi w pamięci

„Życzę, aby wszystkie Pana trudy i wysiłki zmierzające do tego, aby ocalić od zapomnienia wszystko, co godne pamięci, zostały uwieńczone powodzeniem. Trudno byłoby – raz odwiedziwszy Iłżę – wyobrazić ją sobie bez pana Adama Bednarczyka”.

Pisałem o Iłży słuchając także wspomnień pana Kazimierza Szmita, który chyba dzięki wybornym miodom i świetnej nalewce, sporządzanej według znanej sobie tylko receptury, ma tak świetną pamięć i o swoich doświadczeniach wojennych w lasach starachowickich opowiadać potrafi.

Doktor Bogusław Drotleff przybliżył mi historię iłżeckiej służby zdrowia, co uzupełnił dr Jan Pedowski. Pani Maria Chłopek pozwoliła mi bliżej poznać Józefa Myszkę, piewcę folkloru z Błaziń, a Barbara Adamus wprowadziła mnie w krąg garncarskiego rzemiosła. Z muzealnymi zbiorami zapoznała mnie pani Beata Bujakowska. Krzysztof Kozera, dyrektor Domu Kultury, gościł mnie wielokrotnie w swojej placówce, gdzie niemałych przeżyć dostarczali mi recytatorzy i śpiewający poezję.

Zdopingowany przez organizatora corocznych konkursów w kategorii esejów o Bolesławie Leśmianie zgłaszałem i ja swoje prace zdobywając raz drugie miejsce, raz wyróżnienie, a w 2003 r. nagrodę główną.

Kontakty z mieszkańcami Iłży, animatorami życia kulturalnego nie były przypadkowe. Przyjeżdżałem do Iłży jako dziennikarz, pisząc o tym, co godne odnotowania.

To moja rekomendacja, ...

Szczególne podziękowanie składam prof. Henrykowi Bednarczykowi, którego osobiste zaangażowanie w popularyzację „małych ojczyzn”, miejscowości sławnych historią, od jego rodzimej Sycyny poczynając, daje efekty w postaci szeregu publikacji dokumentujących historię i dzień dzisiejszy miejscowości regionu radomskiego.

Dziękuję dr. Dariuszowi Kupiszowi za wnikliwą ocenę moich poczynień, która umożliwiła dokonanie poprawek i skrótów zgodnie z jego sugestiami, przez co opowieść o Iłży stała się bardziej klarowna.

Trudno pisać dla wszystkich. Ktoś na pewno będzie niezadowolony, bo pomiąłem lub zbyt skrótowo potraktowałem wątek, który jego zdaniem należało rozwinąć, inny za złe będzie mi miał zaprezentowanie tej, a nie innej znaczącej postaci.

Jeśli jednak w tej książce uda mi się uchwycić *promień słońca przeświecający przez basztę*, to cel swój osiągnę.

Jerzy Madejski

Spojrzenie w przeszłość

Początki Iłży skrywają się w odległych czasach formowania państwowości polskiej. W źródłach pisanych nie znajdujemy dokumentów jednoznacznie wskazujących datę powstania osady. Dowiadujemy się tylko, że w drugiej połowie XIII wieku Iłża była w posiadaniu biskupów krakowskich. Ziemię tę otrzymali biskupi na własność prawdopodobnie za Bolesława Krzywoustego (1107–1138) albo, jak chcą niektórzy historycy, za rządów Kazimierza Odnowiciela (1034–1058) bądź Bolesława Śmiałego, który był królem od 1076 roku. Inni autorzy opracowań historycznych datują przejście Iłży na własność biskupów krakowskich na początek XIII wieku, kiedy to biskup Iwo Odrowąż włączył osadę do zarządzanej przez siebie diecezji.

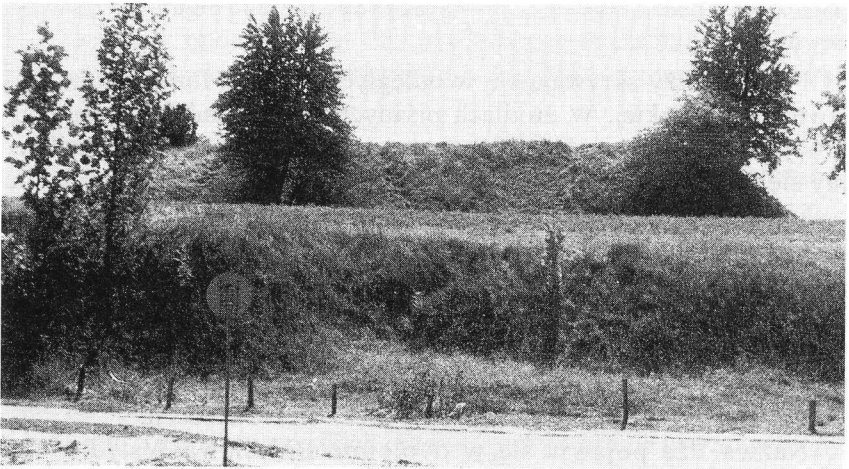
Nazwa Iłża pojawia się w dyplomie Bolesława Wstydlivego (1243–1279) wystawionym 8 maja 1260 roku w Krakowie, a następnie w dokumencie spisanim 11 czerwca 1275 roku w Stobnicy. Dokument z 1260 roku zachował się do naszych czasów w wersji przepisanej w początkach XIV wieku, dlatego nie jest dla historyków w pełni wiarygodny. Drugi z dokumentów z 1275 roku zawiera podobne informacje o immunitetach biskupa krakowskiego w jego posiadłościach w Tarczku i Iłży, a jego autentyczności nikt nie kwestionuje. Iłża wymieniona w obu zapisach obok miejscowości Tarczek miała już w XIII wieku znaczące uprawnienia, co pozwala przypuszczać, że metryka osady jest znacznie wcześniejsza.

Pierwsze zasiedlenie terenów miało charakter „wyspowy”. Iłża i otaczające ją miejscowości stanowiły enklawę wśród obszarów puszczań-

skich. „Na północy zaplecze ośrodka iłżeckiego sięgało terenów leśnych oddzielających dolinę Modrzejowicy (dopływ Iłżanki) od „opola skaryszewskiego”, związanego silnie w okresie wczesnośredniowiecznym z kasztelanią radomską. Na północnym zachodzie przypuszczalną granicę zaplecza iłżeckiego wyznaczały szeroko rozlane bagna w dolinie Modrzejowicy. Oddzielały one wierzbićką włość możnowładczą od posiadłości biskupich ciągnących się dalej wzdłuż górnej Iłżanki i jej dopływów w okolicach Osin i Mirowa”¹.

Miasto Iłża leży u stóp wzgórz wapiennych ograniczających dolinę Iłżanki od zachodu i północnego wschodu. Na najwyższym wzgórzu są dziś ruiny zamku wzniesionego w średniowieczu dla biskupów krakowskich. Na stoku innego wzniesienia, ok. półtora kilometra od dzisiejszego centrum miasta, znajduje się stożkowe wzniesienie. Kopiec ma 8 metrów wysokości, 45 metrów średnicy podstawy i 27 metrów średnicy spłaszczonego szczytu. Mimo iż miejscowa ludność uważała przez lata, że jest to tatarski kurhan, tatarski kopiec nie jest mogiłą, tylko pozostałością po dawnym grodzisku słowiańskim. Przylegała do niego osa-

„Tatarski kopiec ” przy ul. Staromiejskiej

da rzemieślniczo-handlowa, która uległa zniszczeniu prawdopodobnie w XII wieku. Potwierdzają to badania, z których wynika, że na obszarze po prawej stronie koryta Iłżanki wzdłuż ulicy Staromiejskiej i drogi do Chwałowic istniała duża koncentracja osadnictwa z początków średniowiecza. Archeolodzy prowadzili badania na tym terenie w latach pięćdziesiątych i siedemdziesiątych. Interesowali się całą prawobrzeżną częścią doliny Iłżanki i otaczającymi ją wzgórzami. Na tym obszarze znaleziono ceramikę, kości oraz żużel żelazny z pieców dymarkowych, nie

¹ O. Lipińska „Geneza i rozwój osadnictwa Iłży w okresie wczesnośredniowiecznym”, (w:) Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego, Radom 1979, tom XVI zeszyt 3, s. 18.

wiadomo jednak czy żużel był ubocznym produktem wytwarzanych tu przedmiotów, czy został przypadkowo przywieziony z innych terenów.

W pierwszej połowie XIII wieku Iłża była ważnym ośrodkiem rzemieślniczo-targowym, rozwijającym się wraz z ożywieniem gospodarczym Małopolski i prowadzoną przez biskupa krakowskiego Iwo Odrowąża akcją kolonizacyjną na północy od Gór Świętokrzyskich. Wiele opracowań podaje rok 1239 jako datę nadania praw miejskich na mocy przywileju księcia Bolesława Wstydlivego przez Biskupa Iwona Odrowąża. Data ta budzi wątpliwości, gdyż z katalogu biskupów z 1852 roku wynika, iż biskup Iwo Odrowąż zmarł w 1229 roku. Ustalenie dokładnej daty nadania praw miejskich jest przy dzisiejszej wiedzy historycznej niemożliwe. Pierwotny akt lokacyjny nie zachował się, ale uwzględniając uprawnienia targowe osada musiała mieć wcześniej prawa miejskie. Jako miasto, Iłża pojawia się w źródłach pisanych w drugiej połowie XIII wieku; przedstawiana w formie: Hislza, Yslza, Isslza, Iszla.

Powstanie miasta w czasach średniowiecza wiązało się ze zmianą sieci dróg i przeprawy przez Iłżankę. Dokumenty Wacława II z 1294 i 1295 roku zwalniają miasta Tarczek i Iłżę od czynszu i zezwalają na ich obwarowanie. Dokumenty te mogły jednak dotyczyć „Starego Miasta”. Zniszczenie miasta tradycja wiąże z najazdem tatarskim w 1241 roku.

W związku ze wznoszeniem zamku biskupiego na wyeksponowanym terenie punkcie obronnym, przeniesiono siedlisko miasta w jego pobliże. Powodem były również najazdy tatarskie niszczące w 1241 i 1260 roku gród i osadę targową. Nieznana jest dokładna data translokacji, bowiem przejmowanie funkcji miasta następowało stopniowo. Jednak osada u stóp góry zamkowej założona została w sposób planowy według obowiązującego wówczas schematu urbanistycznego. Prawdopodobnie na przełomie XIII i XIV wieku mieszkańcy Iłży otrzymali rozległe ziemie uprawne. Biskup Jan Grot sprowadził rzemieślników i podzielił ziemie między mieszczan. Według Jana Długosza obszar gruntów miejskich wynosił 50 łanów (ok. 875 hektarów). Dodać do tego należy 3 łany gruntów wójtowskich (wzdłuż ulicy Wójtowskiej) oraz liczne niwy kościelne i tereny pod wspólny wygon.

Pewnym jest, że za Władysława Łokietka nowe miasto już istniało. Świadczy o tym dokument z 6 sierpnia 1333 roku wydany w mieście Iłży, dotyczący nadania kowalom Paczoldowi i jego synowi Mikołajowi, sadzawki i kuźnicy położonej *in antiqua nostra civitate Iszla* (w naszym starym mieście).

W II połowie XIII wieku i na początku XIV Iłża stawiana była wielokrotnie w dokumentach za wzór stosowania prawa niemieckiego dla osady targowej. W 1317 roku Władysław Łokietek nadając biskupom krakowskim wieś Piotrawin zastrzegł jej mieszkańcom takie same swobody, jakie ma miasto Iłża i jej mieszkańcy. Tak więc w II połowie XIII wieku status Iłży był ustabilizowany.

Lokalizacja miasta na prawie magdeburskim to przede wszystkim wytyczenie nowego planu urbanistycznego z regularnym układem placów i ulic. Na czterohektarowym obszarze wytyczono kwadratowy rynek i prostopadłe wychodzące z jego boków ulice. Cały teren podzielono na 100 parceli budowlanych. W północno-zachodnim rogu rynku zbudowano kościół, najpierw drewniany. Około roku 1480 kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP odnowił i bogato wyposażył proboszcz Stanisław z Woyczyc. Gdyby przyjąć, że wspomniany już dokument Wacława II dotyczący także obwarowania miasta, odnosił się do nowego miasta, to trzeba stwierdzić, że murów warownych nie wybudowano. Według Jana Długosza dopiero Florian z Mokrska, biskup krakowski od 1367 r. „*Tak Bodzentyn, jak i Iłżę murem i wieżami otoczył*”. Mury wyposażono w cztery bramy, z których jedna od strony zachodniej zwana „Piekło” nie posiadała przejazdu.

Sentymentalisci wywodzą etymologię nazwy miasta z legendy, wbrew filologom, dla których jest oczywiste, że nazwa ta pochodzi od topograficznego umiejscowienia, charakteryzującego teren podmokły, nadrzeczny. Bowiem to przez uproszczenie grupy spółgłoskowej Iłża powstała Iłza... Niektórzy badacze wywodzą genezę nazwy miasta od iłu pokrywającego okoliczne wzgórza. Ale czy nie lepiej brzmi, gdy wywodzimy tę nazwę z legendy o księciu, który spadł z zamkowej wieży, a potok łąz wylanych przez matkę sprawił, że zaczęto to miasto nazywać „jej łąz”. Niech więc dla romantyków ten wywód będzie etymologiczną wskazówką. Legend o zamku i górze, na której stoi, jest wiele. Jedne mówią o ukrytych tu skarbach, inne o labiryncie korytarzy pod basztą. Może są takie, do dziś nie zbadane?

Resztki zamkowych murów być może skrywają jeszcze swoje tajemnice. Przed laty na zamku iłżeckim rozpoczęto badania. Potem tylko czytano się o planach, których nie realizowano, bo najczęściej brakowało na nie pieniędzy. Ale jakże tu nie wskrzeszać we wspomnieniach historycznych wizyt na zamkowym wzgórzu, skoro każda z nich posłużyć by mogła za kanwę powieści czy scenariusza filmowego. Podczas podróży na Litwę zatrzymał się w zamkowych komnatach Władysław Jagiełło.

W 1511 roku podejmowano w Iłży Zygmunta I Starego, a rok później Zygmunta III Wazę. Czyż nie jest wielce romantyczną historia spotkania Cecylii Renaty z Władysławem IV. Córka austriackiego cesarza Leopolda II zatrzymała się w Iłży 6 września 1637 roku w drodze do Warszawy. Zgodnie z podpisanym w Wiedniu kontraktem *per procura* miała niebawem zostać żoną Władysława IV. Młodzi nie mieli okazji wcześniej się zobaczyć. Król zaprosił więc Cecylię do Iłży, ale przezornie, prawdopodobnie, by uniknąć rozczarowania, wolał obserwować ją z tłumu. Sam przebrany był za mieszczanina i nierozpoznany taksował z ukrycia swą wybrankę. Wieść głosi, że uroda dziewczyny zachwycała go i nie pozostawiał jej długo w niepewności...

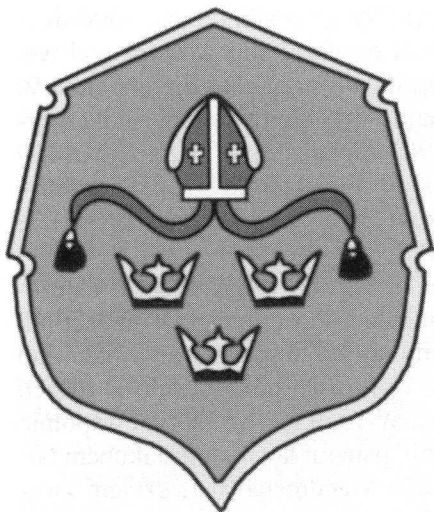
W XV wieku, gdy liczba ludności Iłży wynosiła już ok. 1500 osób biskup Zbigniew Oleśnicki ufundował przyszpitalny kościół pod wezwaniem św. Ducha. Przylegał do szpitala – przytułku dla ubogich. W zachowanym do dzisiaj budynku znajdowały się dwie izby – dla mężczyzn i dla kobiet. Dochodami szpitala zarządzał proboszcz, kontrolowany przez dwóch przedstawicieli rady miejskiej. W szpitalu przebywało od kilku do kilkunastu biedaków. Mieli zapewnioną opiekę, ale nie wolno im było żebrać.

Władza w mieście należała dziedzicznie do wójta, którym najczęściej zostawał zasadzca (zasadzca, lokator – to organizator miasta lub wsi lokowanej na prawie niemieckim, najczęściej zostawał wójtem lub sołtysem). W 1372 roku dziedziczne wójtostwo pozostawało w rękach Floriana i Mikołaja – synów Barnaby. W 1379 r. wójt Florian wspólnie z obecnymi opatrznociowymi mężami, panami ławnikami Jakubem Niklem, Jakubem Merkatozem, Zaganiem Mendrosiem i Leszkiem zwanym Jakuszek zatwierdził akt sprzedaży młyna.

Uprawnienia i dochody wójta były znaczne. Otrzymywał szóstą część z opłat mieszczan, które ci składali na rzecz biskupa z tytułu użytkowania domów, ogrodów, wykonywanego rzemiosła, korzystania z kramów miejskich. Do wójta należała trzecia część dochodów z kar i opłat sądowych, tytułem przewodniczenia ławie miejskiej. Do jego uposażenia należały łąny podzielone na trzy niwy nad drogą do Jedlanki, przy trakcie z Chwałowic, 2 łąny roli miary średniej w Iłży, oraz łąki pod miastem na 10 wozów siana. Był wójt właścicielem dużego młyna o trzech kołach nad Iłżanką, a sześciokilometrowy odcinek rzeki miał do wyłącznego użytkowania. Posiadał też dom w obrębie murów zwolniony od podatków i *ciężarów miejskich*. Jako lennik biskupów był wójt zobowiązany do konnej służby wojskowej w towarzystwie dwóch zbrojnych sług.

Nie na rękę było zamożnemu mieszczaństwu dziedziczne wójtostwo, wyłonili więc konkurencyjny organ samorządu – radę miejską. W jej skład weszło czterech obieralnych radnych: jeden z nich przewodnicząc radzie, pełnił funkcje burmistrza. Rada przejęła większość obowiązków wójta i zapanowała nad życiem miasta.

Na systematycznie odbywanych naradach, tzw. schadzkach, podejmowano uchwały dotyczące poboru podatków, zapewnienia bezpieczeństwa, zwłaszcza przeciwpożarowego, kontroli organizacji rzemiosła, handlu itp. Z radą współpracowały iłżeckie cechy. Widocznym znakiem rady miejskiej była pieczęć – najstarsza zachowana pochodzi z 1500 roku. Przedstawia biskupa w uroczystej pozie, wspartego lewą ręką o pastorał, prawą ma wzniesioną do błogosławieństwa. U kolan stoi tarcza z trzema koronami – herbem kapituły krakowskiej. W otoku pieczęci umieszczono napis *Sigillum Civitatis Islensis anno 1500*. Używano także pieczęci mniejszej, na której oprócz przytoczonego napisu znaj-

Herb Łży

dował się tylko herb kapituły krakowskiej. Z tej pieczęci, dodając infułę odwzorowano herb miasta.

W Łży były dogodne warunki do rozwoju rzemiosła opartego o *siłę wodną*, o czym świadczą wzmianki o młynach na Łżance w XIV i XV wieku. W dokumentach wymieniani są kowale, młynarze, przekupnie, a w XV wieku można już mówić o początkach cechu garncarskiego. W kuźniach produkowano narzędzia rolnicze, m.in. pługi, kosy. Spotykamy też informacje o młynach w mieście. Już w połowie XIV wieku własny młyn na stawie przy starym

mieście posiadali biskupi krakowscy, a trzecia część z jego dochodów należała w 1359 r. do mieszczanina łżeckiego Piotra. Wdowa po nim Katarzyna w 1379 sprzedała te dochody biskupowi Florianowi Mokrskiemu za 39 grzywien. Także wójt łżecki posiadał własny młyn, w którym dwa koła służyły do mielenia zboża, trzecie do tłoczenia siodu na piwo. W 1413 r. Władysław Jagiełło potwierdza wcześniej nadane miastu dwa jarmarki oraz cotygodniowy targ. Handel w Łży rozwijał się dzięki przebiegającym przez miasto szlakom handlowym.

Na wiek XVI i pierwszą połowę XVII wieku przypada okres rozkwitu Łży. Przyczyniła się do tego opiekuńcza polityka królów oraz właściciele miasta biskupów krakowskich. Jedni i drudzy przebywali w Łży ze swoimi dworami, co dodawało splendoru, ale też aktywizowało mieszczan. Biskup Franciszek Krasieński podarował miastu łąkę z urządzeniem do bielienia płótna, którą nazywano Blechem, oraz młyn z urządzeniem do obróbki sukna na Łżance. Biskup Marcin Szyszkowski nadał Łży plac do wypalania cegły i wapna, zwany stąd cegielnią.

W XVI wieku wspomina się o zamku, kościele parafialnym, murach miejskich i o jakiejś murowanej kamienicy w rynku. Wiek później Szymon Starowolski pisał o Łży „miasto biskupa krakowskiego wyróżnia się domami ceglaniem i dostarcza całej Polsce pięknych garnków”. W 1552 r. wymienia się ulicę Garncarską. W 1571 r. garncarze obok członków cechu kowali stanowili najliczniejszą, liczącą 16 osób grupę rzemieślników.

Na podstawie Świętopietrza, tj. podatku płaconego przez wiernych na rzecz Stolicy Apostolskiej, wiadomo, że Łża w połowie XIV wieku

liczyła 700 mieszkańców. W 1645 roku Iłża liczyła 2050 ludności, a w 1653 roku – 1950 osób.

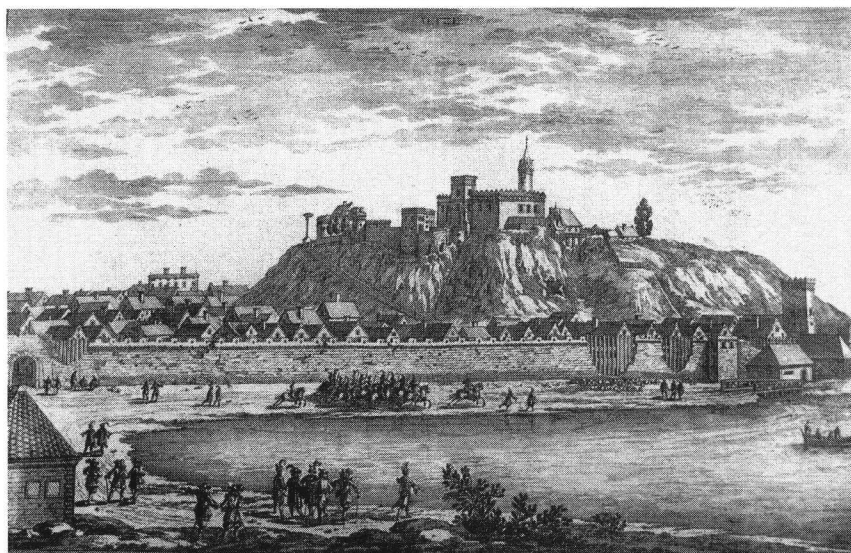
II połowa XVII wieku to dla Iłży, podobnie jak wielu miast w Polsce okres upadku, związany ze zniszczeniami podczas „potopu szwedzkiego”.

Dzięki obrazom i rysunkom szwedzkiego żołnierza Eryka Dahlberga wiemy, jak wyglądała Iłża w połowie XVII wieku. Całe miasto otoczone było murem z wysokimi blankami (krenelażami). W murze dostrzec można dwie bramy. Widoczne są uszkodzenia, w kilku miejscach uzupełnione drewnianymi palisadami. Pod same mury podchodził zalew Iłżanki. Na pomoście nad rzeką stoi młyn o dwóch kołach i tartak. Za miejskimi murami widoczna jest gęsta zabudowa miasta z górującym nad nim ratuszem i renesansową attyką bez wieży. Nad tym wszystkim wznosi się okazały zamek, położony na wzgórzu, otoczony murami i basztami.

Szwedzi wkroczyli do Iłży we wrześniu 1655 roku w pościgu za wycofującymi się wojskami Jana Kazimierza. Miasta bronił oddział, który okopał się na wzgórzu św. Leonarda, gdzie obecnie mieści się szpital, a po przeciwnej stronie cmentarz. Obrona trwała kilka godzin. W zajęтым mieście Karol Gustaw pozostawił garnizon, którego zadaniem było umocnienie szwedzkiego panowania w Małopolsce. W 1656 roku opuszczający Iłżę Szwedzi całkowicie zniszczyli zamek i miasto. Rozmiarów klęski dopełnił kolejny przemarsz Szwedów w kwietniu 1657 roku. Według informacji z 1662 roku liczba mieszkańców spadła do 1025 osób.

Po tych zniszczeniach stała się Iłża ofiarą napaści nieopłacanych żołnierzy polskich. W 1662 roku żołnierze ci założyli konfederację pod nazwą Związku Święconego. Przez rok, pertraktując z królem pusto-

Iłża w 1655 roku. Miedzioryt Eryka Dahlberga

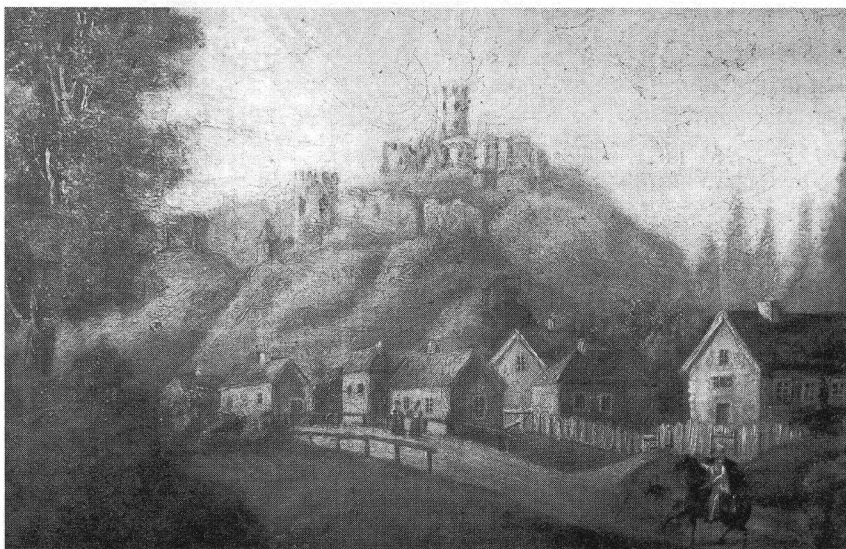
szyli okoliczne wsie i miasteczka biskupiego klucza. Do wycofania się i rozwiązania konfederacji zmusiła ich dopiero zaraza, która wybuchła w maju 1663 roku i zdziesiątkowała ludność.

W Iłży w 146 domach mieszkały zaledwie 564 osoby, a 185 domów nie było zamieszkałych. Dopiero pod koniec XVIII wieku miasto zaczęło podnosić się z gruzów i budować nowe domy. Według danych z 1759 roku w mieście było 177 domów, w 1775 – 208, a w 1778 – 200.

W wyniku rozbiorów Polski w latach 1772–1795 miały miejsce wydarzenia, które zaważyły na dalszych losach Iłży. 27 lipca 1789 roku na Sejmie Wielkim zapadła decyzja o zajęciu dóbr biskupa krakowskiego na rzecz skarbu państwa i przeznaczeniu dochodów z nich płynących na organizację armii, której potrzebowała zagrożona Rzeczpospolita. W zamian biskup krakowski miał otrzymać stałą pensję – 100 tysięcy złotych rocznie. Zakończyła się więc władza biskupa krakowskiego w Iłży, a miasto znalazło się w gronie miast „narodowych”. Na opuszczonym przez biskupów zamku zjawili się komisarze sejmowi w celu przejęcia i oszacowania dóbr. Zastali miasto zniszczone. Oprócz kilkunastu murowanych kamienic w rynku pozostałe zabudowania to drewniane chaty, często bez kominów, lub z kominami z gliny na zewnętrznych ścianach domów. W środku miasta stał zrujnowany gmach ratusza. Po dawnych murach miejskich pozostały tylko gruzy.

Komisarze podjęli szereg decyzji w celu podźwignięcia Iłży z upadku. Ograniczono produkcję i spożycie alkoholu, zapewniono mieszkańcom pomoc budowlaną.

Iłża z przełomu XVIII i XIX wieku – autor obrazu nieznany

W wyniku ostatniego rozbioru 1795 roku Iłżę zajęli Austriacy. Przebywali tu do 1809 roku i nic dobrego po sobie nie zostawili. Mieszkańcy, których wg spisu było w Iłży w 1810 roku 1119, nadal oczekiwali poprawy położenia, która miała nadejść wraz z powstaniem Królestwa Polskiego. W planach odbudowy przemysłu w Zagłębiu Staropolskim znalazło się także miejsce dla Iłży. Stanisław Staszic, radca stanu w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji Królestwa widział rozbudowę przemysłu w ścisłym powiązaniu ze zmianami gospodarki miast. Na potrzeby Komisji rada miejska sporządziła w 1820 roku opis „statystyczno-historyczny” Iłży. Mieszkało tu już wówczas 1800 osób. Zabudowa miasta była uporządkowana. Geometra Wincenty Jarocki sporządził plan, na który naniesiono ulice: Błazińską, Bodzentyńską, Chwałowicką, Garncarską, Kaleta, Kowalską, Międzyrzecze, Mostową, Na Probostwo, Nową, Panny Marii, Świętego Ducha, Zagumnie. Na rynku usunięto ruiny rozebranego ratusza. Na planie widnieje też drugi plac „Koński Targ”. Stanisław Staszic podjął decyzję o założeniu w Iłży – w oparciu o miejscowy surowiec – fabryki fajansu. W 1823 roku zawarto w tym celu kontrakt z Żydem przybyłym z Anglii Levim Seligą Sunderlandem. Fabryka stanowiła poważną konkurencję dla miejscowych garncarzy. W 1830 roku w fabryce wybuchł pożar, który zahamował znacznie jej rozwój. Pomimo to nie zaprzestano produkcji do 1903 roku wytwarzając tu wyroby wzorowane na ceramice angielskiej.

W dobie zaborów miasto dzieliło losy narodu. W sierpniu 1831 roku w Iłży miała miejsce (opisana dalej) poważna potyczka wojsk polskich

Iłża – widok XIX-wiecznego miasta

z rosyjskimi. Z powodu działań wojennych i towarzyszącego im pożaru miasto poważnie ucierpiało, co skutkowało znacznym wyludnieniem i wręcz cofnięciem w rozwoju.

Ludność została zdziesiątkowana epidemią cholery i dopiero w 1857 roku osiągnęła stan z roku 1820. Miasto zostało odbudowane i z każdym rokiem przybywało w nim ludności. W 1861 roku zamieszkiwało w Iłży 2111 osób, w 1882 roku – 3475, a w 1897 roku – 4230 osób. Rozwijało się rzemiosło. Działało ponad 100 garncarzy, ich wyroby słynne były w całym kraju. Szewstwem trudniły się 34 osoby.

Mieszkańcy Iłży czynnie włączyli się do powstania styczniowego. Za tę aktywność, jak wiele miast polskich, w listopadzie 1869 roku na mocy ukazu carskiego Iłża została zdegradowana do roli osady. Miejsce burmistrza zajął wójt.

Pierwsza wojna światowa również nie ominęła Iłży. Przemaszerywowali, zajmowali i walczyli tu ze sobą Austriacy, Niemcy i Rosjanie. Wiosną 1915 roku Rosjanie opuszczając Iłżę wysiedlili ludność i spalili domy. Gdy miasto zajęli Austriacy, panował głód i szerzyły się choroby.

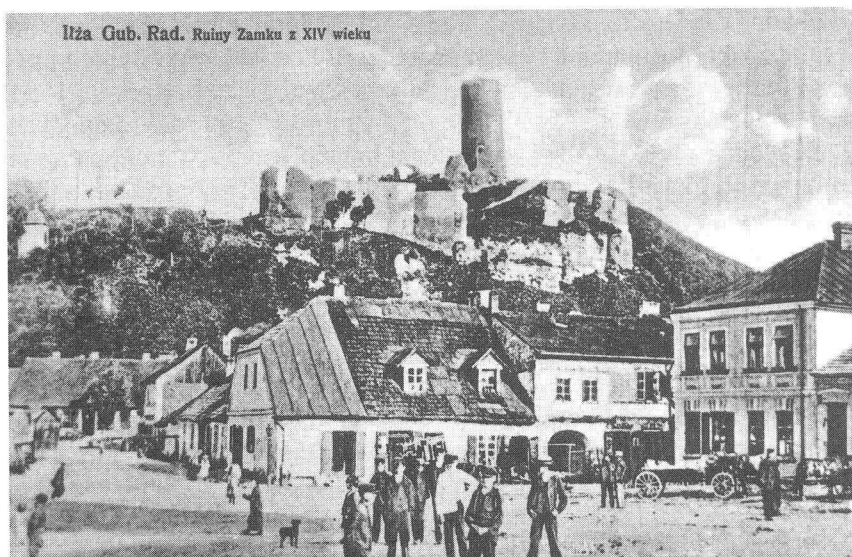
W 1924 roku Iłżę ponownie podniesiono do rangi miasta, jednak siedziba powiatu mieściła się w sąsiednich Starachowicach. W Iłży brak było odpowiednich pomieszczeń.

Zorganizowana po wojnie szkoła przy ulicy Błazińskiej dysponowała tylko czterema salami i zajęcia z tego powodu odbywały się również w domach prywatnych. Kłopoty lokalowe miał także szpital, który do piętrowego budynku przeniósł się dopiero w 1928 roku. Sytuacja w szkolnictwie poprawiła się dopiero w latach 30. Nowa szkoła powszechna otrzymała budynek przy ulicy Wójtowskiej. W 1937 roku powstało gimnazjum. Życie kulturalne skupiało się w remizie Ochotniczej Straży Pożarnej. Przy straży istniała orkiestra dęta, w szkole powszechnej działał chór. Drugi, „Lutnia”, istniał przy kościele parafialnym.

W 1939 roku Iłża znalazła się w rejonie działań wojennych. Zgrupowanie gen. Stanisława Skwarczyńskiego wchodzące w skład armii „Prusy” znalazło się 7 września w okrążeniu w okolicach Iłży. Po ciężkiej walce okupionej dużymi stratami oddziały polskie przedarły się okrężną drogą w kierunku Wisły.

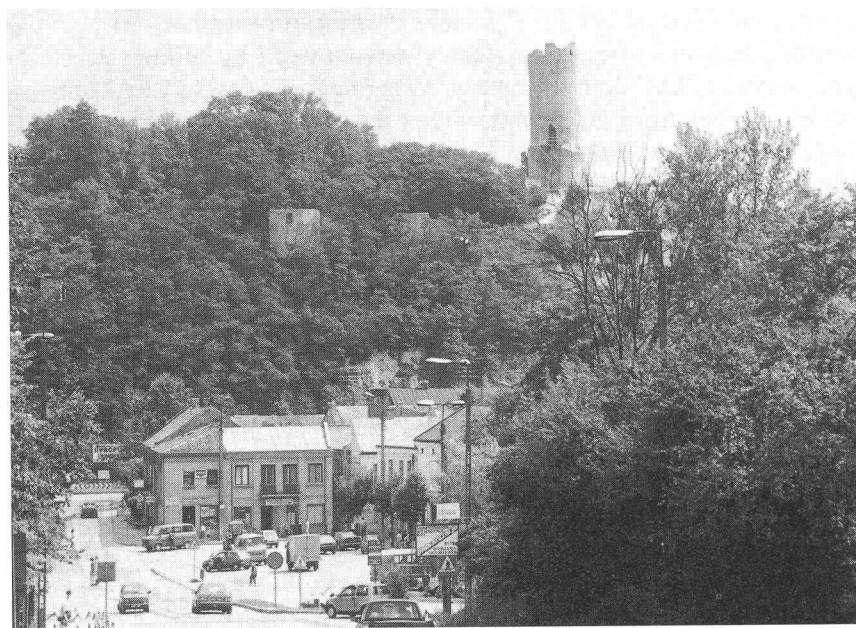
Rozpoczęła się okupacja niemiecka. Tereny wokół Iłży były miejscem działania i dawały schronienie licznym oddziałom partyzanckim ze zgrupowań AK, BCh i AL.

Po zakończeniu II wojny światowej w 1945 roku w Iłży mieszkało 3813 osób, zaś 20 lat później – 3338 osób. Spółdzielnia Pracy „Wapiennik” zatrudniała 45 osób. Pracowały 3 młyny, rozlewnia piwa i wód gazowanych. Cały iłżecki przemysł zatrudniał 80 osób. Rzemiosło też nie dawało większych szans.

Iłża na starej pocztówce

Widok współczesny

W mieście były 3 spółdzielnie rzemieślnicze: Spółdzielnia Pracy Szewców i Cholewkarzy „Iłżanka”, Spółdzielnia Metalowców oraz Spółdzielnia Wytwórczości Ludowej „Chałupnik”. W tej ostatniej, zorganizowanej przez „Cepelię” pracowało kilkudziesięciu garncarzy

i lalkarzy, także z okolicznych wsi. Spółdzielnia „Chałupnik” została w 1992 roku postawiona w stan likwidacji. Z myślą o jej byłych pracownikach i dla podtrzymania bogatych tradycji, w październiku 1994 roku powstało Towarzystwo Ochrony i Promocji Zawodów Ginących w Iłży. Inspiracją do jego powstania było otwarcie w miejscowym Muzeum Regionalnym wystawy pt. „Garncarz – zawód ginący” w lipcu 1994 roku. Na wystawie zaprezentowano unikalną kolekcję ceramiki przekazaną w darze dla muzeum przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, wojewodę radomskiego, Radę Gminy i Miasta w Iłży.

Po wojnie iłżeckie rzemiosło miało większe znaczenie niż przemysł, ale nie dawało możliwości zatrudnienia dla całej ludności Iłży. W mieście brakowało mieszkań. Z pozostałych po wojnie 667 domów, wiele nie nadawało się do zamieszkania. Nowych domów nie budowano. Sytuację poprawiła lokalizacja w pobliskim Zębcu Zakładu Górniczo-Metalowego „Zębiec”, a w samej Iłży uruchomienie Zakładów Części Samochodowych. Przedsiębiorstwa te stworzyły nowe perspektywy rozwoju miasta i regionu.

Pierwsze 10 bloków w nowym osiedlu mieszkaniowym powstało w 1964 roku. Zamieszkało w nich 900 osób. Stare domy remontowano, budowano nowe, jednorodzinne. W 1963 roku zakończono budowę liceum ogólnokształcącego. Powstały zakłady drobiarskie, mleczarnia, rzeźnia, budynki zasadniczej szkoły zawodowej i technikum zaocznego, budynek ZOZ, dom towarowy, restauracja „Rycerska”. Wybudowano trasę przelotową z Radomia przez Iłżę. Szeroko zakrojoną działalność prowadził Miejski Dom Kultury, mieszczący się jeszcze do ubiegłego roku w ciasnym lokalu. Teraz, gdy Dom Kultury przeniósł się na Osiedle Stanisława Staszica, można wreszcie mówić o pełnej realizacji potrzeb w zakresie działalności środowiskowej, w kołach zainteresowań, w pracowniach i zespołach poprzez imprezy cykliczne o ponadlokalnym zasięgu. W 2003 roku odbyły się tu kolejne XVII Dni Leśmianowskie – impreza sztandarowa, przybliżająca młodzieży z całej Polski poezję Bolesława Leśmiana, przypominająca związki poety z Iłżą.

Dzisiaj, gdy spoglądamy na Iłżę z zamkowego wzgórza, widzimy uroczę, ale uśpione miasto. W tę senność wkrada się czasem gwar sporów ludzi zatroskanych o przyszłość miasta.

Dlaczego Iłża zatraciła swój klimat, dlaczego nie powstało tu miasto podobne Kazimierzowi nad Wisłą? Wielu mieszkańców, w tym także i burmistrz Janusz Rzońca, uważa jednak, że piękno ukryte w historii ożyje na nowo. Możemy je dostrzec nie tylko w starych sztychach eksponowanych w muzeum, a także we współczesnym spojrzeniu Juliana Bartosika, wykładowcy Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, członka zarządu TPSP. Iłżecki pejzaż zafascynował go do tego stopnia, że co roku organizuje w Iłży plenery, a jego samego możemy spotkać przy sztalugach na ulicy Kaleta, Dr Anki, obok kopca tatarskiego.

Trzeba się zgodzić z tym, co powiedział przebywając tu w 1976 roku Jarosław Iwaszkiewicz – *Rynek w Iłży zarośnięty jest teraz przepięknymi różami, ale garnków w nim ani na lekarstwo*. To prawda. Iłża przez kilka wieków była jednym z największych ośrodków garncarstwa w Polsce. Wyroby miejscowych garncarzy znane były na terenie całego kraju. Takie nazwiska jak Stanisław Pastuszkiewicz, Wincenty Kitowski, Konstanty Ciepielewski, Jadwiga Kosiarska przeszły do historii. Nie ma już w Iłży garncarzy, ale przyjeżdżają na festyny i regionalne spotkania z okolicznych miejscowości: Tadeusz Połetek, Władysław Kitowski i Waław Gorczyński, Henryk Rokita, Jan Kwapisz, Stanisław Rodak, Krystyna Mołdawa i inni.

Stragany w ośrodku sportu i rekreacji przy różnych okazjach ludowych świąt oblegane są przez kupujących garnki, gliniane rzeźby, ceramiczne miniaturki. I to jest ten turystyczny magnes, który przyciąga wszystkich, dla których piękno tkwi w prostocie.

Oprócz garncarzy spotkamy kowali trudniących się artystycznym rzemiosłem, hafciarki i koronczarki. Tradycja podtrzymywana między innymi przez Barbarę Bujakowską, która w Towarzystwie Ochrony i Promocji Zawodów Ginących widzi szansę uratowania rzemiosła i sztuki, odchodzących w zapomnienie, jest dobrym prognostykiem, rokuje nadzieję, że nie wszystko zaginie...

Widok z góry zamkowej

Widok z góry zamkowej

Widok na rozlewisko Iłżanki przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Sportu i Rekreacji.
Na pierwszym planie widoczny kościół św. Ducha

W jednej z tych kamienic ostatnie lata spędziła Dora Lebenthal

Kamieniczki w Rynku

Centrum Iłży – Plac 11 Listopada

Nowy dworzec PKS

Osiedla. Zuchowiec po prawej i Staszica po lewej

Osiedle Staszica – jedno z pierwszych w mieście

Historia walką zapisana

Powstanie listopadowe

Podczas powstania listopadowego 1830 roku burmistrz Iłży Drzewiecki dając dobry przykład współmieszkańcom ufundował sztandar dla oddziału wojska polskiego. Znani są z tego okresu iłżeccy uczestnicy walk powstańczych bracia Kasper i Walenty Cichoszowie. Historycy podają też nazwiska powstańców rodem z Iłży: Cebuli, Okonia i Bieleckiego.

W końcowej fazie powstania w naczelnym dowództwie ustalono, że kieleccyzna, z uwagi na ukształtowanie terenu, będzie stanowił ostatni bastion oporu. Obronę terenów między Wisłą a Pilicą powierzono korpusowi gen. Samuela Różyckiego. W dniu 8 sierpnia 1831 roku, po długim marszu od strony Końskich żołnierze stanęli na kwaterach w Iłży.

Następnego dnia o 10 rano prowadzili już bitwę z trzykrotnie liczniejszym korpusem rosyjskim gen. Rydygiera, który przeprawił się przez Wisłę pod Puławami i idąc przez Kazanów, Chwałowice, Krzyżanowice, próbował zablokować drogę do Radomia. Gen. Samuel Różycki zwabił wroga w zasadzkę w dolinie Iłżanki.

Potyczkę tę opisują historycy w następujący sposób:

„General Kwiętnicki 9 sierpnia 1831 roku dogonił Różyckiego pod Iłżą, a nie doczekawszy się księcia Wirtemberskiego zaatakował o godz. 10 silniejszego nieprzyjaciela, który krótko odpoczywał w Iłży w tym dniu i skierował się do Krzyżanowic. Czoło kolumny przez pola aż do Krzyżanowic trzymała jazda Wołyńska. Jednak przed dojściem do Krzyżanowic Polacy dostrzegli zbliżającą się konnicę rosyjską od Chwałowic, która działami dała znać Polakom o sobie. Była to kolumna gen. Kwiętnickiego, idąca od Kazanowa, a rozchodząca się od Chwałowic dwoma oddziałami: sześcioma szwadronami zabiegała drogę do Radomia przez Krzyżanowice, a dwoma batalionami z półbaterią kierowała się do Iłży wzdłuż prawego brzegu rzeki Iłżanki.

Samuel Różycki wycofał się z pola obsadzając szybko północną część Iłży dla oka jedną kompanią strzelców Grothusa, a dwie pozostałe kompanie tego batalionu wraz z dywizjonem Kwiatkowskiego zaczął w zupełnym zakryciu za górami i zamkiem. Na lewo od miasta i rzeki na wysokości cmentarza ukrył batalion kosynierów, a przed nim na płaskowzgórzu rozkazał tak rozsunać szwadrony pułkownika Karola Różyckiego dowódcy Wołyniaków, aby robiły one wrażenie silnej brygady i zastraszały nieprzyjaciela.

Samuelowi Różyckiemu chodziło o to, aby nieprzyjacielowi wydało się, że tylko z tą jazdą i garstką strzelców Grothusa ustawionych w północnej części miasta dojdzie do bitwy. Dwa dywizjony dragonów rosyjskich i trzeci strzelców konnych w kolumnie zbliżyły się powoli i nieśmiało do miasta. Było ich o jedną trzecią więcej niż Wołyniaków.

Artyleria rosyjska towarzyszyła zbliżającej się piechocie. Gdy rozpoczęły się strzały zapaliła się drewniana dzwonnica, a silny wiatr przeniósł ogień na sąsiednie domki pokryte gontami lub słomą.

Kompania strzelców ustąpiła z północnych zabudowań i cmentarza otaczającego kościół, przenosząc się w rynek, aby pożar nie odciął ich od południowej części Hłży. Za Polakami szybko wpadła piechota rosyjska przez cmentarz na rynek, gdzie ze wszystkich uliczek, domów, a nawet okien kościoła posypały się gęste kule, zabijając i raniąc dużo Rosjan.

Za cofającym się tłumnie przez cmentarz nieprzyjacielem zerwały się szybko zebrane w kolumnę kompanie Grothusa i Kwiatkowskiego.

Kosynierzy Szumskiego z gen. Samuelem Różyckim na przodzie wychylili się zza pagórka cmentarnego i śmiało oraz bezpiecznie przeszły na lewą flankę dragonów, które się w tej chwili rozlatywały od uderzenia Wołyniaków. Generał rosyjski na widok batalionu rozsypanego się w ucieczce, nie pomyślał nawet o zastąpieniu go batalionem odwodowym. Oba bataliony w zamieszaniu z działami szybko wycofały się w stronę Chwałowic. Podobnie działo się z Rosjanami po drugiej stronie rzeki Hżanki.

Po wkroczeniu piechoty rosyjskiej do Hłży generał posłał pułkowi dragonów rozkaz uderzenia na lewe skrzydło polskie. Za pierwszym drgnięciem rosyjskiej piechoty pułkownik Karol Różycki wybiegłszy o pięćdziesiąt kroków przed front, wydał komendę „Szwadrony naprzód!” i osobiście całym cwałem konia godził w majora Henninga. Karol Różycki pędem i cięciem zrzucił przeciwnika z siodła, ale sam był ranny.

O godzinie 16.00 wojsko rosyjskie udało się do lasów w Chwałowicach. Samuel Różycki wzmocniwszy wojsko o 1 tys. ludzi w sierpniu znów zajął Hłżę, unikając jednak bitwy, prowadził raczej małe potyczki. 25 sierpnia S. Różycki obozował w Seredzicach w pobliżu Hłży. Wysłany na patrol podporucznik Dybowski przyprowadził Kozaka i pięciu dragonów. Natomiast drugi patrol przyprowadził 13 dragonów. Po bitwie w Skaryszewie i zniesieniu oddziału Gedrojcia, S. Różycki znów wszedł z wojskiem do Hłży.

Przed bojem w Hłży część mieszkańców opuściła miasto, pozostali schowali się do piwnic, a młodzi Hżanie chwycili za broń pomagając w bitwie powstańcom. 9 mieszkańców w czasie boju poniosło śmierć. Po bitwie i dużym pożarze miasto wyglądało okropnie. Spalono lub zniszczono w mieście 312 domów, ocalało tylko 9, wszystkie akta spaliły się. Kule armatnie obaliły dwie wysokie wieże kościelne, strąciły posągi zdobiące szczyty dzwonnicy, spalił się dach na kościele znajdującym przy rynku. Przez wiele lat stały w Hłży puste place, domy leżały w gruzach. Miasto wyludniło się, brak było chętnych do budowy lub odbudowy zabudowań. Z okresu powstania listopadowego w Hłży pozostała jedyna pamiątka – grób Wołyniaków przy ul. Wójtowskiej”.

Hłża znów była tak zniszczona, jak po tatarskim najeździe.

² Gajewski F. „Pamiętniki”, Poznań 1915 r. Cytat za Dąbek W. „Hłża w latach zaborów 1975–1918” w: „Hłża. Monografia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta”, Biuletyn Kwartalny RTN, Radom, 1979.

Powstanie styczniowe

Wybuch powstania zastał w Iłży Komitet Powiatowy z rejentem Piotrem Derengowskim i burmistrzem Franciszkiem Ochyńskim na czele. W nocy z 22 na 23 stycznia 1863 roku wielu mieszkańców Iłży i okolicy brało udział w głośniejszej akcji na Szydłowiec. Około 50 młodych obywateli iłżeckich wstąpiło na ochotnika do różnych oddziałów partyzanckich. Znane są nazwiska Kazimierza Kamińskiego z Iłży, Stanisława Wolskiego z Małyszyna, Szymona Zugaja z Grabowca, Antoniego Górki z Pasztowej Woli. Okoliczne lasy: iłżeckie, seredzickie i małomierzycyckie były koszarami dla oddziałów partyzanckich, działających w rejonie Gór Świętokrzyskich i Puszczy Kozienickiej. Tu zagładał Dionizy Czachowski, który 16 kwietnia 1863 roku stoczył walkę pod Grabowcem i 5 maja pod Rzeczniewem, a zginął pod Jaworem Soleckim 6 listopada 1863 roku. Na ziemi iłżeckiej powstańcy stoczyli kilka bitew i potyczek z przeważającymi siłami wroga: pod Iłżą 20 sierpnia 1863, 26 listopada 1863, 2 lutego 1864, 22 kwietnia 1864, pod Pasztową Wolą 23 marca 1863, pod Koszarami Iłżeckimi 5 kwietnia 1863, pod Brodami Iłżeckimi 16 kwietnia 1863 oraz 2 grudnia 1863, pod Borowem 20 lutego 1864. Potwierdzono śmierć na polu chwały 24 powstańców. Zginął wtedy m.in. Franciszek Rzońca z Błazin Górnych. Na Rynku 18 maja 1864 roku powieszono pięciu powstańców: Wincentego Woszczalskiego, Jana Kosińskiego, Szymona Tarasa, Pawła Kozubskiego i Grzegorza Gozdisza, garncarza z Iłży. Po powstaniu posypały się represje. Wielu mieszkańców wywieziono na Syberię.

I wojna światowa

W listopadzie 1914 roku przez Iłżę przemierzały się wojska rosyjskie, co wiązało się z rekwizycjami i przymusowymi kwaterunkami. Wokół Iłży budowano okopy. Mieszkańcy okolicznych wsi ukrywali się w lasach, schronili się do Małomierzyc, Kazanowa, Ciepłowa, Radomia. Na iłżeckim odcinku frontu wschodniego walczył u boku Rosjan I Legion Puławski. Pierwszy chrzest bojowy przeszli legioniści z 19 na 20 maja 1915 roku. 18 lipca 1915 roku Iłżę zajęły wojska państw centralnych. W ślad za Niemcami i Austriakami nadciągnęli legioniści z I Brygady Józefa Piłsudskiego.

Z inicjatywy iłżeckich patriotów powstała organizacja Towarzystwa „Piechur”, przekształcona w latach 1916–1917 w komórkę Polskiej Organizacji Wojskowej. W czerwcu 1917 POW liczyła 60 członków stałych. Domagano się powszechnej niepodległości kraju. Dochodziło do starć. W odpowiedzi okupant zlikwidował w Iłży biuro werbunkowe do Legionów, nasiliły się aresztowania. W czasie starć z żandarmerią austriacką 2 października 1918 roku przed przytułkiem dla starców na

ul. Błazińskiej został ciężko ranny i zmarł w szpitalu komendant tajnej organizacji bojowej Maksymilian Jakubowski. Jego pogrzeb zamienił się w wielką manifestację patriotyczną. W listopadzie 1918 roku iłżeccy powstańcy zaczęli rozbrajać Austriaków. Po 123 latach niewoli wróciła na ziemię iłżecką wolność.

II wojna światowa

Iłża i jej okolice stały się terenem działań wojennych już w pierwszych dniach wojny. W miejscowościach Piłatka, Kotlarka, Prendocin 8 września 1939 roku 3 dywizja piechoty pod dowództwem generała Stanisława Skwarczyńskiego starła się z pancernym korpusem niemieckim, który zamknął polskim oddziałom drogę odwrotu za Wisłę, w kierunku na Ciepeliów i Lipsko. Główne natarcie Niemców skoncentrowało się na 7 pułku piechoty Legionów, którym dowodził płk Władysław Muzyka, który wraz z majorem Ignacym Karandyszowskim usytuowali punkt obserwacyjny na górze zamkowej od strony wschodniej. Zmotoryzowane oddziały niemieckie nadjeżdżały od strony Piłatki. Przodem jechały czołgi. Gdy zbliżyły się na odległość 200–300 metrów do linii obrony, Polacy otworzyli ogień. Trzy czołgi unieruchomiono – natarcie zostało zahamowane. Nieprzyjaciel ponowił ataki, pomimo dużych strat po stronie polskiej natarcie zostało zatrzymane. W nocy z 8 na 9 września Polacy zaatakowali. Kompania szturmowa majora Korsaka zdobyła przedmieście Iłży – Piłatkę. Umożliwiło to – po przedarciu się przez lasy prendocińskie – dotarcie okrężną drogą (przez Kazanów, Zwoleń) do Wisły. Na polach pod Iłżą poległo 151 żołnierzy, trzykrotnie więcej było rannych. Po stronie niemieckiej było 100 zabitych. Niemcy stracili czołgi, samochody pancerne, motocykle.

W Iłży rozpoczęła się okupacja niemiecka. W lasach otaczających miasto kwaterowali i toczyli boje partyzanci.

W 1941 roku podporucznik Antoni Heda, pseudonim „Szary” utworzył podobwód ZWZ – AK pod kryptonimem „Dolina”. Oddział „Szarego” wślawił się wieloma udanymi akcjami przeciwko okupantowi. Jedną z najbardziej brawurowych było rozbicie starachowickiego więzienia i uwolnienie z niego siedemdziesięciu więźniów, w tym członków swojego oddziału. Uwolnieni i partyzanci biorący udział w akcji uformowali następnie grupę partyzancką, którą początkowo dowodził ppor. Zygmunt Kiepas.

W maju 1942 roku została utworzona organizacja „Świt”. Jej dowódcy to: Eugeniusz Iwańczyk ps. „Wiślicz”, Mieczysław Świostek ps. „Róg”, Stefan Gronostaj ps. „Grab”. Organizacja działała w środkowej i zachodniej części powiatu iłżeckiego. W listopadzie 1943 roku żołnierze „Świtu” wślawili się napadem na bank w Iłży. Grupa ta weszła z czasem w skład Armii Ludowej.

Na terenie powiatu iłżeckiego działały też oddziały Batalionów Chłopskich. Znacząco zapisał się oddział „Ośki”. Pseudonimy „Skowron”, „Baca” równie dobrze są znane starszym mieszkańcom ziemi iłżeckiej.

1 października 1944 roku oddział Armii Krajowej pod dowództwem Wincentego Tomasika ps. „Potok” okrążony został w lesie przez oddziały niemieckie. W ciągu dnia i nocy poległo 59 partyzantów, których miejscowa ludność pochowała w zbiorowej mogile w lesie. W 1945 roku ciała poległych przeniesione zostały do zbiorowej mogiły na cmentarzu parafialnym.

O każdej z formacji walczącej z okupantem można napisać tomy. O tamtych latach, gdy każda niemal rodzina miała swojego bohatera, krążą jeszcze legendy. W pamięci zacierają się ślady wydarzeń mogących posłużyć za kanwę sensacyjnego filmu. Ot, chociażby wydarzenia z lipca 1943 roku, gdy oddział AK pod dowództwem por. Jana Piwnika „Ponurego” próbował opanować urzędy w Iłży i Błazinach oraz Krzyżanowicach.

Żyją jeszcze uczestnicy walk partyzanckich:

Jan Pryciak ps. „Wąż” – 88 lat, mieszka przy ulicy Błazińskiej w Iłży,
 Władysław Świostek ps. „Socha” – 89 lat, mieszka na Oś. Staszica w Iłży,
 Antoni Heda ps. „Szary” – 86 lat, mieszka w Warszawie,
 Jan Kurek ps. „Tajfun” – 82 lata, mieszka w Prędocinie,
 Marian Kosterna ps. „Orlicz” – 81 lat, mieszka przy ul. Wójtowskiej w Iłży,
 Władysław Rzońca ps. „Szczęsny” – 77 lat, mieszka w Starachowicach,
 Stanisław Stencel ps. „Samolot” – 79 lat, mieszka w Koszarach,
 Kajetan Wróbel – 94 lata, mieszka w Iłży na Oś. Staszica,
 Kazimierz Kutera ps. „Kukułka” – 83 lata, mieszka w Brodach Iłżeckich.

Jak widać jest ich niewielu. Coraz częściej bowiem prezes wpisuje przy nazwiskach w księdze ewidencyjnej ZBOWID adnotację – zmarł.

Zainteresowanych szczegółowymi relacjami z walk partyzanckich odsyłam do odnośnej literatury. Wiele informacji można znaleźć w publikacjach:

„Wspomnienia partyzantów”, praca zbiorowa, Warszawa 1970 r.;

„Zgrupowanie partyzanckie Potoka”, broszura A. Bednarczyka, Mariana Langera;

Biuletyn Kwartalny RTN z 1979 r., T. XVI z 3. z tekstem Jana Franckiego „Iłża w latach wojny i okupacji 1939–1945”;

„Wspomnienia „Szarego”, Heda Antoni, Interim, Warszawa 1991 r.;

„Partyzantka na Kielecczyźnie 1939–1945”, Hillebrandt, Warszawa 1970 r.;

„Terror hitlerowski na wsi kieleckiej” Jankowski A., Kielce 1973 r.;

„Z kart okupacyjnego życiorysu „Sępa”, Jurek J., Instytut Wydawniczy „Świadectwo”, Bydgoszcz 1995 r.

Miejsca pamięci

Lata wojny i okupacji hitlerowskiej zajmują szczególne miejsce w historii Iłży. Dla wielu żyjących jeszcze mieszkańców są to czasy dzieciństwa i młodości, trudnej i chmurnej, kiedy każda rodzina straciła kogoś bliskiego. Miejsc pamięci z lat 1939–1945 jest w Iłży i najbliższych okolicach najwięcej.

Przypominają bohaterów tej ziemi kronikarze, historycy, także uczestnicy walk z okupantem i najeźdźcą. Dla nich to obowiązek wobec poległych współtowarzyszy w imię pamięci utrwalonej więzami wspólnie przelanej krwi.

Z przewodnika, którego autorami są Kazimierz Szmit i Eugeniusz Wojciech Krzyszczanowski, dowiadujemy się o bogatej przeszłości Iłży. Odnajdujemy w nim miejsca, gdzie rozegrały się bitwy i potyczki: 9 sierpnia 1831 roku podczas **powstania listopadowego**, 17 stycznia 1864 roku podczas **powstania styczniowego**, 19–20 maja 1915 roku podczas **I wojny światowej**, 22–23 października 1918 roku gdy rozbrajano Austriaków, 8–9 września 1939 roku w czasie **II wojny światowej**.

W Iłży znajdują się dwa zgrupowania mogił z I wojny światowej. Na cmentarzu parafialnym na Wzgórzu św. Leonarda jest 16 mogił masowych i 10 grobów pojedynczych, gdzie pochowanych jest 96 Rosjan, Niemców i Austriaków. Drugie miejsce, to mogiła masowa na cmentarzu przy Kościele NMP. Pochowanych jest tam 13 Austriaków i Rosjan.

Lata 1939–1945, gdy bohaterami walk byli „leśni ludzie” działający w AK, BCH i AL, wymagały jedynie odświeżenia pamięci ich uczestników.

Co przyczyniło się do tak silnego ruchu oporu na tym terenie? Były to przede wszystkim tradycje rewolucyjno-niepodległościowe. Walkę z okupantem ułatwiało położenie geograficzne i sprzyjające ukształtowanie terenu.

Na pomniku ku czci żołnierzy Wojska Polskiego, który stanął w miejscowości Piłatka we wrześniu 1979 roku, napis głosi: „Bohaterskim uczestnikom historycznej bitwy pod Iłżą we wrześniu 1939 r., w 40 rocznicę napaści hitlerowskich Niemiec na Polskę, społeczeństwo ziemi iłżeckiej”.

Obelisk na iłżeckim mauzoleum wybudowany z inicjatywy rodzin, według projektu inż. Aleksandra Radwana, upamiętnia obywateli Iłży spod znaku Orła Białego pomordowanych w czasie okupacji. 4 czerwca 1940 roku wczesnym rankiem gestapo aresztowało w Iłży sztab rejonowy Związku Walki Zbrojnej i najbliższych współpracowników. W grupie osób, które rozstrzelano w Skarżysku Kamiennej 29 czerwca, znaleźli się: Karol Męciwoda, Bolesław Nosowski, Feliks Renner, Piotr Sępioła, Karol Szlachetka, Kazimierz Sionek, Adam Szymański, kapitan

Pomnik ku czci poległych w II wojnie światowej

Na starym cmentarzu

W zewnętrznej ścianie kościoła Wniebowzięcia NMP przy głównym wejściu są wmurowane tablice poświęcone żołnierzom z 1939 roku, partyzantom AK i peowiakom

Mauzoleum na cmentarzu

Pomnik obrońców ziemi iłżeckiej

Starewicz, Roman Stobnicki, Henryk Tusiniec, Józef Wasadko, Władysław Wielechowski. Księża Jaroszek i Korczak oraz Tadeusz Ways wywiezieni zostali do Oświęcimia.

W okresie okupacji w Iłży i jej okolicach zginęło lub zostało zamordowanych przez gestapo wielu członków AK, BCH i AL. Ich mogiły znajdowały się oddzielnie na cmentarzu parafialnym. Na wniosek zarządu koła ZBOWiD w Iłży, dzięki poparciu płk. Mariana Janica, członka Naczelnej Rady Ochrony Pomników i dzięki dużemu zaangażowaniu płk. Eugeniusza Iwańczyka ps. „Wiślicz”, władze centralne przekazały 500 tys. złotych, za które wybudowano 221 obmurowań na mogiły i tyle samo krzyży z tabliczkami. Plan cmentarza-mauzoleum społecznie wykonała Zofia Wolska z Ministerstwa Kultury i Sztuki. Nazwiska i stopnie poległych żołnierzy WP ustalono przy pomocy Polskiego Czerwonego Krzyża, nazwiska partyzantów ustalono na podstawie wywiadów z byłymi uczestnikami walk.

Miejsca pamięci narodowej upamiętnione pomnikami, obeliskami lub tabliczkami znajdują się m.in.: w Jedlance Starej, gdzie wzniesiono obelisk ku czci Stanisława Sionka ps. „Nawrot”, w Jasińcu Iłżeckim upamiętniający poległych z partyzanckiego oddziału AL „Świt”, przy ulicy Błazińskiej w Iłży ku czci poległych żołnierzy AL. Pod wsią Koltarka w dniu 16 maja 1944 roku. Bataliony Chłopskie ze zgrupowania „Ośki” upamiętniono pomnikiem czynu zbrojnego w Chwałowicach. Krzyż przy drodze pod Ciecierówką upamiętnia bitwę oddziałów AK z Wehrmachtem. Pomniki pamięci żołnierzy AK stanęły pod Piotrowym Polem, pomnik ku czci partyzanta radzieckiego „Saszki” w Maziarzach.

Baszta góruje ponad dachami

W centrum miasta

Na dziedzińcu muzeum

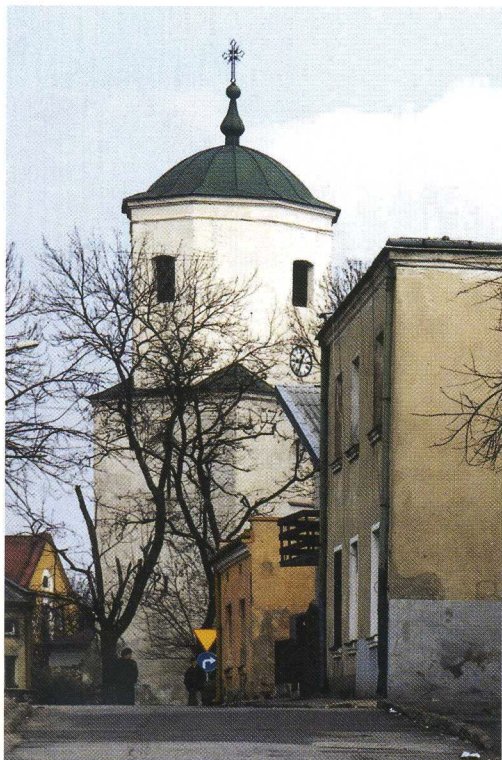
Swojskie klimaty

Ilżeckie zaułki

Z dzwonnicy w tle

Kościół Panny Marii na starym cmentarzu

Kościół św. Ducha

Dawny szpital dla ubogich, obecnie budynek muzeum

Ślady historii

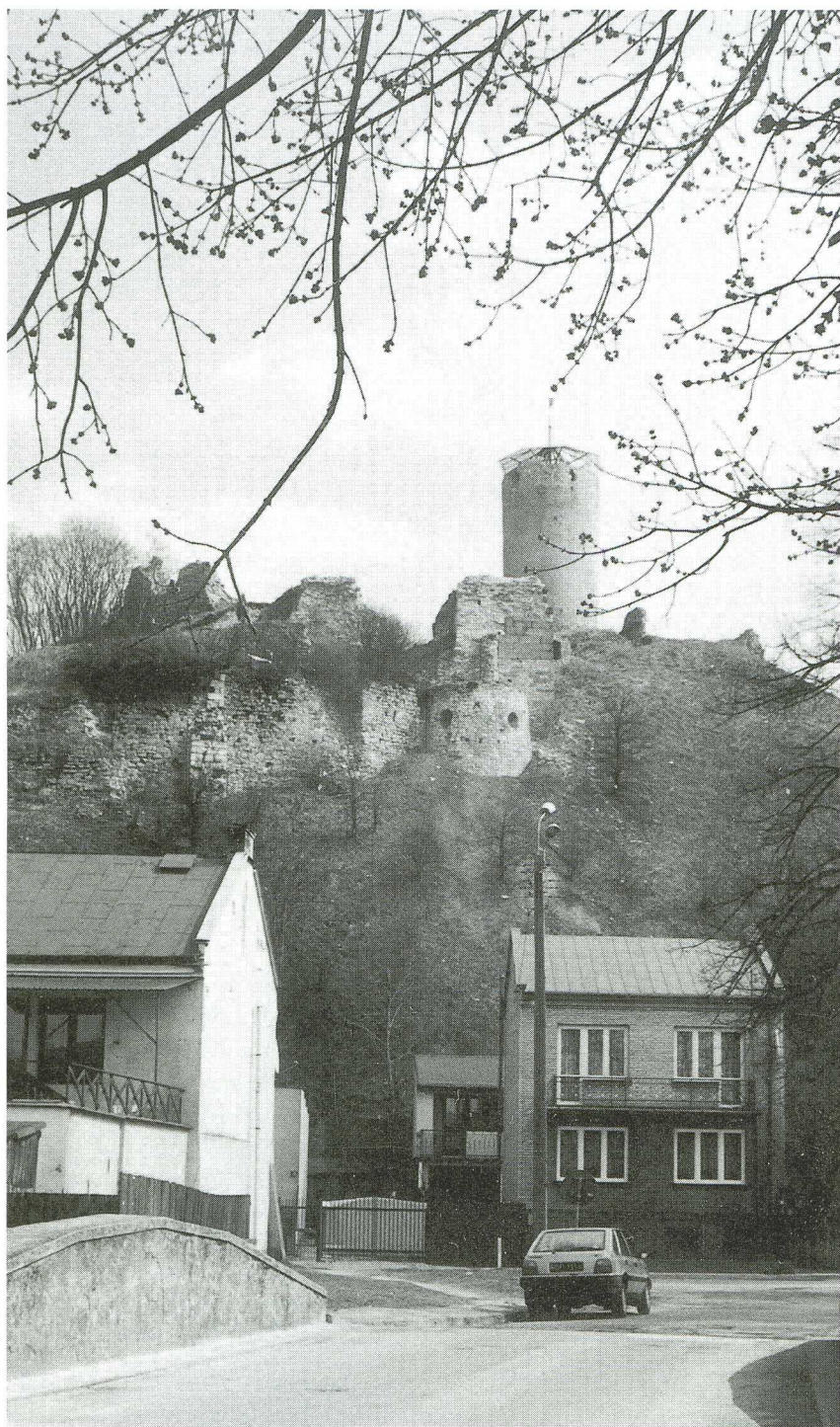
Historia miasta to ślady, jakie przeszłość zostawia współczesnym. Znajdujemy je w przekazach, księgach i dokumentach, dostrzegamy w wytworach kultury materialnej. Najtrwalszym jednak śladem jest „historia zapisana w kamieniu”. W Iłży najmocniej przemawiają do nas resztki baszty i murów na wzgórzu zamkowym, kościoły i cmentarne nagrobki. Zwiedzając je dotykamy niejako przeszłości.

Zamek

Budowę murowanego zamku rozpoczęto około 1340 roku po zniszczeniach tatarskich. Został wzniesiony jak należy przypuszczać w miejscu obronnej budowli drewnianej z 1139 roku. Za inicjatora wzniesienia zamku murowanego uważa się biskupa Jana Muskatę. Natomiast według Jana Długosza zamek wybudował biskup Jan Grot. Najprawdopodobniej dokończył rozpoczęte już wcześniej prace i dlatego przypisano mu zasługę wzniesienia całej budowli.

Zamek miał świetne położenie obronne. Usytuowany był na trudno dostępnym wzgórzu. Nawet drogę od strony miasta, koło stojącej dziś kaplicy, poprowadzono tak, że nacierający w górę wróg, trzymający tarczę na lewym ramieniu, miał odsłonięty prawy bok, a więc wystawiony był na pociski z małej baszty.

Gotycki zamek był trudny do zdobycia. Kiedy napastnikom udało się przekroczyć fosę i zdobyć zamek niski, obrońcy skupiali się w wy-

sokim. Kiedy i ten został zdobyty, zamykali się w wieży, skąd mogli dalej walczyć. Gdy miasto za czasów biskupa Floriana z Mokrska zostało otoczone murami, połączono je z zamkiem, który w tym celu rozbudowano. Miasto stanowiące nadal własność biskupów krakowskich przechodziło zmienne koleje losu. Zamek płonął w I połowie XVI wieku. Odbudował go biskup Jan Konarski, rozbudowali zaś jego następcy – Filip Padniewski, ok. roku 1560 i Marcin Szyszkowski ok. 1618 roku. Dobudowano wieżę wjazdową. Mury i wieżę zwieńczono attyką. Gotycki zamek, jak wiele innych tego typu budowli w Polsce, zyskał renesansowe elementy. Przejawiało się to zarówno w detalu architektonicznym, jak i wystroju wnętrza. W XVI i XVII wieku, z chwilą wynalezienia nowych rodzajów broni oraz zmian w taktyce walki i sposobach fortyfikacji, zamek stracił na znaczeniu obronnym. Zamek niski otoczono bastcjami, których fragmenty zachowały się do dzisiaj (bastcja była półokrągłą budowlą wysuniętą na zewnątrz linii umocnień). Historyk F.M. Sobieszczański w „Wiadomościach literackich (Warszawa 1847, s.149), w rozdziale „O sztukach pięknych w dawnej Polsce”, tak opisuje wygląd zamku w czasach szwedzkiego „potopu”: *To był gmach nader pięknego budownictwa w germańskim stylu, cały w czworobok, kilka czworogranych baszt na około go otaczało, w środku wysoka okrągła, piramidalnie kończąca się wieża, której szczyt małe wieżyczki, jak na kościele Panny Maryi w Krakowie zdobyły. Zamek opisany został na podstawie sztychu z dzieła Puffendorfa „De rebus a Carolo Gustavo”.*

Z lewej. Zamek miał świetne położenie obronne
Poniżej. Widok z baszty – pozostałości murów obronnych

W Muzeum Regionalnym w Iłży znajduje się odbitka stalorytowa na papierze, widoku na górę zamkową (formatu 20,5 × 18 cm) autorstwa Augusta Francois Ales, przypominająca Iłżę z powyższego opisu. Praca kupiona została u paryskiego bukinisty. Jest tu także obraz olejny (46,5 × 54 cm) nieznanego autora, przedstawiający ruiny zamku w Iłży w XVIII w. Obraz sprzedał Muzeum jeden z mieszkańców Krakowa w 1987 roku. Stanowi on fragment parawanu, na którym namalowane były także inne zamki polskie. Spadkobierca, czy też przypadkowy nabywca dzieła, porzucił płótno oferując obrazy zamków zainteresowanym, w poszczególnych rejonach Polski.

W zamku rezydowali *familiares* biskupów krakowskich oraz ich straż zbrojna. Wielokrotnie przekonywano się do jego przydatności. Gdy biskup Jan Grot, w czasie zatargu z Kazimierzem Wielkim o dziesięciny, schronił się w zamku, bezskutecznie oblegały go królewskie wojska. Zamek był także siedzibą starosty i sądu grodu iłżeckiego *dla poddanych biskupa krakowskiego w jego kluczu dóbr*. Górujący nad okolicą i zapewniający jej bezpieczeństwo stał się ośrodkiem administracyjnym klucza iłżeckiego, składającego się z ponad 20 wsi. Klucz stanowił zaplecze gospodarcze dla miasta, którego ludność w XIV wieku szacowana na ok. 700 osób, a w XV wieku – dwa razy tyle.

Wojska szwedzkie zniszczyły zamek. W 1670 został odbudowany przez biskupa Andrzeja Trzebickiego, a następnie remontowany i przebudowywany: w 1732 przez Jana Aleksandra Lipskiego, zaś około 1760 przez Andrzeja Stanisława Załuskiego i około 1782 roku przez Kajetana Sołtyka (1715–1788) ostatniego biskupa krakowskiego – właściciela Iłży.

W czasie przejścia Iłży przez skarb koronny od biskupów krakowskich w 1789 roku zamek znajdował się w opłakanym stanie. Oryginał lustracji zachowany został w Archiwum Państwowym w Radomiu. Czytamy tam *„Ten na skale i górze wysokiej nad miastem staroświecką architekturą w cyrkuł podłużny wymurowany na dwie kondygnacje, w dolnej sklepy (sklepienia przyp. autora), w górnej pokoje z dachami krytymi i rynnami wypuszczonemi. W którym zamku od dziedzina jest napis na bramie Hanc arcem incendio Svetico absumptam e cinere et favilla excitavit Andreas Trzebicki episcopus Cracoviensis, dux Severiae, 1670 fruere posteritas et conserwa”*. Była to niejako metryczka przypisująca remont i konserwację zamku zleconą przez biskupa Andrzeja Trzebickiego. Lustratorzy przypominają i innych odnowicieli, ale jednocześnie stwierdzają *„...ale przez tradycją w długu i podczas konfederacyj ucierpiał wielce ten zamek i został spustoszony tak dalece, że posadzki i podłogi pogniły, w oknach szyb nie masz, drzwi i zamków brakuje, a piece porozwalane”*. Przy zamku były trzy kurniki, dwa chle-

wy i stajnia. W salach nikt nie zamieszkiwał, a piękna budowla biskupów krakowskich zamieniała się powoli w ruinę. Po przejęciu przez rząd na zamku zamieszkali urzędnicy, a przez pewien czas pełnił funkcję szpitala wojskowego.

Na początku XIX wieku zamek spłonął i popadł w ruinę. W 1910 roku przeprowadzono roboty konserwatorskie pod kierunkiem architekta Oskara Sosnowskiego. Badania zamku prowadzili także w 1962 roku pracownicy Katedry Historii Architektury Polskiej Politechniki Wrocławskiej. W latach siedemdziesiątych powstała na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków inwentaryzacja ruin, projekt zagospodarowania zabytku i jego najbliższego otoczenia.

Dzisiaj z dawnej budowli pozostała cylindryczna wieża, prawdopodobnie z XIII wieku, resztki późniejszej o 100 lat kwadratowej baszty, ruiny murów i ślady umocnień ziemnych.

Iłżecki zamek znalazł się wśród dziesięciu zabytków woj. mazowieckiego, który obejmuje specjalny program przygotowywany przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. W lipcu 2003 roku odgruzowano dziedziniec zamkowy, by po odsłonięciu pierwszej kamiennej posadzki wyglądał jak za czasów świetności. Na zamku górnym pod basztą ułożono podłogi w lochach, wzmocniono mury obronne. Pojawił się też rycerze. Organizowane co roku turnieje rycerskie przyciągają coraz więcej widzów.

Ratusz

Usytuowany w środku rynku był budynkiem murowanym, przypominał stylem krakowskie sukiennice. W podziemiach ratusza znajdowały się dwie izby więzienne. W górnej części budynku przechowywane były archiwa oraz miecz katowski. Była też sala na obrady. Biskup Szyszkowski kazał dobudować na ratuszu wieżę z kopułą, w której mieścił się dzwon do zwoływania zgromadzeń. Po zniszczeniach szwedzkich ratusz wyremontowano. W 1743 roku remontu doczekała się też wieża. Za rok jednak zniszczył ją pożar. W 1831 roku zrujnowany ratusz został rozebrany i dzisiaj nie ma po nim śladu.

* * *

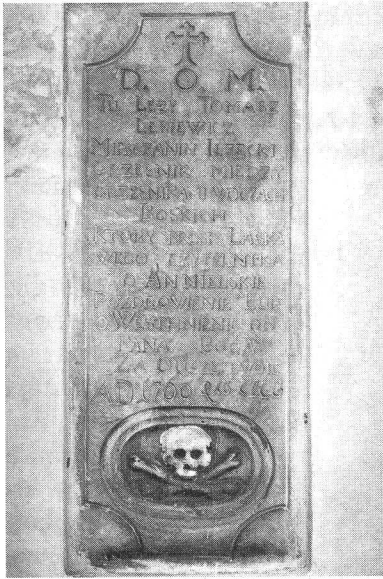
Kościoły

Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

Prostokątną zabudowę kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP najlepiej widać z zamkowego wzgórza. Nad zabudowaniami dominuje wieża kościelna, a tuż obok, wewnątrz murów otaczających kościół, dzwonnica. Należy chyba zgodzić się z tezą – archeologa i konserwatora zabytków, Witolda Bujakowskiego – że dzwonnica to pozostałość po średniowiecznej baszcie w murach miasta. Prawdopodobnie basztę rozbudowano od poziomu dwóch trzecich jej obecnej wysokości. Przebudowy dokonał w 1758 roku kanonik Józef Rogalli. „Stara” część wybudowana została na planie kwadratu, w górnych kondygnacjach jest ośmioboczna. Posiada pięć kondygnacji nakrytych chełmem w kształcie spłaszczonej kopuły zwieńczonej krzyżem. Na wysokości czwartej kondygnacji umieszczono zegar. Zwraca uwagę wmurowana w dzwonnice tablica nagrobna z roku 1700, być może została skądś przeniesiona i umieszczona tu znacznie później, jeśli przyjmiemy, że

Dzwonnica przy kościele
pod wezwaniem
Wniebowzięcia NMP

Płyta nagrobna Tomasza Lisiewicza

dzwonnicy wzniesiono w 1758 roku, ale może to też potwierdzać tezę o przebudowie i płyta nagrobna już na niej była. Napis na tablicy głosi: *Tu leży Tomasz Lisiewicz, mieszczanin ilżecki, grzesznik między grzesznikami w oczach boskich, który prosi łaskawego czytelnika o anielskie pozdrowienie lub o westchnienie (zgodnie z pisownią na płycie) do Pana Boga za duszę swoją. AD 1700.*

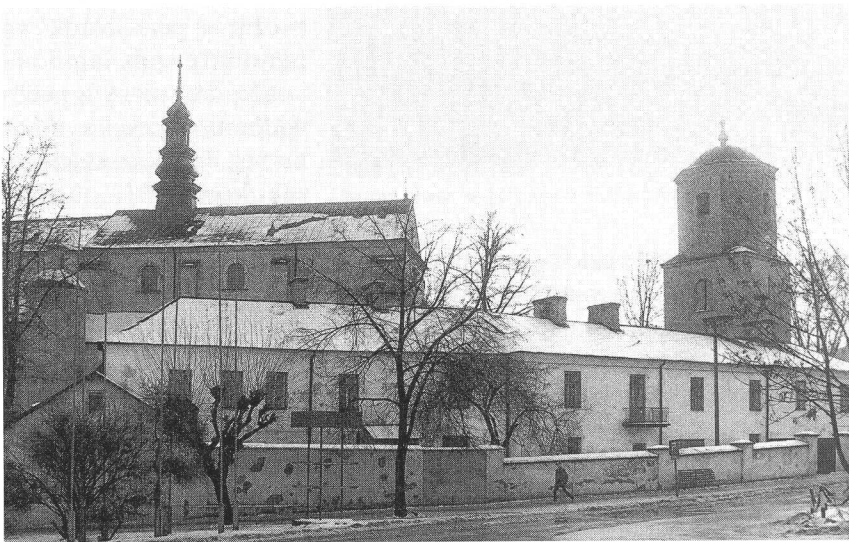
Fundatorem kościoła był późniejszy biskup krakowski Marcin Szyszkowski w 1603 roku. Prawdopodobnie rozbudował wcześniej istniejącą świątynię. Kościół był kilkakrotnie niszczone w latach: 1655, 1657, 1744 i 1831.

Mur oraz zabudowania otaczające kościół tworzą nieregularny wielobok.

Od strony północnej i południowej w murze znajdują się bramy. Brama od strony południowej pochodzi z XVII wieku.

Kościół jest trójnawowy, trójprzęsłowy z węższym i niższym prezbiterium zamkniętym półkoliście. Od północy, przy prezbiterium, mieści się zakrystia. Do zakrystii i nawy północnej przylega okrągła wieża z klatką schodową nakryta kopułą z latarnią. Południowa nawa przedłu-

Ulica Kochanowskiego i kościół Wniebowzięcia NMP

żona jest ku wschodowi wzdłuż prezbiterium o jedno przęsło, przy którym od strony południowej została dobudowana przez biskupa krakowskiego Marcina Szyszkowskiego w 1629 roku kaplica Świętego Krzyża.

Kaplica Szyszkowskich wybudowana została na planie kwadratu z ciosów kamiennych i nakryta kopułą. Arkadowe wejście do nawy głównej, ujęte w portal, zamknięte jest kutą kowalską kratą. Wewnątrz XVIII-wieczna polichromia. Ołtarz późnoklasycystyczny.

Kaplica Szyszkowskich

nej, ujęte w portal, zamknięte jest kutą kowalską kratą. Wewnątrz XVIII-wieczna polichromia. Ołtarz późnoklasycystyczny.

W kościele zwracają uwagę portale zewnętrzne w fasadzie zachodniej i północnej z początku XVII wieku, piaskowcowe, o wydatnym, trójkątnym zwieńczeniu z herbem Ostoja.

Ołtarz główny kościoła jest wczesnobarokowy z bogatą rzeźbą figuralną. Tabernakulum z XVIII wieku z krucyfiksem. Z ołtarzy bocznych najciekawszy jest marmurowy, z obrazem św. Józefa z połowy XVII wieku. Ołtarze boczne są późnobarokowe podobnie jak ambona i chór, drewniany z malowidłami o treści symbolicznej. Prospekt organowy rokokowy z II połowy XVIII wieku. W prezbite-

rium unikalne stalle cztero- i ośmioosobowe z XVII i XVIII wieku. Liczne epitafia obywateli miasta. Kamienna chrzcielnica z drewnianą nakrywą z herbem Habdank, stojąca w prawej nawie pochodzi z XVIII wieku. W kościele są kropielnice z czarnego marmuru z XVIII wieku. Ambona jest późnobarokowa z bogatym zapleciem i baldachimem z kartuszem, pochodząca z XVIII wieku.

W kościele znajdują się epitafia: Jana Strzemaskiego – kanonika łęczyńskiego, Jana Szyszkowskiego oraz matki i siostry Marcina Szyszkowskiego, Szymona, Franciszka i Mateusza Wolczyńskich – notariu-

szy królewskich, Hieronima z Szadkorzyc Sadokierskiego – sekretarza królewskiego, ks. Piotra Podłowicza i Józefa Rogallego.

W prezbiterium jest tablica z inskrypcją o wzniesieniu kościoła w 1603 roku przez biskupa Marcina Szyszkowskiego. Na zewnętrznych ścianach kościoła są duże tablice kamienne, jedna mówiąca o zniszczeniu kościoła w latach 1655–1657, a druga o pożarze miasta w 1744 roku.

W skarbczyku nad zakrystią mieściła się biblioteka kościelna. W 1759 roku w bibliotece były 364 książki, m.in. 6 biblij, najstarsza z 1457 roku, Historia Jana Długosza, homilie, kazania łacińskie. W zbiorze znajdowały się dzieła autorów starożytnych: Cyserona, Wergiliusza, Owidiusza, Plutarcha, Seneki.

Książki te drukowano w Kolonii, Wenecji, Paryżu, Antwerpii. Były oprawione w drewno, skórę, tekturę. „Białe kruki” zniknęły bez śladu jeszcze w XVIII w. Według J. Gackiego w 1759 roku zbiory liczyły 364 woluminy. Obecnie w starej plebanii znajduje się nieco ponad 100 egzemplarzy różnego rodzaju ksiąg

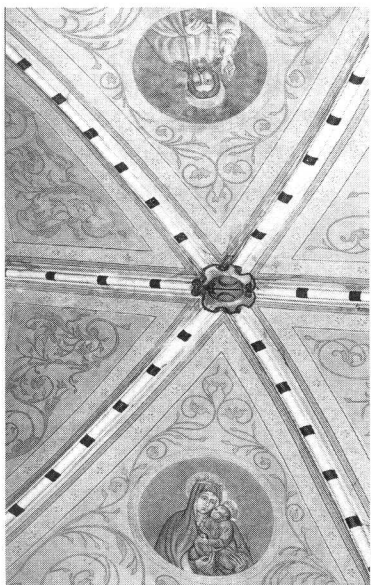
o treści religijnej. Są to stare brewiarze, mszały, kancjonały, modlitewniki i wiekowe już księgi metrykalne przechowywane z wyjątkowym pietyzmem.

We wrześniu 1965 roku, podczas prac renowacyjnych prowadzonych w prezbiterium kościoła, odkryte zostały malowidła, najstarsze z zachowanych w rejonie radomskim i jedno z najstarszych w Polsce.

Data „1337” stanowi element polichromii, a znajduje się w górnej części, wewnętrznej ołtarzowej ściany prezbiterium, poniżej okrągłego okna. Data ta przypada na okres biskupich rządów Jana Grota herbu

Główny ołtarz w kościele Wniebowzięcia NMP

Sklepienie prezbiterium z odkrytą polichromią; w centralnym punkcie herb Ostoja bpa Szyszkowskiego

Rawicz, humanisty, który edukację odbywał m.in. we Włoszech, w Bolonii. Był fundatorem wielu obiektów sakralnych i dzięki jego staraniom około 1340 roku wzniesiony został zamek iłżecki. Był zatem Jan Grot zleceniodawcą wykonania polichromii w kościele. Data ta potwierdza przypuszczenia, że Marcin Szyszkowski był fundatorem kościoła w końcu XVI wieku, prowadząc jedynie rozbudowę istniejącej już świątyni.

W malowidłach dominują ornamenty typu roślinnego, w mniejszym stopniu geometryczne. W medalionach są wizerunki świętych. Usunięto pięć warstw przemalowań. Ostatnia pochodziła z 1912 roku. Malowidło wykonano na zaprawie białkowej. Dominują: błękit, ciemny fiolet, czerwień, pomarańcz, zieleń, biel. Wizerunki na sklepieniu były trudne do zidentyfikowania. Prawdopodobnie były to popiersia apostołów. Przy tworzeniu wizerunków wykorzystano

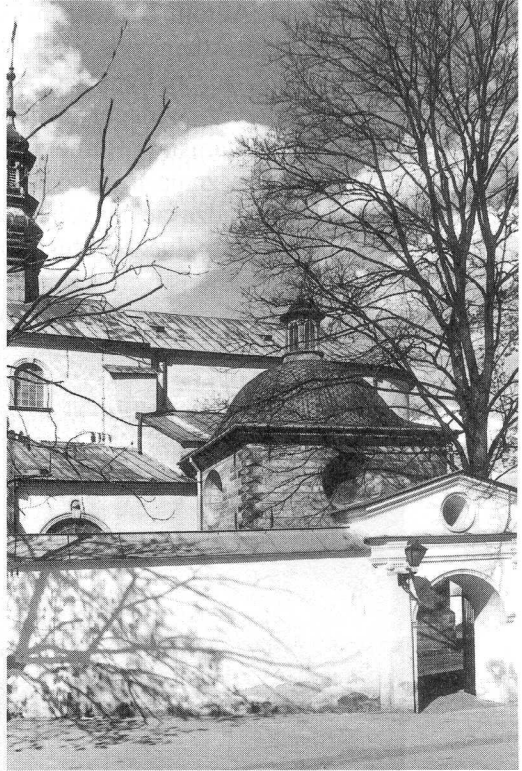
Jedna z bram prowadząca na dziedziniec kościoła pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP

doświadczenia malarstwa włoskiego. Popiersia umieszczone zostały w kołach o średnicy 1 metra, obwiedzionych ornamentami z liści lauru. Po wykonaniu prac konserwatorskich w oryginale pozostawiono ścianę ołtarza z dekoracją floralną i datą 1337 oraz z późniejszą z końca XVI wieku tablicą z łacińskim wersem psalmu.

Polichromia iłżecka wykonana została w sposób wyjątkowy, przypomina iluminacje książkowych miniatur średniowiecznych. Kompozycja jest wyjątkowo przejrzysta. Tylko nieliczne polichromie zachowały się w dobrym stanie, np. w Czerwińsku i Łęczycy. Najbliższe iłżeczkim są ślady polichromii w kościele cystersów w Wąchocku.

Proboszczami parafii od przełomu XIX i XX wieku byli kolejno księża: Józef Bagiński, Gabriel

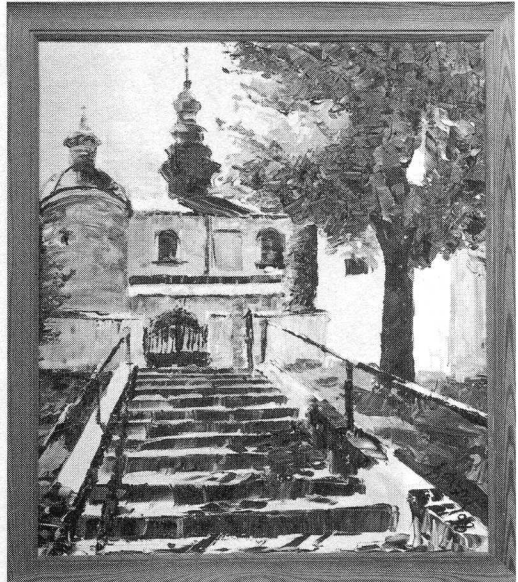

Brama od strony placu 11 Listopada

Kościół Wniebowzięcia NMP

Reprodukcja obrazu Bogusława Drotlefa

Czerwiński, Antoni Krawczyński, Franciszek Sobotka, Stanisław Nurowski, Adam Adamczyk, Feliks Horodzyński. W czasie wojny i tuż po wojnie proboszczem był ksiądz Władysław Fojcik, a później księża: Michał Krakowiak, Wincenty Młodożeniec, Józef Dziadowicz i obecny proboszcz – Stanisław Hamera.

Proboszcza znają tu wszyscy, jest dziekanem ilżeckiego dekanatu. Z dumą oprowadza ciekawych historii kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, uświadamiając maluczkiem historyczne dziedzictwo parafii. Ilżecka fara to jeden z piękniejszych kościołów w okolicy. Freski przypominają jej wiek, barokowe rzeźby tych, którzy o kościół dbali, przystrajając go w wizerunki świętych i aniołów. Stare kute drzwi, ołtarz i ambona mają swoją historię i przywołują w pamięci świetnych rzemieślników, którzy trudzili się nad nadaniem ostatecznego kształtu przedmiotom. Pięknie brzmiące organy są wykorzystywane podczas corocznych koncertów.

Dziekan Dekanatu Ilżeckiego ks. Kanonik Stanisław Hamera przy drzwiach do zakrystii z początków XVII wieku

Kościół św. Ducha

Za murami miasta w południowo-wschodniej jego części w 1448 roku biskup Zbigniew Oleśnicki wzniósł **zespół Kościoła i Szpitala św. Ducha**. Kościół jest orientowany, tzn. ma określone położenie według stron świata. Nawa główna pokrywa się z kierunkiem wschód–zachód, a główny ołtarz stoi po wschodniej stronie. Świątynia wymurowa-

Kościół św. Ducha z XV w. Na cmentarzu przy kościele widoczne dwa nagrobki z krzyżami

na została z kamienia, który otynkowano. W prezbiterium i w zakrystii sklepienie jest kolebkowe. Kościół pokrywa wysoki, gontowy, dwuspadowy dach z naczółkiem, w elewacji zachodniej z wieżyczką na sygnaturkę. Wejście znajduje się od strony zachodniej.

W głównym ołtarzu znajdował się obraz „Zwiastowanie Najświętszej Marii Panny”. Po obu stronach ołtarza stały figury św. Piotra i św. Pawła, a w górnej części rzeźba przedstawiająca Chrystusa okrytego skrzydłami archaniołów. W lewej nawie znajdował się ołtarz Matki Boskiej z dzieciątkiem. W prawej nawie była płaskorzeźba przedstawiająca św. Barbarę. Pod oknami, w tejże nawie znajdował się średnio-wieczny obraz przedstawiający zesłanie św. Ducha.

Posadzka w kościele ułożona w kształcie szachownicy. Nad wejściem do zakrystii umieszczony był duży obraz Matki Boskiej Niepokalanej, stojącej ze złożonymi rękami. U jej stóp klęczeli aniołowie, w górze aniołowie podtrzymywali koronę. Obraz pochodził z 1686 roku. W zakrystii wisiał obraz „Wniebowzięcie Matki Boskiej”.

Do dziś w kościele św. Ducha przy ulicy Błazińskiej nie pozostało nic z dawnego wyposażenia. Wnętrze jest puste, nie ma ołtarzy.

Kościół wybudowany został w XV wieku wraz z sąsiadującym z nim budynkiem spełniającym funkcję szpitala dla ubogich.

Kościół św. Ducha uległ zniszczeniu podczas I wojny światowej. Częściowo odbudowano go w 1922 roku wg projektu architekta Stefana Wąsa. Częściowemu zniszczeniu kościół uległ także w 1945 roku. Dopiero w 1967 roku przystąpiono do ponownej odbudowy świątyni. Po-

Kościół św. Ducha od strony ul. Przy Murach

prawiono dach i wieżę, wprawiono okna, otynkowano zewnętrzne mury. Remont kościoła prowadził kanonik Józef Dziadowicz. Od połowy lat 80. kościół przestał pełnić funkcje sakralne.

Kaplica Panny Marii

Kaplica pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku. Stoi na cmentarzu przy ulicy Staromiejskiej. Nazywana jest Kościołem Panny Marii. Nabożeństwa odbywają się w nim raz do roku. W kościele są trzy ołtarze – w głównym wisi drewniany obraz Matki Boskiej ufundowany przez księdza Bartosika, po lewej stronie jest ołtarz św. Antoniego, po prawej św. Leonarda ufundowany w roku 1859 przez Wojciecha Siedleckiego. W roku 1873, w czasie panującej cholery, mieszkaniec Sionek wystawił od południa kaplicę św. Rozalii.

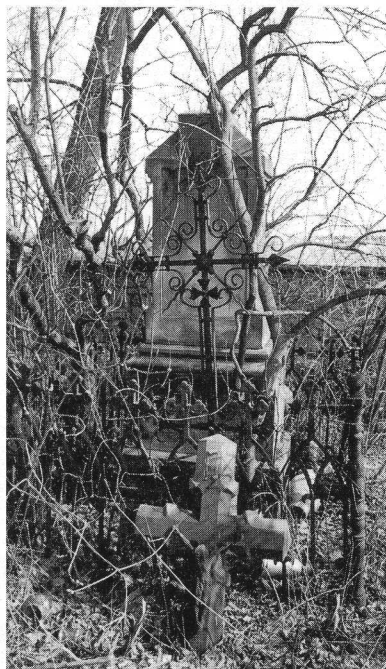
Kaplica Panny Marii
na starym cmentarzu

Cmentarze

Do schyłku wieku XVIII cmentarze stanowiły z reguły niewielki obszar przykościelny (Sobór Rzymski z 1059 roku nakazał w czasie budowania kościołów zostawiania wokół nich przestrzeni grzebalnej o szerokości do 60 kroków), znajdujący się, jak i kościół na terenie miast i wsi. Moźni tego świata grzebani byli w kryptach kościołów i grobowych kaplicach, cmentarze natomiast przedstawiały się ubogo. Groby na nich były zazwyczaj płytkie i nikt o nie nie dbał, nie umieszczano na nich żadnych inskrypcji – te w wyjątkowych wypadkach lokowano na ścianach kościołów lub na cmentarnym murze, nie zawsze też stawiano na grobach krzyże,

Rodowód dzisiejszych form kultu zmarłych jest stosunkowo młody i zapoczątkowany został na pierwszych pozamiejskich cmentarzach zakładanych ze względów higienicznych oraz rozbudowy miast, co powodowało przepełnienie cmentarzy przykościelnych na przełomie XVIII i XIX wieku. Najstarszy cmentarz iłżecki założony w 1748 roku jest zatem starszy od Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie założonego w 1790 roku, Łyczakowskiego we Lwowie z 1786 roku, willeńskiego Na Rossie, powstałego w 1790 roku, które uważane są za najstarsze nekropolie w Europie.

Pomniki na starym cmentarzu

Cmentarz przy ulicy Staromiejskiej jest najstarszy w Iłży. Gdy brakowało tu już miejsca na pochówki, zlikwidowano część grobów. Szczątki zakopano koło kościoła Panny Marii. Najstarszy pomnik pochodzi z XVII wieku. Jest to piaskowa płyta pokryta warstwami ziemi. Zachowany tekst łaciński informuje, że jest to grób Szymona Zybowicza – wójta iłżeckiego i jego żony Zofii. Druga płyta z piaskowca pochodzi z XIX wieku i oznacza miejsce spoczynku Franciszka Babskiego, pułkownika Wojska Polskiego, radcy, sędziego pokoju, kawalera Legii Honorowej. Babski zmarł 12 sierpnia 1852 roku. Na tym cmentarzu spoczywa Stanisław Pastuszkiewicz. Są tu groby rodzinne, np. rodziny Gilewskich.

Istniał też **cmentarz przy kościele św. Ducha**, gdzie chowano zmarłych, zanim zorganizowano cmentarz na wzgórzu św. Leonarda. Do dziś, od strony ulicy stoją duże figury nagrobne z krzyżami.

Cmentarz na wzgórzu św. Leonarda mieszkańcy dzielą na stary i nowy. Stary powstał po powstaniu listopadowym, nowy po I wojnie światowej. Na pierwszym znajdują się zabytkowe pomniki z XIX wieku, m.in. ożenionego z Polką Jana Huntera, mistrza ceramiki, który przy-

jechał z Anglii w pierwszej połowie XIX wieku. Od strony południowej znajduje się mauzoleum poległych żołnierzy polskich w bitwie pod Iłżą w 1939 roku i poległych partyzantów. Jest m.in. grób Komendanta Polskiej Organizacji Wojskowej Maksymiliana Jakubowskiego, grób sędziego Karola Gantnera, doktora Wiktora Bijasiewicza. Tutaj pochowano też w 1999 roku Adama Bednarczyka, regionalistę, autora wielu publikacji o Iłży.

Gróbowiec Jana Huntera

Rzeźba na grobie Adama Bednarczyka

Żydzi iłżeccy

Pod rządami biskupów krakowskich Żydzi nie mieli prawa osiedlenia się w mieście i arendowali (dzierżawili) szlacheckie karczmy poza granicami miasta. Po powstaniu listopadowym władze miejskie odpowiedziały odmownie na prośbę zabudowy pustych placów rządowych przez Żydów, podobnie jak na korzystanie przez nich z lasu na równi z innymi mieszkańcami. Dyskryminowani omijali jednak rygorystyczne zakazy różnymi sposobami. Dopiero po powstaniu styczniowym Żydzi uzyskali prawo osiedlenia się. W 1863 roku było tu po dwóch handlarzy towarami korzennymi, materiałami, zbożem, bydłem, kramarzy i katarzyniarz. Cztery osoby handlowały żelazem, osiemnaście solą. Funkcjonowały 4 zajazdy, rzeźnia, 6 jatek, ubojnia.

Na przełomie XIX i XX wieku, gdy w Iłży nastąpiło ożywienie handlu, z wyjątkiem jednego sklepu „ze wszystkim”, dwóch sklepów spożywczych i 2 piwiarni, pozostałe placówki należały do Żydów. Jak wynika z informacji w kalendarzu z 1903 roku, w Iłży były wówczas 2 zakłady zbożowe, 3 składy jaj, 52 sklepy z artykułami mieszanymi, 4 sklepy spożywcze, 7 sklepów łokciowych, 2 galanteryjne, 5 z żelazem, 2 ze skórami i 2 piwiarnie.

W 1921 roku było w Iłży 4554 mieszkańców ogółem, w tym 3009 chrześcijan i 1545 osób wyznania mojżeszowego. Żydzi stanowili 33,9 proc. ogółu. Gdy w statystykach z początku wieku XX podaje się, że do cechu szewskiego należało w Iłży 56 majstrów i 64 czeladników, nie świadczy to wcale o tym, że tylu było szewców. Było ich znacznie więcej, bo statystyki nie uwzględniają Żydów, którzy do cechu nie należeli,

a przyczyniali się w znacznym stopniu do rozwoju iłżeckiego rzemiosła. Ogólna liczba rzemieślników – Żydów w 1913 roku to 31 majstrów oraz 22 czeladników i uczniów. Byli to oprócz szewców – krawcy, stolarze, kowale.

Najstynniejszym Żydem iłżeckim był Levi Seliga Sunderland, założyciel wytwórni fajansu w 1823 roku. Do Iłży przyjechał z Warszawy, gdzie prowadził sklep z wyrobami z porcelany, szkła i żelaza. Tu starał się o subwencje i kredyty państwowe. Pożyczał też na prawo i lewo od iłżeckich kupców. Sunderland utrzymywał rodzinę złożoną z 30 osób. Ten żydowski przemysłowiec nie zdobył się nigdy na produkcję porcelany, która niewątpliwie rozślawiłaby Iłżę w świecie, bowiem nie znalazł odpowiedniej gliny w lasach pod Błazinami i Zawałami. Jednak jego wyroby fajansowe rozchodziły się na całe Królestwo. Zdobywały rynki krajowe i rosyjskie.

Sunderland miał młyn do mielenia szkliwa i polewy, unikatowy na ziemiach polskich, adaptowany na ten cel z dawnego młyna zbożowego, który zakupił mu rząd od iłżeckiego proboszcza. Jeszcze na początku XX wieku Sunderlandowie obracali znacznymi kapitałami, zakupili akcje kilku fabryk w Łodzi i Warszawie, prowadzili handel drewnem z okolicznych lasów.

Bogate rodziny żydowskie należały w Iłży do wyjątków. Przeważała biedota, która początkowo nie miała nawet gdzie kształcić dzieci. W II połowie XIX wieku istniały już dwie szkoły wyznaniowe dla ludności żydowskiej, jak piszą kronikarze z tamtych lat – chedery. Była więc też Synagoga, bowiem „cheder” oznaczający „pokój” to szkoła w synagodze, w której przede wszystkim nauczano religii. Od 1909 roku krzewieniem oświaty w Iłży wśród ludności żydowskiej zajmowała się Żydowska Społeczna Szkoła Ludowa. W 1914 roku uczęszczało do niej 40 uczniów, a zajęcia prowadziło dwóch nauczycieli.

Synagoga, czyli bóżnica, znajdowała się przy ulicy Mostowej. Budynek był piętrowy, parter miał murowany. Na parterze modlili się mężczyźni, na górze kobiety. Budynek był niewielki, wybudowany na planie kwadratu.

Dopiero około 1930 roku wzniesiono mury nowej synagogi, ale nie ukończono jej z braku gotówki.

Każda gmina żydowska skupia się wokół synagogi i nie jest ważne, czy jest to okazała budowla z witrażami, czy jest to zwykły dom przemieniony w miejsce kultu, tak, jak to miało miejsce w Iłży. Istnieją dwa rodzaje synagog. Bet ha-kneset (dom zgromadzenia) będący właściwą bóżnicą przeznaczoną do odmawiania w niej modlitwy i odprawiania obrzędów religijnych. Bet ha-midrasz (dom egzegezy) – to miejsce, w którym studiuje się Pismo Święte, ale w którym odbywają się również regularne nabożeństwa. Budynki także mają różny charakter i muszą

spełniać określone warunki. Pierwszy z nich musi być najwyższą budowlą w okolicy i nie wolno w nim ani jeść, ani spać, drugiemu takich wymagań się nie stawia. Mamy zatem w Iłży do czynienia z budowlą drugiego typu. Z relacji Adama Bednarczyka, który sięgał do wspomnień bardziej chyba rodziny niż własnych, wynika, że w synagodze oddzielano mężczyzn od kobiet. Należy zatem przypuszczać, że obowiązywały tu prawdziwie ortodoksyjne reguły. Żydom ortodoksyjnym zabrania się bowiem modlić, a nawet wchodzić do synagogi, w której nie jest przestrzegana mechica, czyli separacja płci.

Cmentarz żydowski położony był na wzniesieniu, na północ od góry zamkowej. Macewy były z piaskowca. Jeden tylko grób był duży – rodziny Sunderlandów. W czasie okupacji Niemcy zniwelowali teren cmentarza. Nie pozostał ani jeden grób. Po II wojnie światowej zarząd miasta polecił na cmentarzu zasadzić drzewa.

Podczas niemieckiej okupacji niemal wszystkich Żydów wywieziono do Trebłinki. Większość zginęła tam w komorach gazowych.

Według stanu z 10 marca 1940 roku, na terenie powiatu iłżeckiego mieszkało 182 027 Polaków oraz 11 692 Żydów. Terror hitlerowski dotknął w pierwszej kolejności ludność żydowską. Pierwszym etapem było pozbawienie jej własności, ograniczenie wolności osobistej, odizolowanie od społeczeństwa polskiego. 6 grudnia 1941 roku miejscowy Kreishauptmann zarządził utworzenie w Iłży getta, w którym zamknięto całą miejscową ludność żydowską oraz Żydów z okolicznych wiosek. Píše o tym w „Biuletynie Żydowskiego Instytutu Historycznego” w rozdziale „Martyrologia, walka i zagłada ludności żydowskiej w dystrykcie radomskim podczas okupacji hitlerowskiej” A. Rutkowski. Każdego Żyda schwytanego poza gettem czekała kara śmierci. Kara groziła również Polakom udzielającym schronienia lub innej pomocy ludności żydowskiej. Jesienią 1942 roku nastąpiła likwidacja getta, a wszystkich jego mieszkańców wywieziono do obozu zagłady w Treblince.

Sunderlandowie

Żydowska rodzina Sunderlandów osiedliła się w Iłży na początku lat dwudziestych XIX wieku. Pochodzili prawdopodobnie z Anglii, skąd przybył do Iłży założyciel polskiej gałęzi rodu Levi Seliga Sunderland. Czy prawdą jest, że do Iłży sprowadził Levina Seligę Stanisław Staszic? Trudno dziś dociec, bowiem nie ma i nie było żadnych dokumentów na poświadczenie tego wydarzenia.

Jan Brzechwa powoływał się na ustny przekaz w rodzinie. Mówiono, że Staszic, pragnąc uprzemysłowić kraj, wywiózł potajemnie z Anglii mistrza od produkcji porcelany, który otrzymał od rządu tereny

w Hłży wraz z przyległymi gruntami rolnymi. Po przybyciu do Hłży, prawdopodobnie z żoną i dziećmi, Anglik ów, Levi Seliga założył tam fabrykę fajansu. Fakt ten został udokumentowany w 1823 roku. Fabryka fajansu mieściła się w spichlerzu należącym kiedyś do biskupów krakowskich. Teren ten, wraz z przyległymi gruntami należał do rodziny Sunderlandów aż do 1955 roku – Levi Seliga Sunderland był pradziadem Bolesława Leśmiana. Miał syna Rudolfa, o innych jego dzieciach nie wiadomo. Nie ma też żadnej wzmianki w dokumentach o żonie Lewina, prababce poety. Rudolf, który w dokumentach występuje też jako Rafał, nadal trudnił się produkcją naczyń fajansowych i porcelanowych. Żoną Rudolfa była Marianna pochodząca z rodziny Salomonów. Jednak przy imieniu Marianny w dokumentach pojawia się także nazwisko Wohl. Czyżby były zatem dwie Marianny, które wyszły za dwóch Rudolfów Sunderlandów? Dziadkowie Leśmiana mieli czworo dzieci – Józefa, który mieszkał w Warszawie i był wyznania mojżeszowego (zmarł w 1904 roku), Seweryna, Maksymiliana oraz Emmę. Seweryn musiał być starszy od Józefa, bo jak twierdził Brzechwa, wziął udział w powstaniu styczniowym. Ożenił się on z Gustawą Lesmanówną (siostrą ojca poety, Józefa Lesmana) i miał z nią troje dzieci – Czesławę zwaną Celiną, późniejszą kochankę Leśmiana, Kazimierza, który odziedziczył wraz z Celiną dom w Hłży i który był ojcem Marii, późniejszej żony Jana Brzechwy oraz Wandę, która była zamężna z kimś, kto nazywał się Fidler i zmarł w dwudziestoleciu międzywojennym. O trzecim synu Rudolfa i Marianny – Maksymilianie nie ma żadnych wiarygodnych informacji.

Dzieci Rudolfa i Marianny nie trudniły się już produkcją fajansów. Utrzymywali się z handlu drewnem i rejenckich poborów Seweryna. Jan Brzechwa pisał, że niedbalstwo spadkobierców i pożary doprowadziły fabrykę do ruiny. Przed pierwszą wojną światową, gdy właścicielami posiadłości byli Seweryn i Gustawa, jej powierzchnia wynosiła zaledwie kilkanaście mórg ziemi. Reszta gruntów przeszła w ręce okolicznych chłopów, a ruiny fabryki uprzętnięto, budując w tym miejscu parterowy dom mieszkalny.

Wyroby fabryki Sunderlanda zachowały się na starych fotografiach. Adam Bednarczyk posiadał je w prywatnym archiwum. W latach 1825 i 1828 na wystawie „Płodów Krajowego Przemysłu” w Warszawie prezentowano wyroby Sunderlanda. Nie zachwycały urodą. Naczynia zdobione były malowidłami i płaskorzeźbami. By utrzymać fabrykę Levi Sunderland starał się o pożyczkę. Wyłoniono wtedy komisję rządową, która miała ocenić wartość budynków i urządzeń oraz działalność fabryki. Wydano pozytywną opinię i stwierdzono, że z zagranicy sprawdzono ośmiu wykwalifikowanych pracowników. Zakład zatrudniał pięćdziesięciu sześciu robotników miejscowych, przyuczonych do zawodu. Kwestionowano gładkość polewy na wyrobach. Sunderland otrzymał

od rządu młyn do mielenia szkliwa, w domu, który stoi do dziś przy rogu ulicy Podzamcze i Przy Murach. Obok stał młyn do mielenia zbóż pobierający wodę z Iłżanki, wodę, której często brakowało dla młynu Sunderlanda. W fabryce produkowano ceramikę użytkową i dekoracyjną oraz cegłę szamotową. W 1828 roku fabrykę odwiedziła Klementyna z Tańskich Hoffmanowa, pisarka i pedagog, popularyzatorka polskiej literatury dziecięcej. Pisarka sporządziła notatkę, z której wynika, że pracowało tu wielu Żydów i Niemców. W 1830 roku w fabryce zatrudnionych było 50 robotników, 25 wewnątrz zakładu, pozostali na zewnątrz.

Powstanie listopadowe przyczyniło się także do upadku przedsiębiorstwa. Zmniejszyła się liczba zatrudnionych, nie było zbytu na wyroby, szwankował transport. Fabryka nie mogła wrócić do stanu poprzedniego i rząd umorzył Sunderlandowi pożyczkę, przyznając mu następną w wysokości 20 000 złotych. W 1842 roku oddano mu w wieczystą dzierżawę spichlerz, w którym była fabryka. W 1860 roku rząd znów wsparł fabrykę. W wieczystą dzierżawę właściciele otrzymali 10 morgów ziemi należącej do folwarku Zamek-Iłża. W 1862 roku Bank Polski obciążył hipotecznie fabrykę z powodu niespłaconej pożyczki. W 1864 roku i z początkiem 1865 roku zakład był zamknięty. W 1864 roku fabrykę przejął Griszkiwicz, spadkobierca Sunderlandów, który prawdopodobnie ożenił się z córką Rudolfa.

Po powstaniu styczniowym, z powodu konkurencji naczyń blaszanych i znacznej odległości od linii kolejowej, nastąpił upadek fabryki. Wytwórnię wydzierżawiono, a po pożarze w 1903 roku zlikwidowano.

Bolesława Leśmiana związki z Iłżą

Poeta i jego muzy

*„...I po schodach, co lubią biegnących stóp
wrzawę... I pokój przepelniony wiosną i
upalem. I tym moim po kątach rozwłóczonym
ciałem – Dotyk szyby – ustami... Podróż
w nic, w oszklenie. I to czujne, bezbrzeżne
z całych sił istnienie!”*

B. Leśmian „Z lat dziecińczych”

Dom Sunderlandów, wzniesiony na miejscu spalonej i zrujnowanej fabryki fajansu, stoi na zboczu wzgórza zamkowego. Kiedy był tu Leśmian, budynek wyglądał nieco inaczej niż dzisiaj. Po pierwszej wojnie światowej właścicielami domu byli Seweryn Sunderland i jego żona Gustawa z Lesmanów. Po śmierci Gustawy i Seweryna, a więc w latach 30. (Gustawa Sunderlandowa zmarła 15 grudnia 1930 roku) dom przeszedł na własność ich dzieci – Celiny i Kazimierza. Był *pięknie położony, wcięty w stok wyniosłej, choć nierozległej góry zamkowej*. Po przebudowie dom zamieniono w letnią rezydencję, do której przyjeżdżali na wakacje krewni i przyjaciele. Dom *ciotki Gustawy* wykorzystywany był więc tylko latem. Jan Brzechwa, brat stryjeczny Leśmiana, który w domu Sunderlandów był w latach wczesnej młodości zaraz po pierwszej

Dom Sunderlandów postawiony w miejscu dawnej fabryki fajansu przy ul. Podzamcze

wojnie światowej pamiętał i opisał to we wspomnieniach, że na ruinach fabryki wzniesiono parterowy dom mieszkalny. Piętro zostało dobudowane później. Część wzgórza, na zboczu którego stał dom, należała do Sunderlandów. Przez pola, tuż obok, przepływała niewielka rzeczka Iżanka. Za wzgórzem i za polami rozciągały się wąwozy. Te wąwozy, zdaniem Adama Bednarczyka, były ulubionym miejscem spacerów Leśmiana. Jarosław Marek Rymkiewicz w książce „Bolesław Leśmian –

Tablica wmurowana w ścianę domu Sunderlandów

Encyklopedia” uważa, że mogło tak być, ale mamy tu do czynienia jedynie z domysłami. Trudno jednak oprzeć się urokowi wąwozów, których zbocza porastały *powykęcane, karłowate krzewy, tworzące nad dnem wąwozu szpalery*. Inny wąwóz znajdował się w lasku nazwanym Kluskowym Borkiem i *biegł przez pola, daleko, aż do skrzyżowania dróg, gdzie stała figura św. Jana*. Dalej za figurą stał wśród pól kościół pod wezwaniem św. Franciszka.

Bliżej domu, na wzgórzu, był ogród. W ogrodzie sad owocowy. Przez sad szło się z domu ciotki Gustawy w kierunku znajdujących się na szczycie ruin. W tym kierunku, ku ruinom, prowadziła droga przecho- dząca przez podwórze domu Sunderlandów, nosiła nazwę Szlaku Batu- chana. Nazwa ta, zdaniem Rymkiewicza, który powtarza za Brzechwą, miała być tajemnicza i trudna do wytłumaczenia, znajduje etymologiczne odniesienie w najwcześniejszych dziejach Iłży. Pisał w swojej czter- nastowiecznej kronice Jan Długosz, że Tatarzy w 1241 roku *rzezią i pożarem całą okolicę koło miasta Iłży i rzeki Kamiennej zniszczyli*. Droga w pobliżu Iłży, między biskupimi wsiami – Prendocinem a Rze- chowem – którą wódz tatarski Batu prowadził swoje wojsko, już w cza- sach Długosza zwana była szlakiem Batyego albo Batu-chana.

Przy drodze, od strony zamku, rosły dwa kasztanowce. Stała pod nimi drewniana ławeczka dla gości. W ogrodzie znajdowała się altanka, ale nie jest to ta, którą możemy oglądać dzisiaj. Tamta, z czasów waka- cji Leśmiana, była z wikliny. Wiklinowa altana uległa zniszczeniu i za- stąpiła ją inna, może to właśnie ta, która stoi do dzisiaj. Dom ogrodzony był i jest drewnianym płotem. Współcześnie, gdy zamieszkujących tu ludzi zaczęli nękać turyści, płot wzmocniono i by wyróżniał się świą- tecznym wystrojem, pomalowano szczeble na zielono.

Stary maliniak, w którym *złachmaniałych pajęczyn skrzyły się wi- siory* jest już oczywiście nie ten, bowiem maliniaki rosną i gęstnieją szybko, tak że za trzy lata można już mieć w ich miejscu *nieprzebyte* chruśniaki malinowe, ale nie sposób przypuszczać, by przetrwały one do dzisiaj przez 80 lat. Jednak nie ulega wątpliwości, że na zboczu wzgó- rza zamkowego, przed laty *w malinowym chruśniaku, przed ciekawym wzrokiem zapodziani po głowy, przez długie godziny* zrywali maliny Bolesław i Dora. Poetycka wizja miłosnych uniesień w gąszczach malin ma tu swoje źródło.

Był rok 1900. Leśmian miał 23 lata, jego kochanka piętnaście lub szesnaście. I nie była to jeszcze Dora Lebenthal, tylko Celina Sunder- landówna, spokrewniona z Bolesławem Leśmianem podwójnie – był jej bratem ciotecznym i stryjecznym, bowiem jej ojciec Seweryn był bra- tem Emmy, matki Leśmiana, a jej matka Gustawa z domu Lesman siostrą ojca Bolesława – Józefa. Rodzinny romans miał swój początek w Iłży, gdzie Celina wychowywała się w domu, za którym, na zboczu wzgórza,

w głębi ogrodu znajdował się malinowy chruśniak. O romansie poety z kuzynką niewiele można powiedzieć, bowiem był, ze zrozumiałych względów, skrywany. Jedyną osobą, która więcej o nim wiedziała, był brat cioteczny Leśmiana i jego siostry oraz kochanki – Jan Brzechwa. We wspomnieniach Brzechwy przeczytamy, że Leśmian i Celina *stanowili nierozłączną parę*. Celina wzrostem dorównywała Leśmianowi, a że ten był wyjątkowo niski, niech świadczy anegdota, jaką opowiadali sobie literaci, bywalcy kawiarni „Ziemiańska” w Warszawie.

– Wyobraźcie sobie, przyjechała pusta dorożka i ... wysiadł z niej Leśmian.

Leśmian ponoć chciał się żenić z Celiną. Jeśli snuł takie plany, musiało to mieć miejsce przed wyjazdem do Paryża, czyli przed rokiem 1903. W Paryżu poznał bowiem swoją przyszłą żonę (pobrali się w 1905 roku) Zofię Chylińską. Zofia była przyjaciółką Celiny, która przyjechała z nią do Paryża, by kontynuować studia malarskie. To Celina przedstawiła bratu i kochankowi jego przyszłą żonę. Czy biorąc ślub sprawili Celinie przykrą niespodziankę, czy panie ukartowały to między sobą (bo i takie krążyły słuchy), trudno dzisiaj dociec. Te przypuszczenia potwierdza fakt, że po ślubie z Zofią Chylińską, romans poety z siostrą cioteczną wcale się nie skończył. Brzechwa, dobrze w tych sprawach poinformowany, twierdził, że romans trwał przez wiele lat. Od Brzechwy dowiadujemy się także, że przez Celinę poznał Leśmian swoją następną kochankę, Dorę Lebenthal i stało się to około roku 1917 w domu Sunderlandów w Iłży. Ale ta miłość nie doprowadziła do zerwania z Celiną. W roku 1918 Leśmian, według Brzechwy, mieszkał w Warszawie z obiema paniami – *Przez pierwsze lata do roku 1920 trwał podwójny romans Bolesława*. Dopiero później, gdy miłość do Dory Lebenthal okazała się silniejsza, Celina pozostała tylko przyjaciółką obojga.

Córka poety, Maria Ludwika, w opublikowanych wspomnieniach twierdzi, że Celina, zanim została kochanką jej ojca, była kochanką jego młodszego brata Kazimierza, a później Jana Brzechwy. Jeśli wierzyć córce Leśmiana, to Celina była też kochanką Dory. Zdaniem Marii Ludwiki obie panie były *dwiema rozpustnymi libijkami*. Nie ulega jednak wątpliwości, że Celinę aż do śmierci łączyła z Dorą serdeczna, niczym nie zakłócona, przyjaźń.

Wracając z wielkiego świata intryg i zawiści do Iłży, gdzie miłość miała kolor malin, opowiedzmy o znalezionym na strychu obrazie. Odnalazł go przypadkowo miejscowy regionalista Adam Bednarczyk. Przedstawia ponoć Dorę Lebenthal. W jego lewym, dolnym rogu znajduje się podpis „Celina Sunderland”. Czy jest on autentyczny? Nikt tego nie sprawdził. Celina uchodziła jednak za mierną malarkę. Być może ta nieudolność spowodowała, że na obrazie oglądamy brzydką kobietę z grubymi nogami i dużym biustem. Gdy jednak mamy do czynienia

z poezją, nie powinniśmy być realistami do końca. Dora Lebenthal miała wiele wdzięku i chyba nie mało seksapilu. Cieszyła się powodzeniem wśród mężczyzn, wielu przyjaciół Leśmiana podkochiwało się w niej. Brzechwa opisywał także swoje próby uwiedzenia Dory, która miała mu ponoć powiedzieć, że zgodzi się „na wszystko” dopiero wtedy, gdy dowie się, że *Bolek ją zdradza*. We wspomnieniach Brzechwy są dość ogólne wiadomości na temat urody Dory: *Miała ujmujący uśmiech, z lekka zadarty, kształtny nos i śliczne dołki w twarzy, ponętne usta i kształtne zęby*. Według córki Leśmiana *Dora była brzydka. Nogi równe od góry do dołu. Usta wywinięte. Kości policzkowe wydatne. Grube powieki opadające na oczy*. Zdaniem Marii Ludwiki *niesamowitej brzydoty, ale intratny* był także mąż Dory – chirurg Józef Szper (za którego wyszła po ukończeniu Sorbony). Małżeństwo nie trwało długo. Po rozwodzie Dora pracowała w szpitalu św. Łazarza. Szper ożenił się po raz drugi z Marią Beylin, z którą miał syna. Został też kochankiem Zofii Nałkowskiej. Pisarkę fascynowała *piękność jego oblicza*. Pisała w lipcu 1914 roku *Nie wie, że jest mi potrzebny jak oddech. Rozumiem teraz kobiety, które czepiają się nóg, które za cenę jednego widzenia zniosą każde poniżenie*. Nie znajduje więc potwierdzenia opinia Marii Ludwiki, tym bardziej że na zachowanych zdjęciach oglądamy postawnego mężczyznę z bujną czupryną, który mógł się podobać kobietom. Jednak, jak się okazuje, miłość nie wybiera i mały, niepozorny człowieczek, choć wielki duchem poeta Bolesław Leśmian, przypadł do gustu Dorze Lebenthal.

Powróćmy do początków tego romansu. Latem 1917 roku do Celiny przyjechała jej przyjaciółka z Paryża, lekarka Teodora Jadwiga Lebenthal. Była rówieśnicą Celiny. Teodora przyjechała do Iłży, żeby odpocząć, *odetchnąć czystym powietrzem*. Spotkała czterdziestoletniego mężczyznę, z dużym nosem, wąskimi ustami i wyraźną łysiną. Podobał się jej i oczarował ją, gdy mówił: barwnie, ciekawie i inteligentnie. Wrażenie było wzajemne. Bolesławowi Dora spodobała się od pierwszego wejrzenia. Miała kasztanowe włosy, które opisał jako *hartowaną w niekochaniu miedź*. Stała się jego muzą, adresatką wielu erotyków, zwłaszcza z cyklu „W malinowym chruśniaku” (Leśmian w pierwodruku pisał „chróśniaku”, w kolejnych wydaniach zbioru spotykamy już współczesną formę „chruśniak”):

I stały się maliny narzędziem pieśszoty
Tej pierwszej, tej zdziwionej, która w całym niebie
Nie zna innych upojeń, oprócz samej siebie,
I chce się wciąż powtarzać dla własnej dziwoty....

Był czuły, kochający. Wymykali się z domu, szli na łąki lub na górę zamkową. W domu ciotki Gustawy była jeszcze Celina.

Bolesław chciał rozwieść się z żoną, ale wrócił do Warszawy i nic jej nie powiedział. Zofia Leśmianowa miała głowę zaprzątniętą wystawą w Zachęcie. Wystawiała tam swoje obrazy: „Zuzanna i dwóch starców”, „Zwiastowanie”, „Zdjęcie z krzyża”, portret św. Franciszka, i pejzaż „Nad brzegiem morza”. Recenzje były przychylnie. Reporter „Świata” pisał: *...obrazy p. Z. Leśmianowej są najszlachetniejszym objawem indywidualizmu krytycznego a zasobnego w duże środki ekspresji. Z kolei „Tygodnik Ilustrowany”, z którym swego czasu poeta współpracował, źle ocenił umiejętności jego małżonki: P. Leśmianowa niewątpliwie w wędrówkach swoich po Europie widziała wiele. Umiała patrzeć, ale nie umiała zapamiętać rzeczy widzianych. Splątały się one pod jej ręką w chaos barw i linii, a spoza tego chaosu nie wyjrzała ani na chwilę jej własna indywidualność artystyczna.*

Poeta nie rezygnował z myśli o rozwodzie. Spotykał się z Dorą niemal codziennie w jej mieszkaniu przy ulicy Marszałkowskiej. Wydawali przyjęcia towarzyskie. Latem znów wyjechali do Iłży, aby cieszyć się miłością w miejscu, gdzie wyznali sobie uczucia. Spotkali tam Jana Leśmana (znanego jako Jan Brzechwa), który próbował flirtować z Dorą. Bolesław nie ukrywał zazdrości i podejrzliwości.

W tym czasie, dzięki zabiegom żony i wuja Seweryna, który był rejentem w Zwoleniu, Leśmian otrzymał nominację na notariusza przy wydziale hipotecznym Sądu Pokoju w Hrubieszowie. Na początku września 1918 roku Bolesław wyjechał do Hrubieszowa. Nie był dobrym notariuszem. Nie minęły dwa tygodnie i prosił o urlop, by wyjechać do Dory do Warszawy. Wrócił dwa dni po terminie. I tak było zawsze – kilka dni w Hrubieszowie i tygodnie w Warszawie z ukochaną.

Leśmian mieszkał w Hrubieszowie z żoną i córkami przy ulicy Kielińskiego 2. Mieszkanie i kancelaria notariusza znajdowały się na I piętrze. Zofia miała osobny pokój na pracownię (w miejscu domu, gdzie przez cztery lata mieszkał i tworzył poeta, zbudowano betonowe bloki). Leśmian przebywając na prowincji nie stracił kontaktu ze środowiskiem literackim. Często przecież bywał w Warszawie. Przebywając za granicą Dora nie wyszła za mąż. Leśmian pisuje do niej, do Paryża: *A ja – dręczę się znów zazdrością, mówiłaś, że chcesz wyjść za mąż – nie rób nigdy takich żartów, bo potem rozpaczam.*

Po powrocie do kraju Dora przestała mieć nadzieję, że poślubi Bolesława, więc stworzyła mu drugi dom w Warszawie. Poeta otrzymał posadę notariusza w Zamościu. Podczas jego nieobecności, zastępca Władysław Adamowicz przywłaszczył sobie pieniądze z kasy. Poeta latami musiał zwracać gotówkę. Przeżył szok, gdyż nadużyto jego zaufania. Od tej pory stracił wiarę w ludzi. Pojawiły się nawet głosy, że Leśmian

także brał pieniądze z kasy i wyjeżdżał za nie do Monte Carlo. Współpracownicy zaprzeczyli tym pogłoskom. Mimo skandalu z defraudacją, Leśmiana odznaczono medalem X-lecia Odzyskania Niepodległości.

Leśmian często bywał u Dory w wynajmowanej przez nią garsonierze. Był już chory na serce. W 1932 roku przeszedł dwa zawały serca, po których bardzo się postarzał i osłabł. Zmarł 5 listopada 1937 roku o godzinie 19:30.

Maria Dąbrowska napisała w „Dziennikach”: „Umarł Leśmian. Rząd nie może go pochować, bo Żyd – choć już urodzony jako chrześcijanin i katolik. I żona Polka i katoliczka (a propos, ten brzydał miał piękną żonę). Paskudne czasy”.

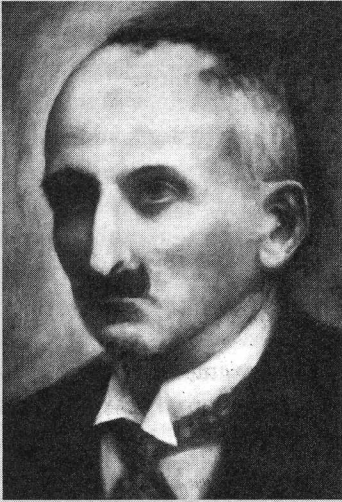
Uroczystości żałobne odbyły się w kościele św. Aleksandra na Placu Trzech Krzyży w Warszawie. Kondukt żałobny udał się na cmentarz. W karawanie z trumną jechała tylko Teodora Lebenthal, nie dopuszczając najbliższej rodziny – żony i córek.

Bolesław Leśmian spoczywa na warszawskich Powązkach w kwaterze 171–III-25 razem ze swoją siostrą Aleksandrą. Grób poety jest zniszczony i wymaga konserwacji. W Iłży czynione są starania, by grób odnowić.

A jaki był los Celiny i Dory? Celina wróciła z Paryża w latach 30. i zamieszkała w Warszawie. W czasie II wojny światowej w mieszkaniu trafiły bomby. Spłonęły obrazy i pamiątki malarki. W obawie przed zamknięciem w getcie, Celina wraz z Dorą wyjechały do Iłży. Celina zamieszkała w domu rodzinnym, Dora przy rynku, w domu Józefy Wajsowej – nauczycielki języka niemieckiego. Dora pracowała jakiś czas w iłżeckim szpitalu. Odwiedzała miejsca, które przypominały jej kochankę. Celina ukrywała się do wyzwolenia na wsi pod Iłżą. Po wojnie zamieszkała w Łodzi. Dora została w Iłży. Na przełomie 1941 i 1942 roku zaraziła się w szpitalu tyfusem. Zmarła w styczniu 1942 roku w wieku pięćdziesięciu siedmiu lat. Jej gospodyni spaliła listy, które Dora dostawała od Leśmiana, uważając je za bezwartościowe śmieci.

Celina po wojnie wróciła z bratem do Iłży i sprzedała dom Sunderlandów. Zmarła 24 października 1956 roku. Miała siedemdziesiąt jeden lat.

* * *

Bolesław Leśmian w roku 1933 – reprodukcja pasteli Norberta Jastalskiego

Bolesław Leśmian (właściwe nazwisko Bolesław Lesman) urodził się w Warszawie w roku 1877 lub 1878. Dzieciństwo spędził na Ukrainie. Studia wyższe ukończył w Kijowie. Przed I wojną światową podróżował po Europie. Kilka lat spędził w Paryżu. Po wojnie jako notariusz zamieszkuje wschodnie ziemie Polski: najpierw w Hrubieszowie, potem w Zamościu. Na kilka lat przed śmiercią, po wyborze na członka Polskiej Akademii Literatury, osiada na stałe w Warszawie. Umiera w 1937 roku na atak serca.

Debiutował w okresie Młodej Polski. Najwybitniejsze zbiory jego poezji to „Łąka” i „Napój cienisty”. Leśmian uważany jest za najbardziej „filozoficznego” poetę polskiego w XX wieku. Styl Leśmiana charakteryzuje się ornamentacyjnym bogactwem słów, urzeka jednocześnie prostotą, mądrością światopoglądowych sformułowań, ale nie są to sentencje, czy aforyzmy. Ich znaczenie jest znacznie głębsze. Leśmian stworzył własny fantastyczny świat, szukając wzorów w pradawnej wyobraźni ludowej, mitach i baśniach.

Twórczość B. Leśmiana to szczytowe osiągnięcie europejskiego symbolizmu. Wiersze Leśmiana spopularyzowali aktorzy i artyści estrady. Ewa Demarczyk śpiewała piosenkę do tekstu „Zmory wiosenne”. Marek Grechuta z Krysztyną Jandą interpretowali ilżeckie erotyki. Powstały piosenki do wierszy „Krajobraz księżycowy” i „Matysek”. W telewizji w 1987 roku miała miejsce premiera „Zdziczenia obyczajów pośmiertnych”.

Życie Leśmiana obfitowało w sukcesy i porażki. Wiele jest w nim zagadek i tajemnic. Nie jest to poeta, o którym napisano wszystko.

Dobrze się stało, iż staraniem Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Iłży ukazała się „Bibliografia podmiotowo-przedmiotowa Bolesława Leśmiana”, Iłża 1999 r. Opracowała ją pani Grażyna Rożek. Broszura ta zawiera informacje na temat życia i twórczości Bolesława Leśmiana, rejestruje wydawnictwa zwarte, ich fragmenty oraz artykuły z czasopism. Znalazłem tu wiele wskazówek kierujących mnie do źródeł przy przygotowywaniu tekstu o Leśmianie. Znalazłem też kilkanaście odniesień do własnych tekstów, jakie pisałem na łamach gazety „Słowo Ludu” w latach 1993–1997.

Bolesław Leśmian „Poezje”

(z tomu Biblioteka Klasyki Polskiej i Obcej, PIW, Warszawa 1975)

Łąka 1920

Schadzka spóźniona

Pójdziemy śladem cienia i szelestu
Po ścieżce, która wzdłuż rosą połyska
Pod krzewami sztywnego agrestu
Pachną na słońcu świeże kretowiska.

W powiędłych liściach, pokurczonych chłodem,
Lśnią srebrne resztki wczorajszej ulewy,
Nad zapuszczonym od dawna ogrodem
Słysząc gawronów trzepoty i śpiewy.

Obok jabłoni – przypadkowa sosna
Swe igły w bladym zanurza błękicie.
O, jakże prędko przeminęła wiosna,
Pozostawiając przelężnione życie!

Coraz to mocniej otulasz się w chustę,
W której pierś twoja, jak w gnieździe, się chowa,
Trzeba nam było rzec dawniej te słowa,
Co dzisiaj zabrzmia – spóźnione i puste!

Trzeba nam było spleść dłonie uparte
I z zamkniętymi iść w słońce oczyma!
Dzisiaj te oczy zostaną – otwarte,
Dzisiaj się warga w pół drogi zatrzyma...

Dwoje ludzieńków

Często w duszy mi dzwoni pieśń, wyłkana w żalobie
O tych dwojgu ludzieńkach, co kochali się w sobie.

Lecz w ogrodzie szept pierwszy miłosnego wyznania
Stał się dla nich przymusem do nagłego rozstania.

Nie widzieli się długo z czyjejś woli i winy,
A czas ciągle upływał – bezpowrotny, jedyny.

A gdy zeszli się, dłonie wyciągając po kwiecie,
Zachorzeni tak bardzo, jak nikt dotąd na świecie!

Pod jaworem – dwa łóżka, pod jaworem – dwa cienie,
Pod jaworem ostatnie, beznadziejne spojrzeenie.

I pomarli oboje bez pieszczoty, bez grzechu,
Bez łyzy szczęścia na oczach, bez jednego uśmiechu.

Ust ich czerwień zagaśła w zimnym śmiertci fiolecie,
I pobledli tak bardzo, jak nikt dotąd na świecie!

Chcieli jeszcze się kochać poza własną mogiłą,
Ale miłość umarła, już miłości nie było.

I poklękli spóźnieni u niedoli swej proga,
By się modlić o wszystko, lecz nie było już Boga.

Więc sił resztą dotrwali aż do wiosny, do lata
By powrócić na ziemię – lecz nie było już świata.

Pragnienie

Chciałbym w lesie, w ostępach dzikiego błędowia,
Mieć chałupę – plecionkę z chrustu i sitowia,
Zawieszoną wysoko w zagłębiach konarów
Nad otchłanią jam rysich i węzowych jarów.
Tam na mchu, kołysany obłądną wichurą,
Chciałbym pieścić dziewczynę obcą i ponurą
Głaskać piersi ze świeżą od mych zębów raną
I całować twarz, ustom jako łup podaną –
I słyszeć, jak dokoła grzechu mej pieszczoty
Płąsa burza skuszona i mdleje grom złoty,
I zwierzy ryczy, ciał naszych przywabiony wonią,
Ciał górnych, wniebowziętych, co od ziemi stronią –
I chciałbym przez przygodny wśród gałęzi przeziór
Patrzyć, pieszcząc, w noc – w gwiazdy i w błyskania jezior

I za boga brać wszelkie lśniwo u błękitu
I na piersi dziewczęcej doczekać się świtu,
A słońce witać krzykiem i wrzaskiem i wyciem,
Żyć na oślepie, nie wiedząc, że to zwie się życiem –
I pewnej nocy przez sen zaśmiać się w twarz niebu
I nie znając pokuty, modlitw ni pogrzebu,
Jak owoc, co się paszczy żarłocznej spodziewa,
Z łoskotem i łomotem w mrok śmierci spaść z drzewa!

* * *

W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem
Zapodziani po głowy, przez długie godziny
Zrywaliśmy przybyłe tej nocy maliny.
Palce miałaś na oślepie skrwawione ich sokiem.

Bąk złośnik huczał basem, jakby straszył kwiaty,
Rdzawe guzy na słońcu wygrzewał liść chory,
Złachmianiałych pajęczyn skrzyły się wisiory
I szedł tyłem na grzbiecie jakiś żuk kosmaty.

Duszno było od malin, któreś, szepcząc, rwała,
A szeptał tylko wówczas nacichał w ich woni,
Gdym wargami wygarniał z podanej mi dłoni
Owoce, przepojone wonią twego ciała.

I stały się maliny narzędziem pieśczęoty
Tej pierwszej, tej zdziwionej, która w całym niebie
Nie zna innych upojeń, oprócz samej siebie,
I chce się wciąż powtarzać dla własnej dziwoty.

I nie wiem, jak się stało, w którym okamgnieniu,
Żeś dotknęła mi wargą spoconego czoła,
Porwałem twoje dłonie – oddałaś w skupieniu,
A chruśniak malinowy trwał wciąż dookoła

* * *

Taka cisza w ogrodzie, że się jej nie oprze
Żaden szelest, co chętnie taje w niej i ginie.
Czerwieniata wiewiórka skacze po sośninie,
Żółty motyl się chwieje na złotawym koprze.

Z własnej woli, ze śpiewnym u celu łoskotem
Z jabłoni na murawę spada jabłko białe,
Łamiąc w drodze kolejno gałęzie spróchniałe,
Co w ślad za nim – spóźnione – opadają potem.

Chwytasz owoc, zanurzasz w nim zęby na zwiady
I podajesz mym ustom z miłosnym pośpiechem,
A ja gryzę i chłonę twoich zębów ślady,
Zębów, które niezwłocznie odsłaniasz z uśmiechem.

* * *

Zazdrość moja bezsilnie po łożu się miota:
Kto całował twe piersi, jak ja, po kryjomu?
Czy jest wśród twoich pieśczoł choć jedna pieśczoł,
Której, prócz mnie, nie dałaś nigdy i nikomu?

Gniewu mego łza twoja wówczas nie ostudzi!
Poniżam dumę ciała i uczuć przepychy,
A ty mi odpowiadasz, żem marny i lichy,
Podobny do tysiąca obrzydłych ci ludzi.

I wymykasz się naga. W przyległym pokoju
We własnym się po chwili zaprzepaszczasz łkaniu,
I wiem, że na skleconym bezładnie pościeliu
Leżysz jak topielica na twardym dnie zdroju.

Biegnę tam. Łkania milkną. Cisza, niby w grobie.
Zwinięta, na kształt węża, z bólu i rozpaczey
Nie dajesz znaku życia – jeno konasz raczej,
Aż znienacka za dłoń mię pociągasz ku sobie.

Jakże łzami przemokłą, znużoną po walce
Dźwigam z nurtów pościeli w ramiona obłędne!
A nóg twych rozemknione pieśczołami palce
Jakże drogie mym ustom i jakże niezbędne!

Portret z chruśniakiem

Można nawet przypuszczać, że iłżański ogród, w którym Dora i jej poeta zrywali maliny, z czasem znajdzie się między wileńską celą Konrada z krzemieniecką Górą Bony i stanie się – jednym z kilku Świętych miejsc poezji polskiej.

Jarosław Marek Rymkiewicz

W maju 1996 roku wypadła jubileusz. X Dni Leśmianowskie obchodzono nad wyraz uroczyście. Nie zrezygnowano z tej jednej z większych w dawnym województwie radomskim imprezy, która nieprzerwanie od 1987 roku odbywała się w iłżeckim Domu Kultury.

Kult Leśmiana spowodował, że w słoneczne majowe dni, bo niemal zawsze pod koniec maja świeciło tu słońce, recytowano wiersze, śpiewano piosenki, przywoływano w pamięci obraz poety, a bywało, że posługiwano się nawet językiem leśmianowskim używając w rozmowach takich zwrotów jak *pleć plecigo*, bądź, gdy chłopak romantycznym chciał się okazać *com uczynił żeś nagle pobladła* – mówił do dziewczyny. Wydobywano ze strof leśmianowskich stosowną do sytuacji aforystykę – *zerwać się do dziewczyny, jak gęś co spod płotu zrywa się z wielkim krzykiem do niskiego lotu...* Gdy po emocjach na scenie opuszczała trema, podążano na wzgórze zamkowe i do miejsc z Leśmianem związanych – domu Sunderlandów, by przy otaczającym go płocie doszukiwać się resztek malinowego chruśniaku, zajrzeć do pobliskiej altanki, czy kapliczki słuchającej przed pół wiekiem wyznań zakochanych.

Po drodze odwiedzano, w jego mieszkaniu z widokiem na basztę, Adama Bednarczyka – regionalistę, dzięki któremu duch poety po latach powracał tam, gdzie *obok jabłoni – przypadkowa sosna swe igły w błędym zanurza błękiecie*. Na spacer leśmianowskim szlakiem wybrała się też Magda Umer, która przyjechała na jubileusz dziesięciolecia do Iłży i był to jej pierwszy kontakt z miejscem wakacyjnego wypoczynku poety, którego wiersze śpiewała na estradzie Domu Kultury. Adam Bednarczyk nie wychodził wtedy z domu, czuł się niezdrow. Nie na tyle jednak, by nie opowiadać o historii Iłży, którą z taką pasją odgrzebywał, i o zasłyszanych faktach z życia Bolesława Leśmiana, które skrzętnie odnotowywał w niewielkiej książeczce „Taka cisza w ogrodzie... iłżeckie miłości Leśmiana”.

Mówił o tym, jak niewiele zostało w Iłży po Bolesławie Leśmianie – dom Sunderlandów, jeden z najstarszych w Iłży, przy ulicy Podzamcze, altana, malinowy chruśniak. W mieszkaniu Adama Bednarczyka, wśród najcenniejszych pamiątek, stał na szafie z książkami duży, olejny portret-półakt Dory namalowany przez Celinę Sunderland w 1917 roku.

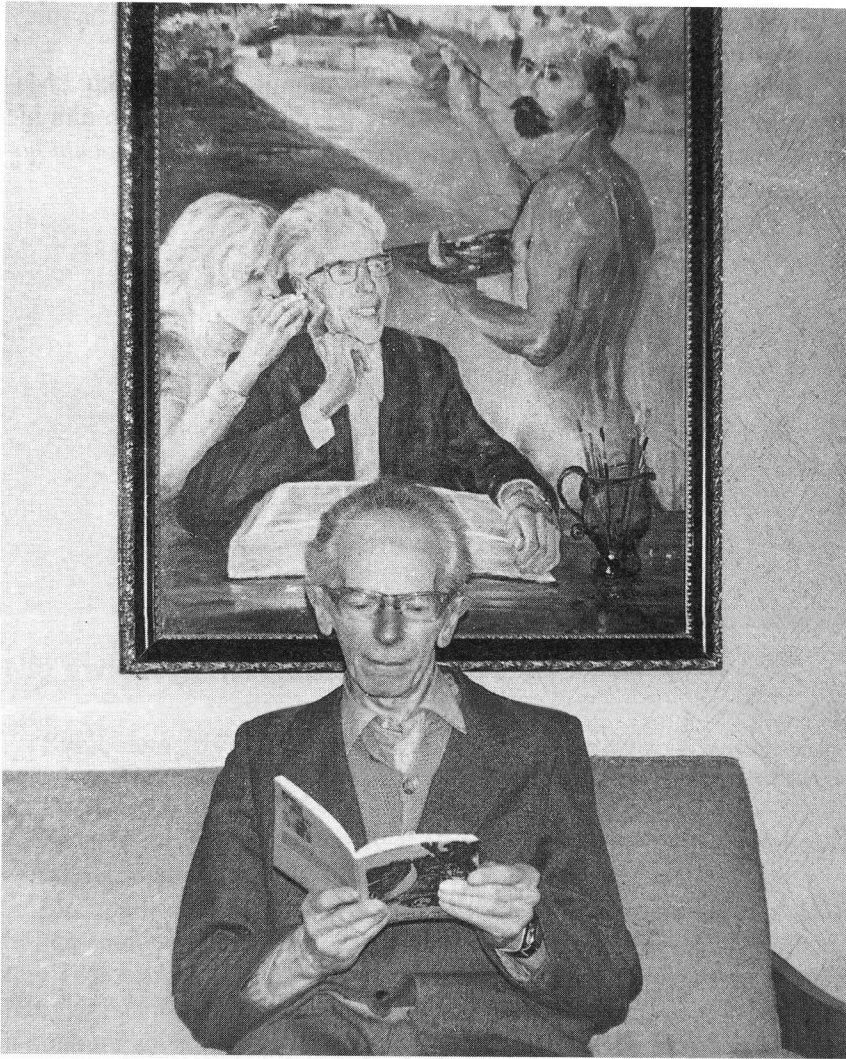

Portret Dory namalowany przez Celinę Sunderland (1917)

Dora spędzała wówczas wiele czasu pozując przyjaciółce, co nie wzbudzało zachwytu Leśmiana, który uważał ten czas za bezpowrotnie stracony i skradziony im obojgu. Jak obraz trafił do kolekcjonera?

W 1975 roku poszedł na strych do domu Sunderlanda, który dawno już zmienił właścicieli, z myślą, że znajdzie tam jakieś pamiątki. Przeszukał cały strych i nic nie znalazł. Gdy wychodził, zawadził nogą o jakąś szmatę. Sięgnął ręką i natrafił na płótno i kawałek ramy. Zakurzony obraz przez dwa lata leżał w komórce Adama Bednarczyka. Gdy go odrestaurowała, Anna Sołtysiakowa, która ongiś pomagała pani Sunderlandowej w pracach domowych, powiedziała, że obraz ten wisiał w małym pokoju, w którym zazwyczaj przebywała pani Dora. Obok Dory w negliżu inny obraz. Spogląda z niego mężczyzna pełen powagi i zadumy w oczach. To Leśmian namalowany przez Norberta Jastalskiego.

Po Adamie Bednarczyku, który zmarł w sierpniu 1999 roku przeżywszy 79 lat, pozostały dziesiątki opracowań i rękopisów. Pozostały też gromadzone przez niego pamiątki. Należy mieć nadzieję, że doczekają się właściwej oprawy muzealnej. Adam Bednarczyk był inicjatorem utworzenia Muzeum Regionalnego w Ilży, ale pod koniec życia myślał też o utworzeniu swoistego muzeum literatury, w którym pamiątki po Leśmianie znalazłyby się na poczesnym miejscu, obok pamiątek po innych polskich literatach. W Ilży przebywali między innymi Jarosław Iwaszkiewicz, Jan Brzechwa. Epizodycznie zaznaczyli swoją obecność Stefan Żeromski i Bolesław Prus.

Adam Bednarczyk.

W tle na portrecie rozpoznajemy radomskich artystów Bożenę i Janusza Popławskich

Adam Bednarczyk ur. 5 maja 1920 roku, z zawodu nauczyciel i ekonomista, z zamiłowania historyk i regionalista. Założył muzeum regionalne i prywatne. Gromadzone przez niego książki, obrazy, dokumenty, fotografie związane są bezpośrednio z Iłżą. Wydał ponad 40 publikacji dotyczących historii miasta. Opublikował dziesiątki artykułów. Jest laureatem wielu krajowych odznaczeń i wyróżnień. W zbiorach Adama Bednarczyka znajdują się maszynopisy dwóch niewydanych książek: „Zamki między Wisłą a Pilicą” i „Kobiety w życiu Leśmiana”. Adam

Bednarczyk zmarł w sierpniu 1999 roku i pochowany został na miejscowym cmentarzu.

Historyk Napoleon Kosiński napisał o Adamie Bednarczyku: „Mądry człowiek, barwna postać, dociekliwy regionalista. Pisząc o nim nie sposób uciec od rzymskiej maksymy *homo locum ornat, non locum homineus* (człowiek zdobi miejsce, nie miejsce człowieka)”.

Tradycja i współczesność

Nie święci garnki lepią

Symbolem Iłży jest baszta na wzgórzu zamkowym, pozostałość po rezydencji biskupów krakowskich, którzy władali miastem przez sześć niemal stuleci.

Słynęła też Iłża z garncarstwa. Była najstarszym i najslynniejszym ośrodkiem garncarskim w Polsce.

Do upadku garncarstwa przyczynił się w znacznym stopniu Levi Seliga Sunderland, kupiec żydowski, który przez Warszawę trafił do Iłży i za namową Stanisława Staszica założył na zamkowym zboczu fabrykę fajansu. Mało brakowało, by nie tylko garncarze nie wytrzymali konkurencji z operatywnym przemysłowcem, ale by przyczynił się on do pozbawienia Iłży symbolu dawnej świetności, resztek biskupiego zamku, w tym malowniczej baszty. Do uruchomienia fabryki fajansu potrzebni byli nie tylko ludzie, ale i materiały budowlane. Levi S. Sunderland otrzymał rządowe zezwolenie na wybieranie budulca ze zniszczonego zamku. Okazało się jednak, że aż tyle materiału nie potrzeba, a na fabrykę otrzymał jej właściciel murowany spichlerz znajdujący się pod wzgórzem zamkowym. Być może dzięki temu baszta zachowała się do naszych czasów.

Wróćmy jednak do początków najstarszego w regionie rzemiosła. Dokumenty mówią, że cech garncarski otrzymał przywileje biskupów krakowskich w 1494 roku. Potwierdził je kardynał Fryderyk Piotr To-

micki w 1503 roku, zaś biskup Piotr Myszkowski w 1586 roku. Pozwalały one garncarzom iłżeckim kopać glinę w lasach stanowiących własność biskupstwa, a drzewa z tych lasów używać do wypalania garnków. W XV i XVI wieku zasięg zbytu ceramiki iłżeckiej wykraczał znacznie poza granice rynków lokalnych. W 1594 roku na jarmark św. Michała przywieziono wyroby iłżeckie 56 końmi, podobnie w 1597 roku na św. Stanisława. W XVI wieku eksport naczyń glinianych z Iłży odbywał się szlakiem w kierunku północno-wschodnim przez Brześć Litewski na Litwę, w kierunku północnym przez Warszawę do Gdańska i dalej, do Szwecji, oraz w kierunku południowym, do Krakowa.

W rozdziale poświęconym garncarstwu, w publikacji „Iłża wczoraj i dziś” Adam Bednarczyk cytuje fragmenty znamienitych utworów, w których wspomina się o iłżeckim garncarstwie. I tak w „Dworzaninie polskim” Łukasza Górnickiego (a nie Góreckiego, jak mylnie podaje autor) czytamy: ... *zmówił się z babą, co pod zamkiem krakowskim (...) garnce iłżeckie przedawała, zaś Starowolski (Szymon Starowolski 1588–1656 komornik krakowski – przypis autora) pisał Iłża miasto murowane, sławne było dla garncarskiego rzemiosła po całej Polsce.*

W XVII i XVIII wieku garncarstwo iłżeckie, podobnie jak cała Iłża, przeżywało kryzys. W 1789 roku pracowało tylko 16 garncarzy. Lata następne to ponowne ożywienie garncarstwa. W 1880 roku było już 50 majstrów, 20 czeladników i 30 uczniów, którzy z produkcji czerpali spore korzyści. Ożywienie było chwilowe, bowiem w 1913 roku pracowało zaledwie 14 garncarzy, w latach: 1927 – 17, w 1932 – 14, w 1936 – 9 a w 1939 – 11. Przypomnijmy nazwiska tych, którzy znani byli z fachowości i cenieni w okresie międzywojennym: Stanisław i Franciszek Pastuszkiewiczowie, Filip Jan i Stefan Ciepiewscy, Józef i Piotr Dryzdowie, Jan i Antoni Kitowscy, Józef Godzisz, Władysław Gruszczyński, Antoni Jabłoński, Wojciech Kaczorowski, Stanisław Kosiarski, Piotr Księski, Adam Kubisz, Józef Siedlecki.

Ze względu na małą liczbę członków cech garncarski rozwiązano w 1937 roku. Wpływ na to miał również fakt, że na wieś, która wyrobów garncarskich odbierała najwięcej, bo miały one wartość użytkową, zaczęły napływać trwalsze wyroby fabryczne z metalu, z którymi garncarz rzemieślnik nie mógł konkurować dostarczając garnki i misy z gliny. Ludzie, którzy od pokoleń żyli z garncarstwa, zaczęli szukać innych źródeł dochodów. Garncarze, którzy nie zrezygnowali z wykonywania zawodu, aby zapewnić zbyt swoich wyrobów, zaczęli wytwarzać przedmioty, odpowiadające gustom ówczesnych klientów, odchodząc od tradycyjnych form i sposobów zdobienia. Wcześniej w zdobnictwie stosowano głównie geometryczny ornament ryty. Gлина pozwalała na stosowanie ornamentu nalepianego. Na czerepy naczyń nalepiano ozdoby w kształcie guzów, liści. Ucha dzbanów dekorowano żłobieniami, a miej-

sca ich łączenia z czerepem podkreślały spirale lub ślimacznice. Zapotrzebowanie na „modne” naczynia powoduje, że powstają wyroby niewiele mające wspólnego z tradycyjną ceramiką iłżecką jak np. wazony w kształcie amfor, wazy zdobione nalepionymi różami, doniczki.

Gdy wydawało się, że garncarstwo iłżeckie ginie bezpowrotnie, z pomocą przyszło Warszawskie Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego, organizując w 1936 roku wystawę garncarstwa iłżeckiego. W 1937 roku garncarze z Iłży wzięli udział w wystawie ceramiki w Berlinie, na której wyróżniono Stanisława Pastuszkiewicza, Piotra Księskiego i Stanisława Kosiarskiego, odznaczonego za ceramikę figuralną.

Po II wojnie światowej tworzyło w Iłży 6 garncarzy. W 1967 roku pozostała jedynie Jadwiga Kosiarska, kontynuując tradycje iłżeckiej rzeźby w glinie. Figurki iłżeckie, a zwłaszcza ptaszki, traktuje bardzo naturalistycznie. Odbiegały one znacznie od sprzedawanych na targach i odpustach prymitywnych zabawek glinianych. Jadwiga Kosiarska dostarczała swoje wyroby do Spółdzielni „Chałupnik”.

Spółdzielnia Rękodzieła Ludowego „Chałupnik” powstała w latach 50. Skupiała nie tylko garncarzy, ale także kowali, tkaczki, hafciarki, bednarzy i lalkarki. W 1953 roku „Chałupnik” przejął garncarzy z Rędocina i tych, którzy należeli do „Gromady” w Kielcach. Spółdzielnia zrzeszała osiem ośrodków garncarskich z różnych powiatów dawnego województwa kieleckiego, m.in. iłżeckiego, koneckiego, opatowskiego. Funkcję kierownika artystycznego pełnił Jan Zaremba, który odwiedzał garncarzy w najodleglejszych ośrodkach, zachęcając ich do poszukiwań twórczych. Wyroby ceramiczne z Iłży były eksportowane do Australii, Francji, Rosji, Niemiec, Danii, Szwecji, USA, Szwajcarii. W 1992 roku spółdzielnię postawiono w stan likwidacji. Pozostały zbiory wyrobów garncarskich, które trzeba było gdzieś przenieść i ktoś musiał je zakupić. Na zorganizowaną w lipcu 1994 roku wystawę unikalnej kolekcji ceramiki iłżeckiej pod nazwą „Garncarz – zawód ginący” ekspozycję zakupiło Ministerstwo Kultury i Sztuki przekazując je w darze Muzeum Regionalnemu. Przedsięwzięcie wspierali: wojewoda radomski i Rada Gminy i Miasta w Iłży. Wystawa zainspirowała powołanie w październiku 1994 roku Towarzystwa Ochrony i Promocji Zawodów Ginących w Iłży. W zarządzie towarzystwa znaleźli się: Barbara Adamus, Beata Bujakowska, Witold Bujakowski, który obecnie piastuje funkcję prezesa.

To prawda, nie ma już w Iłży garncarzy, ale są w rejonie ośrodki o równie starych tradycjach. Takim jest m.in. Ośrodek Denkowski k. Ostrowca Świętokrzyskiego. Z nim związane są Kąty Denkowskie i Koszary, gdzie działa Tadeusz Połetek, który potrafi zarówno toczyć na kole, jak i wykonywać rzeźby w glinie. Tworzy ptaki, zwierzęta,

figurki ludzi, ale też nie mniej piękne misy i dzbany, nawet o wysokości 1 metra i wyższe, co nie jest zbyt powszechne w tradycyjnym garncarstwie. W okolicach Ostrowca Świętokrzyskiego tworzą również: Władysław Kitowski i Waław Górczyński. Wolorami ceramiki łżeckiej były lśniące polewy o odcieniach żółci, zieleni i brązu. Waław Górczyński wykonuje barwną ceramikę biskwitową. Drugi prężnie działający ośrodek to Rędocin. Te wyroby cechuje dekoracja polewą. Nestorem z Rędocina jest Henryk Rokita. Wymienić też należy takich garncarzy jak: Jan Kwapisz, Wiesław Rokita, Stanisław Rodak. W Rędocinie działa też Krystyna Mołdawa pochodząca z rodziny wybitnych garncarzy. Specjalizuje się w produkcji ceramiki figuralnej. Wiodącym tematem jej prac jest Chrystus Frasobliwy i Pieta. Z Rędocinem związany jest nie-duży ośrodek w Odrowążu, w którym pracuje Janina Gozdecka, córka nestora garncarstwa kieleckiego – Stanisława Seweryńskiego. Jej rzeźby wyróżnia piaskowa polewa.

Kolekcja ceramiki w muzeum

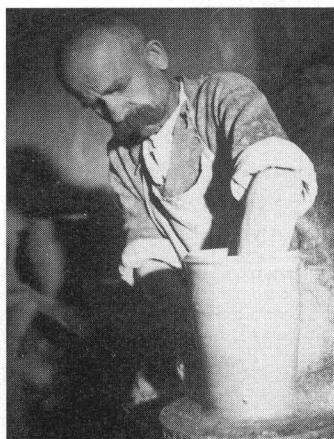
Pod patronatem członków Towarzystwa Ochrony i Promocji Zawodów Gińących powstają m.in. szkoły młodych adeptów garncarstwa. Taka szkołka działa przy Domu Kultury w Iłży i przy przedszkolu, a młodzi rzeźbiarze starają się naśladować starych mistrzów. Wielokrotnie wyróżnienia Fundacji Polskiej Sztuki i Rękodzieła „Cepelia” potwierdzają, że w konkursach na prace dzieci i młodzieży iłżanie wiodą prym. Towarzystwo Ochrony i Promocji Zawodów Gińących organizuje coroczne jarmarki i kiermasze sztuki ludowej.

Mistrzowie iłżeckiego garncarstwa

Stanisław Pastuszkiewicz. Twórca dzbanków, kapliczek, figurek. Był wyróżniany na wielu wystawach. Odznaczony brązowym, srebrnym i złotym Krzyżem Zasługi. Zmarł 10 czerwca 1962 roku. Zabytkowy zespół pieców, z których korzystał przy wypalaniu swoich wyrobów znajduje się w północnej części ulicy Wójtowskiej, pod numerem 63, na działce wyodrębnionej z posesji Matyldy Pastuszkiewicz-Orczykowskiej. Piec wybudował i pierwszym jego użytkownikiem był Kacper Pastuszkiewicz około 1835 roku. W 1966 roku obiekt uznano za zabytek.

Wincenty Kitowski. Lepił gliniane ptaszki, ale także figurki Chrystusa Frasobliwego, postaci ludzkie i zwierzęta. Zdobył wiele nagród i wyróżnień. Został odznaczony złotym Krzyżem Zasługi oraz medalem Oskara Kolberga. Zmarł w 1976 roku.

Stanisław Kosiarski. Czołowy garncarz iłżecki. Wykonywał kapliczki, światełki, talerze, dzbanki. Za swoje wyroby otrzymywał nagrody i wyróżnienia. Zginął w 1939 roku.

Stanisław Pastuszkiewicz przy pracy

Wincenty Kitowski

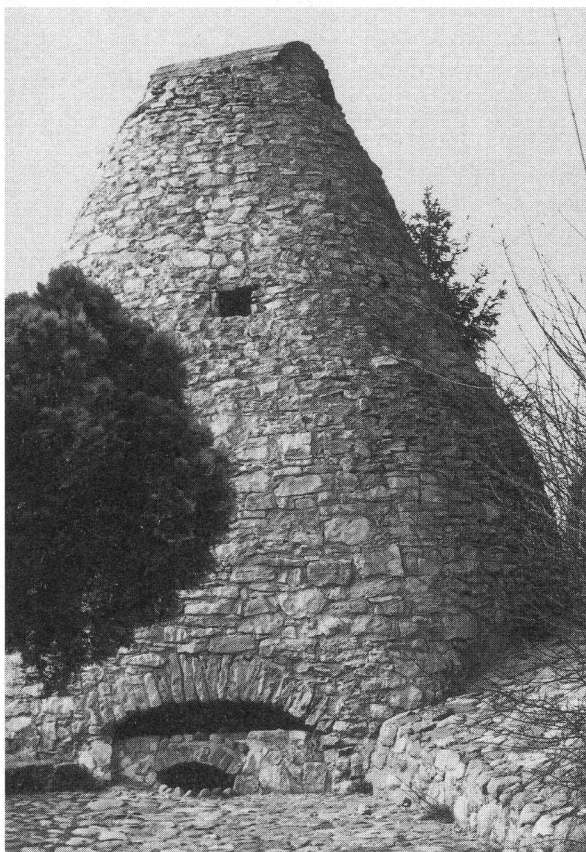

Konstanty Ciepiewski

Jadwiga Kosiarska, córka Stanisława Kosiarskiego. Odziedziczyła talent po ojcu. Figurki Twardowskiego na kogucie i na księżycu przyniosły jej popularność i sukces. Była ostatnim, pracującym, łżeckim garncarzem.

Piotr Księżki. Lepił garnki i ceramikę figuralną. W 1937 roku otrzymał wyróżnienie na wystawie ceramiki w Berlinie. Zmarł w czasie okupacji hitlerowskiej.

Konstanty Ciepiewski. Znany z lepienia garnków, doniczek, kropielniczek. Zginął tragicznie podczas wydobycia gliny z dołu w Koszarach. Został zasypany podczas prac.

Józef Godzisz. Lepił misy i uprawiał ceramikę figuralną. Zmarł około 1940 roku.

Piec garncarski Stanisława Pastuszkiewicza z połowy XIX wieku, przy ulicy Wójtowskiej

Na jarmarku i w sklepie

W restauracji „Turysta” pana Stanisława Łuczaka można było zjeść dobre pierogi. Mieściła się przy trakcie i gdy zamknięto „Rycerską”, był to jedyny, z prawdziwego zdarzenia, punkt gastronomiczny w mieście. W innych serwowano hot-dogi, kiełbaskę na gorąco i podobne, szybkie dania. W „Rycerskiej” dawno już wywietrzały zapachy pieczonego, zup, sosów i sałatek. Jedno z ostatnich takich restauracyjnych przyjęć pamiętam, gdy świętowano wraz ze sponsorami zakup laparoskopu dla szpitala. Budynek na zboczu góry zamkowej pozostał, ale służy jedynie okazjonalnym przyjęciom, najczęściej weselnym. Czasy dobrej kuchni, która przyciągała tu nie tylko miejscowych, ale głównie podróżnych z trasy i bywało, że tę trasę sami wybierali, a jej celem był posiłek w „Rycerskiej”, dawno minęły.

Ktoś jeszcze w latach 90. chciał wrócić do tradycji i nie tylko otworzyć „Rycerską” dla smakoszy, ale także w budynku spichlerza, po sąsiedzku – hotel, zaś przyległe tereny przeznaczyć na rekreację i wypoczynek, czyniąc nawet starania o założenie stadniny koni. Pomysłodawca szybko zrezygnował, bo niewielu chciało mu pomagać, a większość weszła „brudne sprawy”. Jak się okazało, same pieniądze nie wystarczą. Wszystko, co dzieje się wokół góry zamkowej, oględnie mówiąc ma pecha. Jakieś fatum zawisło nad zamczyskiem. Zmieniający się gospodarze miasta powtarzają, że Iłża ma walory turystyczne, ale gdy tylko przychodzi do inicjatyw, które takie walory mogłyby preferować, spotykamy się z trudnościami nie do pokonania. Zimą ze stoków góry można było zjeżdżać na nartach. Jak się kto uprze, to i teraz zjedzie. Przed laty był zamontowany wyciąg. Urządzenia tego wyciągu ponoć są i nawet od czasu do czasu konserwowane, by nie zardzewiały, tylko że nie ma komu ponownie zainstalować ich na stoku. A jakie plany wiążą się z samą basztą?

– *Będzie jak latarnia morska widoczna z daleka. Oświetlona, promieniająca ze szczytu pulsującym blaskiem* – zapewniał jeden z burmistrzów.

A jak to się skończyło, wszyscy widzą.

Ten rozdział miał być poświęcony handlowej działalności miasta u podnóża zamku. Ale rozważania o handlu i gastronomii pociągają za sobą towarzyszące tej działalności zdarzenia – turystykę, wypoczynek, ciekawe spędzanie czasu.

Niestety nie można go już spędzać przy kawie w barze „Turysta”. Stanisław Łuczak zmienił branżę otwierając z miejsca lokalu gastronomicznego sklep „Świat dziecka”. Mówi, że czas wyłączyć się z interesu i przekazał handlową działalność dzieciom. Nadal jednak

Stanisław Łuczak z wnuczką

patronuje poczynaniom kulturalnym w mieście fundując nagrody nie tylko laureatom konkursów leśmianowskich.

Handlową działalność prowadzi nadal masarnia rodziny Wilczyńskich, a wyborne wypieki przygotowuje znana rodzina piekarzy Kasperskich, zaś zakład fryzjerski z powodzeniem od lat prowadzi w rynku Bogdan Pastuszko.

Nie wszyscy są rodowitymi łążanami. Pan Stanisław Łuczak przywędrował aż z poznańskiego przez Wrocław, i Końskie, gdzie zdobywał kwalifikacje nauczycielskie. Uczył tam zawodu i pracował w POM-ie. W Łży budował Państwowy Ośrodek Maszynowy i był jego dyrektorem. Później pracował już „na swoim” jako właściciel restauracji. Zawsze społecznie czynny i zaangażowany, dzielił się z innymi zyskiem, by wspomagać działalność kulturalną w re-

gionie. Bez takich ludzi na niwie kulturalnej i sportowej panowałby zastój. Nie sposób wymieniwać wszystkich, ale to oni także tworzą historię miasta.

* * *

Do rozwoju handlu w Łży przyczyniła się sieć dróg przebiegająca przez miasto. Biegły tędy trakty z Żarnowa i Skrzynna do Solca, z Jedlni do Opatowa i Sandomierza, z Ukrainy i Mołdawii na zachód do Wielkopolski. Na Śląsk i do Niemiec pędzono tak zwaną „drogą ruską” olbrzymie stada wołów. Trafiały także na jarmark do Łży. W 1413 roku Władysław Jagiełło na prośbę biskupa Wojciecha Jastrzębca odnowił, zniszczone podczas najazdów tatarskich, dokumenty przywilejów z prawa magdeburskiego, przyznając Łży dwa jarmarki – na św. Stanisława (8 maja) i na Święto Matki Boskiej Zielnej (15 sierpnia) oraz tradycyjne targi w każdy poniedziałek. Pod koniec XVI wieku miasto miało siedem jarmarków rocznie: 2 lutego, 25 marca, 26 kwietnia, 8 maja, 15 sierpnia, 15 października i 8 grudnia.

W 1512 roku Zygmunt I Stary nadał Łży przywilej poboru tzw. Czopowego od piwa. W 1538 roku król zezwolił kupcom łążeckim na zakup soli bezpośrednio z Bochni. W 1576 roku Stefan Batory zezwolił w mie-

ście handlować byłem. Obok handlu zbożem, było to wysoce rentowne. Król Zygmunt III Waza nadał miastu przywilej pobierania opłat mostowych na ulicy Mostowej, Wójtowskiej i w Kowalkowie.

W 1605 roku biskup krakowski Piotr Tylicki zniósł szynki na przedmieściach, co wpłynęło na wzrost obrotów w mieście. Biskup krakowski Marcin Szyszkowski nadał miastu prawo pobierania opłat jarmarcznych i targowych, a także uprawnienia na bezpłatny wyrąb drewna służącego do wypalania cegły i wapna.

W pierwszej połowie XVII wieku piwowarzy wywalczyli sobie prawo obsługi rejonu jednej mili. Monopol swój rozciągali także na inne miasta biskupie, np. Bodzentyn.

Handel po powstaniu listopadowym chcieli opanować Żydzi, ale sprzeciwiły się temu władze lokalne utrudniając im osiedlanie się w mieście, zyskali je dopiero po powstaniu styczniowym.

Ożywienie handlu nastąpiło na przełomie XIX i XX wieku. Miasto miało w tym okresie 2 składy zbożowe, 3 składy jaj, 52 sklepy z artykułami mieszanymi, 4 sklepy spożywcze, 7 sklepów „łokciowych”, 2 galanteryjne, 5 z żelazem, 2 ze skórami i 2 piwiarnie.

Na początku XX wieku Iłżanie postanowili zorganizować sklep spółdzielczy pod nazwą „Nasz Sklep”. Są to początki działalności spółdzielczej. Założycielami spółdzielni byli: Adam Barszczyński, ks. Walenty Ciesielski, Karol Gantner, Alfons Ochyński, ks. Zajączkowski. „Nasz Sklep” początkowo mieścił się w domu przy ulicy Ogrodowej, a potem przeniesiono go do piętrowego budynku Kasy Oszczędnościowo-Pożyczkowej w Rynku. W 1918 roku Spółdzielnia miała 346 członków, a „Nasz Sklep” miał filie w Krzyżanowicach i Seredzicach.

W 1902 roku powstało w Iłży, pierwsze w powiecie, Towarzystwo Oszczędnościowo-Pożyczkowe. Do rady towarzystwa weszli m.in. rejent Julian Rauszer, taksator w Urzędzie Ubezpieczeń Leon Mroczkowski, rabin Moszek Cukier. Do zarządu weszli: komornik Józef Pogorzelski, jako prezes aptekarz Alfons Ochyński, sędzia Karol Gantner. Członków było 48, ale już po roku ich ilość wzrosła do 412, a w 1913 roku do 855. Do towarzystwa należeli nie tylko ziemianie, urzędnicy, rzemieślnicy, kupcy, ale także chłopi. Towarzystwo zajmowało się również działalnością kulturalną, patriotyczną, charytatywną. Część zysku przeznaczano m.in. na pomoc powstańcom powracającym z Syberii. Pomagano także straży ogniowej, bibliotece. Pieniądze przeznaczano na Stowarzyszenie Nauki Czytania i Pisania, Kasę im. Mianowskiego, ochronę zabytków.

W 1913 roku Towarzystwo zakupiło plac po budynku zniszczonym w czasie pożaru. Na parterze kamienicy w rynku mieściła się Spółdzielnia „Nasz Sklep”, na piętrze Towarzystwo Oszczędnościowo-Pożyczkowe.

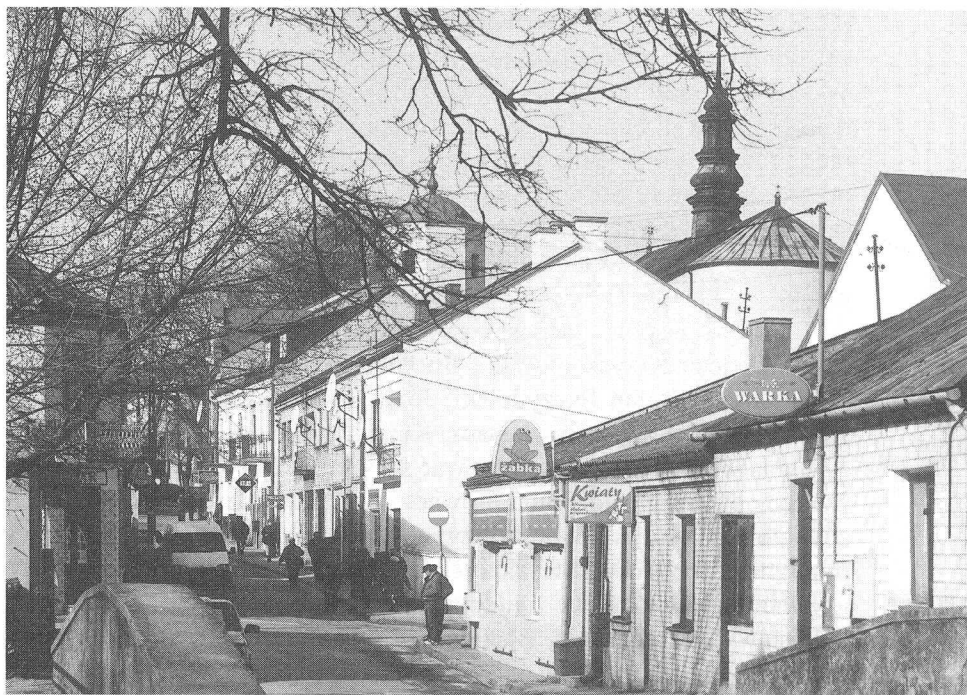
Tradycja poniedziałkowych targów przetrwała do czasów współczesnych

Dom handlowy przy ulicy płk. Muzyki

Wokół centrum powstają nowe punkty handlowe

Po zakończeniu I wojny światowej tylko nieliczne sklepy należały do Polaków, większość prowadzili Żydzi. W 1924 roku na rogu ulicy Warszawskiej i Poprzecznej (obecnie ul. Ratuszowa) był sklep Polaka – Zaremby. Były 2 polskie piwiarnie z wyszynkiem i 3 restauracje. W 1939 roku było już 6 polskich restauracji i kilkanaście sklepów spożywczych. Była także filia Browaru Saskiego z Radomia. Przy ulicy Wójtowskiej Paulina Jaroszyńska prowadziła Klub dla Inteligencji. W rynku była apteka prowadzona przez Alfonsa Ochyńskiego, po jego śmierci spadkobiercy wydzierżawili aptekę Janowi Baryłkiewiczowi. W sierpniu 1929 roku kupił ją Władysław Kulesza i prowadził do 1951 roku.

W 1923 roku mieścił się w Iłży Dom Handlowy Spółka z o.o. Handlowano tu skórą, żelazem, narzędziami rolniczymi, zbożem, drewnem. Kapitał spółki wynosił 5 milionów marek polskich. Do zarządu weszli: Adam Barszczyński, Wiktor Bijasiewicz – lekarz, Stanisław Hunter, Marcin Sar i Wacław Siedlecki.

Już w 1945 roku czyniono starania celem założenia Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. W 1948 roku GS przejęła „Nasz Sklep”, a w 1950 roku Gminną Spółdzielnię w Krzyżanowicach oraz w Błazinach. Obydwie były deficytowe. Iłżecki GS przejął też sklepy w wielu wsiach, m.in. w Błazinach, Jasiońcu, Seredzicach, Koszarach, Marculach, Prendocinie oraz piekarnię w Jasiońcu, stragany i magazyny towarowe w Błazinach. W 1965 roku spółdzielnia wybudowała piekarnię zatrudniając 11 pracowników. Wypiekano 5 ton pieczywa na dobę. W 1968 roku GS otrzymała magazyn paszowy i 2 magazyny zbożowe, dalsze 4 były w budowie. W 1969 roku spółdzielnia przejęła kolejną, nierentowną spółdzielnię w Rzecznowie. W następnym roku przejęła od rad narodowych trzy młyny. W 1973 roku ukończono budowę masarni obok piekarni przy ulicy Kampanii Wrześniowej. W 1978 roku oddano do użytku restaurację „Rycerska” i Dom Handlowy przy ulicy płk Muzyki.

Do rozwoju spółdzielczości przyczynili się: Kajetan Wróbel, Jan Rożek, Wojciech Krzysztanowski, Filomena Pilecka, Helena Szymczyk, Jan Pietrzal, Stefan Skrzydelski, Józef Balcerowski, Tadeusz Ways, Józef Pisarek, Kazimierz Barszcz, Kazimierz Nadgrodkiewicz.

Od lat 90. GS zaczyna wyzbywać się nierentownych placówek dzierżawiąc obiekty. Spółdzielnia prowadzi działalność handlową w 20 placówkach, w tym w dwóch dużych domach handlowych: przy ulicy płk. Muzyki i na Os. Staszica. Dysponuje także bazą obrotu rolnego i piekarnią. Sklepy GS-u znajdują się w Krzyżanowicach, Gaworzynie, Pakosławiu, Seredzicach, Błazinach, Chwałowicach, Małomierzycach, Prendocinie, Kotlarce.

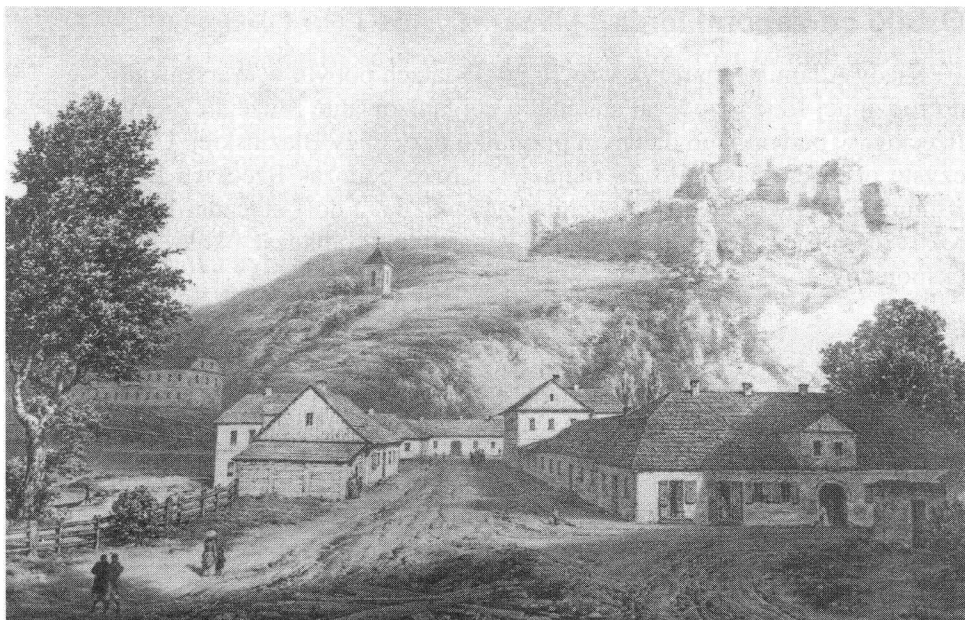
Ocalić od zapomnienia

Kiedy Adam Bednarczyk wrócił, po 23 latach pobytu w Warszawie, do rodzinnej Iłży, rozpoczął starania o zorganizowanie Muzeum Ziemi Iłżeckiej w budynku po dawnym przytułku przy ulicy Błazińskiej. Uroczyste otwarcie nastąpiło 28 maja 1971 roku podczas Iłżeckich Dni Kultury. Do chwili upaństwowienia placówki, czyli do 1 stycznia 1976 roku Adam Bednarczyk prowadził ją bezpłatnie, gromadząc około 700 eksponatów.

Herb Andrzeja Załuskiego wmurowany w ścianę budynku muzeum

Po upaństwowieniu rozpoczął się remont kapitalny budynku, który trwał do 1981 roku. Nastąpiła też zmiana nazwy na Muzeum Regionalne. W muzeum prezentowane są trzy stałe ekspozycje: historyczna, wyrobów garncarskich, miejscowego rzemiosła. Czwarta sala przeznaczona jest na wystawy okolicznościowe.

Litografia z albumu Napoleona Ordy. Ze zbiorów Muzeum Regionalnego

Staloryt z przełomu XVIII i XIX wieku, przedstawiający wzgórze zamkowe – jeden z cenniejszych eksponatów

Działko z okresu II wojny światowej ustawione na dziedzińcu muzeum

Ekspozycja ze zbioru militariów

Muzeum Regionalne prowadzi Beata Bujakowska współpracując z Barbarą Adamus. W 1989 roku funkcję kierownika Muzeum Regionalnego pełnił mąż pani Beaty, Witold Bujakowski. Pomaga nadal w gromadzeniu i klasyfikacji zbiorów jako archeolog i konserwator zabytków urbanistyki i architektury.

Interesującą kolekcję stanowią zbiory zgromadzone przez Adama Bednarczyka a zabezpieczone przez jego siostrzeńca w prywatnym mieszkaniu. Są tam obrazy olejne znanych artystów z łżeckimi plenerami, książki i rękopisy dotyczące Łży, rozmowy na taśmach magnetofonowych. Są tu listy m.in. od Jarosława Iwaszkiewicza, Mieczysława Jastruna, Marii Kuncewiczowej.

Barbara Adamus pierwszy prezes Stowarzyszenia Ginących Zawodów. Na zdjęciu z Wojciechem Siemionem podczas Łżeckich Spotkań z Folklorem

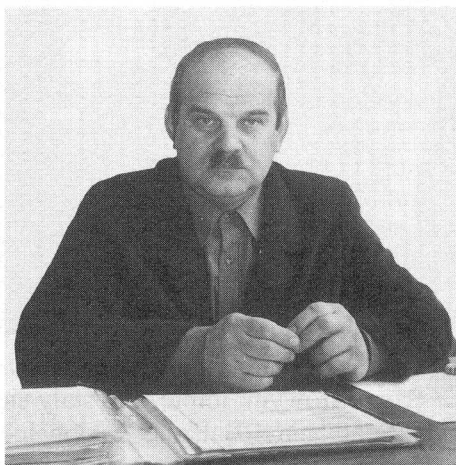
Beata i Witold Bujakowscy
w Niedzielę Palmową 2003 r.

Kultura

Animatory życia kulturalnego

Do stycznia 2002 roku Dom Kultury mieścił się przy ulicy Garbarskiej w budynku, do którego słuszne prawa rościli sobie strażacy, ale że Ochotnicza Straż Pożarna w Iłży jest za pan brat z kulturą, o czym świadczy choćby orkiestra dęta z niemal stuletnią tradycją, strażacy *nie palili się*, by odebrać budynek kulturze. Zdecydowały o tym władze miejskie i nieustępliwy animator życia kulturalnego, Krzysztof Kozera. Z dniem 1 stycznia przeniesiono się do nowego obiektu na Osiedlu Stanisława Staszica. Ta przeprowadzka odbyła się na raty, bo trzeba było nową placówkę odpowiednio wyposażyć. Zanim to nastąpiło, na ulicy Garbarskiej działo się niemało. Działo się przez niemal 35 lat.

Placówka stawiała sobie za cel eksponowanie lokalnych tradycji kulturalnych, rozwijanie uzdolnień i zainteresowań dzieci i młodzieży oraz zaspokajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców miasta i gminy. Promowano region nie unikając kontaktów z instytucjami, organizacjami oraz mieszkańcami i z tego powodu placówka pełniła i pełni funkcję ośrodka integracji społecznej. W Domu Kultury swoją siedzibę mają m.in. Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Iłżeckiej, Stowarzyszenie Walki z Cukrzycą, Światowy Związek Żołnierzy AK.

Krzysztof Kozera, dyrektor Domu Kultury

Dom Kultury

Wystawa ilżeckiego krajobrazu w DK

Sztandarowymi imprezami stały się ogólnopolskie Dni Leśmianowskie, Spotkania z Balladą, Regionalne Spotkania z Folklorem. To one rozstały Iłżę daleko poza jej granicami, a recytatorzy „specjalizujący się” w Leśmianowskich strofach przyjeżdżali tu tak samo chętnie ze Szczecina, Warszawy i Olkusza, jak i z pobliskiego Zwolenia czy Skarżyska.

Ponieważ lokal przy ulicy Garbarskiej 5 budowany był z przeznaczeniem na strażnicę OSP, jego funkcjonalność pozostawiała wiele do życzenia. Potrzebne były przeróbki adaptacyjne, które wykonano w 1988 roku systemem gospodarczym. Sala widowiskowa na 150 miejsc nie

mieściła już widzów nie tylko ogólnopolskich imprez. Dom Kultury wynajmował więc dodatkowe pomieszczenia, np. na pracownie fotograficzne i filmowe w piwnicach Spółdzielni Mieszkaniowej. Gimnastyka rehabilitacyjna i calanetics dla kobiet prowadzone były w salach gimnastycznych iłżeckich szkół.

W 20 zespołach i kołach zainteresowań skupionych jest ponad 500 osób we wszystkich grupach wiekowych. Wysoki procent stanowią dzieci i młodzież z terenu gminy. Najliczniej reprezentowane są Krzyżanowice, Błaziny, Chwałowice, Sereczice, Bąkowa, Maziarze, Jedlanka, Walentynów. Stałe imprezy o charakterze ogólnopolskim wymagają dużego nakładu sił i środków. Pomaga burmistrz, Rada Gminy i Miasta, pomagają władze powiatu, w których zasiada także dyrektor DK Krzysztof Kozera. Nie bez znaczenia jest pomoc sponsorów.

W „**Dniach Leśmianowskich**” uczestniczą recytatorzy, poeci, naukowcy i artyści z różnych stron kraju. Impreza organizowana jest w maju od 1987 roku.

„**Ogólnopolskie Spotkania z Balladą**” także odbywają się w maju, a uczestniczą w nich soliści, zespoły muzyczne, młodzież, studenci od 1992 roku.

Regionalne eliminacje **Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego** dla szkół podstawowych i średnich z terenu powiatów: radomskiego, lipskiego i zwoleńskiego odbywają się w marcu od 1993 roku.

Plenery Malarskie pod hasłem „**Zabytki Iłży**” organizowane są dla artystów malarzy i twórców amatorów ze Stowarzyszenia Edukacji Plastycznej w Kielcach oraz Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Kielcach i iłżeckich twórców. Opiekuje się artystami i przygotowuje poplenerowe wystawy doc. Julian Bartosik od 1995 roku.

Iłżeckie Dni Kultury odbywają się w czerwcu. Uczestniczą w nich zespoły artystyczne, folklorystyczne oraz artyści profesjonalni. Impreza jest formą prezentacji dorobku kulturalnego placówki. Odbywa się od 1972 roku.

Regionalne Spotkania z Folklorem im. J. Myszki odbywają się od 1993 roku i w lipcu są okazją do prezentacji twórców oraz zespołów ludowych i solistów z terenu województwa mazowieckiego, świętokrzyskiego oraz łódzkiego.

Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej na przełomie sierpnia i września pozwala mieszkańcom Iłży i przyjeźdnym słuchać muzyki w najlepszych wykonaniach artystów z Japonii, Niemiec, Estonii i Austrii. Festiwal odbywa się od 1990 roku.

Konfrontacje Twórczości Artystycznej Mieszkańców Ośrodków Opieki Społecznej Województwa Mazowieckiego w grudniu to zaproszenie dla wychowanków Domów Opieki Społecznej i twórców niepełnosprawnych. Konfrontacje organizowane są od 1998 roku.

Warsztaty Edukacyjne dla nauczycieli języka polskiego organizowane wspólnie z kuratorium połączone są ze zwiedzaniem miasta i poznawaniem jego związków z Bolesławem Leśmianem.

Pod nowym adresem w placówce zmieniło się na dobre. Instruktorzy nie spoczęli jednak na laurach. Mają lepsze warunki do pracy, większe już doświadczenie i nieco inne niż dotychczas możliwości.

Koła zainteresowań, zespoły i pracownie skupione są w jednym miejscu. Z zainteresowaniem, nie tylko dziecięcej publiczności, spotykają się zespoły taneczne „Krasnale”, „Buziaki” i „Promyk”. Cieszą się powodzeniem i pozyskują coraz to nowych członków młodzieżowe zespoły taneczne „Carmen”, „Piruet”, „Takt”. Ma swoich miłośników rękodzielnicтво i studio piosenki dziecięcej. Dzieci uczą się gry na instrumentach, przygotowuje się do miejskiej parady Iłżecka Orkiestra Dęta. Koło recytatorskie i Klub Młodzieżowy „Wolontariat” pracują bardziej kameralnie. Działają pracownia fotograficzna, sekcja brydża sportowego, klub plastyka amatora, szkoła języków obcych, Gminne Centrum Informacji, Aerobik dla pań, klub seniora. Jednym słowem – dla każdego coś dobrego.

Ogólnopolski konkurs literacki

Podczas II Dni Leśmianowskich, 8 maja 1988 roku, odbył się nie tylko turniej recytatorski, zorganizowano także I Ogólnopolski Konkurs Literacki na „Wypowiedź o Bolesławie Leśmianie”. Przewodniczącym jury był poeta i krytyk, redaktor naczelny „Poezji” Marek Wawrzekiewicz. Do konkursu zgłosiło swe prace wtedy zaledwie 15 autorów. Nie było pierwszej nagrody za esej, drugą otrzymała Alicja Kembłowska z Torunia. W kolejnych latach organizator imprezy Krzysztof Kozera starał się, by jej rangę podkreślali zarówno uczestnicy, jak i jurorzy. Zaproszono zatem Krzysztofa Gašiorowskiego, Antoniego CzyŹa, Zdzisława Brudnickiego. I choć, z różnych względów, w niektórych latach z konkursów literackich rezygnowano, to wtedy, gdy miały one miejsce, nadsyłano po kilkanaście prac. Nie zapominano też o imprezach towarzyszących, takich jak sesje naukowe, kiermasze wydawnictw regionalnych, spektakle teatralne, recitale autorskie, m.in. Magdy Umer, Tomasza Kordeusza i innych. Dobrym duchem imprez był regionalista, poeta związany z grupą „Łuczywo” Adolf Krzemiński. Nie opuścił żadnej z majowych imprez, a dodać trzeba, że jako „specjalista od ludowości” bywał też w Iłży na przeglądach zespołów nieprofesjonalnych, prezentacji twórczości regionalnej itp.

W 1999 roku nadesłano ponad 30 prac. Jury pod przewodnictwem Krzysztofa Karaska, krytyka z Warszawy, przyznało mi II nagrodę za esej „Strofy malowane”, który, za zgodą dyrektora Domu Kultury Krzysztofa Kozery, decydującego o publikacji nagradzanych w konkursie prac, zamieszczam w całości.

Strofy malowane

Jerzy Madejski – II nagroda w konkursie na esej w 1999 r.

Stoję przed obrazem „Pocałunek” Gustava Klimta w wiedeńskim Belwederze i doznaję dziwnego uczucia. Zauroczenie „Pocałunkiem”, który treścią, formą i kolorem zdaje się przemawiać do mnie, jak żaden inny obraz dotychczas, jest jakby przypomnieniem wcześniej przeżywanymi uniesień. Wyobraźnia przywołała już muzykę. Słyszę nastrojową trzecią część I Symfonii D-dur Mahlera, w której pobrzmiwają weselszymi akordami fragmenty jakiegoś żydowskiego tańca.

No, oczywiście... To jest to. Przeżycia tak trwale, teraz ożywione obrazem wywołała poezja Bolesława Leśmiana. Fragmenty strof ze zbioru „Łąka”, tak bardzo pasują do opowieści, jaką widzę w złoceniach farb, kwiatnych dywanów i spełnienia dwóch ciał w miłosnym uścisku „Jeszcze płaczu niesytą do piersi cię tulę,/ A ty goisz się we mnie, niby lgnąca rana,”.

Wracam z Wiednia przepojony Klimtem. Teraz zbiorzek Leśmiana leży przede mną i staram się patrząc na reprodukcje obrazów porównywać twórczość artysty, uznanego za największego malarza Wiednia, przedstawiciela pokolenia artystycznego, kierującego się własnym wyobrażeniem na temat sztuki z twórczością polskiego symbolisty. To porównanie sprowadza się do stwierdzenia oczywistego – miłość była tematem nadrzędnym w ich sztuce.

Gustaw Klimt (1862–1918) malował wprawdzie także wiejskie ogrody, las bukowy, róże, słoneczniki, kwitnący mak, ale krytycy analizując jego obrazy uznali jednak, że pejzaż był traktowany przez niego jak kobiety...

„Pocałunek”, któremu sam malarz pierwotnie nadał tytuł „Para kochanków”, ukazuje parę zakochanych wśród kwiatów. Zakochani mają na sobie uroczyste szaty – jak na miłosną ucztę. Cieleśność ustępuje tu miejsca zmysłowości, a złocenia i ornamentacja nadają mu wymiar ikon, pisał współczesny malarzowi krytyk.

Pragnienie, o którym mówi obraz, ten sam obraz przedstawia jako niemożliwe do spełnienia.

„Gdy domdlewasz na łożu, całowana przeze mnie,/ Chcę cię posiadać na zawsze, lecz daremnie, daremnie!/ I dalej cytując Leśmiana: „Zapodziewasz się nagle w swoim własnym pomroczu,/ Mam twe ciało posłuszne, ale ciało – bez oczu !.../ Zapodziewasz się nagle w niewiadomej otchłani,/ Gdzim nie bywałem, nie śniwałem, choć kochałem cię dla niej!...”. Bujna przyroda w wierszach Leśmiana odzwierciedla ludzkie stosunki, ale i przeciwstawia je zarazem. To maki są „ciał naszych odurzona wonią”, a nie my odurzeni zapachem kwiatów...

Gustav Klimt po roku 1900 zwraca się w stronę symbolizmu i secesji. Bolesław Leśmian był przedstawicielem polskiego symbolizmu. Obaj twórcy operowali podobnymi symbolami. Frazeologia, metaforyka, składnia leśmianowska i nieco odmienne, bo przecież w zgoła innym rodzaju twórczości zastosowane „środki wyrazu” u Klimta są jakże często podobne w dążeniu do określonego celu.

W wydanej w 1942 roku monografii Klimta „Pocałunek” opisany został następująco „Pośród arkadyjskiej łąki, pokrytej kwieciami wylania się dwoje kochanków, odmaterializowane są ich szaty, rozłożone na arabeski, na dekoracje w najlepszym znaczeniu tego słowa, tylko twarze i dłonie mają jeszcze ziemskie kształty, sakramentalnie otoczone aureolą z czystego złota. To misterium pełne oddania w drodze do zespolenia, zobrazowane w sposób przejmująco uduchowiony”.

„Funkcją poety nie jest odczuwanie stanu poetyckiego... jest wywołanie go u innych” pisał Paul Valery. Widział on w słowach jedynie tworzywo, odrzucał wszystko co mogłoby wnieść akcent antyintelektualny, osobisty. Jednak i on, który uważał, że myśl pisarza nie powinna gubić się wśród uczuć, czynił ustępstwa np. w „Cmentarzu morskim” opartym na wspomnieniach z dzieciństwa. Język poezji, zdaniem Valerego przywraca słowu walor muzyczny, przekazując nam bezpośrednio wzruszenia poety...

Co wiemy o wzruszeniach Leśmiana, czego dowiadujemy się o miłosnych przeżyciach Klimta?

Leśmianowską muzą była Dora Lebenthal, lekarka, przyjaciółka Celiny Sunderland, córki ciotki Leśmiana z Iłży. Poznał ją poeta podczas wakacji, które od tej chwili spędzali zazwyczaj razem. Dora poświęciła Bolesławowi całe swoje życie, świadoma tego, że jest to człowiek żonaty i nigdy nie będzie go miała wyłącznie dla siebie.

Klimt i Emilie Flöge poznali się w latach 90. XIX wieku. Emilia poświęciła się zostając z nim do śmierci jako towarzyszką życia, która nie mogła poślubić wrażliwego artysty. Po raz pierwszy Gustav sportretował Emilie w 1891 roku. Kolejny obraz z 1902 roku ukazuje szczupłą, wysoką kobietę, w długiej, niebieskiej, kosztownie zdobionej sukni, całkowicie zasłaniającej jej ciało. Zachowało się też wiele zdjęć ukazujących ich razem. Według przekazów ustnych Klimt, kiedy w styczniu 1918 roku uległ udarowi mózgu, wyszeptał słowa „Niech przyjdzie Emilie”. Wiadomo jednak było, że utrzymywał stosunki z innymi kobietami, przeważnie modelkami i spłodził troje nieślubnych dzieci. Po jego śmierci 14 kobiet zgłosiło roszczenia do spadku dla swoich dzieci, które jakoby przyszły na świat ze związku z malarzem. „Emilie staje się cudowną kobietą umiejącą dać Klimtowi dzięki ludzkiemu uczuciu, niewzruszonej przyjaźni i nieskończonemu ciepłu, to, czego mu brakowało u innych kobiet, do których gnała go ciągle gorąca krew. Klimt natomiast musiał,

aby móc tworzyć, bronić swojej osobistej wolności i w tym tkwi prosta odpowiedź na pytanie, dlaczego Klimt nie posłubił swojej Emilie”. Takiej oceny związku podejmuje się Susanna Partsch, w wydanej po polsku w 1998 roku biografii „Klimt. Życie i twórczość”.

W relacji Brzechwy z pogrzebu Bolesława Leśmiana, we „Wspomnieniach” czytamy: „I wtedy nastąpiła scena godna Leśmianowskiej ballady. Dora padła przy trumnie na kolana i przyłgnęła ustami do ust zmarłego”.

„Nie zapominam. Mknijemy wzwyż/ Do niewiadomej mety/ O, jak ty trudno mi się śnisz !/ O, jawo moja, gdzie ty?/ B. Leśmian „We śnie”.

Na „Pocałunek” Klimta można patrzeć, jak na autoportret z Emilią. Pomimo że obydwu postaciom brak bezpośredniego podobieństwa portretowego, to jednak pewnym jest, że w parze kochanków artysta przedstawił siebie i swoją towarzyszkę życia. Czy Klimt chciał w „Pocałunku” wyrazić nowo odzyskaną wiarę w jednoczącą się siłę miłości, jak sugerowali niektórzy?

Obraz ten na pewno budzi nadzieję i tęsknotę za harmonią i szczęściem.

Znacznie wcześniej niż „Pocałunek” Klimt namalował „Miłość”. Para zakochanych jest tu ukazana z profilu. Twarz kobiety jest ocieniona i trudno powiedzieć, co wyraża. Ma ona oczy zamknięte i podaje usta do pocałunku. Nad postaciami unoszą się głowy dziecka, młodej dziewczyny i starca, widać tam także zmory, jak nie z tego świata... To symbole dzieciństwa, młodości, starości i śmierci.

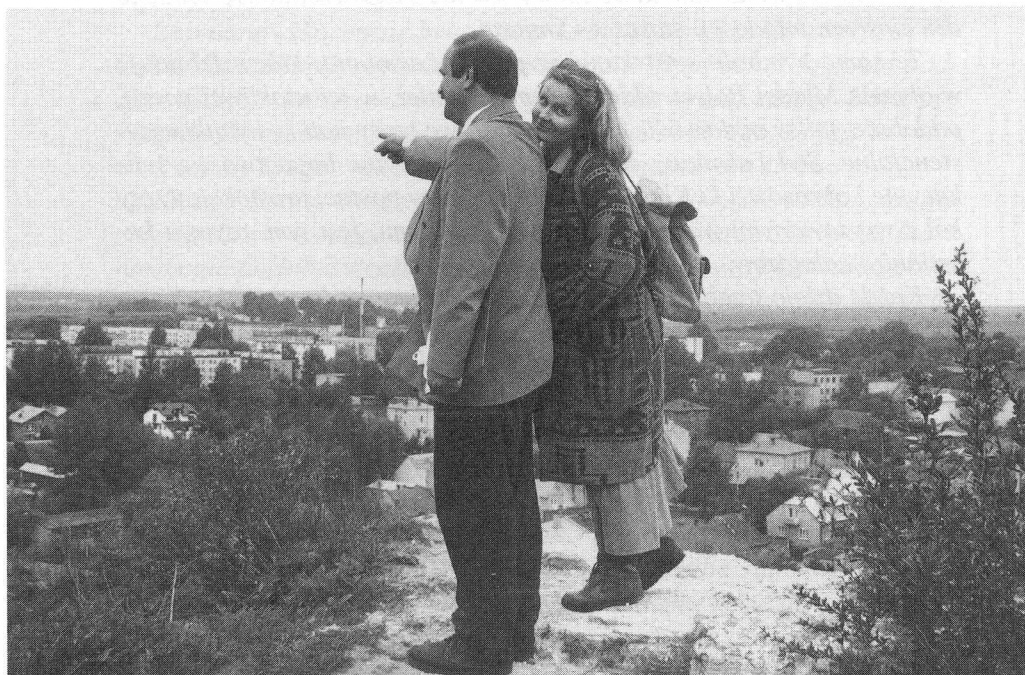
Te same symbole spotykamy w poezji Leśmiana, który debiutuje w okresie Młodej Polski. Odnajdujemy również, w tej urokliwej poezji, podobnie, jak w malarstwie Klimta zmysłowe opisy natury i wątki egzystencjalne. Styl Leśmiana cechuje ornamentacyjne bogactwo wersyfikacyjne i obrazowe. U Klimta ornamentacja, w postaci prostokątów, czy kół z wrysowanymi wewnątrz stylizowanymi kwiatami, jest tym, czym u Leśmiana neologizmy.

Każde dzieło trzeba zrozumieć, ale trzeba je przede wszystkim przeżyć, ta chwila zauroczenia, bądź odrazy, poprzedza zrozumienie. Później przychodzi czas na intelektualne, związane z tym dziełem doznania. Takiego zdania jest Kazimierz Wyka w zbiorze „Liryka Polska”, w którym zajmuje się interpretacją utworów poetyckich, m.in. Bolesława Leśmiana.

Uczestniczki turnieju recytatorskiego w 1998 r.

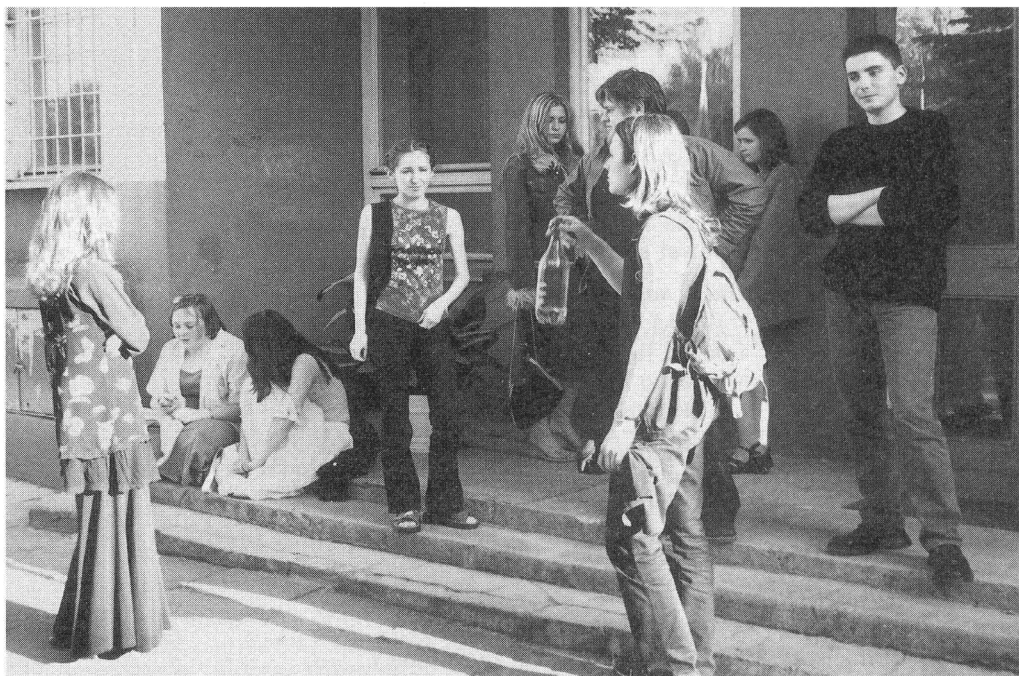
Magda Umer wystąpiła podczas jubileuszowego koncertu w 1996 roku. Po występie zwiedzała Ilżę. Na zdjęciu z dyrektorem Domu Kultury Krzysztofem Kozera

Hubert Gruza ze Skarżyska Kamiennej – laureat turnieju recytatorskiego w 2003 r. i Magda Zaczek z Iłży nagrodzona w konkursie poezji śpiewanej podczas XVII Dni Leśmianowskich

Recytatorzy z niepokojem oczekują na ogłoszenie werdyktu. XVII Dni Leśmianowskie 2003 r.

Laureaci „Dni Leśmianowskich”

I Dni Leśmianowskie, 1987

Turniej recytatorski

- I nagroda – Edyta Głogowska z Radomia
II nagroda – Barbara Stankowska z Ilży
III nagroda – Agnieszka Kuchciak z Ilży

Poezja śpiewana

Piotr Kozłowski i Sławomir Rokita z Warki

II Dni Leśmianowskie, 1988

Turniej recytatorski

- I miejsce – Ewa Bilaska z Radomia
II miejsce – Ewa Dominiak z Białobrzegów
III miejsce – Beata Kosno z Ilży

Konkurs literacki w kategorii wiersza

- za wiersze nagród nie przyznano, wyróżniono:
– Jana Czarneckiego z Chwałowic,
– Pawła Wiśniewskiego z Warszawy
– Jadwigę Góźdz z Radomia

Konkurs literacki w kategorii eseju

- II nagroda – Alicja Kębłowska z Torunia
III nagrodę – Henrykowi Morawskiemu z Białobrzegów

III Dni Leśmianowskie, 1989

Turniej recytatorski

- I nagroda – Renata Ożdżyńska z Kielc
II nagroda – Beata Wolańska z Ostrowca Świętokrzyskiego
III nagroda – Paweł Biernacki z Radomia.

Konkurs literacki w kategorii wiersza

- I nagroda – Henryk Morawski z Białobrzegów
II nagroda – Jacek Tatarak ze Zwolenia
III nagroda – ex equo Elżbieta Kościelniak z Radomia
i Teodora Górską z Radomia

Konkurs literacki w kategorii eseju

- I nagroda – Henryk Morawski z Białobrzegów

IV Dni Leśmianowskie, 1990

Turniej recytatorski

- I miejsce – Alina Zbieska ze Starachowic
II miejsce – Mariusz Kozłowski ze Świdnicy

Konkurs literacki w kategorii wiersza

- I nagroda – Henryk Morawski z Białobrzegów
 II nagroda – Maria Lewicka z Radomia

W konkursie literackim w kategorii eseju nagród nie przyznano.

V Dni Leśmianowskie, 1991**Turniej recytatorski**

- I miejsce – ex equo Ewa Dominiak z Białobrzegów
 i Tomasz Karolak z Warszawy
 II miejsce – Monika Pęcikiewicz z Warszawy

Konkurs literacki w kategorii wiersza

- I miejsce – Sylwester Podsiadły z Radomia
 II miejsce – Stanisław Gola z Legnicy
 III miejsce – Jerzy Fryckowski z Dębicy Kaszubskiej

Konkurs literacki w kategorii eseju

- I nagroda – Robert Stępniewski z Radomia
 II nagroda – Joanna Rzeszotek z Torunia

VI Dni Leśmianowskie, 1992**Turniej recytatorski**

- I nagroda – ex equo Beata Kosno z Iłży,
 Małgorzata Walczyk z Warszawy
 II nagroda – ex equo Edyta Niewczas z Radomia, Piotr Pietras z Radomia

Poezja śpiewana

- I nagroda – Sławomir Kosiński z Suwałk
 II nagroda – Magdalena Broniewska z Radomia

Konkurs literacki w kategorii wiersza

- II nagroda – ex equo Elżbieta Kościelniak z Radomia, Helena Łęckowska z Elbląga
 III nagroda – Wanda Łomnicka-Dulak z Piwnicznej

VII Dni Leśmianowskie, 1993**Turniej recytatorski**

- I nagroda – ex equo Piotr Gibaszewski ze Skarżyska Kamiennej
 i Beata Kosno z Iłży

Poezja śpiewana

- I nagroda – Dariusz Kowal i zespół „Zza pieca” z Iłży
 II nagroda – Zespół „Abigail” z Pionek

VIII Dni Leśmianowskie, 1994**Turniej recytatorski**

- I nagroda – Beata Kosno z Iłży
 II nagroda – Karol Kieliszczuk z Zakopanego
 III nagroda – Piotr Wojewódzki z Warszawy

Poezja śpiewana

III nagroda – Radosław Elis z Pilawy

Konkurs literacki w kategorii wiersza

I miejsce – Władysław Kępka z Zielonej Góry

IX Dni Leśmianowskie, 1995

Turniej recytatorski

I nagroda – Michał Dragan z Kozienic

II nagroda – Aneta Zięba ze Starachowic

III nagroda – Anna Kolasa z Warki

Konkurs literacki w kategorii wiersza

I nagroda – Andrzej Lipniewski z Gdańska

II nagroda – Joanna Rzeszotek z Torunia

III nagroda – Roman Honet z Krzeszowic k. Krakowa

Konkurs literacki w kategorii eseju

Dwa równorzędne wyróżnienia

Jerzy Marciniak, Marcin Radomski

X Dni Leśmianowskie, 1996

Turniej recytatorski

I nagroda – Magdalena Cybulska z Warki

II nagroda – Agnieszka Kaczor z Pionek

III nagroda – Katarzyna Krakowiak ze Zwolenia

Konkurs literacki w kategorii wiersza

I nagroda – Anna Andrych ze Zduńskiej Woli

II nagroda – Marek Chorabik z Gdyni

III nagroda – Tadeusz Zawiadowski ze Zduńskiej Woli

Konkurs literacki w kategorii eseju

Agata Żurawska z Otwocka

Ewelina Nazarko z Hajnówki

XI Dni Leśmianowskie, 1997

Turniej recytatorski

I nagroda – Katarzyna Toułwńska z Warszawy

II nagroda – Hubert Guza ze Skarżyska Kamiennej

Poezja śpiewana

Dominika Sikorska ze Starachowic.

Konkurs literacki w kategorii wiersza

Tadeusz Kępalski z Bełchatowa,

Konkurs literacki w kategorii eseju

Krzysztof Jędras z Tuchowoli, Piotr Skurzyński z Gdyni.

XII Dni Leśmianowskie, 1998

Turniej recytatorski

Janina Lakowska z Warszawy
Magda Wojtan z Ilży

Poezja śpiewana

Magda Zaczek z Ilży,

Konkurs literacki w kategorii wiersza

Anna Morcinek-Drozdalską z Koszalina.

Konkurs literacki w kategorii eseju

Anna Zdrojewska z Rumii, Piotr Skórzyński z Gdynii, Anna Kwiecień z Kielc.

XIII Dni Leśmianowskie, 1999

Turniej recytatorski

I nagroda – Magda Pachocka z Pionek
II nagroda – Anna Więckowska z Suchedniowa
III nagroda – Magda Wojtan z Ilży

Poezja śpiewana

Magda Zaczek z Ilży

Konkurs literacki w kategorii wiersza

Karol Kośmider z Wągrowca k/Poznania.

Konkurs literacki w kategorii eseju

I nagroda – Zbigniew Włodzimierz Fronczek z Lublina
II nagroda – Jerzy Madejski z Radomia

XIV Dni Leśmianowskie, 2000

Turniej recytatorski

I nagroda – Małgorzata Połotek z Ostrowca Świętokrzyskiego
II nagroda – Marta Kania z Łodzi

Poezja śpiewana

Zespół „Koniec Świata” z Katowic

Zespół „Skwer” z Ilży

Zespół „Nieistnienie” z Radomia

Konkurs literacki w kategorii wiersza

Lecha Grała z Płocka, Jerzy Fryckowski z Dębnicy Kaszubskiej.

Konkurs literacki w kategorii eseju

Jerzy Frączek z Lublina, Wanda Gołębiewska z Płocka, Małgorzata Offman ze Starachowic.

XV Dni Leśmianowskie, 2001

Turniej recytatorski

I nagroda – Anna Kazimierowska z Warszawy
II nagroda – Żaneta Małkowska z Łodzi
III nagroda – Jakub Żelawski z Radomia

Poezja śpiewana

Magda Żaczek z Ilży
Maria Więckowska z Tomaszowa
Magda Bierońska z Jasła

Konkurs literacki w kategorii wiersza

I nagroda – Jerzy Fryckowski z Dębnicy Kaszubskiej
II nagroda – Anna Morcinek-Drozdalskiej z Koszalina
III nagroda – Aleksandra Kołodziejska z Płocka

Konkurs literacki w kategorii eseju

Paweł Konieczny z Sanoka
Witold Witkowski z Radomska
Iwona Słucka z Sanoka

XVI Dni Leśmianowskie, 2002

Turniej recytatorski

I nagroda – Aneta Jaworska z Łodzi
II nagroda – Monika Kowalczyk ze Starachowic
III nagroda – Magdalena Mastaj z Jasła

Ppoezja śpiewana

Anna Gorajska z Jasła, Maria Stręk z Żabna k/Tarnowa.

Konkurs literacki w kategorii wiersza

I nagroda – Iwona Startek z Biłgoraja
II nagroda – Lech Stefaniak z Konina
III nagroda – Rafał Brasse z Głogowa

Konkurs literacki w kategorii eseju

Agnieszka Wesołowska ze Szczecina, Zbigniew Włodzimierz Fronczek z Lublina, Maciej Tomczak z Wrocławia, Jerzy Madejski z Radomia

XVII Dni Leśmianowskie, 2003

Turniej recytatorski

I nagroda – Hubert Guza ze Skarżyska Kamiennej
II nagroda – Aneta Włodarczyk z Suchedniowa
IIInagroda – Michał Klubiński z Warszawy

Konkurs literacki w kategorii wiersza

I nagrodę – Elżbieta Kołodziejska z Płocka
II nagrodę – Marek Kośmider z Węgrowca
III nagrodę – Jerzy Fryckowski z Dębnicy Kaszubskiej.

Konkurs literacki w kategorii eseju

Dwie równorzędne nagrody:
Zbigniew Włodzimierz Fronczek z Lublina i Jerzy Madejski z Radomia.

Miłość w pasję zamieniam

Towarzystwo Miłośników Ziemi Iłżeckiej powstało z inicjatywy Stefana Burakowskiego i Adama Bednarczyka. Zarejestrowano je w 1970 roku.

Celem było i jest utrwalanie historii, rozwijanie życia kulturalno-oświatowego, prezentacja dorobku w czasie organizowanych Iłżeckich Dni Kultury oraz opieka nad zabytkami kultury materialnej regionu. Towarzystwo przyczyniło się do zorganizowania Muzeum Ziemi Iłżeckiej.

Prezesem towarzystwa już trzecią kadencję jest Kazimierz Szmit, prezes iłżeckiego koła Światowego Związku Żołnierzy AK, honorowym prezesem Antoni Kroczeński.

Kazimierz Szmit urodził się 2 marca 1925 roku w Zwoleniu. W Iłży od 1 sierpnia 1950 roku. Nauczyciel w Technikum Rachunkowości Rolniczej w Chwałowicach, później w Zespole Szkół Rolniczych. Ponad 30 lat uczył tam rachunkowości. Doświadczenia wojenne zdobywał w lasach starachowickich w oddziałach BCH „Ośki”. Kazimierz Szmit odznaczony został Krzyżem Kawalerskim OOP, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem AK, Krzyżem BCH, złotą odznaką Opieki Miejsc Pamięci Narodowej. Jest prezesem iłżeckiego koła „Szaracy” Światowego Związku Żołnierzy AK, prezesem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Iłżeckiej.

Kazimierz Szmit

Kazimierz Szmit – po wojnie zdał broń i skorzystał z amnestii, o czym informuje zaświadczenie wydane przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego

Świeży Urząd
Bezpieczeństwa Publicznego
w *Radomiu*
L. p. Oświadczenia *0119/47*
data *19 marca* 1947 r.

ZAŚWIADCZENIE Nr. 32910

Świeży Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
w *Radomiu* niniejszym zaświadcza, że
ob. *Szmit Kazimierz* ur. dn. *2.3.1925 r.*
zam. *Zwolenie ul. Bożyczyzna pow. Siedliszcze*
dnia *19 marca* 1947 r. uczynił zadość warunkom przewidzianym
w art. 2 Ustawy z dnia 22 lutego 1947 r. o amnestii i korzysta z niej.

Z miłości do książki

Przed I wojną światową gromadzono księgozbiór biblioteczny z dobrowolnych darowizn. Mieszkańcy byli chojni i zebrano kilkaset egzemplarzy. Gdy w 1915 roku wycofujący się z frontu Rosjanie spalili miasto, spłonęła też biblioteka. Część księgozbioru jednak ocalała i przejęta została przez Macierz Szkolną.

W roku 1918 z dawnego księgozbioru, o którym wiemy tylko tyle, że zawierał podstawowy kanon literatury polskiej i jakieś starodruki, zostało kilkadziesiąt egzemplarzy i zgromadzono je w parafii. Zaopiekował się książkami młody ksiądz Leon Rafalski. Wraz z przedstawicielami Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej sporządził spis książek. Wraz z tym spisem przejęła je od księdza Rada Gminy organizując bibliotekę i czytelnię czasopism w Domu Ludowym. Następnie książki przekazano do koła Sportowego Klubu „Polonia”. W okresie międzywojennym zbiór podzielono pomiędzy Stowarzyszenie „Lutnia” i Ochotniczą Straż Pożarną. Książki znajdowały się też w szkolnej bibliotece, ale korzystała z nich tylko ucząca się młodzież.

Dekretem „O bibliotekach i opiece nad zbiorami” z 17 kwietnia 1946 roku ustanowiona została krajowa sieć bibliotek powszechnych. Zgodnie z założeniami dekretu Rada Narodowa w Łży 1 września 1947 roku powołała do życia Miejską Bibliotekę Publiczną. Organizacją biblioteki

zajęła się nauczycielka Janina Grudnik. Placówka licząca 100 woluminów mieściła się w prywatnym budynku przy ulicy Wójtowskiej.

Do 1966 roku wielokrotnie zmieniano siedzibę. Zmieniał się też personel. W tym czasie powiększono księgozbiór do 8100 książek. Liczba czytelników wzrosła do 1000. Powstały nowe punkty biblioteczne w Błaznach, Chwałowicach, Krzyżanowicach, Jasieńcu, Pakoślawiu, Seredzicach.

We wrześniu 1966 roku kierownictwo Miejskiej Biblioteki Publicznej powierzone Marii Chłopek. Teraz każdy rok przynosił wzrost

księgozbioru i czytelnictwa. W 1970 roku placówka uzyskała dodatkowe pomieszczenie, w którym zorganizowano czytelnię. W bibliotece odbywały się konkursy, prelekcje, wystawy, spotkania autorskie, prowadzono działalność wydawniczą. W 1973 roku przyznano dodatkowy etat, zwiększając obsadę kadrową o panią Alicję Gębusię. Po zmianach administracyjnych w kraju w 1973 roku biblioteka iłżecka podlegała Bibliotece Powiatowej w Starachowicach. Gdy w 1975 roku Iłża weszła w skład nowo utworzonego województwa radomskiego, stała się siedzibą władz miejskich i gminnych, od 1 stycznia 1976 roku zmieniono nazwę biblioteki na Miejsko-Gminną Bibliotekę Publiczną podległą Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Radomiu.

Od 1 stycznia 1979 roku MGBP w Iłży pełni funkcję placówki ponadgminnej, obejmującej zasięgiem obszar gmin Iłża i Rzecznów. Wcześniej zwiększono sieć placówek tworząc filię biblioteczną w Maziarzach. Bibliotece na terenie gminy Iłża przyznano I miejsce w regionalnej akcji „Krajobrazy Gmin Ziemi Radomskiej” dzięki aktywnym działaniom polegającym nie tylko na powiększaniu księgozbioru i pozyskiwaniu nowych czytelników, ale i organizowaniu interesujących spotkań. Czytelnicy mieli okazję spotkać znanych autorów i porozmawiać z nimi o bohaterach swoich lektur. Na spotkania przyjeżdżali m.in. Cezary Chlebowski, Stanisław Strumph-Wojtkiewicz, Monika Warneńska, Józef Stompor, Stanisław Mijas. W 1987 roku biblioteka była współorganizatorem I Dni Leśmianowskich, które wpisały się na stałe do kalendarza ogólnopolskich imprez kulturalnych.

Wnętrze biblioteki dzisiaj

W 750 rocznicę nadania Iłży praw miejskich, 20 listopada 1989 roku, nastąpiło otwarcie biblioteki w nowym lokalu przy ulicy Warszawskiej. Biblioteka mieści się tu do dzisiaj prowadząc oddział dla dzieci, wypożyczalnię dla dorosłych, czytelnię ogólną, wypożyczalnię kaset. Gdy Maria Chłopek w 1990 roku przeszła na emeryturę, obowiązki dyrektora biblioteki przejęła Teresa Niewczas.

Biblioteka jest placówką samorządową. W jubileuszowym roku 50-lecia założenia placówki, zbiory liczyły 32 tysiące woluminów. Wzrosło czytelnictwo. W ciągu roku korzysta z niej 2 tysiące czytelników. Roczna liczba wypożyczeń przekracza 35 tysięcy.

Od 1947 roku w bibliotece zatrudniono następujących pracowników: Janina Grudnik – kierownik w latach 1947–1948, Helena Grudnik – kierownik w latach 1948–1949, Zenon Pawelec – kierownik 1949–1950, Andrzej Pawelec – kierownik 1950–1951, Adela Nekuła – kierownik 1951–1955, Teresa Pawelec – kierownik 1955–1966, Maria Chłopek – kierownik, dyrektor 1966–1990, Teresa Niewczas – dyrektor od 1990 roku do chwili obecnej. Ponadto w bibliotece zatrudnieni byli Danuta Tomikowska, Alicja Gębusia, Teresa Pisarek, Renata Jaroszyńska, Alfreda Kosterna, Grażyna Majda, Jadwiga Kosno, Teresa Jaśkiewicz, Dorota Stobnicka, Monika Pietrzak, Zofia Kiepas, Grażyna Borkowska.

Barwy folkloru

Już po raz dziewiąty w 2003 roku w lipcu przyjechali do Miejsko-Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji soliści, zespoły śpiewacze i kapela, by, podobnie jak w latach ubiegłych, występować w amfiteatrze dla zgromadzonych na murawie słuchaczy. Występy te mają szczególnie charakter. Wyróżnia je nie tylko to, że nadano im formę konkursu, w którym zaprezentować trzeba program złożony z przyśpiewek i wyrywasów. Wszyscy zobowiązani są do wykonania co najmniej trzech utworów z repertuaru patrona imprezy Józefa Myszki – wybitnego, niezwykłego już twórcy ludowego i regionalisty z Błazin k. Iłży.

*Słychaliście ludzie jak w Błazinach było
My wam zaśpiewali, już się zakończyło*

Józef Myszka urodził się 4 marca 1928 roku we wsi Błaziny położonej przy trasie Starachowice – Radom. Był najmłodszym pośród jedenaściorga rodzeństwa. Rodzice wybrali mu zawód – krawiectwo. Pomogła zameżna siostra udostępniając pokój na warsztat pracy. Nie było mu jednak sądzone zostać krawcem. Po matce odziedziczył upodobania artystyczne i talent. Jego matka znana była w okolicy jako

śpiewaczka i tancerka, występująca wielokrotnie jako starościna weselna. Od najmłodszych lat zabierała ze sobą syna na wesela i to z czasem zaprocentowało.

Gdy Józio skończył 15 lat został zaproszony na wesele jako starszy drużba. Z czasem zaczęła wzrastać jego popularność. Najpierw w parafii iłżeckiej, później na obszarze całego regionu radomsko-iłżeckiego. Zaproszenia dla starszego drużby sypały się z województwa kieleckiego i ościennych województw. Stary zwyczaj nie pozwala zaproszonemu odmawiać drużbowania, miał więc Józek Myszka pełne ręce roboty. Bywało, że terminy wesel dopasowywano do jego możliwości, a jego obecność przynosiła gospodarzom prawdziwy zaszczyt.

Józef Myszka oprócz niewyczerpanego zasobu wiejskich ballad, pieśni, przyśpiewek weselnych, nabył też wiedzę z zakresu starych obrzędowych tradycji. Był młodzieńcem zręcznym, układnym i towarzyskim, o miłej powierzchowności, a w tańcu oraz śpiewaniu piosenek weselnych niemal niezastąpionym.

Józef Myszka, działacz Związku Młodzieży Wiejskiej w 1951 roku założył swój pierwszy ludowy zespół artystyczny rozpoczynając krzewienie folkloru z regionu Iłży. Pierwszy zespół powstał w Rzecznowie, kolejny we wsi Prendocin, oddalonej od Błazin o koło 15 kilometrów, następny już w samych Błazinach. Przydała się umiejętność krawiectwa. Z zarobionych za występy pieniędzy kupiono materiał, a on sam zajął się szyciem strojów.

W 1962 roku założył kolejny zespół ludowy w pobliskim Jasięcu Iłżeckim. Występy zespołów zawsze urozmaicane były przyśpiewkami w wykonaniu samego lidera bądź duetu – Józef Myszka i jego siostra Zofia Bogucka. Rozpoczęły się wyjazdy za granicę. Na trasie koncertów znalazły się Czechosłowacja, NRD. Brał udział w wielu konkursach śpiewaków, akordeonistów, kapel i zespołów ludowych. Zazwyczaj zwyciężał. Pamiątek po Józefie Myszce zostało niewiele. Przyśpiewki, teksty kupletów skrzętnie notowane za życia uległy rozproszeniu. Przypadkowo, po latach, znaleziono skrzynię. Były w niej setki ballad wiejskich, przysłów, były dyplomy o podobnej treści: „I nagroda na eliminacjach centralnych konkursu kapel, śpiewaków i akordeonistów. Kielce 29 VI 1955 roku”.

Józef Myszka został zamordowany przez studenta na warszawskich Jelonkach podczas prób do mających się odbyć następnego dnia uroczystości Święta Odrodzenia Polski. Miał 36 lat. Dramat rozegrał się na oczach całego zespołu oraz przyglądających się osób. Student podszedł i ugodził śpiewaka nożem. Zwłoki Józefa Myszki sprowadzono z Warszawy. Spoczęły na cmentarzu parafialnym w Iłży. W pogrzebie uczestniczyły tłumy. Podczas corocznych Regionalnych Spotkań z Folklorem delegacje przynoszą kwiaty na jego grób.

Oświata

Historia łżeckiego szkolnictwa sięga czasów biskupów krakowskich. Wiadomo, że już w 1597 roku szkołę parafialną wizytował biskup Jerzy Radziwiłł. Z zachowanych dokumentów dowiadujemy się, że budynek szkolny nie był zniszczony, ale nie wiemy, gdzie był zlokalizowany. Po wojnach szwedzkich nastąpił upadek oświaty w Iłży. W 1817 roku powstało z inicjatywy ks. Józefa Bojdarkiewicza, proboszcza w Skaryszewie, Towarzystwo Szkół Elementarnych w Okręgu Iłżeckim, które wyznaczyło stały fundusz na prowadzenie szkoły w Iłży. W latach 1810–1817 nauczycielem był Wawrzyniec Wańtuchowski, a po nim stanowisko objął Wincenty Uryniecki, który prowadził szkołę do 1849 roku. Budynek szkoły spłonął podczas powstania listopadowego. Władze miasta oddały wtedy szkole połowę budynku szpitala dla ubogich przy ulicy Błazińskiej.

W 1842 roku założono szkołę rzemieślniczą. W 1854 roku uczęszczało do niej 43 terminatorów – garncarzy, stolarzy, kowali, szewców i sukienników.

W 1855 roku powstały oddzielne szkoły elementarne dla chłopców i dziewcząt. W 1870 roku uczyło się w nich 73 chłopców i 55 dziewcząt.

W 1912 roku powstała czteroklasowa Wyższa Szkoła Ludowa, zatrudniająca 5 nauczycieli. Miała ona charakter niepełnej szkoły średniej zwanej progimnazjum. Do szkoły tej uczęszczało 150 uczniów.

Andrzej Koziarski otworzył szkołę początkową dla chłopców. Chodziło do niej 240 uczniów. W 1914 roku istniała jeszcze szkoła początkowa dla chłopców Antoniego Ambroża, która liczyła 120 uczniów.

Zofia Kerstein zorganizowała w tym czasie szkołę początkową dla dziewcząt. Uczęszczało do niej 90 uczennic. W 1913 roku Natalia Stachurska otworzyła szkołę dla 60 dziewcząt.

Dwie szkoły męskie mieściły się przy ulicy Wójtowskiej. W II połowie XIX wieku istniała prywatna szkoła żydowska finansowana przez Gminę Żydowską. W 1914 roku było w niej dwóch nauczycieli i 50 uczniów.

W tym czasie Stanisława Czarnecka prowadziła pensję dla dziewcząt z nauką gry na fortepianie i nauczaniem języka francuskiego. Nauczycieli utrzymywali właściciele majątków ziemskich.

Podczas pożaru w Iłży w 1915 roku spłonął budynek szkoły męskiej przy ulicy Wójtowskiej oraz żeńskiej przy ulicy Błazińskiej. W 1916 roku władze austriackie pozwoliły na otwarcie ludowej szkoły koedukacyjnej z językiem niemieckim. Przeciwno wprowadzeniu niemieckiego do szkół protestowali rodzice. Austriacka Komenda Obwodowa w Wierzbniku zorganizowała dwie szkoły ludowe: dwuklasową męską i dwuklasową żeńską. Wznowiło naukę czteroklasowe „progimnazjum”. Po I wojnie światowej szkoła powszechna mieściła się przy ulicy Błazińskiej zajmując 3 sale. W 1925 roku szkoła usytuowana była przy ulicy Błazińskiej 5 w kamienicy magistratu, zajmując też trzy sale lekcyjne i pokój nauczycielski w domu Sunderlandów przy ulicy Podzamcze oraz sale przy ulicy Błazińskiej 8 i przy Placu 11 Listopada. W 1928 roku zmieniono lokalizację klas w domach prywatnych. Około 1931 roku wzniesiono drewniany budynek obok szkoły przy ulicy Błazińskiej z dużymi salami i pokojami. Jesienią 1934 roku oddano dwupiętrowy budynek przy ulicy Wójtowskiej, gdzie mieściły się już wszystkie klasy. Mieszkanie na drugim piętrze zajmował kierownik Roman Peszyński. Na parterze małe pomieszczenie miał woźny. Inicjatorem i przewodniczącym Komitetu Budowy Szkoły był burmistrz Adam Barszczyński. Nauczycielami do wybuchu II wojny światowej byli: Roman Peszyński, Maria Peszyńska, Maria Ciepielewska, Leokadia Nobis, Antoni Nobis, Tadeusz Ways, Józefa Ways, Feliks Kolbicz, Roman Ochalik.

Gimnazjum

Gimnazjum w Iłży otwarto dopiero 1 września 1937 roku. Było to Prywatne Gimnazjum Koedukacyjne. Pierwszym dyrektorem został Stanisław Art, nauczyciel warszawski. Gimnazjum działało do wybuchu wojny.

Po wojnie, w budynku przy ulicy Błazińskiej 5 otwarto Prywatne Miejskie Gimnazjum Koedukacyjne. Rok później gimnazjum otrzymało uprawnienia szkoły państwowej. Od 1 czerwca 1947 roku nazwa szkoły brzmiała: Szkoła Ogólnokształcąca Stopnia Licealnego. Taki stan trwał do lutego 1963 roku, kiedy to oddano dwupiętrowy budynek z salą gimnastyczną przy ulicy Jakuba Starszego 6. Młodzież mieszkała na stancjach. Chłopcom zapewniono miejsca w bursie, w budynku, w którym obecnie mieści się Muzeum Regionalne. Dopiero w 1968 roku oddano do użytku internat przy ulicy Maksymiliana Jakubowskiego dla 147 dziewcząt i 29 chłopców.

Dzisiaj Publiczne Gimnazjum mieszczące się na osiedlu Staszica jest placówką, jakiej nie powstydziliby się miasto wojewódzkie. Piękna, pełnowymiarowa hala sportowa, z której korzystają także piłkarze miejscowego Klubu „Polonia”. Widne, nowoczesne sale lekcyjne, dobrze wyposażone pracownie sportowe. Aktualnie w 27 oddziałach uczy się 781 dziewcząt i chłopców.

Budynek gimnazjum

Dyrektorem Publicznego Gimnazjum Gminnego jest Janusz Ciepiewski. Pełna kadra pedagogiczna to w porządku alfabetycznym: Bernaciak Mirosław i Bieniek Elżbieta – katecheza, Błaszczuk Marek – fizyka, Bródka Ewa – język polski, Bródka Marzena – bibliotekarka, nauczycielka chemii, Celuch Barbara – język polski, Celuch Jolanta – matematyka, Celuch Wojciech – geografia, Ciepiewski Janusz, oprócz sprawowania funkcji dyrektora szkoły uczy geografii, Chołuj Marta – bibliotekarka, Chmielnicki Lech – biologia, Chudyba Justyna – pedagog szkolny, Czapla Marek – fizyka i chemia, Czapla Maria – chemia

Dyrektor gimnazjum Janusz Ciepiewski

i matematyka, Drab Beata – WF, Dąbrowska Bożena – fizyka, Drózdź Zbigniew – biologia, Duda Iwona – WF, Grabska Anna – język niemiecki, Grudniewska Marzena – zajęcia świetlicowe i geografia, Gawłowska Beata – WF, Jaśkiewicz Aneta – język polski, Jaśkiewicz Anna – nauczanie indywidualne, Ješko Ksenia – język angielski, Kania Maria – historia, Kaczor Monika – technika, Kozera Kazimiera – chemia, Kopiał Irena – język niemiecki, Koriat Michał – WF, Kucharska Marzena – informatyka, technika, Kuszta Regina – matematyka, Kutera Elżbieta – historia, Kurek Sławomir – historia, WOS, Marzec Beata – język angielski, Mazur Anna – WF, Moskwa Ewa – matematyka, Moskwa Andrzej – WOS, Nadgrodkiewicz Beata – język angielski, Nadgrodkiewicz Ewa – język angielski, Nowek Marek – WF, technika, informatyka, Paczyńska Dorota – informatyka, technika, Pawełek Agnieszka – język polski, Paździor Elżbieta – matematyka, Podgórska Grażyna – sztuka, plastyka, Rokosz Anna – język angielski, Sępioł Marek – język polski, Stajniak Elżbieta – geografia, biologia, Stępniewska Aneta – zajęcia świetlicowe, język polski, Strzębała Małgorzata – matematyka, Skiba Grażyna – matematyka, Skiba Jacek – WF, Skiba Urszula – WF, Skórkiewicz Danuta – świetlica, muzyka, Smagiel-Occhipinti Małgorzata – język polski, WOS, Socha Andrzej – WF, Socha Monika – język polski, Szelmanowska Ewa – WF, Szmit Janusz – wicedyrektor szkoły, nauczyciel historii, Szumielewicz Bogusław – matematyka, Szymczyk Renata – język polski, Trepner Magdalena – język niemiecki, Trzos Wanda – katecheza, Wasiliewa Irina – język angielski, Wójcik Jadwiga – emerytowana nauczycielka fizyki, Ziębia Wioletta – język niemiecki.

Szkoła podstawowa

Najstarszą szkołą jest *podstawówka* im. Marszałka Józefa Piłsudskiego przy ulicy Wójtowskiej. Szkoła ma już 70 lat. W 27 klasach uczy się tu 689 uczniów, zaś w dwóch dodatkowych oddziałach – 29.

Przy szkole działa harcerstwo. Organizacja ma historię sięgającą 1918 roku. W latach międzywojennych harcmistrzem był nauczyciel Feliks Kolbicz. Tradycję po wojnie kontynuował również nauczyciel, komendant hufca Władysław Jastalski. Hufiec nosi imię Powstania Styczniowego.

Dużą aktywnością wykazuje się chór szkolny oraz zespół fanfarzystów i werblistów. Do szkoły dojeżdżają najmłodszy z pobliskich miejscowości, m.in. z Chwałowic, Jedlanki, Piłatki.

Dyrektorem szkoły jest Marzena Stasiło jednocześnie – nauczyciel informatyki, wicedyrektorem Małgorzata Fręchowicz – nauczycielka WF, sekretariat prowadzi Agnieszka Gut.

Raz do roku na wzgórzu zamkowym spotkać można mieszczki w średniowiecznych strojach

Przygotowania do turnieju rycerskiego

Stroje z epoki, jadło współczesne

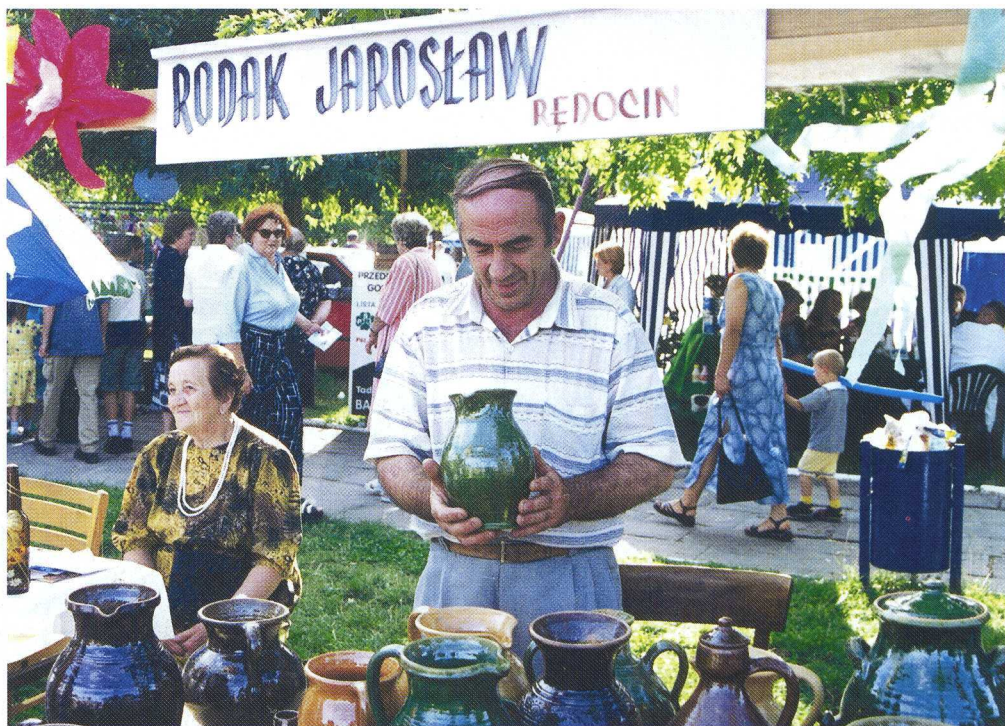
Na wzniesieniu słyszeć szczepek oręża

Kramy z antykami i fragmentami zbroi

Ilżeckie dni folkloru to okazja do zaopatrzenia się w regionalne dzbany. Na zdjęciu wyroby Władysława Kitowskiego z Sudółu

Ceramika z Rędocina

Przeгляд folkloru im. Józefa Myski na terenie Ośrodka Sportu i Rekreacji

Kapele przygrywały do tańca

Dni Leśmianowskie w starej placówce przy ul. Garbarskiej

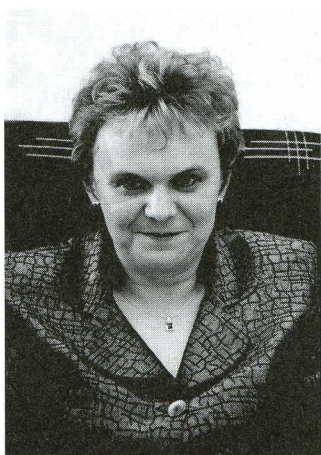
Dom Kultury przy ul. Garbarskiej. Przygotowania do koncertu laureatów

Za domem Sunderlandów wzdłuż płotu rosły kiedyś maliny

Droga na wzgórze zamkowe, którą spacerował przed laty Bolesław Leśmian

Dyrektorka Szkoły Podstawowej
im. Marszałka Józefa Piłsudskiego
Marzena Stasiło

Nauczyciele przedmiotów w porządku alfabetycznym: Małgorzata Bartos-Rynio – język niemiecki, Małgorzata Bernaciak – nauczanie zintegrowane, Iwona Borkowska – religia, Maria Derfla – nauczanie zintegrowane, Ryszard Dziura – WF, Wiesława Fiołna – WF, Stanisława Gózdź – technika, sztuka, Renata Ilichin – nauczanie zintegrowane, Władysław Jatalski – emerytowany nauczyciel prowadzi zespół werblistów i fanfarzystów, Ewa Jaśkiewicz – nauczanie zintegrowane, Zofia Jaśkiewicz – przyroda, Małgorzata Jemiołek – nauczanie zintegrowane, Ksenia Ješko – język angielski, Henryka Kawałek – matematyka, Teresa Kiepas – kierownik świetlicy, Dorota Kędrzyńska – muzyka, Ewa Kolaszt – język polski, Katarzyna Kot – przyroda, Katarzyna Kuc – bibliotekarka, Anna Kurek – nauczanie zintegrowane, Marcin Kutera – WF, Ewa Lisicka – nauczanie zintegrowane, Renata Majchrzyk – nauczanie zintegrowane, Renata Marcula – pedagog szkolny, Renata Mazur – język angielski, ks. Krzysztof Mazur – religia, Nachyła Leonarda – świetlica, Nadgrodkiewicz Ewa – język angielski, Elżbieta Noszczyk – matematyka, Alina Nowacka – technika, Jolanta Pająk – nauczanie zintegrowane, Ewa Pedryc – język niemiecki,

Budynek Szkoły Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego

Werbliści z podstawówki w 1974 roku

Obchody Dnia Nauczyciela, 16 X 1975 r.

Iwona Pietrzak – przyroda, Dorota Plata – historia, Elżbieta Postuła – matematyka, Izabella Rosiewicz – matematyka, informatyka, Marzena Sadkowska – WF, Dorota Sałamońska – historia, Elżbieta Skiba – język polski, Urszula Stajniak – nauczania zintegrowane, Jarosław Szymczyk – WF, Grażyna Tusińska – bibliotekarz, Wasilewa Irina – język angielski, Elżbieta Wojtal – WF, Aneta Wolbergier – religia, Mariusz Wolber-

Zajęcia w klasach młodszych

gier – język polski, Paulina Wołczyńska – nauczanie zintegrowane, Małgorzata Wójcicka – język polski, prowadzi zespół chóru, Grażyna Zawadzka – bibliotekarz, Kazimiera Zawadzka – religia, Izabela Zychowicz – język polski, Halina Żmuda – nauczanie zintegrowane, Jarosław Żłobek – WF, a także Bożena Kutera i Jolanta Misztal – szkoła specjalna.

Liceum

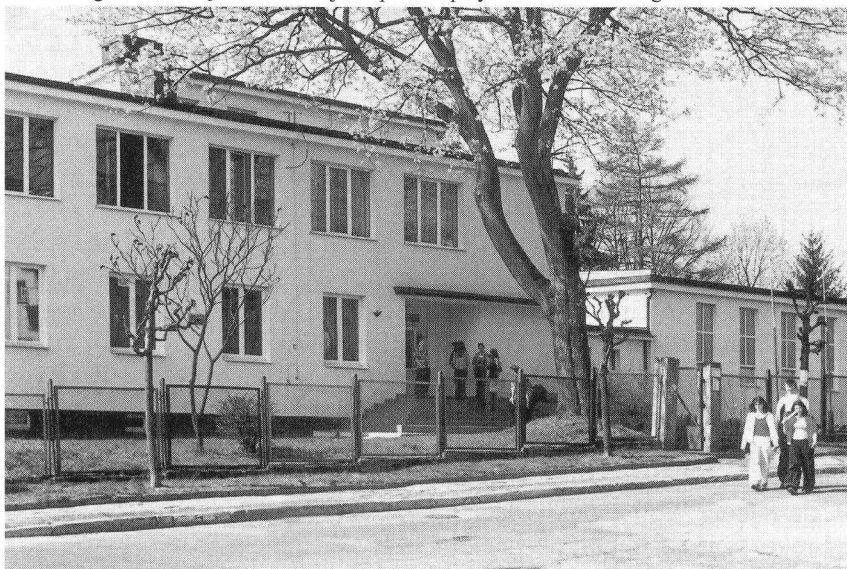
Liceum im. Mikołaja Kopernika przy ulicy Jakuba Starszego 6 jest na wskroś nowoczesne z dwoma kołami informatyki i Szkolnym Klubem Europejskim. Do 13 oddziałów placówki uczęszcza 440 uczniów. Szkoła dysponuje internatem przy ulicy Jakubowskiego 5.

Dyrektorami liceum, od początku historii szkoły byli:

- w Prywatnym Miejskim Gimnazjum Koedukacyjnym Miasta Iłży w latach 1937–1939 – Stanisław Art, w roku 1939 – Jadwiga Jastalska,
- w Prywatnym Gimnazjum Koedukacyjnym Miejskiej Rady Narodowej w latach 1945–1946 – Franciszek Laskowski,
- w Państwowej Szkole Stopnia Licealnego w latach 1946–1950 Zygmunt Czarnecki, w latach 1950–1953 – Stanisław Piasek,
- w Liceum Ogólnokształcącym w latach 1953–1956 – Józef Patysiewicz, w latach 1956–1982 – Kazimierz Haduch, w latach 1982–1984 – Aleksander Wolbergier, w latach 1984–1998 – Władysław Brodawka, od roku 1998 do chwili obecnej – Cezary Ziembicki.

Kadra pedagogiczna w roku 2002/2003 liceum to: Cezary Ziembicki – oprócz sprawowania funkcji dyrektora szkoły uczy również geografii, Małgorzata Baran – język polski, Zofia Berghauzen – język angielski, Robert Celuch – pełni funkcję wicedyrektora szkoły, uczy historii i informatyki, Wiesława Gawin – WF, Janusz Kasiński – PO, geografia, wiedza o społeczeństwie, Wiesława Kiepas – fizyka, Irena Kopciał – język niemiecki, Jacek Kucharski – WF, Elżbieta Miernik – język niemiecki, Bożena Rodziewicz – biologia, Bogusław Stanisławek – historia, Andrzej Stojnowski – matematyka, Jadwiga Stojnowska – matematyka, Zofia Szajnowska – fizyka, Anna Szczepanowska – język polski, Maria Wilczyńska – religia, Maria Wojtal – chemia, Barbara Celuch – język polski, Elżbieta Cielecka – przedsiębiorczość, Jadwiga Kiełek – język polski, Jolanta Kosiacka – pedagog szkolny, Waldemar Kosior – język francuski, Marzena Kucharska – technologia informacyjna, Inna Myszka – język rosyjski, Beata Nadgrodkiewicz – język angielski, Jarosław Szymczyk – technologia informacyjna, ks. Mirosław Wiatr – religia, Zofia Stojanowska – wychowawca internatu, p.o. kierownika internatu, Beata Ziembicka – wychowawca internatu, Ewa Kopciał – główny księgowy, Justyna Derfla, Leśkiewicz Jadwiga – pracownicy administracji szkoły, Jadwiga Kutera, Bożena Kotkowska, Barbara Kitowska, Włodzimierz Orczykowski, Jerzy Gawłowski, Andrzej Burek – obsługa Liceum Ogólnokształcącego, Daniela Kutera – administracja internatu, Elżbieta Orczykowska, Janina Jaśkiewicz, Teodozja Labęcka, Grażyna Kustra, Waldemar Głowacki, Grażyna Mroczkowska, Zofia Tuzimek – obsługa internatu.

Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika przy ul. Jakuba Starszego

Cezary Ziembicki – dyrektor liceum

Dziewczeta z liceum pozują do zdjęcia z byłym dyrektorem Władysławem Brodawką

Cezary Ziembicki, dyrektor liceum ma 40 lat, jest magistrem geografii. Specjalizował się jako kartograf. Żona Beata także ukończyła geografę i jest nauczycielką. Zainteresowania dyrektora Ziembickiego koncentrują się wokół geografii, a ściślej podróży i spacerów o walorach poznawczych.

Uczniowie liceum mogą szczerzyć się niemałymi sukcesami w olimpiadach i konkursach przedmiotowych. W Olimpiadzie Fizycznej w roku szkolnym 1992/1993 Mariusz Szyposzyński zajął II miejsce i zakwalifikował się do reprezentacji Polski na Międzynarodową Olimpiadę Fizyczną, która odbyła się w Williamsburgu w Stanach Zjednoczonych w dniach

10–18 lipca 1993 roku. Ryszard Burek był finalistą Ogólnopolskiego Konkursu „Kangur” w dziedzinie matematyki w roku szkolnym 1996/1997.

W konkursach ornitologicznych i biologicznych laureatami w latach 1995/1996 oraz 1996/1997 zostali kolejno Grzegorz Osojca, Sławomir Tomaszewski, Edyta Frankiewicz, Aneta Kiełek, Maciej Kardas, Wioletta Kowalska.

W konkursie międzywojewódzkim laury zdobywali w roku 1995/1996 Edyta Frankiewicz i Kinga Kaca, a w roku szkolnym 1996/1997 Robert Wróbel i M. Kustra.

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych

W 1962 roku powstała Szkoła Zawodowa przyzakładowa, stawiająca sobie za cel szkolenie kadr dla Zakładu Górnictwo-Metalowego „Zębic”. W 1966 roku przeniosła się na ulicę Błazińską 5, gdzie mieści się do dzisiaj. W 1968 roku otwarto punkt konsultacyjny Technikum Mechanicznego Zakładów Naukowych Górnictwa Rud Żelaza w Częstochowie, a w 1983 roku punkt konsultacyjny Zaocznego Technikum Mechaniczno-Elektrycznego w Radomiu. 1 września 1976 roku powstało tu średnie Studium Zawodowe o kierunku ogólnomechanicznym.

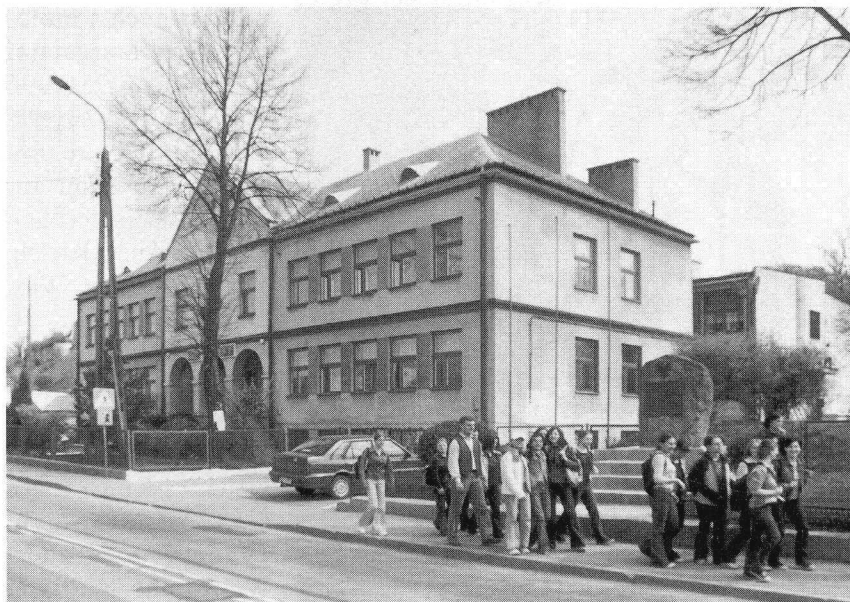
W 1992 roku została przekształcona w Zespół Szkół Zawodowych, z czasem w Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Stanisława Staszica. W 18 oddziałach uczy się 608 uczniów.

Dzisiaj w budynku przy ulicy Błazińskiej 5 mieści się pod szyldem ZSzP – Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Technikum Handlowe, Technikum Samochodowe, Technikum Elektroniczne, Liceum Ekonomiczno-Administracyjne, Liceum Zarządzania Informacją. Wiodącą specjalizacją jest mechanika pojazdów samochodowych. Szkoła ma warsztaty i pracownie w Zębcu.

Pierwszym dyrektorem był Kazimierz Haduch, po nim Józef Hanslik, a od 1976 roku do 1981 – Kazimierz Kubicki. Od roku 1982 dyrektorem jest Stanisław Krosta.

Kadrę pedagogiczną szkoły stanowią: Stanisław Krosta – dyrektor, Krystyna Zagożdżon – wicedyrektor, Stanisław Kot – kierownik warsz-

Budynek szkoły przy ul. Podzamcze

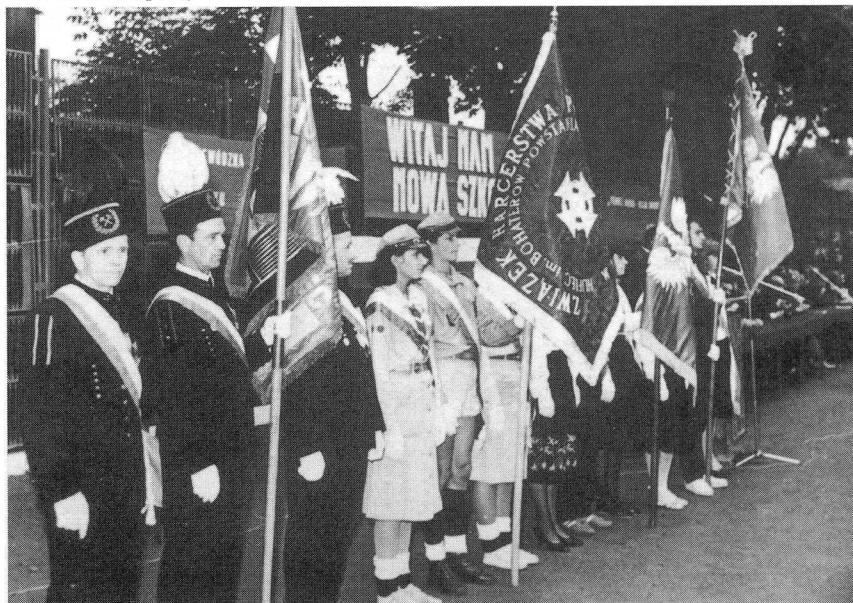

Dyrektor Stanisław Krosta

tatów szkolnych, Edyta Durazińska-Bajon – język niemiecki, Ewa Jędrzejewska – język polski, Teresa Kasińska – język rosyjski, geografia, Renata Niewadzi-Gut – historia, Renata Pypeć – fizyka, chemia, Alicja Wietrzyńska-Postuła – matematyka, Magdalena Jastalska – matematyka, Dariusz Łyżwiński – WF, Irena Kotowska – język polski, Elżbieta Płusa – język rosyjski, Mariusz Barszcz – katecheza, Roman Bąk – WF, Kamil Krosta – przedmioty informatyczne, Ewelina Sikora – język niemiecki, Robert Kotowski – WF, Agnieszka Jaśkiewicz – przedmioty ekonomiczne, Mieczysław Zaczek – przedmioty elektryczne, Dariusz Leśkiewicz – przedmioty elektryczne, Elżbieta Cielecka – przedmioty ekonomiczne, Mariusz Jaśkiewicz – przedmioty mechaniczne, nauczyciele zawodu – Stanisław Becher, Danuta Krosta, Franciszek Dąbrowski, Andrzej Górski, Lech Mroczek, Mirosław Gut, bibliotekarz Zenon Gruszczyński i nauczyciele niepełnozatrudnieni: Zofia Bauhauzen – język angielski, Zofia Włodarska – matematyka, Andrzej Moskwa – prawo, ksiądz Mirosław Wiatr – religia, Ksenia Ješko – język angielski, Małgorzata Urban – przygotowanie do życia w rodzinie, Aneta Kępińska – języki angielski i niemiecki, Leszek Chmielnicki – biologia.

Zawodówka rozpoczyna rok szkolny w nowym budynku

Szkoła Rolnicza im. Bohaterów Ziemi Ilżeckiej w Chwałowicach

*„Kiedyś w młodości – lśniłaś czerwonym dachem
Od twoich dachówek – słońce było bledsze
Postarzałaś się trochę
Dzisiaj ci powiem – te dni z Tobą były najlepsze !”*

Jan Czarnecki

Tak szkołę swoją wspomina po latach poeta regionalny, laureat konkursów literackich, podczas Dni Leśmianowskich Jan Czarnecki. Ci, którzy uczyli się w Chwałowicach i ci, którzy w szkole nauczali, pamiętają jubileusz 70-lecia placówki obchodzony uroczystie przed pięcioma laty. Szkoła była pierwszą ponadpodstawową placówką oświatową w rejonie Ilży. Przypomnijmy jej początki...

W ślad za sejmową ustawą z 27 lipca 1920 roku o szkołach rolniczych, Sejmik Ilżecki postanowił w 1921 roku przystąpić do budowy placówki. Miejscowość Chwałowice wchodziła w skład obszaru administracyjnego gminy Krzyżanowice. Z majątku państwowego gminy leżącej w powiecie ilżeckim wydzielono 60 mórg ziemi, które Sejmik przejął w dzierżawę. W 1922 r. powstała cegielnia i oparowano projekty budynków szkolnych. Budowę ukończono w 1928 roku. Kom-

Szkoła Rolnicza im. Bohaterów Ziemi Ilżeckiej w Chwałowicach

pleks stanowiły budynki: szkolny, mieszkalny dla nauczycieli, gospodarczy. W budynku szkolnym znajdowały się pomieszczenia internatu. Otwarcie szkoły nastąpiło w przededniu rocznicy odzyskania niepodległości 10 listopada 1928 roku. Szkole nadano imię 11 Listopada. W 1929 roku do szkoły przyjęto 27 chłopców. Przygotowywano ich do wzorowego prowadzenia gospodarstwa rolnego. Uczono o „szczegółowej uprawie roli i łąk, nawożeniu, narzędziach rolniczych i zbożu siewnym, hodowli zwierząt domowych i drobiu, leczeniu zwierząt”. Teoria obejmowała także warzywnictwo, sadownictwo i pszczelarstwo. Nauczano prowadzenia dokumentacji rachunkowej i kalkulacji produkcji.

Pierwszym dyrektorem Ludowej Szkoły Rolniczej był inż. Zygmunt Buczyński. Uczyli w niej ponadto inż. Irena Buczyńska, inż. Stanisław Szczuka i Jan Lelkiewicz. W 1931 roku szkołę ukończyło 45 absolwentów. Kolejno funkcje dyrektorskie sprawowali: inż. Zygmunt Buczyński, inż. Stefan Targowski, który związany był ze szkołą do 1937 roku, inż. Stanisław Daniluk. Podczas wojny młodzież ze szkoły w Chwałowicach walczyła z okupantem. Grupa chłopców brała udział w obronie Starachowic, obsługując działa przeciwlotnicze. Budynek szkolny został spalony w czasie bitwy o Ilżę. Dyrektor Stanisław Daniluk dostał się do obozu jeńców wojennych w Radomiu. Udało się go uwolnić dzięki staraniom nauczycielki Zofii Król. Jednak w lutym 1940 roku ponownie go aresztowano za przechowywanie broni. Wraz z dwoma pracownikami szkoły został rozstrzelany podczas masowej egzekucji na Firleju.

W 1942 roku władze okupacyjne zezwoliły na otwarcie rocznej szkoły pod nazwą Komunalna Szkoła Rolnicza dla Chłopców. Przez dwa kolejne lata ukończyło ją 60 osób. Kadre pedagogiczną tworzyli: kierownik szkoły Alfred Toepper, Franciszek Grzegolec, Stanisław Nowak. Prowadzono też tajne nauczanie a część uczniów należała do organizacji partyzanckich. W pierwszych dniach po wyzwoleniu były dowódca Batalionów Chłopskich Jan Sońta ps. „Ośka” zorganizował w budynku szkolnym kurs dla milicjantów. W dniu 11 lutego 1945 roku pełnomocnik Rządu Tymczasowego podpisał akt mianowania inż. Andrzeja Wrześcińskiego na komisarza państwowego majątku Szkoły Rolniczej w Chwałowicach. Komisarz wraz z wieloletnim nauczycielem Franciszkiem Grzegolcem przystąpili do uruchomienia szkoły. Dopiero 3 listopada 1948 roku rozpoczął się rok szkolny w nowo zorganizowanym Liceum Rolniczym o czteroletnim okresie nauczania. Powstały dwie klasy pierwsze po 55 uczniów. Po raz pierwszy przyjęto dwie uczennice. Dyrektorem został inż. Stefan Różycki. Z dniem 1 września 1951 roku liceum rolnicze przeniesiono do Bałtowa. W Chwałowicach powołano Państwową Szkołę Praktyków Specjalistów Spółdzielni Produkcyjnej. Szkoła ta była również koedukacyjna, a nauka trwała 11 miesięcy. Kierownikiem szkoły został Witalis Denkowski.

W 1952 roku nastąpiła kolejna zmiana nazwy na Podstawową Szkołę Rolniczą Rachunkowości POM. Szkołą kierował Piotr Szczepańczyk, później Ludwik Pokutyński, który w Chwałowicach pracował do lutego 1958 roku.

Państwowe Technikum Rachunkowości Spółdzielczości Produkcyjnej uruchomiono od września 1955 roku. Dwa lata później naukę z czterech lat zwiększono do pięciu, a technikum przemianowano na Państwowe Technikum Rachunkowości Rolnej. We wrześniu 1958 roku funkcję dyrektora szkoły objął Władysław Kwiatkowski, a po roku zastąpił go inż. Zygmunt Bratek.

Wojewódzka Rada Narodowa w Kielcach zdecydowała o likwidacji technikum. Od 1 września 1961 roku rozpoczęto rekrutację do dwuletniej Szkoły Rachunkowości Rolnej. W 1964 roku dwuletnią szkołę przekształcono w zasadniczą. W październiku 1965 roku Ministerstwo Rolnictwa zadecydowało o uruchomieniu czteroletniego Technikum Rachunkowości Rolnej o profilu ekonomicznym i organizacji gospodarstw rolnych. Dwa lata później przekazano nowoczesny internat, wyremontowano szkołę. Od 1967 roku Państwowy Ośrodek Maszynowy w Ilży został Zakładem Opiekuńczym szkoły. W dniu 11 maja 1975 roku ważnym wydarzeniem w szkole było odsłonięcie tablicy poświęconej pamięci zamordowanego w czasie wojny dyrektora Stanisława Daniluka, oraz otwarcie Sali Pamięci.

W 1977 roku reforma systemu oświatowego spowodowała, iż w miejsce Technikum Rachunkowości Rolnej powstało Liceum Ekonomiczne oraz Technikum Rolnicze ze specjalnością ochrona roślin, o trzyletnim okresie nauczania na podbudowie Zasadniczej Szkoły Rolnej. Decyzją kuratora oświaty i wychowania w Radomiu 22 maja 1978 roku szkoły te utworzyły Zespół Szkół Rolniczych. Zgodnie z potrzebami wsi szkoła w Chwałowicach zajmowała się koordynacją oświaty rolniczej na tere-

Dyrektor szkoły Józef Kwiatkowski

nie gmin Iłża, Skaryszew, Rzecznów, Sienno, Lipsko i Solec n. Wisłą. Podczas obchodów 50-lecia istnienia szkoły 16 czerwca 1979 roku nadano jej imię Bohaterów Ziemi Iłżeckiej. W 1981 roku zostało powołane 5-letnie Technikum Rolnicze, po 8-klasowej szkole podstawowej ze specjalnościami: uprawa roślin i hodowla zwierząt. Technikum istnieje do dzisiaj. W 1986 r. po przejściu na emeryturę dyrektora Zygmunta Bratka, który kierował szkołą przez 27 lat, nowym dyrektorem został Józef Kwiatkowski – absolwent Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

W następnym roku powstało liceum ekonomiczne o specjalnościach ekonomika i rachunkowość rolna. Absolwenci uzyskują tytuł technika ekonomisty.

Na początku lat 90. program szkolny dostosowano do wymogów rynku związanych z komputeryzacją prac biurowych. Wraz z unowocześnianiem bazy dydaktycznej przeprowadzono w latach 1980–1990 modernizację instalacji grzewczych, a otoczenie szkoły znacznie zmieniło wygląd. W 1991 roku oddano do użytku pierwszą w gminie Iłża biologiczną oczyszczalnię ścieków. Unowocześniona też została wewnętrz-

Klasa V Technikum Rolniczego 1998 r. – w czasie zajęć praktycznych

na sieć telefoniczną. W 1997 roku obiekty szkolne podłączono do instalacji gazowej. W 1992 roku utworzono w szkole pracownię komputerową, a w 1996 r. podłączono sieć internetową.

Szkoła u progu wstąpienia do Unii Europejskiej ma europejski stan-

dard i przygotowuje kadre do nowego restrukturyzowanego rolnictwa.

Szkoła Rolnicza w Chwałowicach była i jest nie tylko ośrodkiem kultury rolnej, ale także ośrodkiem życia kulturalnego. Od 1955 roku w szkole działały zespoły chóralny i tańca ludowego, prowadzone przez nauczyciela rachunkowości Kazimierza Szmita, oraz zespół żywego słowa i małych form estradowych kierowany przez polonistkę Władysławę Bratek. W 1969 roku zorganizowano chór żeński, prowadził go muzyk Państwowej Filharmonii w Kielcach Adam Chamerski. W 1971 roku chór zajął I miejsce w Wojewódzkim Przeglądzie Zespołów Artystycznych Szkół Rolniczych. W latach 1978–1986 na terenie szkoły działał

zespół teatralny „Żak”, którym opiekował się Witold Smaga. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych działał zespół folklorystyczny kierowany przez nauczyciela matematyki Jana Maziarka.

W ponad 70-letniej historii zmieniała się nazwa szkoły, wzrastała liczba jej absolwentów. W latach 1929–1939 Ludową Szkołę Rolniczą ukończyło 273 chłopców, w czasie wojny w latach 1942–1944 Komunalną Szkołę Rolniczą dla chłopców opuściło 55 absolwentów. Lata powojenne – Gimnazjum Rolnicze 1945–1947 – 41 absolwentów. Lata 1949–1951 świadectwo Liceum Rolniczego zdobyło 160 chłopców, zaś rok później Szkołę Praktyków Specjalistów opuściło 94 absolwentów.

Od 1952 roku do szkoły uczęszczają także dziewczęta. Podstawową Szkołę Rolniczej Rachunkowości Pomocniczej kończy 258 osób, zaś w latach 1955–1961 Technikum Rachunkowości Rolnej – 70 osób. W latach 1960–1962 dobrze działał Ośrodek Szkolny Kurs Księgowych. Ukończyło go 198 absolwentek i absolwentów. W latach 1961–1969 Zasadniczą Szkołę Rachunkowości Rolnej opuściło 312 absolwentów, w latach 1967–1981 Technikum Rachunkowości Rolnej – 423 absolwentów, a w 1972–1992 Zasadniczą Szkołę Rolniczą – 302 absolwentów. Absolwentów z lat 1977–1987 po trzyletnim Technikum Rolniczym było 227, z lat 1981–1997 po pięcioletnim technikum rolniczym – 291. Liceum Ekonomiczne w latach 1987–1997 ukończyło 259 osób.

Dyrektorami szkoły w poszczególnych latach byli:

1928–1929	Zygmunt Buczyński	1951	Feliks Doktor
1930	Stefan Kaliński	1951–1952	Witalis Denkowski
1931–1937	Stefan Targowski	1952–1953	Piotr Szczepańczyk
1937–1940	Stanisław Daniluk	1954–1958	Ludwik Pokutyński
1942–1944	Alfred Toepper	1958–1959	Władysław Kwiatkowski
1945–1948	Andrzej Wrzesiński	1959–1986	Zygmunt Bratek
1948–1951	Stefan Różycki	od 1986	Józef Kwiatkowski

W chwałowickiej szkole od 1929 roku pracowali nauczyciele:

Adamczak Zofia	Bystron Edward	Drózd Stefan
Adamczak Zygmunt	Cebula Stanisław	Dumania Paweł
Bednarczyk Adam	Czarnecki Jan	Dzbuk Andrzej
Bednarska Maria	Czech Maria	Dzierzbicki Kazimierz
Bednarski Józef	Cheba Stanisław	Dziura Stefan
Benno Maria	Chrzanowski Stanisław	Grzegolec Franciszek
Bratek Władysława	Dangiel Alina	Hankus Bronisław
Brozek Edward	Dangiel Anatol	Hankus Lidia
Bryła Teodozja	Daniel Tadeusz	Holub Maria
Bryła Józef	Danielski Kazimierz	Holub Elias
Buczyńska Ilena	Denkowska Jadwiga	Hul-Pachucy Ewa

Jop Stefan	Madejski Zygmunt	Ruczkowski
Kałuży Henryk	Majcher Stanisław	Rudolf Adolf
Kałużyński Jerzy	Marcinkiewicz Marta	Rózycka Natalia
Kałużyńska Maria	Maziarek Jan	Sikorski
Kenig Jan	Midak Maria	Skuza Zbigniew
Kopciał Grzegorz	Misiewicz Barbara	Sobalińska Celina
Kopciał Irena	Mitura Feliks	Soborski Tadeusz
Kowalczyk Jakub	Nowak Genowefa	Stanisławek Bogusław
Kowalski Marian	Nowak Stanisław	Szczuka Stanisław
Kozłowska Helena	Pachniak Jan	Szmit Kazimierz
Kozłowski Henryk	Pawłowski	Szopa Wiesława
Kroczeński Antoni	Pękala Henryk	Targowska A.
Królówna Zofia	Pietrzyk Tadeusz	Treliński Wincenty
Krzysik Tadeusz	Piwko Maria	Tusiński Zygmunt
Lasota Roch	Postuła Maria	Wojna Wiesława
Lesiak Kazimierz	Rak Stanisława	Wojtal Andrzej
Letkiewicz Jan	Rak Tadeusz	Wrzesińska Irena
Łuszczek Stefan	Ropek Antonina	Wywiół Marian
Madejska Maria	Ropek Włodzimierz	

Nauczyciele pracujący nadal w pełnym wymiarze godzin

mgr Bielecka Renata – matematyka	mgr Łuszczek Anna – zajęcia prakt., internat
mgr Błaszczyk Jadwiga – historia, bibliot.	mgr inż. Malarski Czesław – pr. zw., pr. roś.
mgr. inż. Błaszczyk Marek – mech. fizyka, statyst.	mgr Moskwa Andrzej – wiedza o społ, praw.
mgr Celuch Barbara – j. polski	Orczykowski Marian – kierownik internatu
mgr Celuch Robert – wych int. , historia	mgr inż. Pawłowska Alina – zaj. prakt.
mgr inż. Chmielnicki Lech – biologia, PO, z. prak.	mgr inż. Pypec Jacek – informatyka
mgr inż. Kamińska Barbara – z. prakt.	mgr Rożek Elżbieta – j. rosyjski, j. angielski
inż. Kasiński Mieczysław – wych. inter.	mgr inż. Smaga Maria – chemia, bankowość
mgr Kołoczek Małgorzata – j. polski	mgr Smaga Witold – wychowanie fizyczne
mgr Kwiatkowska Małgorzata – ekonomia, market.	mgr inż. Wasek Kazimierz – rachunk., ekon.

Nauczyciele dochodzący

Bąk Roman – wych. fiz.
Berghausen Zofia – j. angielski
Stajniak Elżbieta – geografia

Pracownicy administracji, obsługi i gospodarstwa

Gierazińska Elżbieta od 1973	Nadgrodkiewicz Janina od 1986
Orczykowska Jadwiga od 1982	Gryczka Bogdan od 1985
Orczykowska Wiesława od 1979	Marchalewski Zdzisław od 1992
Rożek Kazimierz od 1970	Myszka Janusz od 1968
Stawczyk Maryla od 1997	Sikorski Stanisław od 1991
Mazur Janina od 1979	Sadowski Zenon od 1990
Orczykowska Maria od 1982	Kozłowski Zygmunt od 1982
Wajs Barbara od 1978	mgr inż. Makuch-Skrzypowska Marianna od 1993
Wajs Maria od 1994	Głowacki Marek od 1987
Kupidura Zofia od 1994	Głowacki Marian od 1987
Kozłowska Janina od 1990	Kosakowski Krzysztof od 1986

W mieście i gminie nad Iłżanką

Znaczny obszar gminy i miasta objęty jest granicami krajobrazu chronionego i znajduje się pod opieką konserwatora zabytków. Jeszcze w pierwszej połowie XIX wieku wg mapy kwatermistrzostw, wokół Iłży znajdowała się rozległa puszcza. Lasy wykarczowano zakładając nowe osady. Prawie całkowicie zniszczony został zespół lasów na północy miasta. Jedyne na południu pozostały fragmenty Puszczy Iłżeckiej. Charakterystyczna roślinność to olcha, czarna wierzba. Czeremcha występuje tu na brzegach koryt rzecznych. Dotyczy to starorzeczy, szczególnie tych, które nie mają połączenia z Iłżanką. Mamy do czynienia z bogatym światem fauny. W środowisku polno-łąkowym żyją zające, lisy, krety, chomiki, myszy, kuropatwy, przepiórki, bażanty, bociany, czaple, czajki, kukułki, wrony, gawrony, kawki, sowy. W jeziorze ogólnie spotykane ryby to karpie, szczupaki, okonie, płocie. W większych skupiskach drzew spotkać można wiewióki, sowy, nietoperze, dzięcioły, gawrony.

Iłża ma imponujące zaplecze rekreacyjne: jezioro o powierzchni 20 ha, liczne szlaki turystyczne. Jezioro jest rozlewiskiem Iłżanki, której długość wynosi 77 km. Iłżanka jest lewobrzeżnym dopływem Wisły. Źródła rzeki znajdują się w okolicy Gąsaw Rządowych, na wysokości 230 m n.p.m. Rzeka Iłżanka od źródeł kieruje wody na wschód. Przed Iłżą zmienia kierunek, płynąc bardziej na północ. Przejmuje wody swojego lewego dopływu Modrzejowicy i płynie znów aż do ujścia w kierunku wschodnim. Na odcinku między Błazinami a Maleniem tworzy malowniczy przełom przez pasmo wapieni jurajskich. Długość Iłżanki, w granicach miasta, to około 5 km, średnia szerokość koryta 6–7 metrów, głębokość około metra.

Na terenie gminy Iłża zarejestrowane są 732 podmioty gospodarcze, w tym w mieście 387. W zdecydowanej większości należą do sektora prywatnego. Przeważają firmy z branży budowlanej. W sektorze publicznym działają 34 instytucje, z tego w mieście 20.

Przewodniczącym Rady Gminy jest Andrzej Moskwa, burmistrzem Janusz Rzońca.

W gminie Iłża jest 46 miejscowości. Poniżej przedstawione są ich nazwy i liczba mieszkańców.

Alojzów	153	Małomierzyce Gajówka	5
Białka	509	Małomierzyce Leśniczówka	8
Błaziny Dolne	412	Marcule	8
Błaziny Górne	387	Maziarze Nowe	288
Chwałowice	548	Maziarze Nowe Gajówka	5
Florencja	49	Maziarze Stare	215
Gajówka Antoniów	4	Michałów	104
Gajówka Osiny	1	Nowy Jasieniec Iłżecki	238
Gaworzyna	183	Pakosław	974
Jasieniec Iłżecki Dolny	364	Pastwiska	200
Jasieniec Iłżecki Górny	643	Pastwiska Gajówka	6
Jasieniec Maziarze	596	Pastwiska Leśniczówka	–
Jedlanka Nowa	189	Pieńki	63
Jedlanka Stara	286	Piłatka	232
Kajetanów	136	Piotrowe Pole-Płudnica	163
Kolonia Seredzice	283	Prędocin	209
Koszary	201	Prędocin Kolonia	198
Koszary Gajówka	6	Prędocinek ²	90
Koszary Leśniczówka	–	Seredzice	878
Kotlarka	294	Seredzice Zawodzie	184
Kruki	12	Starosiedlice	311
Krzyżanowice ¹	567	Walentynów	215
Małomierzyce	422		

¹ Liczba mieszkańców wraz z Domem Pomocy Społecznej.

² Pisownia nazw trzech ostatnich miejscowości została urzędowo zatwierdzona. Nosowa głoska „e” ma taki właśnie zapis literowy, nie jak dotychczas najczęściej spotykany „en”.

Gospodarze miejscowości w gminie Ilża w roku 2003

Kolonia Seredzice

sołtys – Cezary Nobis,
przew. Rady Sołeckiej – Marian Stępień

Chwałowice

sołtys – Bogusław Niepoń,
przew. Rady Sołeckiej – Teresa Szymela

Błaziny Górne

sołtys – Marek Chodniewicz,
przew. Rady Sołeckiej – Leszek Dziura

Pastwiska

sołtys – Halina Pękala,
przew. Rady Sołeckiej – Janusz Siwiec

Pieńki

sołtys – Zofia Pacek,
przew. Rady Sołeckiej – Krzysztof Zajac

Kotlarka

sołtys – Grzegorz Pawelec,
przew. Rady Sołeckiej – Stanisław Socha

Maziarze Nowe

sołtys – Grzegorz Larek,
przew. Rady Sołeckiej – Wojciech Derlatka

Maziarze Stare

sołtys – Dariusz Krajewski,
przew. Rady Sołeckiej – Wiesław Glista

Białka

sołtys – Marek Adamus,
przew. Rady Sołeckiej – Józef Sałek

Piłatka

sołtys – Henryk Ziewiecki,
przew. Rady Sołeckiej – Marian Rzońca

Kajetanów

sołtys – Mirosław Kosno,
przew. Rady Sołeckiej – Wiesław Szczepanowski

Alojzów

sołtys – Ryszard Duraziński,
przew. Rady Sołeckiej – Waldemar Luba

Walentynów

sołtys – Antoni Pacek,
przew. Rady Sołeckiej – Julian Styk

Prędocinek

sołtys – Lucyna Sar,
przew. Rady Sołeckiej – Krzysztof Kiepas

Błaziny Dolne

sołtys – Teresa Myszka,
przew. Rady Sołeckiej – Marzena Szymańska

Prędocin

sołtys – Halina Pryciak,
przew. Rady Sołeckiej – Teresa Kiepas

Prędocin Kolonia

sołtys – Krzysztof Dobroń,
przew. Rady Sołeckiej – Wojciech Żelazowski

Krzyżanowice

sołtys – Stanisław Sepioł
przew. Rady Sołeckiej – Waldemar Stelmach

Starsiedlice

sołtys – Jan Kaim,
przew. Rady Sołeckiej – Tomasz Kotowski

Małomierzycze

sołtys – Ryszard Cheda,
przew. Rady Sołeckiej – Szczepan Kosno

Florencja

sołtys Zdzisław Gieraziński

Koszary

sołtys – Stanisław Czubak,
przew. Rady Sołeckiej – Henryk Nowak

Jasieniec Maziarze

sołtys – Edward Lech,
przew. Rady Sołeckiej – Józef Kępiński

Jasieniec Ilżecki Górny

sołtys – Wojciech Koriat,
przew. Rady Sołeckiej – Marian Pisarski

Seredzice

sołtys – Stanisław Wołczyński,
przew. Rady Sołeckiej – Grzegorz Zaręba

Pakosław

sołtys – Zdzisław Chmielewski,
przew. Rady Sołeckiej – Zygmunt Celuch

Jedlanka Nowa

sołtys – Jan Wołczyński,
przew. Rady Sołeckiej – Stanisław Puczułek

Jedlanka Stara

sołtys – Józef Filipowicz,
przew. Rady Sołeckiej – Bożena Wróbel

Gaworzyna

sołtys – Alina Bryk,
przew. Rady Sołeckiej – Maria Adamus

Jasieniec Ilżecki Dolny

sołtys – Jan Krakowiak,
przew. Rady Sołeckiej – Edyta Sikora

Pludnica

sołtys – Tadeusz Osiński,
przew. Rady Sołeckiej – Stanisław Sobera

Opisy kilku miejscowości w gminie Iłża znajdujemy w „Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i inych krajów słowiańskich” z 1880 roku, co świadczy o tym, że już wtedy były to znaczące ośrodki.

Błaziny – wieś rządowa, powiat iłżecki, gmina Błaziny, parafia Iłża. W 1827 roku były tu 44 domy i 300 mieszkańców przy 1380 morgach. Gmina Błaziny z urzędem w Seredzicach 2561 mieszkańców, obszar 10 900 morg, w tem dworskiej 4003 morg, domów 388. Zakłady przemysłowe: browar 1, gorzelnia 2, cegielnia 1, olejarnia 1. W skład gminy wchodzi Błaziny, Borciuchy, Cukierzyzna, Kaplica, Klepacze, Koszary, Kruki, Kutery, Marcule, Maziarze, Michałów, Murowana – karczma, Pakosław, Piotrowe – pole, Piotrówka, Prendocin, Seredzice, Zamek Iłżecki i Zawady.

Błaziny dzisiaj. Okazały budynek szkoły podstawowej

Chwałowice – wieś i folwark, majorat, powiat iłżecki, gmina Krzyżanowice, parafia Iłża. W 1827 roku było tu 39 domów i 209 mieszkańców.

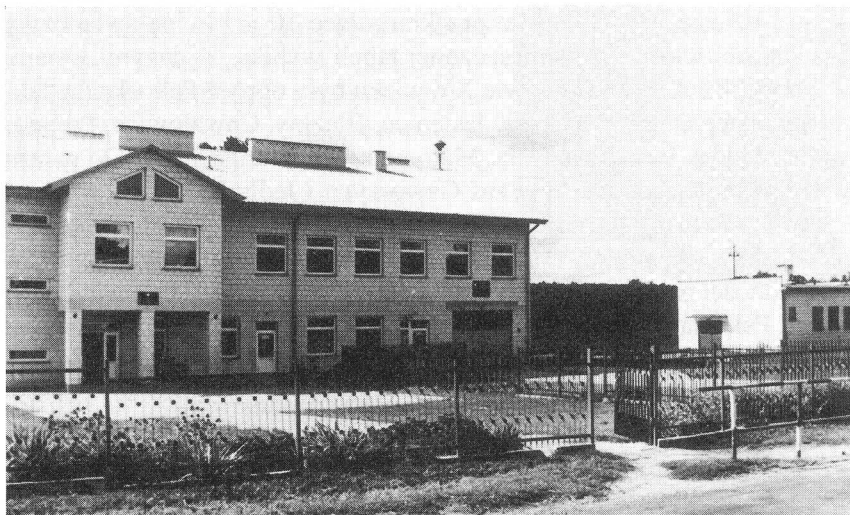
Florencya – osada w powiecie iłżeckim, gmina i parafia Krzyżanowice. Ma 4 domy, 20 mieszkańców, 75 morg rozległe.

Gaworzyna – wieś i folwark, powiat iłżecki, gmina i parafia Krzyżanowice o 5 wiorst od Iłży, o 20 od Radomia. Liczy 23 domy, 185 mieszkańców. 900 m urodzajnej ziemi dworskiej i 268 m włościańskiej. Osada młynarska Trupienia.

Jedlanka – wieś i folwark nad Iłżanką, powiat iłżecki, gmina i parafia Krzyżanowice, o 6 wiorst od Iłży. Posiada młyn wodny i tartak. Liczy 40 domów i 452 mieszkańców. Wspomina ją Długosz jako dziedzicstwo Jedlińskiego herbu Habdank. Dobra Jedlanki składają się z folwarku Jedlanka i Nowosiołka oraz wsi tej nazwy.

Kajetanów – wieś włościańska i osada rządowa, powiat iłżecki, gmina i parafia Krzyżanowice. Ma 30 domów, 218 mieszkańców.

Seredzice Bliższe i Dalsze. W XV wieku **Wscheredzicze Miror i Major** – wieś i folwark nad rzeką Kieżek, powiat iłżecki, gmina Błaziny, powiat Iłża, odległe 2 wiorsty od Iłży. Posiada urząd gminy, browar, olejarnię, 113 domów, 777 mieszkańców. Na obszarze wsi znajdują się błota zwane Krupów i jezioro mające ok. 4 morgi.

Seredzice. Szkoła podstawowa, w budynku której mieści się remiza OSP, obok stacja uzdatniania wody

Starosiedlice – wieś w powiecie iłżeckim, gmina Krzyżanowice. W 1827 roku 24 domy, 160 mieszkańców. Pokłady wapna. Folwark Narty. W XV wieku własność Starosiedleckiego herbu Habdank. Miała łąny, z których dziesięcinę snopową i konopną wartości 4 grzywien płacono prepozyturze miechowskiej. Był też folwark rycerski i karczma. Kolędę i grosz św. Piotra wieś płaciła plebanom w Iłży.

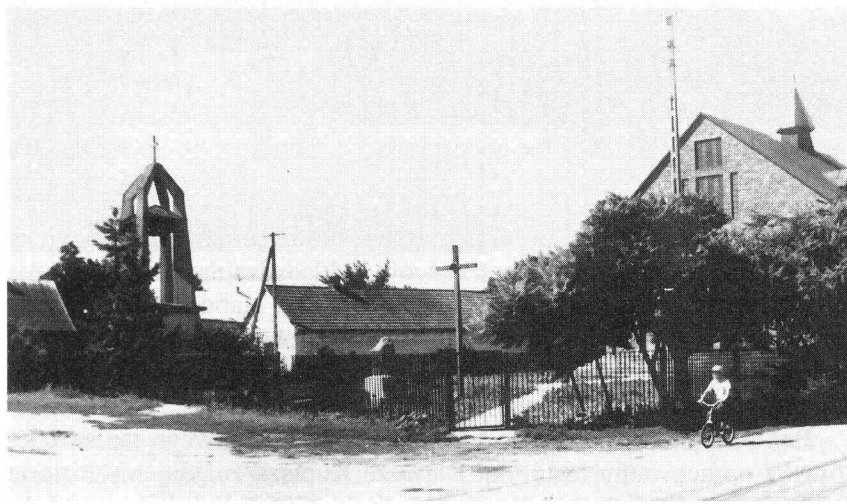
Pakosław. Miejscowość ta doczekała się szczegółowego zapisu dziejów. W opracowaniu historyka Dariusza Kupisza znajdujemy historię Pakosławia od czasów najdawniejszych do 1795 roku¹. Pakosław leży nad rzeką Modrzejowicą, lewym dopływem Iłżanki. Bogate tradycje wsi związane są z „kolonizacją” okolic Iłży przez rycerski ród Awdańców, jeden z najpotężniejszych rodów średniowiecznej Polski. Od jego przedstawicieli „gałęzi małopolskiej” Pakosława Starszego i Pakosława Młodszego pochodzą zdaniem Władysława Semkowicza, na którego książkę „Ród Awdańców w wiekach średnich (Poznań 1920 r.), powołuje się

¹ D. Kupisz. „Pakosław. Dzieje podiżdeckiej wsi na tle rozwoju regionu od czasów najdawniejszych do 1795 r. RTN, Radom 1998.

we wspomnianym opracowaniu D. Kupisz, nazwy miejscowości Pakosław i Pakosławice. Autorzy publikacji zgodni są co do tego, że Pakosław Starszy i Młodszy mogli przebywać w początkach XII wieku w swych majątkach położonych pod Ilżą „gdzie pozostawili po sobie pamięć w nazwach dwóch osad – Pakosławia i Pakosławic. Tę drugą nazwę nosił niegdyś przysiółek pod Jedlanką”².

W opracowaniu D. Kupisza możemy prześledzić rozwój osadnictwa Przedgórza Ilżeckiego. Autor przy nazwach miejscowości podaje wysokość dziesięciny. Opłaty te przekraczające 10 grzywien świadczyły o wielkości wioski. Z zamieszczonej tabeli wynika, iż dużymi wsiami w parafii ilżeckiej w II połowie XV wieku były oprócz Pakosławia, także Sereczice Dalsze i Bliższe, Jasieniec, Błaziny, Chwałowice, Prendocin, Rzechów, Pasztowa Wola, Małomierzyce, Starosiedlice. Do parafii w Krzyżanowicach należały zaś Gaworzyna i Jedlanka.

W 1787 roku Pakosław liczył 508 mieszkańców. Wtedy to okoliczne wioski w rejonie Ilży podnosiły się z demograficznego upadku. Przyrost ludności nastąpił w całym Przedgórzu Ilżeckim. W II połowie XVIII wieku Pakosław rozwinął się zarówno pod względem demograficznym jak i gospodarczym. Była to jedna z największych i najbardziej docho-

Widok ogólny dzisiejszego Pakosławia

dowych wsi rejonu ilżeckiego. Właściciele zajmowali się przerabianiem zboża w miejscowych browarach, zaś we wsi powstawały karczmy i młyny, osiedlali się rzemieślnicy.

Dzisiaj Pakosław jest największą, pod względem liczby mieszkańców, wsią w gminie Ilża. Według stanu z 2003 roku liczy 974 mieszkańców.

² D. Kupisz, op. cit., s. 12.

W wielu miejscowościach gminy Iżża pozostały ślady wojennych zmagañ.

W **Jasieñcu Iżeckim** przed budynkiem szkoły podstawowej, w 26 rocznicę zorganizowania i wymarszu oddziału partyzanckiego AL „Świt” im. Gabriela Narutowicza, na wniosek Eugeniusza Iwañczyka ps. „Wiślicz” wzniesiono obelisk – pomnik poświęcony II Brygadzie AL „Świt”. Pierwszą akcją, jaką wykonał oddział „Świt” wraz z innymi oddziałami AL, było zniszczenie drewnianego mostu na rzece Kamiennej, co utrudniło Niemcom przemieszczanie wojsk.

Młodzież otacza opieką wszystkie okoliczne miejsca pamięci narodowej, pamiętając szczególnie o pomniku na dziedziñcu szkolnym.

W pobliżu jest nowoczesny budynek „Caritasu”, w którym znalazło miejsce 76 bezdomnych matek z dziećmi.

Obelisk w Jasieñcu Iżeckim

Budynek „Caritasu” w Jasieñcu Iżeckim

Marcule, to osada pięknie położona wśród lasów. Nic zatem dziwnego, że znalazło tu swoją siedzibę Nadleśnictwo, obejmujące 5 gmin: Iżę, Wierzbicę, Rzecznów, Kazanów i Sienno. Powierzchnia leśna tego obszaru to 12 tys. hektarów lasów państwowych i 5 tys. hektarów lasów prywatnych. Na terenie nadleśnictwa mieści się Rezerwat Modrzewiowy Piotrowe Pole.

Marcule. Nadleśniczy mgr inż. Tadeusz Misiak i główna księgowa Małgorzata Celuch przed siedzibą nadleśnictwa

Krzyżanowice to jedna z najstarszych miejscowości w gminie. Tutaj na terenie parku i zespołu pałacowego powstał Dom Pomocy Społecznej. Ośrodek dla dzieci i młodzieży, nad którymi opieka polega często na nauczaniu ich podstawowych funkcji życiowych, został rozbudowany o nowoczesnie wyposażone budynki. Przebywa w nich na stałe 130 pensjonariuszy.

Budynki nowoczesnego kompleksu mieszkalnego ośrodka w Krzyżanowicach

Gospodarze

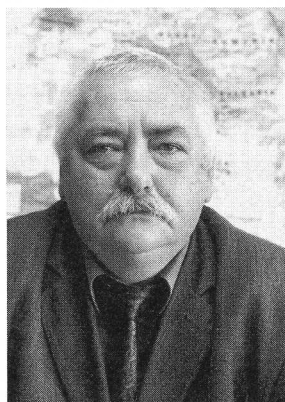
W latach powojennych na czele władz samorządowych stali kolejno: przewodniczący Powiatowej i Miejskiej Rady Narodowej, naczelnicy Miasta i Gminy, burmistrzowie. Gospodarze miasta w czasach PRL-u, pomimo że częściowo musieli pracować pod dyktando władzy, wykazywali się inicjatywami w porządkowaniu i zagospodarowywaniu miasta. A potrzeby były duże – remonty ulic, gazyfikacja, budownictwo mieszkaniowe. To tylko niektóre z nich.

Przewodniczącym PMRN od 1971 roku do 31.12.1975 roku był Bogdan Barszczyński pochodzący z rodziny o burmistrzowskich tradycjach. Daleki jego krewny był burmistrzem w okresie międzywojennym, on zaś, gdy przestał być przewodniczącym PMRN, piastował nadal funkcję naczelnika miasta i naczelnika miasta i gminy.

Bogdan Barszczyński

Janusz Rzońca burmistrz Iłży

Bogdan Barszczyński urodził się w Iłży 12 października 1947 roku, jako syn Władysława i Marianny. Uczęszczał kolejno: na Politechnikę Świętokrzyską, do Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie i Studium Nauczycielskiego w Radomiu. Pierwszą pracę rozpoczął w ZGH „Zębiec” w 1965 roku, był też nauczycielem w zasadniczej szkole zawodowej.

Z rodziną Barszczyńskich związane są rodziny Godziszów, Sępiolów, Barszczów, Gotońskich, Sejdzińskich, Nadgrodkiewiczów. Wywodzą się z tych rodzin lekarze, żołnierze, nauczyciele, księża. W rodzinnych annałach znajdziemy tam też bohaterów walk pod Monte Cassino. Podczas kilkuletniej kadencji Bogdana Barszczyńskiego zgazyfikowano miasto, wybudowano nowe osiedle, a walory turystyczne związane były również z zimą i wyciągiem narciarskim na zboczu góry zamkowej.

Burmistrz obecnej kadencji, Janusz Rzońca ma 56 lat. Jest ojcem trzech córek, z których jedna przebywa na stypendium za granicą. Janusz Rzońca był również naczelnikiem miasta i gminy w dwóch kadencjach od roku 1986 do roku 1990. Miasto wiele mu zawdzięcza, więc gdy zakończyła się kadencja pierwszego burmistrza, Rafała Ziętka, kolejnym burmistrzem został Janusz Rzońca.

Andrzej Moskwa Przewodniczący
Rady Miasta i Gminy

Przewodniczącym Rady Miejskiej jest Andrzej Moskwa urodzony 1 XII 1958 roku w Iłży. Z wykształcenia jest prawnikiem. Obowiązki radnego sprawuje od 1988 roku. Przewodniczącym Rady jest od 1994 r. Jest nauczycielem w Publicznym Gimnazjum Gminnym w Iłży.

Rafał Ziętek pierwszy burmistrz Iłży

Gospodarzami miasta i gminy po 1945 roku byli:

1. Gawłowski Leon – Przewodniczący PMRN
2. Dąbrowski Michał – Przewodniczący PMRN
3. Warszycy Bronisław – Przewodniczący PMRN
4. Siwiec Jan – Przewodniczący PMRN
5. Skiba Henryk – Przewodniczący PMRN
6. Jabłoński Stanisław – Przewodniczący PMRN
7. Kosterna Alfreda – Przewodniczący PMRN
8. Burakowski Stefan – Przewodniczący PMRN
9. Barszczyński Bogdan – Przewodniczący PMRN
Od 1975 roku – Naczelnik Miasta i Gminy
10. Góral Ryszard – Naczelnik Miasta i Gminy
11. Ziętek Tadeusz – Naczelnik Miasta i Gminy
12. Szyda Antoni – Naczelnik Miasta i Gminy
13. Rzońca Janusz – Naczelnik Miasta i Gminy
14. Ziętek Rafał – Burmistrz Iłży
15. Janusz Rzońca – Burmistrz Iłży (od 11.11.2002 r.)

Nie ma to jak w straży

W latach 1903–1904 ukonstytuowało się w Iłży Towarzystwo Straży Ogniowej Ochotniczej. Do zarządu weszli: Walery Kinierski jako prezes, Alfons Ochyński – wiceprezes, Józef Pogorzelski – komendant drużyny strażackiej, Michał Dąbrowski – gospodarz taboru, Jadwiga Skrzyńska – sekretarz.

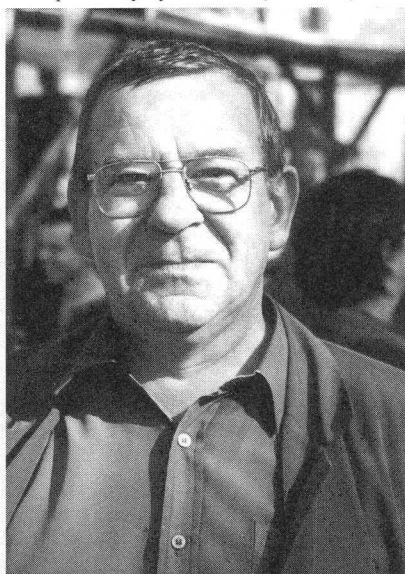
Zbiórki i ćwiczenia drużyny strażackiej odbywały się na placu fundacji św. Ducha przy ulicy Kaleta. Straż miała murowaną remizę na targowisku, 4 sikawki, wóz rekwizytowy, 6 beczek, składaną żelazną drabinę, narzędzia i uniformy. Nowo wybudowaną remizę podzielono na dwie części: pomieszczenia na sprzęt przeciwpożarowy i dużą salę widowiskową ze sceną, miejscami siedzącymi i stojącymi oraz przebieralnią dla aktorów. Remiza strażacka spełniała więc rolę domu ludowego, w którym odbywały się wszystkie uroczystości i imprezy kulturalne.

Zorganizowano teatr amatorski i orkiestrę dętą, która koncertuje do dzisiaj zarówno w plenerach, jak i we wnętrzach. Kapelmistrzem, pełniącym tę funkcję od 30 lat, był Feliks Kolbicz. Kapelmistrzem orkiestry, która w obecnym składzie liczy 18 osób jest Zdzisław Kuchciak. Tworzą ją: Jerzy Kopacz, Władysław Bogdański, Jan Kwiatkowski, Stanisław Czarnecki, Aleksander Kordes, Marian Rachudała, Piotr Czarnecki, Wiesław Koziół, Mieczysław Świostek, Marian Misiurski, Mieczysław Michalczyk, Adam Orzeł, Marcin Pastuszko, Bogdan Pastuszko, Grzegorz Domański, Marek Ketrys, Adam Bałana, Zdzisław Kuchciak.

Józef Pogorzelski pierwszy komendant OSP w Iłży

Zdzisław Kuchciak kapelmistrz orkiestry, która przed laty była orkiestrą strażacką

Naczelnik OSP Jerzy Kitowski

Naczelnik dzisiejszej jednostki, Jerzy Kitowski dowodzi 25 strażakami. Jednostkę tworzą: Józef Gardziel – prezes, Jerzy Kitowski – naczelnik, Adam Orczykowski – sekretarz, Tadeusz Kosterna – skarbnik, Jarosław Bajor – strażak, Stanisław Gut, Tomasz Fryzel, Piotr Durasiewicz, Stanisław Traczyński i Marek Siwiec – kierowcy oraz strażacy – Zenon Madejski, Andrzej Kępiński, Aleksander Chudzikowski, Marian Nowak, Paweł Sielwanowski, Paweł Surdy, Kamil Marcinkowski, Tomasz Cieślik Lucjan Domański, Grzegorz Kitowski, Szczepan Czubak, Marcin Hamera, Robert Bednarczyk, Adrian Czubak, Łukasz Fryzel.

Do dyspozycji strażaków są dwa samochody gaśnicze „średnie” i nieco już zużyty polonez. Ponieważ jednostka jest włączona do systemu ratownictwa krajowego, przekazano strażakom pieniądze na zakup dwóch aparatów powietrznych.

Są w ilżeckiej jednostce rekordziści. Ponad 50 lat pracuje tu Waław Kitowski, podobnym stażem może się poszczycić Zenon Madejski. Naczelnik Jerzy Kitowski jest strażakiem w trzecim pokoleniu. W jednostce w Ilży służył dziadek Józef, ojciec Waław, a teraz w ślady pana Jerzego poszedł syn Grzegorz.

Remiza strażacka

Nie tylko na wzgórzu św. Leonarda

Gdy 9 marca 2002 roku o godzinie 11 przecięto wstęgę w Zakładzie Opiekuńczo-Lecznicznym Szpitala Rejonowego gospodarze, kierownik nowo otwartego oddziału Maria Chmielnicka i dyrektor szpitala dr n. med. Jan Pedowski mieli powody do zadowolenia. Od tej chwili placówka dysponowała także Oddziałem Intensywnej Opieki Medycznej na parterze budynku i dodatkowo 20 łózkami dla wymagających stałej opieki medycznej. Sukcesem uwieńczone zostały kilkuletnie starania o poprawę warunków. Uzyskano na ten cel 500 tysięcy złotych z programu restrukturyzacji służby zdrowia. Wystarczyło to na prace budowlano-montażowe. Ze środków własnych zakupiono wyposażenie oddziału, przeznaczając 100 tysięcy złotych na łóżka, szafki i najpotrzebniejsze sprzęty. Dwa miesiące wcześniej – 14 stycznia otwarto Oddział Intensywnej Opieki Medycznej. Takie były potrzeby i realizowano je wbrew utartym opiniom o „chorej służbie zdrowia”.

O zaangażowaniu całego personelu i ofiarności mieszkańców Iłży dobrze świadczyło zakupienie przed kilkoma laty laparoskopu komputerowego, urządzenia do przeprowadzania operacji metodą „bezinwazyjną”. Każdego roku laparoskop był uzupełniany o dodatkowe końcówki do specjalistycznych zabiegów, co pozwoliło zarówno na usuwanie kamieni z woreczka żółciowego, jak i usuwanie żylaków oraz wykonywanie szeregu innych skomplikowanych zabiegów. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej był chlubą miasta, a umiejętności

Otwarcie Zakładu Opiekuńczo-Lecznicznego w szpitalu przy ul. dr Anki.

Na zdjęciu Maria Chmielnicka, ordynator chirurgii dr Jan Pedowski, wicestarosta radomski Krzysztof Górak, naczelnik wydziału zdrowia i spraw społecznych Robert Mazur

i wiedza zatrudnionych w nim lekarzy dobrą wizytówką służby zdrowia. W szpitalu są już oddziały: chirurgiczny, internistyczny, położniczo-ginekologiczny, noworodków, opiekuńczo-leczniczy oraz oddział intensywnej opieki medycznej – razem 145 łóżek.

* * *

Pierwsze zapisy o szpitalnictwie pochodzą z XV wieku. W 1448 roku biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki ufundował szpital przy kościele św. Ducha. Spełniał on funkcje przytułku dla starców i kalek. W dwóch izbach schronienie znajdowało 12 osób płci obojga. Szpital był dobrze wyposażony przez nadania biskupie i zapisy bogatych mieszczan. Zarządzał szpitalem proboszcz, nadzór mieli dwaj przedstawiciele rady miejskiej. Pensjonariusze otrzymywali „głodowe wyżywienie”. Wykonywali za to prace pomocnicze w kościele. Żebractwo oraz inne stałe źródła utrzymania jak też nieprzystąpienie do spowiedzi przez 3 dni powodowało wydalenie z przytułku.

W miejscu, gdzie znajdował się ów szpital, mieści się obecnie muzeum regionalne.

Z XVI wieku pochodzi zapis o pierwszym w Iłży, wykształconym medyku. Zgodnie z przywilejem biskupa Krasińskiego na wybudowanie łaźni, rada miejska miała obowiązek utrzymywania lekarza. Iłża miała też opłacaną przez radę akuszerkę, a od 1867 roku lekarza powiatowego. W latach wybuchu epidemii organizowano prowizoryczne szpitale w opustoszałym browarze przy ulicy Błazińskiej i w pobliżu „końskiego targu”.

W XIX wieku w czasie okupacji austriackiej powstał lazaret. Szpital wojskowy znajdował się w zamku. Rannych powstańców, w okresie powstania styczniowego, w latach 1863–64 leczono w zakonspirowanym szpitalu polowym, dla którego pomoc materialną wśród mieszkańców Iłży organizowała Jadwiga Prendowska, łączniczka Mariana Langiewicza. Kolejne informacje na temat fundacji św. Ducha, która zarządzała kościołem, szpitalem, elementarną szkołą żeńską oraz ziemiami uprawnymi, pochodzą z końca XIX wieku.

Wtedy ks. Choroszyński przekazał ziemie na fundusz budowy szpitala. Trzy tysiące rubli przekazał inicjator przedsięwzięcia, społecznik Karol Gartner. Inwestycję zlokalizowano na wzgórzu św. Leonarda naprzeciwko cmentarza, gdzie do dziś mieści się budynek szpitala.

Budowę najmniejszego w guberni radomskiej, 15-łóżkowego szpitala rozpoczęto w 1900 roku. Pierwszych pacjentów szpital przyjął dwa lata później. Szpital mieścił się w parterowym budynku z kilkoma salami oraz salą operacyjną, apteką i biurem. Na poddaszu mieszkały siostry zakonne. Była tam też niewielka kaplica.

Szpital przeznaczony był również dla mieszkańców innych miejscowości położonych na trasie do Wisły, czyli okolic Lipska i Solca. Pierwszym dyrektorem szpitala był lekarz powiatowy Feliks Zbożek.

Po przejściu frontu w 1915 roku w Iłży szerzyła się epidemia tyfusu zwalczana przez jedyne wówczas lekarza Zygmunta Węglińskiego. Specjalne ekipy sanitarne prowadziły szczepienia profilaktyczne. Zasłużyła się jako akuszerka Lucyna Falińska.

W okresie I wojny światowej wkład w odbudowę i modernizację szpitala miał dr Wiktor Bijasiewicz, ceniony lekarz i społecznik.

Zmarł w Warszawie w czasie okupacji, ale prosił o pochowanie go na cmentarzu iłżeckim.

W 1924 roku obiekt zarządzany przez dr. Bijasiewicza był jak na tamte czasy nowoczesny. W 1924 roku rozpoczęto budowę drugiego piętrowego pawilonu, który przekazano do użytku dopiero po II wojnie światowej.

Po wojnie dyrektorem szpitala został dr Antoni Kwiatkowski, specjalista w zakresie chirurgii i ginekologii. Szpital jest modernizowany. Oddano wtedy oddział dziecięcy. Następnymi dyrektorami byli: lek. med. Stanisław Długołęcki, lek. med. Czesław Mazur, spec. chirurg, lek. med. Włodzimierz Stefański, spec. ginekolog, od 1961 roku lek. med. Jerzy Żurawski, chirurg.

W 1951 roku zorganizowano pierwszą w Iłży poradnię dentylistyczną, którą prowadził Wiesław Zwoliński, później dyrektor przychodni rejonowej i zakładu opieki zdrowotnej w Iłży. W szpitalu w tym czasie było zatrudnionych 30 osób. Jeden lekarz pełnił funkcję dyrektora, była jedna położna i 7 pielęgniarek.

W 1953 roku, w prywatnym budynku przy ulicy Radomskiej utworzono ośrodek zdrowia – pierwszą na tym terenie placówkę leczenia otwartego, a w suterenie szpitala poradnię chirurgiczną i ginekologiczną. W 1956 roku miasto otrzymało podstację pogotowia ratunkowego z furgonką jako środkiem transportu.

W latach 1956–60 prowadzono remont i modernizację szpitala. Do piętrowego budynku „B” przeniesiono chirurgię i położnictwo wraz z salami operacyjnymi. W starym budynku „A” pozostał oddział wewnętrzny i dziecięcy. Tak było do roku 1973, kiedy to doszło do integracji leczenia otwartego z zamkniętym. Powstał ZOZ, którego dyrektorem był Wiesław Zwoliński. W 1975 roku do ZOZ Iłża przyłączono dział terenowy i ośrodki zdrowia w Lipsku. W 1960 roku służba zdrowia zatrudniała 150 pracowników, w tym 33 pielęgniarki i położne.

W 1963 roku powstała poradnia dla dzieci i punkt szczepień, a trzy lata później utworzono Powiatową Przychodnię Obwodową, w skład której weszły placówki leczenia otwartego powiatu iłżeckiego, Miejska Przychodnia Rejonowa, 7 ośrodków zdrowia, 3 punkty felczerskie,

Zespół Podstawowej Opieki Zdrowotnej – przychodnia przy ul. Bodzentyńskiej 17

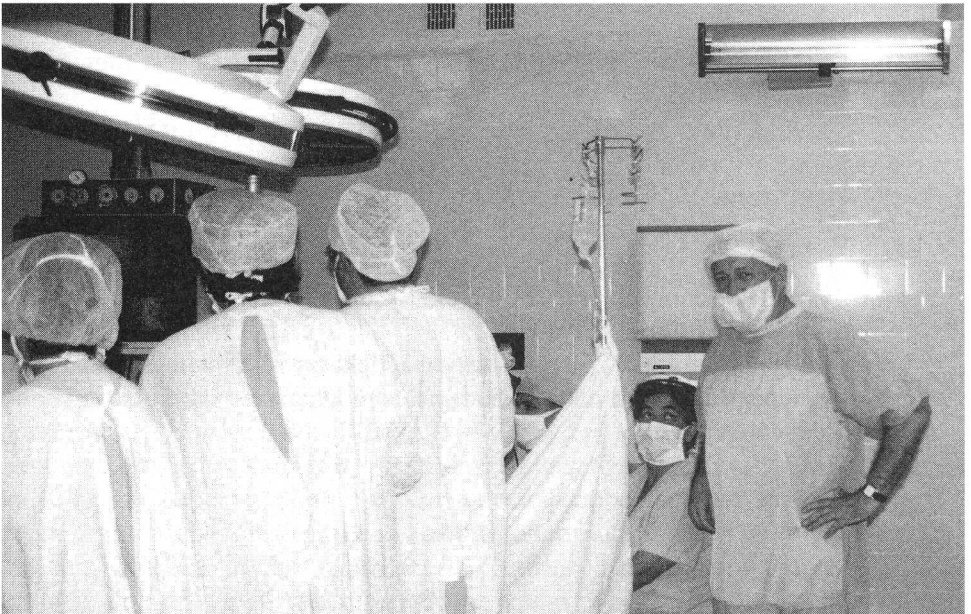
Pogotowie ratunkowe przy ul. Bodzentyńskiej

Szpital na wzgórzu św. Leonarda

Operacja z użyciem laparoskopu

1 punkt położniczy. Powstały nowe poradnie specjalistyczne – przeciwgruźlicza, okulistyczna, laryngologiczna, zdrowia psychicznego.

W 1967 roku w lecznictwie otwartym było zatrudnionych 35 pracowników, w tym 6 lekarzy, 2 dentystów, 10 pielęgniarek, 1 położna. Szpital w tym czasie zatrudniał 112 pracowników. Ponieważ poradnie specjalistyczne i administracja mieściły się w prywatnych domach, zakupiono plac przy ulicy Bodzentyńskiej. Budynek Powiatowej Przychodni Obwodowej oddawano etapami. W 1971 roku do częściowo wykończonego budynku wprowadziły się przychodnie rejonowe. W 1972 roku wprowadziły się dalsze poradnie i gabinety stomatologiczne.

Budynek szpitala powiększał się. Dobudowano łącznik, który po roku 1982 stał się głównym, pięciokondygnacyjnym budynkiem szpitalnym. W budynku „B” po kolejnym remoncie umieszczono oddział dziecięcy i laboratorium analityczne, w budynku „A” pracownię rentgenowską. W latach 90. kolejne pracownie – ultrasonograficzną i endoskopową. Laparoskop operacyjny, jeden z pierwszych w kraju, zakupiono w roku 1993. W 1996 roku oddzielono lecznictwo otwarte od zamkniętego. Powstał Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Rejonowy w Iłży zarządzany przez dr. Jana Pedowskiego.

Zakupiono pierwszy w dawnym województwie radomskim videoduodenoskop, a w roku 1999 – eruroskop. Zakupiono też nowy sprzęt monitorujący, nowoczesny respirator, aparat rentgenowski. Wyposażono laboratorium analityczne, zmodernizowano izbę przyjęć. Wybudowano ekologiczną kotłownię, pralnię, spalarnię odpadów medycznych.

Od 1 stycznia 1999 roku szpital ma status powiatowego. Dyrektorem naczelnym jest Tomasz Kaszewski, zastępcą dyrektora ds. lecznictwa – lek. Bogusław Warchoń. Naczelną pielęgniarką jest mgr Maria Chmielnicka.

W szpitalu znajduje się sześć oddziałów: chirurgii ogólnej, internistyczny, pediatryczny, ginekologiczno-położniczy, zakład opiekuńczo-leczniczy, oddział anestezjologii oraz oddział intensywnej opieki medycznej. Szpital dysponuje na miejscu laboratorium analitycznym, pracownią RTG, pracownią USG, pracownią endoskopową. Do dyspozycji chorych jest 150 łóżek. Średnia liczba pacjentów w ciągu roku wynosi około 5 tysięcy.

Szpital zatrudnia 250 osób, w tym 27 lekarzy i 103 pielęgniarki. Drugi stopień specjalizacji ma 10 lekarzy. Jeden lekarz ma tytuł doktora nauk medycznych.

Komisariat na skraju miasta

Z kroniki, którą można obejrzyć w gabinecie komendanta Komisariatu w Iłży, komisarza Adama Kosela, dowiadujemy się, iż pierwszy posterunek policji państwowej powstał w Iłży w 1920 roku. Przez długie lata mieścił się przy rogu ulicy Bodzentyńskiej, w domu należącym do Romualda Jakubowskiego. Załoga składała się z komendanta i 5 posterunkowych. Zamieszczono też nazwiska pierwszych komendantów – Powroźnik, Konopelski. Kronika redagowana przez emerytowanego policjanta – aspiranta sztabowego Andrzeja Chudzikowskiego to zarówno pod względem graficznym, jak i faktograficznym, praca świetnie wykonana.

Wiele w niej rycin, rysunków, historycznych odniesień. Autor dedykuje ją „dla upamiętnienia historycznych tradycji obecnym i przyszłym pokoleniom iłżeckich policjantów”. Znajdziemy tu historię średniowiecz-

W tym budynku mieścił się pierwszy posterunek policji państwowej

nego oręża, dokumentowane są lata oświecenia z cytatem z ustawy sejmu czteroletniego o tym, że „wszelka władza społeczności ludzkiej swój początek bierze z woli narodu”. Bogato dokumentowana jest Polska okresu porozbiorowego i Księstwo Warszawskie, kiedy to organizowano służby policyjne. Autor kroniki przypomina działającą bez ograniczeń policję polityczną w Królestwie Polskim, zniesienie Rady Stanu i wprowadzenie rosyjskiego kodeksu karnego. Te rozdziały z historii są wprowadzeniem do miejscowej historii milicji, a potem policji.

18 stycznia 1945 roku rozkazem nr 24 komendanta wojewódzkiego MO okręgu kielecko-radomskiego z siedzibą w Sandomierzu dokonano obsady komendy powiatowej MO powiatu iłżeckiego. Budynek, w którym znajdował się posterunek MO w Iłży, to istniejąca do dziś kamienica naprzeciw kościelnej dzwonnicy przy ulicy Kochanowskiego. Był to budynek państwa Sotowskich. Pierwszym komendantem, który dowodził dziesięcioosobową załogą był Jan Kotas, przedwojenny policjant. Od lutego 1945 roku komendanta zmieniono. Został nim por. Jan Majewski. W 1947 roku siedzibę przeniesiono do budynku na skrzyżowaniu ulic Bodzentyńskiej i Radomskiej. Milicjantów do końca 1947 roku obowiązywały mundury i stopnie wojskowe.

Szefowie posterunku zmieniali się dość często. Do 1956 roku komendantami byli: Stefan Kotrus, Jan Szczepanek, Stefan Korzeniowski. Po październiku 1956 roku i reorganizacji również w szeregach milicji w Iłży utworzono posterunek I kategorii z komendantem i 12 funkcjonariuszami. Komendantem mianowano ppor. Kazimierza Tomaszewskiego. Zlikwidowano posterunki wiejskie w Błazinach i Krzyżanowicach. Po odejściu ze służby komendanta Tomaszewskiego do stycznia 1962 roku obowiązki komendanta pełnił st. sierż. Józef Świerta, zaś w latach 1962–1972 por. Bogdan Pietryka. Kolejnym komendantem był ppor. Zenon Jędrzejewski do roku 1976.

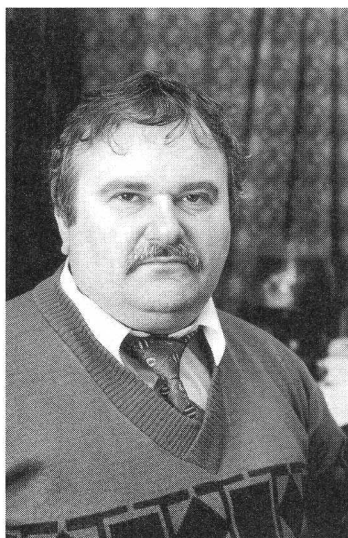
W latach 1976–1982 komisariatem kierował ppor. Jan Wojtas. W 1983 roku nastąpiła kolejna reorganizacja administracji. Powstały gminy i rejon. Komisariat podlegał powstałemu w Lipsku Rejonowemu Urzędowi Spraw Wewnętrznych. Komendantem w Iłży został chorąży Jerzy Szyposzyński.

W roku 1983 rozpoczęła się budowa nowego KMO. Przewodniczącym komitetu budowy został płk. Eugeniusz Iwańczy ps. „Wiślicz”. W roku 1985 szefem posterunku został kpt. Marian Grygiel z Radomia.

Po pięciu latach budowy, 9 maja 1989 roku, oddano do użytku budynek komisariatu. Oddalony od centrum o ponad 2 km, stał na uboczu. Gdy go budowano, miał tu być kompleks budynków z przeznaczeniem na m.in. pogotowie ratunkowe, straż pożarną. Został tylko budynek milicji.

Nazwę milicja na policja zmieniono w 1989 roku. Iłżecki komisariat podlegał początkowo Komendzie Rejonowej Policji w Lipsku. Pierwszym komendantem był młodszy chorąży Tadeusz Kwiecień. Podlegało mu 22 policjantów. Powołano Sekcję Kryminalną. Następnym komendantem został nadkomisarz Marian Czarnecki, a jego zastępcą obecny komendant – aspirant Adam Kosel.

30 sierpnia 1996 roku st. aspirant Adam Kosel przejął, jako pełniący obowiązki komendanta, Komisariat Policji w Iłży. Mianowanie na komendanta nastąpiło 20 lutego 1997 roku. Jego zastępcą został podkom.

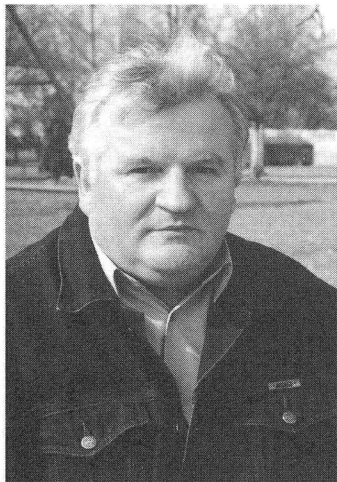
Komendant Komisariatu Policji w Iłży
komisarz Adam Kosel

Czesław Ołownia, kierownikiem sekcji prewencji kom. Władysław Gliński, kierownikiem sekcji kryminalnej st. asp. Mieczysław Pietruszka.

Od 22 września 1999 roku funkcję komendanta nadal pełni komisarz Adam Kosel, jego zastępcą jest nadkomisarz Władysław Gliński, kierownikiem sekcji kryminalnej asp. sztab. Mirosław Pietruszka, kierownikiem sekcji prewencji podk. Paweł Raczyński.

Komendant Adam Kosel mieszka w Iłży. Jest żonaty. Ma dwóch dorosłych synów. Jeden z nich poszedł w ślady ojca i pełni służbę w warszawskich oddziałach prewencji.

Dyrektor Miejsko-Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji Zenon Fura

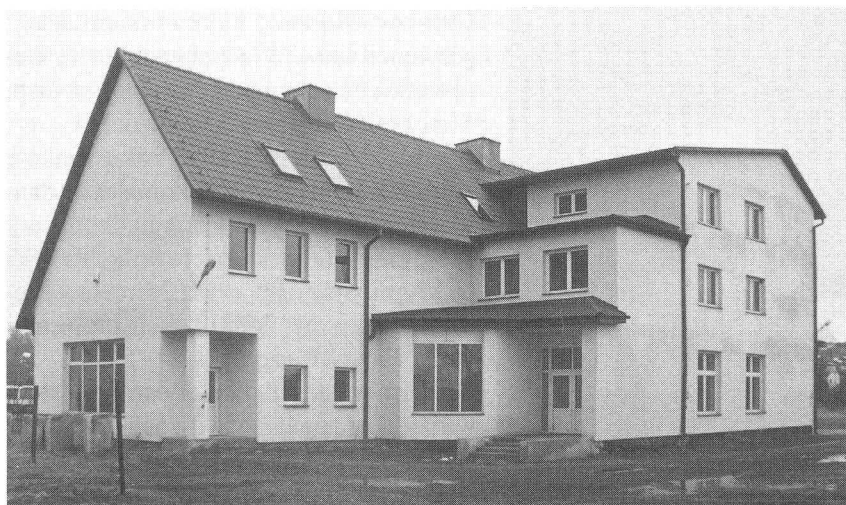

Sport i rekreacja

Miejsko-Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji powinien się raczej nazywać Ośrodkiem Kultury i Rekreacji. Najczęściej odbywają się tutaj imprezy folklorystyczne. W tym celu wybudowano zadaszoną estradę. Rekreacja to przede wszystkim wypoczynek nad wodą.

Dyrektor ośrodka Zenon Fura myśli teraz, jak oczyścić rozlewisko, które zarastają nenufary i szuwały. Kłopotczy się też o gromadzenie funduszy na dokończenie budowy hotelu, tak potrzebnego miastu, którego wznoszenie rozpoczął przed laty w pobliżu ośrodka.

Kiedy w 1985 roku powstawał ośrodek, trzeba było osuszyć bagna. Teraz nad wodą stoi 9 domków, jest sprzęt pływ-

Hotel budowany od lat 90.

jący, amfiteatr. Hotel buduje się od lat 90. Na budowę potrzeba 30–50 tysięcy rocznie. Tylko skąd je brać? Może placówka sama na siebie zarobi? Niektóre sale można już wypożyczać na przyjęcia weselne. Zanim stanie tu hotel z prawdziwego zdarzenia, upłynie kilka lat. W maju 2003 roku końca budowy jeszcze nie widać.

Domki campingowe

Związek czterech gmin

Bywa, że samemu trudno uporać się z problemami gospodarczymi. Jeśli zatem nadarza się okazja współpracy przy dążeniu do jednego celu, dlaczego nie skorzystać z pomocy sąsiadów, jeśli taka pomoc jest możliwa. Współpracę gmin sąsiadujących ze sobą „przez miedzę” wyraźnie widać na przykładzie Ciepelowa, Chotczy, Kazanowa i Iłży. Odbywa się ona wprawdzie na jednym polu, a ściślej wzdłuż jednej rzeki, ale kto powiedział, że nie można jej rozszerzyć na inne dziedziny życia. Sprawa dotyczy Związku Gmin „Nad Iłżanką”, który w 2004 roku obchodzi okrągły jubileusz X-lecia.

Wszystko zaczęło się 23 lutego 1994 roku w Kazanowie i wkrótce potem (19 kwietnia) w Iłży, w obecności byłego wojewody radomskiego oraz parlamentarzystów, spotkali się przedstawiciele samorządów gmin położonych nad Iłżanką, aby porozumieć się w kwestii wspólnego działania na rzecz gospodarki wodnej, ekologii i promocji tego regionu. W efekcie powołano drugi w byłym województwie radomskim, po Związku Gmin „Pilica” – Związek Gmin „Nad Iłżanką” z siedzibą w Iłży. W jego skład weszły gminy Ciepelów, Chotcza, Kazanów, Iłża. Rok później w Departamencie Administracji Publicznej Urzędu Rady Ministrów Związek Gmin „Nad Iłżanką” wpisano do rejestru związków międzygminnych, a w Dzienniku Urzędowym Województwa Radomskiego (nr 18 z dnia 18 sierpnia 1995 roku, pozycja 125) ogłoszono statut związku. Założycielom przyświecała idea, by Iłżanka została zwrócona naturze, a wtedy ludzie sami będą umieli o nią zadbać. Związek podjął się trudnego zadania i nadal je realizuje. Trzeba być może wielu lat, aby zrealizować postawiony sobie cel. Zaktywizowanie czterech gmin do wspólnego działania było pierwszym krokiem do zmiany wyglądu i roli obszaru zlewni rzeki Iłżanki.

Iłżanka nie jest zasobna w wodę. W wielu miejscach płynie wąską strugą, by po chwili zmienić się w płytkie rozlewisko. To krajobrazowe urozmaicenie nie pozwala jednak spełniać rzece jej podstawowej funkcji, jaką jest ożywanie środowiska przyrodniczego, przyspieszanie wegetacji roślin. By wody przybyło, trzeba ją zatrzymać. Chodzi przede wszystkim o wody opadowe. Naczelnym zadaniem w trosce o ratowanie rzeki jest więc budowa zbiorników retencyjnych na Iłżance i jej dopływach. Opracowany program małej retencji rzeki zakładał wstępnie, do roku 2000 modernizację lub budowę 19 obiektów: zbiorników, stawów rybnych, progów i jazów. Do dziś sprawy te nie zostały uporządkowane. Za największą inwestycję uznaje się nadal rozbudowę jeziora w Iłży. Jego powierzchnia wynosi 20 ha.

Każda z siedmiu głównych rzek dawnego województwa radomskiego spełnia istotną rolę ekologiczną. Iłżanka jest jedną z największych i najczystszych. W XIX stuleciu w słowniku geograficznym pisano o niej „Iłżanka – rzeka, dopływ Wisły, powstaje z połączenia wielu strug,

między Szydłowcem a Wąchockiem, bierze początek w lesie gminy Mirzec, przepływa przez bory leśnictwa iłżeckiego, wsie Seredzice, Iłżę, Jedlankę, Kowalków, Rudę, Dobiec, Kazanów, Kroców, Gardzienice, Ciepiałów, Rekówkę, Kawęczyn, Zajączków, Niemieryczów, Chotczę Górną i wpływa do Wisły pod Chotczą Dolną”. Do Iłżanki wpadają mniejsze rzeczki i strumyki: Szczyp, Ostrówka, Stróżka i największa Modrzejówka. Na dużej przestrzeni między Kazanowem a Ciepiałowem rzeka tworzy rozległe błota, a pod wsią Rekówka, duże jezioro. Przepływa przez kilkanaście osad, wsi i miasteczek, gdzie kiedyś były młyny, tartaki i olejarnie wodne. Iłżanka jest lewobrzeżnym dopływem Wisły o długości 76,8 km.

Badania przeprowadzane na dużą skalę w 1976 roku wykazały, że Iłżanka była wtedy bardzo czystą rzeką. Od źródeł do Iłży jej wody mieściły się w I klasie czystości, od Iłży do ujścia Modrzejowicy w II klasie, od ujścia Modrzejowicy do Wisły w I klasie. Badania jakości wód prowadzono powyżej Iłży na 58 kilometrów, a także w miejscowości Jedlanka, w Ciepiałowie i Chotczy. W 1995 roku w punkcie pomiarowo-kontrolnym na 58 kilometrów stwierdzono pogorszenie jakości wód Iłżanki. Zawartość bakterii *Coli* zdeklasowała rzekę do III klasy. Badania przeprowadzone w Jedlance wypadły jeszcze gorzej, woda była tak brudna, że nie kwalifikowała się nawet do III klasy. Powód – niedostatecznie oczyszczone ścieki z Iłży.

Dr Stefan Rosiński, autor publikacji „Kulturotwórcza rola rzek w regionie radomskim” widzi przyszłość nadilżańskiej doliny w „zielonych barwach”, wśród kwiecistych łąk i życiodajnych pól. Z tym tylko zastrzeżeniem, że gospodarze poszczególnych gmin będą ze sobą współpracować i troszczyć się o czystość i żywienie rzeki, między innymi przez jej pogłębienie, zarybienie, wybudowanie na niej jazów i progów. Jeśli zrealizowane zostaną te cele, może nad Iłżankę powrócą ptaki, które opuściły te tereny. Iłżanka powinna być hasłem łączącym ludzi ponad administracyjnymi podziałami. Tak jak przed laty, gdy spełniała kulturotwórczą rolę w regionie. Nad rzeką tworzyły się osady, później wsie, miasteczka i miasta. Powstawały pierwsze warsztaty, zakłady przemysłowe, handlowe centra – jarmarki i targi. W XIX-wiecznych dokumentach czytamy „Rzeka ma trzy nazwiska: od źródła do wsi Białej zwie się Białką, od Iłży do Rekówki – Iłżanką, od Rekówki do ujścia – Chodczanką”. Iłżanka przepływała przez kilkanaście osad, wsi i miasteczek, w których zlokalizowane były młyny, folusze, tartaki, olejarnie wodne. W Kazanowie były aż trzy młyny wodne i olejarnia, w Ciepiałowie trzy młyny wodne i tartak, a w Iłży trzy młyny wodne „amerykańskie”. Jeden z nich przetrwał do dzisiaj w centrum miasta. Teraz jednak młynarskie maszyny mają napęd elektryczny. Iłżanka jest zbyt słaba, by ruszyć turbiny. Pod koniec XIX wieku rzeka poruszała ponad 30 młynów wodnych, a w 1939 roku jeszcze 21. Przy młynach znajdowały się stawy

gromadzące wodę i spełniające rolę naturalnych osadników. Miały ważną rolę w regulacji rzeki. W latach „mokrych” gromadziły nadmiar wody często nie dopuszczając do powodzi. Kiedy indziej podnosiły poziom wód gruntowych zapobiegając zbyt niemu osuszeniu łąk i pól. W stawach młyńskich z powodzeniem hodowano ryby. Woda kierowana na młyńskie koła, najczęściej w formie wodospadu ulegała naturalnemu natlenieniu, co dawało doskonały efekt oczyszczający. Nad brzegami stawów rozwijała się hodowla bydła mlecznego, kwitło rolnictwo. Dzięki rzece miasteczka, wsie i osady stały się miejscowościami, w których lokalizował się przemysł, rzemiosło wiejskie i małomiasteczkowe. Pełniły rolę usługową dla całej okolicy. Kazanów, Ciepeliów, Iżła słynęły od stuleci z jarmarków i targów. Tutaj skupiało się ówczesne życie gospodarcze i religijne. Kształtowała je tradycja; mądra wielopokoleniowa działalność gospodarcza i handlowa.

Związek Gmin „Nad Iżanką” działa na obszarze południowo-wschodniej części Równiny Radomskiej, która rozciąga się pomiędzy Wyżyną Kielecko-Sandomierską, doliną białobrzeską i Równiną Kozienicką a Małopolskim Przełomem Wisły.

W Ciepeliowie Iżanka przepływa przez północną część tej gminy na długości 11 km. Dolina rzeki wraz z przyległymi do niej lasami stanowi atrakcyjne tereny rekreacyjne. Po zorganizowaniu odpowiedniej bazy walory rzeki Iżanki mogą być wykorzystane także do celów wypoczynkowych. Na bardziej racjonalną gospodarkę wodami w dużym stopniu wpłynęły wykonane już inwestycje. Odbudowano kilkanaście progów w korycie rzeki na odcinku Świesielice – Ciepeliów, wybudowano nowy, lepiej spełniający swoją funkcję jaz piętrzący w Ciepeliowie.

Gmina Chotcza położona jest w dolinie środkowej Wisły u ujścia dwóch rzek: Zwolenki i Iżanki. Obszar ten może być atrakcyjny pod względem turystycznym. Podobnie jak w gminie Ciepeliów nie ma tu zakładów przemysłowych zanieczyszczających powietrze czy wodę. Na rzece Zwolence występuje stanowisko żółwia błotnego, objęte ochroną prawną.

W dolinie rzeki Iżanki obszar 9476 ha zajmuje gmina Kazanów. Jest to gmina typowo rolnicza. Użytki rolne zajmują 7616 ha, w tym grunty rolne 6378 ha, sady 81 ha, łąki 749 ha, pastwiska 409 ha, a 1270 ha to lasy. Również na terenie tej gminy nie ma zakładów przemysłowych mogących być źródłem zanieczyszczenia środowiska.

Dolina Iżanki i przyległe do niej lasy stanowią niemałą turystyczną atrakcję, zaś sama rzeka to świetne kąpielisko i raj dla wędkarzy. Wiele terenów na obszarze zlewni Iżanki ma typowo rekreacyjno-wypoczynkowy charakter. Położone są z reguły nad wodami zarybianymi przez działaczy Polskiego Związku Wędkarskiego. Okoliczne lasy obfitują w grzyby, jagody, jeżyny. Wiele osób spędza tu wakacje. Niestety większość tych miejsc nie jest ani zagospodarowana pod względem tury-

stycznym, ani zabezpieczona przed dewastacją, np. przez uznanie ich za prawnie chronione rezerwy krajobrazowe. W interesie społeczności lokalnych jest pogodzenie tych pozornych sprzeczności – chodzi o takie zagospodarowanie ośrodków wypoczynkowych, aby nie naruszać naturalnego charakteru otoczenia, nie zmieniać krajobrazu, szczególnie w nadrzecznych kompleksach leśnych.

Rodem z Iłży

Historię miasta tworzą jego mieszkańcy. Ludzie kultury, rzemieślnicy, urzędnicy, sportowcy. Na co dzień zazwyczaj skromni i niepozorni od lat z miastem związani stają się niejako częścią jego krajobrazu. Spotykamy ich podczas spacerów, na zabawach i festynach, w kościele, sklepie, na targowisku. Witamy się z nimi zwyczajnie, niezbyt wylewnie – co słyhać, jak zdrowie? To przecież nasi bliscy, krajanie... Gdy jednak ktoś z nich odchodzi i nie ma go już pośród nas, rozpamiętujemy jego zasługi i uświadamiamy sobie, jak bardzo go nam brakuje.

Posługując się sformułowaniem jednego z telewizyjnych programów możemy powiedzieć, że są to ludzie „zwyczajni – niezwyčajni”.

W monografii Iłży prezentujemy w poszczególnych rozdziałach sylwetki osób związanych z udokumentowaną historią miasta. W tym rozdziale dopisujemy kilkanaście nazwisk tych, których pominąć nie sposób. Ich zasługi, jakże często odchodzące w niepamięć, trzeba przypominać. O ich pasjach mówić.

Na pewno nie wszystkich godnych miejsca w kronice miasta udało nam się tu zamieścić. W niektórych przypadkach nieadekwatny okaże się też tytuł rozdziału, bo nie wszyscy są rodowitymi iłżanami. Jednak nawet ci, którzy urodzili się gdzie indziej, a zrzędzeniem losu mieszkają w Iłży od lat, swoim przywiązaniem i pracą dali dowód przynależności do iłżeckiej społeczności.

W gronie zamieszczonych tu osób, nikogo nie wyróżniamy szczególnie. Nie ma ważniejszych i mniej ważnych, bo ten zasiada we władzach, a inny jest po prostu emerytem. To, że przy jednych nazwiskach są krótkie notki biograficzne, przy innych obszerniejsze, nie jest wyróżnikiem, wskaźnikiem popularności czy zasług, ot po prostu tyle nam o sobie powiedzieli sami bądź inni powiedzieli o nich. Nie wszyscy chcieli się fotografować. Byli i tacy, którzy nie chcieli, by o nich pisano. Nie robimy nic nadzwyczajnego – podkreślali. I to też byliśmy w stanie zrozumieć. Wydawca i autor mają nadzieję, że w kolejnych wydaniach książki ten memuarystyczny zapis zostanie znacznie rozszerzony.

Nazwiska osób zamieszczamy w porządku alfabetycznym (z wyłączeniem tych, którzy na poszczególnych kartach niniejszej książki już zaistnieli).

Adamus Barbara urodzona 11 X 1957 roku w Ilży. Po ukończeniu liceum rozpoczęła pracę w Urzędzie Miasta. Od 1981 roku zatrudniona w Muzeum Regionalnym jako przewodnik. Była jedną z inicjatorek powołania do życia Towarzystwa Ochrony i Promocji Zawodów Ginących i pierwszym jego prezesem. Współorganizatorka wielu imprez kulturalnych promujących region i sztukę ludową.

Bujakowska Beata urodzona w Opatowie 25 II 1965 roku. Ukończyła studia etnograficzne w Katedrze Etnologii i Antropologii Kulturowej UW. Pracę w ilżeckim muzeum rozpoczęła w 1988 roku. Jest dyrektorem Muzeum Regionalnego. Mieszka w Ilży. Ma trzech synów: szesnastoletniego Kubę, trzynastoletniego Bartka i trzyletniego Kacpra.

Bujakowski Witold urodzony w Ciechanowie 17 VIII 1962 roku. Studia archeologiczne ukończył na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1990–1991 był okręgowym konserwatorem zabytków w Ilży. Obecnie pracuje w radomskiej delegaturze Wojewódzkiego Oddziału Służb Ochrony Zabytków Województwa Mazowieckiego. Żona Beata jest dyrektorem Muzeum Rejonowego w Ilży.

Czarnecki Jan urodzony w 1930 roku w Chwałowicach k. Iłży. Ukończył Gimnazjum Rolnicze w Chwałowicach, a następnie liceum w Wośnikach k. Radomia. Pracował jako nauczyciel zawodu w Liceum Rolniczym w Chwałowicach. Po dwóch latach pracy zdał egzamin do Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, gdzie uzyskał tytuł inżyniera zootechnika i magistra pedagogiki rolniczej. Po studiach pracował w PGR Wojciechowice, później w Sędziszowie. Do Chwałowic powrócił po czterech latach jako nauczyciel w Technikum Rachunkowości Rolnej. W 1985 roku przeszedł na emeryturę. Od wczesnej młodości pisze wiersze. Początkowo ukazywały się w „Słowie Ludu” i „Zielonym Sztandarze”. Dotychczas ukazało się sześć tomików jego wierszy.

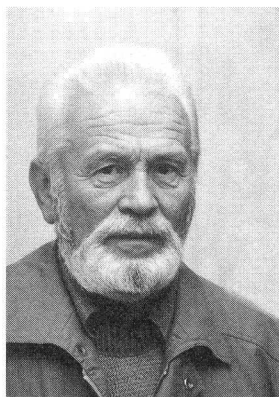

Jabłońska Teresa. Instruktorka tańca w Domu Kultury w Iłży. Twórcza tradycji tanecznych na ziemi iłżeckiej. Wychowała wiele pokoleń tancerzy i nadal prowadzi taneczne zespoły dziecięce i młodzieżowe. Jest absolwentką WSP w Kielcach. W Domu Kultury pracuje od 1977 roku. Jest Zasłużonym Działaczem Kultury.

Kuchciak Elżbieta z d. Świostek. Urodzona we Wrocławiu 17 X 1948 roku. Związała swoje życie z Iłżą i regionem iłżeckim. Pracuje w Domu Kultury od początku istnienia placówki, gdzie była wicedyrektorem ds. administracyjno-gospodarczych. Później pracowała z młodzieżą. W tej pracy starała się zawsze propagować wartości wyniesione z rodzinnych tradycji niepodległościowych. Od wielu lat jest w zarządzie Towarzystwa Miłośników Ziemi Iłżeckiej. Sprawuje tam funkcję skarbnika. W Domu Kultury zajmuje się sprawami administracyjno-finansowymi.

Kutyła Jan urodzony 26.01.1940 roku w Suchej k. Pionek. Od 1954 roku pracował w Zakładzie Wzbogacania Piasków Żelazistych w Zębcu, gdzie prowadził sekcję fotograficzną. Fotografiał także w Iłży pod egidą klubu NOT. Od 1971 roku związał się z Domem Kultury. Fotografuje i uczy fotografować młodych. Dokumentuje wszystkie ważniejsze wydarzenia w mieście i regionie. Miał wiele wystaw fotograficznych. Jego wychowankowie zdobywają laury podczas ogólnopolskich konkursów fotograficznych.

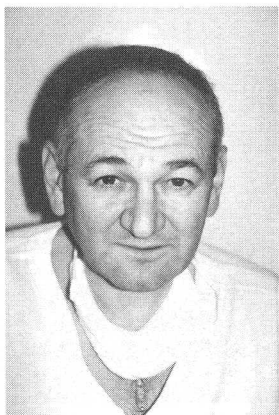

Niewczas Teresa. Urodzona w Iłży. Od 1977 roku pracuje w Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej, a od 1991 roku jest dyrektorką biblioteki. Wraz z czteroosobowym zespołem prowadzi działalność wystawienniczą, organizuje spotkania autorskie. Dzięki jej staraniom, ale, co mocno podkreśla, także staraniom poprzedniczki Marii Chłopek, biblioteka istnieje od 1947 roku do dziś i prowadzi ożywioną działalność także w oparciu o nowoczesne środki przekazu. Biblioteka dysponuje dwoma komputerami i młodzież może tu korzystać z Internetu.

Pedowska Maria. Lekarz specjalista chorób dziecięcych w Szpitalu Rejonowym w Iłży. Ukończyła Akademię Medyczną w Lublinie. Jest jej absolwentką z 1975 roku.

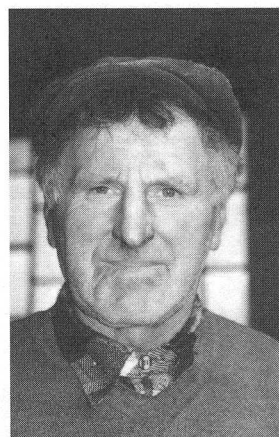

Pedowski Jan. Lekarz chirurg urodzony 12 VII 1950 roku. Studia Medyczne ukończył na AM w Lublinie w 1974 roku. Specjalizuje się w chirurgii ogólnej, miniinwazyjnej i chirurgii endokrynologicznej, czyli operacyjnym leczeniu gruczołów wydzielania wewnętrznego. Ma na tym polu niemałe zasługi. Wieloletni dyrektor Szpitala Rejonowego w Ilży, którą to funkcję piastował do 2003 roku. Jest ordynatorem oddziału chirurgii w ilżeckim szpitalu.

Piasek Zdzisława. Starszy instruktor ds. plastyki i ceramiki w Domu Kultury. Absolwentka Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych im. Józefa Szermentowskiego w Kielcach. W latach 1979–1985 kierownik nadzoru artystycznego w Spółdzielni Pracy Rękodzieła Ludowego „Chałupnik” w Ilży. Od 1985 r. zatrudniona w DK w Ilży, gdzie pracuje do dzisiaj. W pracy z młodzieżą przypomina historię Ilży i garncarskiego rzemiosła. Pod kierunkiem Zdzisławy Piasek młodzież sama lepi garnki, używając zmechanizowanego już koła garncarskiego. Sekcja, którą prowadzi, zdobyła wiele nagród Fundacji „Cepelia” i Ministerstwa Kultury i Sztuki. Warsztatami ceramicznymi, jakie staraniem Zdzisławy Piasek odbywać się będą w Ilży, zainteresowani są m.in. nauczyciele szkół radomskich.

Winiarski Paweł. Artysta kowal z Błazin. Kontynuuje tradycje rodzinne od 1977 roku. Jego ojciec Jan też był kowalem. Zaczynał od klepania lemieszki, przecinaków, przybijania podków, zgrzewania obręczy na koła. Teraz nie ma dla niego tajemnic kowalskiego rzemiosła. Bierze udział w wielu konkursach. Bramy, okucia kominkowe, świeczniki wytwarzane przez pana Pawła w Błazinach znane są także w Niemczech i we Włoszech. Zajmował trzy razy pod rząd czołowe lokaty na Biennale Kowalstwa Ludowego w Muzeum Wsi Radomskiej.

Poczet sławnych mężów

Z historyczną Ilżą związane są nazwiska sławnych mężów: Jana Grotowica, Jakuba Starszego, Jakuba Młodszego, Marcina Szyszковского, Kajetana Sołtyka. Warto znać ich życiorysy choćby w encyklopedycznym skrócie.

Jan Grotowic ze Słupczy nad Opatówką z rodu Rawitów, biskup krakowski od 1327 roku. Zmarł w roku 1347. Towarzysz i doradca Władysława Łokietka, skłócony z jego synem Kazimierzem w kwestiach polityki zagranicznej. Pierwszy znany z imienia posesor (posiadacz, dzierżawca) Ilży. W jego dokumencie wydanym 6 sierpnia 1333 roku znajdujemy sformułowanie „in antiqua nostra civitatis Islza” oraz „in oppido Islza” wskazujące miejsce kuźnicy i stawu rybnego nadanych kowalom – Paczoldowi i jego synowi Mikołajowi. Prawdopodobnie biskup ten zaczął budowę zamku, którego ruiny dzisiaj podziwiamy. Jan Długosz pisał o nim: „...był mężem o niezwykłych cechach charakteru, wielkim doświadczeniu i rozsądku w kierowaniu sprawami publicznymi”. W 1337 roku przedstawił papieżowi Benedyktowi XII skargę na Krzyżaków wyrządzających krzywdy Królestwu Polskiemu.

Jakub (Starszy) z Ilży, kanonik kapituły św. Floriana, proboszcz w Siennie, doszedł do godności „profesora królewskiego” w Akademii Krakowskiej, biegły w astronomii i meteorologii. Zmarł w 1526 roku. Niewiele wiadomo o jego młodzięczych latach w Ilży. Wiadomo, że pierwsze nauki pobierał w mieście rodzinnym, w szkole parafialnej, założonej w XV wieku, na której czele stał rektor. Na Uniwersytet Jagielloński w Krakowie Jakub Starszy z Ilży został wpisany w półroczu zimowym 1489–1490. Po uzyskaniu mistrzostwa sztuk wyzwolonych w 1495 roku, szybko awansował. W dziele pt. „Złoty traktacik o deszczowych wiatrach i różnych rozmieszczeniach powietrza”, które podpisał nie tylko jako doktor praw i teologii, ale także jako „profesor Jakub z Ilży Krakowskiej” (magistrum Jacobus Islza Cracoviensis), objaśniał niektóre zjawiska astrologiczne. Za śmiałość myślenia i postępowania usunięty został z Akademii, był także ekskomunikowany. Były to czasy, w których Mikołaj Kopernik także kształcił się w Akademii Krakowskiej. Obaj korzystali z nauki i doświadczeń Wojciecha z Brudzewa.

Jakub z Ilży (Młodszy), pionier reformacji w Małopolsce, uważany za przywódcę jej mieszczańsko-plebejskiego odłamu. Kiedy Jakub zwany Starszym wchodził do składu Collegium Maius Akademii Krakowskiej, jego młodszy imiennik wstępował w progę tej uczelni. Też został jej profesorem i także był niepokornym, więc i on musiał rozstać się z Akademią. Dwukrotnie oskarżony był o herezję i wrogi stosunek do kościoła katolickiego. Pozbawiony został godności kapłana i zmuszony do ucieczki z kraju. Schronił się we Wrocławiu, skąd w listach rozsyłanych

po Rzeczypospolitej rozwijał idee różnowiercze. Miał poważanie u Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Marcin Szyszkowski herbu Ostoja (1554–1630). Biskup Krakowski rodem z Iłży. Jako głowa kapituły krakowskiej od 1617 roku właściciel Iłży i dobroczyńca miasta. Wcześniej proboszcz w Iłży, której ufundował (rozbudował) kościół farny z kaplicą św. Krzyża. W grobowcu kaplicy pochował rodziców i brata. Wychowanek jezuitów. Umarł w Krakowie i jest pochowany w katedrze na Wawelu.

Kajetan Sołtyk (1715–1788). Ostatni biskup krakowski i książe siewierski na zamku iłżeckim, czyli ostatni feudal kościelny. Jego stryjeczny brat Maciej Sołtyk był ostatnim wojewodą sandomierskim, jego synowiec Stanisław Sołtyk z Chlewisk był członkiem założycielem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. Kajetan Sołtyk był przeciwnikiem reform. W 1767 roku przystąpił do konfederacji radomskiej.

W 1562 roku 17 czerwca na procesie mansjonarzy kościoła w Szydłowcu z Andrzejem Karwickim opatem wąchockim wśród świadków obecni byli w Iłży dworzanie: starosta kunowski Andrzej Tarło ze Szczekarzowic i **Jan Kochanowski**.

(z książki „Proteus – Świat Jana z Czarnolasu” w opracowaniu J. Pulnara)

Ludzi, o których pamięć przetrwała, jest znacznie więcej. Przeczytamy o nich w poszczególnych rozdziałach tej książki. Nie o wszystkich, bo nie sposób ich nawet wymienić w ośmiowiecznej historii miasta.

Byli to zarówno uczeni, jak i ludzie prości, którzy dali się poznać jako świetni rzemieślnicy. Ot, choćby Stanisław Pastuszkiewicz, ostatni cechmistrz garncarzy, czy Błażej Pacek cechmistrz bartników iłżeckich, albo Franciszek Ochiński – spiskujący w 1863 roku burmistrz Iłży. W panteonie iłżeckich sław jest miejsce dla wielu. Szkoda, że nie możemy ich wszystkich zaprezentować.

Warto wiedzieć, że ...

Klub Sportowy „Polonia” w 2002 roku obchodził jubileusz 80-lecia. Przed laty sukcesy odnosili tenisiści stołowi i piłkarze. Teraz jest tylko sekcja piłkarska grająca w lidze okręgowej. Nowo wybrany zarząd w składzie: prezes Ryszard Kumanowski, wiceprezes ds. finansowych Andrzej Chudzikowski i wiceprezes ds. sportu Maciej Dębiec stawiają przede wszystkim na piłkarzy. Odnowiono boiska i infrastrukturę sportową.

Drużyna piłkarska w sezonie 2003/2004.

Na zdjęciu stoją od lewej: Marcin Dębiec, Piotr Wątorski, Łukasz Kłos, Michał Skalski, Jerzy Kupisz, Marek Lawrenc, Dawid Kielbasa, Norbert Maj; pierwszy rząd od lewej: Łukasz Rutkowski, Arkadiusz Myszka, Radomir Zięba, Daniel Pietrzyk, Konrad Gut, Paweł Podymniak, Sebastian Frynas

Od XVII wieku kultywowany jest nieprzerwanie zwyczaj bicia w bęben przed Wielkanocnym nabożeństwem rezurekcyjnym. Instrument ten, o metrowej średnicy, trzyma 2 osoby, zaś 7–8 ludzi i solista uderzają w bęben pałkami. Wewnątrz bębna, co stwierdzono podczas wymiany na nim skóry, wybita jest data „1683 rok”. Bębniści czuwają nocą przed grobem, a później w procesji z głośnymi uderzeniami idą przez miasto z nowiną. Bęben trzymany jest w skarbcu kościoła parafialnego. Od 35 lat co roku na bębnie gra Jerzy Kitowski, obecnie naczelnik Ochotniczej Straży Pożarnej.

Iłża ma kilka dzielnic. Na wschód od wzgórza zamkowego znajduje się **Kluskowy Borek**. Jest to zadrzewiony wąwóz dochodzący do kościoła św. Franciszka pod Kotlarką. **Dawniej wąwóz nazywał się Glasgowy.** Była to spolszczona nazwa od Glasgow, gdyż teren ten otrzymał od biskupa przyjezdny wojownik szkocki z Glasgow za walkę z Tatarami. Inna dzielnica, to **wzgórze św. Leonarda**, na którym znajduje się szpital, a po przeciwnej stronie cmentarz. Wzgórze otrzymało nazwę od kościółka św. Leonarda, który w 1788 roku został rozebrany. Kościółek stał w miejscu, gdzie obecnie znajduje się figura murowana i kostnica. Na południe od wzgórza św. Leonarda znajduje się dzielnica **Zuchowiec**. Według legendy mieszkał tu groźny zbój – wielki zuch. Przy ulicy Bodzentyńskiej, tam gdzie dziś jest osiedle mieszkaniowe, teren za czasów biskupów krakowskich zwano **Kanonią**. Nazwa pochodzi od zabudowań kanonika. Stały one w miejscu, gdzie dziś jest pawilon handlowy. Dzielnica **Zawady** ciągnie się od budynku wodociągów wzdłuż rzeki w stronę południową. Jedna z ulic nosi nazwę Zawady. Pola od Iłży do kapliczki św. Antoniego pod Seredzicami zwane były **Polami św. Antoniego**. Przy ulicy Błazińskiej, w pobliżu usytuowanego tu przed laty dworca kolejki wąskotorowej, po lewej stronie idąc od Błazin, jest ulica **Krzemieniec**, od której rozciąga się dzielnica o takiej samej nazwie. Nazwa pochodzi od występującego obficie w tym miejscu krzemienia. Wzdłuż rzeki, na południe, jest dzielnica **Pankowszczyzna**. W połowie drogi do kościoła św. Franciszka (kościół znajduje się we wsi Kotlarka) krzyżują się drogi. Stała w tym miejscu figura św. Jana. Pola te zwane były **polami koło św. Jana**. Pola w okolicy kościoła nazwano **polami koło św. Franciszka**. Za szpitalem, po prawej stronie drogi do Radomia, ciągnie się droga w stronę Starego Miasta. Pola obok niej zwano **Biskupcem**. **Stare Miasto** to okolice kościoła Matki Boskiej Śnieżnej. Idąc od kościoła w kierunku Chwałowic, po lewej stronie drogi mijamy dzielnicę **Blich**, a dalej, po prawej stronie **Czarne Pole**. **Droga zamkowa** to wąwóz prowadzący od ulicy Podzamecze do wzgórza zamkowego i na zamek.

Iłża należy do Unii Miasteczek Polskich skupiającej 40 atrakcyjnych miejscowości. **Jest siedzibą Związku Gmin nad Iłżanką.** Oprócz Iłży do związku należą: Kazanów, Ciepiałów i Chotcza. Przewodniczącym

Stary młyn na Iżance. Po remoncie został uruchomiony, ale już jako młyn elektryczny

Związku Gmin nad Iżanką jest burmistrz Iłży Janusz Rzońca, prezesem wójt Ciepłowa Bogdan Czapla. W planach związku na najbliższe lata uwzględniono projekt zagospodarowania rzeki Iżanki wraz z budową zbiorników ekologicznych.

W Iłży w maju odbywają się **Dni Leśmianowskie** oraz **Spotkania z Balladą**. W lipcu na terenie Ośrodka Sportu

i Rekreacji mają miejsce **Regionalne Spotkania z Folklorem im. Józefa Myszk**. W kościele Wniebowzięcia NMP odbywają się koncerty w ramach **Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Organowej i Kameralnej**.

W 1994 roku powołano do życia **Towarzystwo Ochrony i Promocji Zawodów Ginących**. Zaliczono do nich: garncarstwo, kowalstwo, lalkarstwo, hafciarstwo, wikliniarstwo i tkactwo tradycyjne. Pierwszym prezesem była Barbara Adamus. Towarzystwo organizuje doroczny **Iłżecki Jarmark Sztuki Ludowej**.

Na Iżance, przy ulicy Maksymiliana Jakubowskiego, za kadencji burmistrza Rafała Ziętka **wybudowano zaporę**, by podwyższyć stan wody na terenach rekreacyjno-wypoczynkowych. Teraz jednak rozlewiska Iżanki wymagają oczyszczenia, by nadawały się do uprawiania sportów wodnych.

Dworzec autobusowy przy ulicy Podzamecze miał odciążyć Plac 11 Listopada, na którym autobusy blokowały m.in. miejsca parkingowe i dojazdy do sklepów. Obecne usytuowanie dworca PKS budzi jednak wiele zastrzeżeń.

W 1993 roku Adam Bednarczyk z bratankiem Dariuszem ufundowali drewniany ołtarzyk w **zamkowej kapliczce**. Władysław i Julia Pastuszka ufundowali futrynę i drzwi do kapliczki, Mieczysław, Joanna i Magdalena Jastalscy zamówili kratę wykutą przez artystę z Błazin, Pawła Winiarskiego. Remont dachu kapliczki sfinansowali Marek i Maria Zugajowie. Prace stolarskie bezpłatnie wykonał Henryk Dziura. Mieszkańcy kupowali cegielki. Teraz kapliczkę niszczą wandalę. Napisy i rysunki na ścianach nie najlepiej świadczą o kulturze młodzieży, która postanowiła na swój sposób „ozdobić” zabytek.

Bóżnica stała kiedyś przy ulicy Mostowej. Później mieściło się tu kino „Zamek”. Budynek ostatecznie wyburzono w 1996 roku. Nie ma zatem

w Łży miejsc kultu Żydów, którzy tak licznie zamieszkiwali to miasteczko i przyczyniali się do jego rozwoju.

O Łży nakręcono kilka filmów dokumentalnych: „Łża – ziemia walcząca” reż. Zygmunta Adamskiego, „Łżeckie romanse” reż. Ireneusza Duleby i Józefa Wierzby, „Album przywieziony z wojny” reż. Ryszarda Wójcika, „Idę ku Tobie łąko” reż. Andrzeja Maja, „Powstanie Styczniowe” i „Powstanie Listopadowe” reż. Krzysztofa Kozery. Łża była też miejscem rozgrywającej się akcji filmu reż. Jana Rybkowskiego „Autobus odjeżdża 6.30”.

W maju, na górze zamkowej, w pobliżu baszty, słychać szcęk oręża. Rycerze w szyszakach, z tarczami rodowymi i chorągwiami bractw stają do próby sił. To średniowieczne widowisko prezentuje Bractwo Rycerskie „Smocza Kompania”. **Turniej rycerski** w 2003 roku trwał od 1 do 4 maja. Zaprezentowano nie tylko walki rycerzy i zawody łucznicze, jak to każdego roku bywało, ale także historyczne obozowisko rycerskie, kramy oraz stanowiska średniowiecznych rzemieślników. Nie zabrakło także stoisk garncarskich obleganych przez mieszczki.

Kalendarium

1239 – Biskup Iwo Odrowąż na podstawie przywileju Bolesława Wstydlivego nadaje Iłży prawa miejskie i buduje pierwszy zamek na wzgórzu. Była to drewniana budowla z mурowaną wieżą.

1241 – Zagon tatarski spalił miasto i wymordował mieszkańców.

1260 – Ponowny najazd Tatarów.

1340–1342 – Za panowania króla Kazimierza, syna Władysława Łokietka, biskup Jan Grot wzniósł nowy, mурowany zamek w Iłży.

II połowa XIV wieku – Za czasów biskupa Floriana z Mokrska miasto zostaje otoczone murami i sprzężone z zamkiem.

XIV wiek – Prawdopodobnie na terenie Iłży istnieje już garncarstwo. Pewne, bo potwierdzone jest to, że wyroby iłżeckich rzemieślników cenione były na krakowskim rynku w XVI i I połowie XVII wieku.

I połowa XVI wieku – Zamek po pożarze odbudowuje Jan Konarski, a rozbudowuje jego następca Filip Padniewski około 1560 roku. Goszczono tu dostojników watykańskich – nuncjusza Commendoniego w 1563 roku, kardynała Gaetano w 1596–1597 roku.

Sierpień 1831 roku – Podczas powstania listopadowego rozegrała się bitwa między powstańcami a dragonami i kozakami. W bitwie o Iłżę zginęło 13 Polaków i około 100 nieprzyjaciół.

Rok 1863 – Powstanie styczniowe. Udział Iłży w powstaniu, za który na mocy ukazu carskiego miasto zdegradowano do roli osady.

1914–1915 – I wojna światowa przynosi kolejne zniszczenia. Przez miasto przetacza się front rosyjsko-austriacki.

1916–1918 – Towarzystwo „Piechur” daje początek tworzenia Polskiej Organizacji Wojskowej. Komendantem II obwodu był Maksymilian Jakubowski.

8 i 9 września 1939 roku – Bitwa w Iłży żołnierzy Grupy Operacyjnej generała Stanisława Skwarczyńskiego (3, 7, 12 i 36 Dywizji Piechoty). Z przeważającymi siłami niemieckimi (3 dywizja lekka i 29 zmotoryzowana).

1940–1945 – Iłża i okolice stają się ośrodkiem walki zbrojnej z okupantem. Zginęło ponad 30 procent mieszkańców, udało się ocalić cenne zabytki – grodzisko, ruiny zamku biskupów krakowskich, resztki średniowiecznych murów miejskich, kościół p.w. Wniebowzięcia NMP z połowy XVII wieku z kaplicą Szyszkowskich oraz budynek muzeum, dawny szpital dla ubogich, piec garncarski Stanisława Pastuszkiewicza.

1948–1951 – Wybudowanie kolejki wąskotorowej ze Starachowic do Iłży przez Zębiec. Kolejka od kilku lat nie funkcjonuje.

1953 – Zorganizowano pierwszą placówkę lecznictwa otwartego „Ośrodek Zdrowia” w budynku po byłej restauracji przy ul. Radomskiej.

1960–1964 – Powstanie pierwszego osiedla mieszkaniowego, związanego z Zakładami Wzbogacania Piasków Żelazistych „Zębiec”.

1970 – Powstaje filia Starachowickiej Fabryki Samochodów Ciężarowych oraz zakłady drobiarskie, rzeźnia, mleczarnia. Powstaje Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Iłżeckiej.

1971 – Powstaje Muzeum Ziemi Iłżeckiej.

1977 – W 32 rocznicę zwycięstwa nad faszyzmem Rada Państwa PRL „za czynny udział w walce z okupantem i umacnianie władzy ludowej” nadaje miastu i gminie Iłża Order Krzyża Grunwaldu II Klasy.

1982 – W lipcu ukończono budowę pięciokondygnacyjnego budynku szpitalnego, łączącego stare budynki szpitalne. Budowa „łącznika” trwała od września 1975 roku.

1989 – Obchody 750-rocznicy nadania Iłży praw miejskich.

1992 – Inauguracja „Ogólnopolskich Spotkań z Balladą”, które od tego roku odbywają się zawsze w maju.

1993 – Od tego roku zawsze w lipcu odbywają się prezentacje folkloru im. Józefa Myszki.

1994 – W dniu 23 lutego w Kazanowie i 19 kwietnia w Iłży powołano Związek Gmin „Nad Iłżanką”.

1994 – Powołano do życia Towarzystwo Ochrony i Promocji Zawodów Ginących.

1995 – Odbył się pierwszy plener malarski pod hasłem „Zabytki Iłży”, który na stałe wchodzi do kalendarza imprez.

1996 – Podczas jubileuszowych X Dni Leśmianowskich odsłonięto tablicę pamiątkową na budynku przy ul. Podzamcze.

2000–2001 – Oddano do użytku Publiczne Gimnazjum w Iłży, w którym jednocześnie może się uczyć 800 uczniów. Gimnazjalistom przekazano halę sportową z widownią.

2002 – Rok jubileuszowy Klubu Sportowego „Polonia”. Klub istnieje już 80 lat.

2002 – Od stycznia Dom Kultury przenosi się z ul. Garbarskiej, gdzie mieścił się 35 lat, do nowego budynku na Osiedlu Staszica.

Aneks

**Spis absolwentów
szkół średnich**

Liceum

Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca Stopnia Licealnego

1950–1951

1. Adamus Teodor Roch	9. Migdalska Henryka Jadwiga	17. Stański Kazimierz
2. Grudzień Marianna	10. Pawelec Zenon Stanisław	18. Stefańska Krystyna Leokadia
3. Gruszka Marianna	11. Piasek Danuta Teresa	19. Stępień Włodzimierz Władysław
4. Kielek Lucjan	12. Piekarska Elżbieta Helena	20. Szczepanowska Daniela
5. Kowalczewski Wiesław Andrzej	13. Płatek Daniel	21. Szymański Jan
6. Kuc Edward	14. Pomykała Janusz	22. Tomasiak Edmund
7. Kwiecińska Barbara Teresa	15. Rynio Bogusław	
8. Łęcka Krystyna	16. Sobera Marianna Paulina	

1951–1952

1. Bartosz Janina Krystyna	12. Marciniak Teresa	23. Ranocha Edward Lech
2. Boguza Weronika	13. Mazur Andrzej Piotr	24. Rokita Cecylia Emilia
3. Chała Zofia	14. Niewczas Danuta Marianna	25. Rokosz Marek Daniel
4. Chocha Joanna Inna	15. Nobis Jan	26. Skrzyżczyk Krystyna
5. Fura Marian	16. Nowotnik Adam	27. Seweryn Ryszard
6. Głód Eugeniusz Daniel	17. Ochryńska Maria	28. Siwiec Janina
7. Herman Zofia	18. Orczykowski Józef	29. Socha Salomea Marianna
8. Jankowski Stanisław Romuald	19. Orzeł Zofia	30. Trześniewska Feliksa Kazimiera
9. Kędrzyńska Helena Zofia	20. Pawelec Stefania	31. Włodarska Krystyna Marianna
10. Kowalczewski Zbigniew Tadeusz	21. Pawłowska Janina Marianna	32. Wójcik Natalia
11. Majewski Kazimierz	22. Radzimowski Marian Stanisław	33. Złotnik Aniela Urszula

1952–1953

1. Ziętek Ignacy	10. Dębiec Aleksander	19. Sołtysiak Kazimierz Roman
2. Zieliński Wiesław	11. Głowacka Marianna Helena	20. Świostek Marian Leon
3. Kaim Janina Bronisława	12. Kaim Janusz Marian	21. Stajniak Zofia Jadwiga
4. Mazur Andrzej Tadeusz	13. Góralska Zofia	22. Warylak Józef
5. Łoboda Halina Małgorzata	14. Kardas Wanda Jadwiga	23. Wolska Zofia
6. Kaca Adam Bogusław	15. Kolbicz Henryk Piotr	24. Wólczyński Aleksander
7. Cukierska Irena	16. Kosterna Witold Sergiusz	25. Wójtowicz Marian Henryk
8. Celuch Jan	17. Misterka Józef	26. Zając Józef Piotr
9. Chmielewska Marianna Zofia	18. Stanios Władysław	

Liceum Ogólnokształcące w Iłży

1953–1954

1. Bogucka Cecylia	11. Markowska Wanda	21. Pryciak Maria-Danuta
2. Burek Józef	12. Myszką Kazimierz	22. Ranocha Janusz
3. Cieciora Adam	13. Nobis Helena	23. Rokosz Grzegorz
4. Dziura Danuta	14. Nobis Kazimierz	24. Stępień Maria
5. Głowacka Feliksa	15. Nadgrodkiewicz Tymoteusz	25. Świrda Jerzy
6. Jabłońska Maria	16. Orzeł Helena	26. Warylak Zygmunt
7. Kaim Jan	17. Pawelec Andrzej	27. Wiedrzyński Czesław
8. Kępska Elżbieta	18. Pluta Maria	28. Zaborowski Henryk
9. Krupa Jan	19. Pomorska Helena	29. Żmudzińska Halina
10. Malec Amelia	20. Pomykała Stanisław	30. Piasek Ewa

1954–1955

1. Barszcz Antoni	13. Mazur Maciej	25. Stępniewicz Władysław
2. Celuch Bogumiła	14. Moskwa Tadeusz	26. Studniarz Czesław
3. Daniszewska Halina	15. Nowak Genowefa	27. Strzewecki Jan
4. Gawłowski Henryk	16. Polakowska Wiesława	28. Świostek Antoni
5. Ginał Stanisława	17. Przepiórka Mieczysław	29. Świostek Kazimierz
6. Gołębiowska Julia	18. Ranocha Janusz	30. Wojtal Andrzej
7. Janik Alicja	19. Sadkowski Edward	31. Wojcicka Cecylia
8. Jaroszek Marian	20. Senderowski Julian	32. Zębała Stefan
9. Kozłowska Janina	21. Sępiół Barbara	33. Włodarska Janina
10. Kula Anatol	22. Sionek Wiesław	34. Kapusta Jerzy
11. Ledwoń Lucyna	23. Stajniak Mieczysław	
12. Mazur Barbara	24. Stański Henryk	

1955–1956

Klasa XI a

1. Wójcicka Cecylia	8. Niewczas Stefan	15. Gałek Andrzej
2. Szewczyk Krystyna	9. Krzak Mirosława	16. Kurek Zofia
3. Świostek Kazimierz	10. Jastalski Władysław	17. Łodak Barbara
4. Sionek Wiesław	11. Gątkiewicz Cezary	18. Matuszkiewicz Anna
5. Skirzyńska Maria	12. Gawłowski Henryk	19. Orżanowska Janina
6. Ranocha Janusz	13. Barczyński Witold	20. Pietrkiewicz Zofia
7. Pawłowska Marta	14. Dulny Janusz	

Klasa XI b

1. Sadowski Mieczysław	8. Iwanicki Zdzisław	15. Sępiół Halina
2. Myszkowa Danuta	9. Kosno Kazimiera	16. Smagiel Adolf
3. Kiełbasa Jan	10. Kurzępa Elżbieta	17. Siwiec Zofia
4. Barszcz Małgorzata	11. Międska Stanisława	18. Stefańska Janina
5. Borowiecki Zygmunt	21. Łazarczyk Grażyna	19. Stanisławek Maria
6. Cholewa Leokadia	13. Myszkowa Stanisława	20. Tatarata Teresa
7. Dąbrowska Apolonia	14. Stański Kazimierz	21. Winiarska Irena

1956–1957

1. Czyż Bogdan Czesław	18. Magierowska Janina	35. Oczkowska Kazimiera
2. Cieciora Zofia	19. Soinka Barbara	36. Sionek Henryka
3. Juszczyk Alicja	20. Stańczyk Urszula	37. Pianka Daniela Krystyna
4. Janisz Bolesław	21. Kasiński Ryszard	38. Madejska Krystyna
5. Łabęcki Jan	22. Wabik Jan	39. Tomikowska Helena Marianna
6. Senderowska Krystyna	23. Mazur Jan	40. Krakowiak Wanda
7. Wabik Adam	24. Dziura Marian	41. Gruszka Marianna
8. Misztal Marianna	25. Wicik Bogumił	42. Duraziński Stanisław
9. Gierczyk Lidia Maria	26. Rulska Ewa	43. Wojtan Stefan
10. Kowalczevska Maria	27. Wiśniewski Marian	44. Gregorczyk Danuta
11. Wiosna Adela	28. Seweryn Jan	45. Marek Jan
12. Kosno Bogusława	29. Madejski Henryk	46. Mostowski Władysław
13. Ścibisz Maria	30. Kępiński Mieczysław	47. Sobólski Marian
14. Góral Krystyna	31. Bogdański Jan	48. Stasiak Marianna
15. Pawlińska Krystyna	32. Pawelec Anna	49. Stala Bogumiła
16. Pawelec Alicja Barbara	33. Stobnicki Marian	
17. Woźniak Barbara	34. Czerwonka Alicja	

1957–1958

1. Maślanek Marta Danuta
2. Maciejewski Kazimierz Dominik
3. Kępiński Jan
4. Kaczmarek Wiesława Genowefa
5. Jaroszyńska Janina
6. Gawin Wiesława
7. Głód Józef Zygmunt
8. Gizicka Elżbieta Marianna
9. Dziura Marian
10. Drzymała Krystyna
11. Burek Jadwiga
12. Buda Barbara
13. Zawadzki Edmund
14. Wróbel Jan Antoni
15. Tomasiak Marianna
16. Świostek Henryk
17. Stępień Józef
18. Rokosz Alicja Helena Zofia
19. Pokusiński Zbigniew Feliks
20. Pękała Krystyna Janina
21. Orzeł Marianna
22. Nobis Zofia
23. Nadgrodkiewicz Gabriela
24. Niewczas Aleksandra
25. Michta Krystyna Helena
26. Majewska Ada Maria
27. Kruk Jan
28. Kot Alicja
29. Jędrasek Stanisław
30. Główna Lucyna
31. Gralec Mieczysław
32. Ciszek Lech Andrzej
33. Zając Kazimierz Józef
34. Wróblewski Tadeusz Andrzej
35. Studniarz Marianna
36. Woźniak Józef Stanisław
37. Stasiak Alfreda Irena
38. Stanisławek Krystyna
39. Seweryn Jan Tadeusz
40. Sadkowski Edward
41. Rogala Teresa Jadwiga
42. Przybylski Julian Bogusław
43. Pastuszka Ewa Maria
44. Pała Ludwik
45. Nadgrodkiewicz Teresa
46. Celuch Alina Helena
47. Madejska Marta
48. Zarzycki Stanisław

1958–1959

klasy XI a i XI b

1. Migdalska Daniela
2. Gajos Wiesława
3. Zarzycki Stanisław
4. Tamkowska Krystyna Stanisława
5. Rynio Janina
6. Machnik Krystyna
7. Pawlak Krystyna
8. Cichosz Cecylia
9. Wicik Krystyna Teresa
10. Wójtal Maria Elżbieta
11. Alicja Bronisława
12. Cieciora Krystyna
13. Jarosz Marianna
14. Celuch Alina Helena
15. Grzebuła Halina
16. Kozera Wanda
17. Nobis Ewa
18. Borowiecka Jadwiga
19. Stajniak Maria Janina
20. Leśkiewicz Daniela Teresa
21. Lisowska Krystyna
22. Latała Daniela
23. Pastuszka Teodozja Wanda
24. Ruszkiewicz Ewa
25. Fajdek Krystyna
26. Siwiec Krystyna Julia
27. Tracz Halina Alicja
28. Seweryn Bogusław
29. Siwiec Stanisław
30. Sałek Zdzisław
31. Zając Józef Marian
32. Mroczkowski Zenon
33. Pająk Aleksander Antoni
34. Moskal Stanisław Witold
35. Kazica Kazimierz Edward
36. Stępień Zygmunt
37. Mosek Kazimierz Czesław
38. Stański Władysław
39. Szmajda Halina Wanda
40. Gawlik Halina Regina

1959–1960

1. Siwiec Daniel Jan
2. Barszcz Jan Stefan
3. Wróbel Marianna
4. Nobis Marianna Stanisława
5. Biwan Grzegorz
6. Chojnacka Barbara
7. Cieślak Danuta Eugenia
8. Drabik Maria Teresa
9. Jaroszek Kazimiera
10. Jaśkiewicz Bogusława Teresa
11. Kielbasa Krystyna
12. Kowalik Jadwiga Aleksandra
13. Kucharczyk Jan Józef
14. Łazarczyk Lech
15. Magierowska Halina
16. Sokalski Andrzej Bogusław
17. Moskwa Halina
18. Nowak Stanisław
19. Pawelec Wiesław Eustachiusz
20. Przydatek Henryk Edward
21. Schodnik Genowefa Wiesława
22. Seweryn Janusz Zdzisław
23. Siara Antoni Henryk
24. Sotowski Grzegorz
25. Styłska Teresa Henryka
26. Sums Józefa Zofia
27. Szczepanek Bogusław Władysław
28. Wasilewska Jadwiga Zofia
29. Wróbel Marianna Wanda
30. Wróblewska Anna Elżbieta
31. Borkowska Barbara Antonina
32. Celuch Leokadia Marianna
33. Cieślak Aleksandra Marianna
34. Drab Halina Janina
35. Gajos Wiesława
36. Gałek Jan Krzysztof
37. Jagielto Janina Genowefa
38. Kulik Tadeusz
39. Orczykowski Mieczysław
40. Pastuszka Cecylia Krystyna
41. Pisarek Elżbieta
42. Rokosz Danuta Kazimiera
43. Stańska Irena Paulina
44. Trześniewska Barbara Elżbieta
45. Wabik Zofia Katarzyna
46. Zawadnik Marianna Janina

1960–1961

1. Ciba Barbara
2. Cheda Henryka
3. Wilczyńska Anna
4. Kania Tadeusz Jan
5. Miżyński Ryszard
6. Siwiec Andrzej Marek
7. Stańska Zuzanna Barbara
8. Daniszewska Anna Feliksa Jadwiga
9. Falkiewicz Krystyn Franciszek
10. Fiolna Barbara Marianna
11. Kucharczyk Teresa
12. Olaniewicz Leokadia Maria
13. Wypchło Justyna Henryka
14. Skalska Alfreda Apolonia
15. Zając Jan Janusz
16. Siedlecka Stanisława Irena
17. Sepioł Elżbieta Iza
18. Czarncki Zdzisław Jan
19. Chamera Marianna Elżbieta
20. Wróbel Lucyna Krystyna
21. Woźniak Konrad
22. Urbańska Marianna
23. Smaga Halina
24. Skowron Irena Izabela
25. Sikorska Maria Teresa
26. Seweryn Janusz Zdzisław
27. Seweryn Tadeusz Andrzej
28. Postuła Joanna Marianna
29. Pilecka Barbara Maria
30. Marek Stefan Franciszek
31. Kotowska Joanna Barbara
32. Kiepas Henryk
33. Jaształ Jacek Jan
34. Gut Stanisława Weronika
35. Góral Ryszard Jan
36. Gawin Aleksander Zbigniew
37. Stańska Irena Paulina

1961–1962

klasy XI a i XI b

1. Barszcz Helena
2. Czarnicka Jadwiga
3. Czubak Krzysztof
4. Dziura Ryszard
5. Gazarkiewicz Irena
6. Horosińska Janina
7. Iwanicka Helena
8. Kiepas Halina
9. Krzemińska Maria
10. Kruk Józef
11. Książek Danuta
12. Kulik Halina
13. Moryc Krystyna
14. Nobis Kazimierz
15. Różalski Wiktor
16. Sekuła Teresa
17. Skrzypczyk Marian
18. Szostakiewicz Stanisław
19. Świostek Zofia
20. Wężykowska Leokadia
21. Ziarkowski Eugeniusz
22. Adamus Gabriel
23. Cuper Alfreda
24. Czerwiński Leon
25. Drabik Zofia
26. Dygas Jadwiga
27. Fliszkiewicz Jolanta
28. Jeż Wojciech
29. Kaim Anna
30. Kozera Teresa
31. Kulesza Andrzej
32. Łęcka Barbara
33. Łuszczek Marianna
34. Maciejewska Alicja
35. Nowak Andrzej
36. Nowak Czesław
37. Smaga Zofia
38. Smaga Stanisław
39. Sobera Tadeusz
40. Wójcik Teresa
41. Zaborowska Teresa
42. Zaborowski Wiesław
43. Foremniak Stefania
44. Rzepkowska Leokadia
45. Gónka Barbara
46. Dziura Stanisław
47. Minda Maria

1962–1963

1. Dziura Ryszard Czesław
2. Gałdziński Szymon
3. Bogucka Anna Urszula
4. Bartosz Ewa
5. Stanisławek Bogusław
6. Strojnowski Andrzej Stanisław
7. Heba Ryszard
8. Wasek Kazimierz
9. Adamus Jan
10. Litwińska Wanda Jadwiga
11. Marek Beniamin
12. Sławiński Wiesław
13. Dzbuk Adam
14. Pacholec Janusz
15. Witkowska Weronika Maria
16. Osińska Jadwiga
17. Sikorska Kazimiera Jadwiga
18. Iwan Teodozja
19. Heda Janina Teresa
20. Kruszewska Kazimiera
21. Kiepas Zofia Aniela
22. Pastuszka Jan
23. Denkowski Stanisław Jerzy
24. Góralski Marian
25. Łysak Mirosława Janina
26. Zięba Halina Maryla
27. Barszcz Marian Tadeusz
28. Wojtan Henryka Marianna
29. Kaczor Zofia
30. Świercz Edward Maciej
31. Różalski Wiktor
32. Nowak Czesław Adam
33. Świostek Zofia Marianna
34. Iwanicka Helena
35. Oczak Jadwiga
36. Cuper Alfreda
37. Skrzypczyk Mieczysława
38. Kowalczyk Wiesława Antonina
39. Barszcz Maria
40. Grudnik Krystyna Maria
41. Drózd Antonina Irena
42. Kwiecień Anna
43. Nobis Zofia Marianna
44. Jabłońska Halina Zofia
45. Kowal Halina
46. Wit Barbara
47. Bartos Irena Maria
48. Wójtowicz Jadwiga Marianna
49. Stanisławek Bogusława
50. Sałamońska Bogumiła Alicja
51. Świrta Agnieszka
52. Wiśniewska Anna
53. Szczepańska Wiesława Wanda
54. Nowakowska Marianna
55. Pawelec Elżbieta Janina
56. Pastuszkiewicz Maria Teresa
57. Grabarz Krystyna Marianna
58. Jędrzejczyk Barbara
59. Wielich Ewa
60. Główka Irena
61. Wójtowicz Joanna Amelia

1963–1964

1. Babula Danuta
2. Bartos Tadeusz
3. Cieciora Marian
4. Czarnocka Anna
5. Czubak Henryk
6. Dębowska Anna
7. Denkowska Alicja
8. Domańska Teresa
9. Dziura Halina
10. Glista Marianna
11. Gołębiowska Anna
12. Gut Marta
13. Kosiarska Elżbieta
14. Kowalik Elżbieta
15. Kurek Elżbieta
16. Małaczek Maria
17. Mazur Alicja
18. Mikos Ewa
19. Mróz Jadwiga
20. Nobis Grzegorz
21. Nogiej Danuta
22. Piątek Danuta
23. Sadkowski Zygmunt
24. Siek Jan
25. Siwiec Jacenty
26. Słoń Ryszard
27. Stachowicz Helena
28. Ziewiecki Tadeusz
29. Bańcerowska Halina
30. Falkiewicz Alicja
31. Figura Barbara
32. Gałek Krystyna
33. Głód Maria
34. Gregorczyk Antoni
35. Idźkiewicz Jadwiga
36. Jagiełło Danuta
37. Karolik Urszula
38. Kasiński Wiesław
39. Kiepas Jan
40. Kiepas Jerzy
41. Kobyłska Wanda
42. Drabik Stanisław
43. Gawlikowska Zofia
44. Gruszczynska Regina
45. Kiepas Adam
46. Kotowska Krystyna
47. Kubiak Jadwiga
48. Kwiecień Krystyna
49. Małek Stanisława
50. Migdalski Henryk
51. Osińska Maria
52. Rabczyńska Zofia
53. Sikora Szymon
54. Socha Wiesława
55. Stępień Wiesława
56. Wolski Stanisław
57. Węgierska Zofia
58. Woźniak Mieczysława
59. Zając Teresa
60. Zatorska Anna
61. Ziętek Adam
62. Jabłońska Elżbieta
63. Klimek Wiesława
64. Krawczyk Franciszka
65. Kruk Zofia
66. Kolbicz Maria
67. Koptas Maria
68. Kuczyńska Krystyna
69. Kutera Alicja
70. Lisowski Kazimierz
71. Maciejewski Stanisław
72. Niewiarowska Irena
73. Pastuszko Maria
74. Pilecka Irena
75. Polakowska Feliksa
76. Postuła Jadwiga
77. Przepiórka Wiesława
78. Rokosz Ryszard
79. Sotowska Wiesława
80. Stefańska Krystyna
81. Stępień Marta
82. Wajs Józef
83. Wajs Wanda
84. Wypchło Lech
85. Barszczyński Bogdan
86. Bartosik Alicja
87. Bogucki Jerzy
88. Błaszczak Ludwik
89. Dąbek Stanisława
90. Dąbrowska Alicja
91. Krężel Danuta

1965–1966

1. Barszcz Maria
2. Bęc Zofia
3. Czarnecka Teresa
4. Czarnasiewicz Kazimierz
5. Cybuch Aleksander
6. Fura Janina
7. Gażdźński Tadeusz
8. Gralec Zofia
9. Grudzińska Barbara
10. Góralska Józefa
11. Jasiński Mieczysław
12. Koptas Wiesława
13. Kowalska Mieczysława
14. Kruk Bogusława
15. Kozłowska Jadwiga
16. Lasek Krystyna
17. Miłouczyc Jerzy
18. Piątek Alicja
19. Piątek Cecylia
20. Rytka Anna
21. Sadkowska Jadwiga
22. Serafin Jadwiga
23. Smaga Alicja
24. Stanisławek Halina
25. Wieczorska Bożena
26. Sieradzki Jerzy
17. Lisowski Krzysztof
28. Chmielnicka Halina
29. Czarnota Józef
30. Czubak Helena
31. Dąbek Aniela
32. Dąbrowski Stanisław
33. Deja Tadeusz
34. Gałęza Alicja
25. Kępski Tadeusz
36. Klich Jadwiga
37. Kozera Jadwiga
38. Kozera Marianna
39. Krawczyk Teresa
40. Kulesza Elżbieta
41. Majchrzyk Lidia
42. Mazurkiewicz Maria
43. Miedzak Honorata
44. Nowak Jadwiga
45. Paluszyński Marian
46. Pawłowska Jadwiga
47. Pękala Barbara
48. Przepiórka Grażyna
49. Surowiec Marian
50. Turek Danuta
51. Wolszczak Marianna
52. Wójtowicz Krystyna
53. Wróbel Teodozja
54. Zając Barbara
55. Zając Wiesława
56. Bębenek Bogusław(a)
57. Bogucka Marianna
58. Chmielewska Halina
59. Drożdżik Józef
60. Dzbuk Ewa
61. Foss Zdzisław
62. Grochowalski Zbigniew
63. Grudnik Małgorzata
64. Jackowska Maria
65. Jasztal Elżbieta
66. Jurek Marianna
67. Kostrzewa Jerzy
68. Koziel Zdzisław
69. Kozłowska Janina
70. Kruszevska Henryka
71. Łabęcka Henryka
72. Orczykowska Janina
73. Otko Ryszard
74. Piasek Bogusław
75. Prędyś Halina
76. Prus Elżbieta
77. Rożek Anna
78. Sajnog Marianna
79. Surus Teresa
80. Tużnik Lech
81. Wiśniewska Maria
82. Zielińska Jadwiga
83. Zielolecka Danuta
84. Czarnocka Halina
85. Markowska Michalina

1966–1967

1. Bajkowski Władysław
2. Fiolna Wiesława
3. Gruszczynska Halina
4. Kasprzyk Janina
5. Kielek Marianna
6. Kopańska Zofia
7. Kotrys Halina
8. Kruk Helena
9. Madejski Kazimierz
10. Moskal Jan
11. Moskwa Elżbieta
12. Nadgrodkiewicz Szymon
13. Niewczas Stefan
14. Nowotnik Aleksandra
15. Oczkowski Władysław
16. Pałka Mieczysław
17. Penksy Stanisław
18. Piwonski Adam
19. Rożek Jadwiga
20. Salamowska Helena
21. Salek Teresa
22. Salek Zofia
23. Strojnowski Ryszard
24. Trzosa Barbara
25. Zaborowska Mirosława
26. Zwaliński Tomasz
27. Zygan Danuta
28. Bańcerowski Witold
29. Biwan Bożena
30. Celuch Krystyna
31. Czerwonka Maria
32. Godzisz Maria
33. Grabski Bernard
34. Górka Barbara
35. Jabłoński Grzegorz
36. Jamka Wiesława
37. Jaśkiewicz Anna
38. Jamrózy Bogusław
39. Kasperski Mirosław
40. Konatowicz Halina
41. Kosterna Helena
42. Kopańska Irena
43. Kutera Janusz
44. Łosiak Helena
45. Halicka Urszula
46. Maciejerek Ryszard
47. Mularski Piotr
48. Osuch Eugeniusz
49. Papka Jadwiga
50. Pawelec Maria
51. Pawłowska Maria
52. Przybyś Andrzej
53. Postuła Władysław
54. Pryciak Zdzisław
55. Seweryn Jadwiga
56. Wiśniewska Helena
57. Adamus Aleksandra
58. Bartosik Brabara
59. Chudzikowska Lucyna
60. Fura Mirosława
61. Gazarkiewicz Lucyna
62. Górska Maria
63. Jaskiewicz Alicja
64. Klepacz Halina
65. Kosno Elżbieta
66. Kowalik Teresa
67. Kosterna Jadwiga
68. Lichota Maria
69. Maciejewska Stanisława
70. Majchrzyk Krystyna
71. Moryc Maria
72. Pastuszka Teresa
73. Piasek Urszula
74. Przydatek Maria
75. Romanowska Jadwiga
76. Rzońca Halina
77. Siara Helena
78. Skrzypczyńska Janina
79. Socha Grażyna
80. Stapor Zofia
81. Stanisławek Halina
82. Stępień Halina
83. Śwrostek Elżbieta
84. Tuzińska Jolanta
85. Wasek Zdzisława
86. Winiarska Krystyna
87. Włodarska Halina
88. Wojtowicz Krystyna
89. Łabęcka Henryka

1967–1968

1. Orczykowska Helena Kazimiera
2. Słyk Helena Krystyna
3. Biwan Bożena Janina
4. Orzeł Bogumiła
5. Garbarczyk Jadwiga Lidia
6. Choroś Wanda
7. Kotur Zofia
8. Greła Janina Magdalena
9. Durazińska Zofia Ewa
10. Kępińska Alicja Ewa
11. Jarosz Irena Seweryna
12. Skiba Halina Aleksandra
13. Góralska Maria Barbara
14. Piasek Janusz Andrzej
15. Gołębiowski Kazimierz Sebastian
16. Jaśkiewicz Szymon
17. Kalita Krzysztof Jakub
18. Szumielewicz Bogusław Andrzej
19. Surowiec Jan Józef
20. Piorun Zdzisław Jan
21. Wiończek Paweł Władysław
22. Siwiec Henryk Józef
23. Kruszewski Adam Grzegorz
24. Kruszewski Marian
25. Niewczas Marian Waldemar
26. Krawczyk Krzysztof Henryk
27. Sejdziński Krzysztof Hieronim
28. Wróbel Alicja Michalina
29. Migdus Alicja Janina
30. Tomikowska Wacława Jadwiga
31. Sotowska Irena
32. Greła Marianna Krystyna
33. Derlatka Jadwiga
34. Nobis Teresa Franciszka
35. Gaździńska Jadwiga Elżbieta
36. Kopiała Danuta Maria
37. Wiśniewska Krystyna
38. Dygas Wiesława Barbara
39. Borcuch Halina
40. Stańska Krystyna Marianna
41. Orzeł Kazimiera
42. Salek Alicja
43. Gaździńska Aleksandra Dorota
44. Jabłońska Marianna Teresa
45. Zając Marta
46. Szczepańska Halina Janina
47. Zięba Jolanta
48. Gilewska Elżbieta Urszula
49. Leśkiewicz Halina Maria
50. Henryka Gołębiowska
51. Miller Henryka
52. Jaśkiewicz Janina Elżbieta
53. Bordon Bogumiła
54. Socha Bogumiła Barbara
55. Okrutna Krystyna Maria
56. Klepacz Anna Maria
57. Kokoszka Krystyna
58. Chmielewska Zofia
59. Jarosz Teresa Barbara
60. Gnat Halina Maria
61. Gołabek Jadwiga
62. Falkiewicz Elżbieta Urszula
63. Rozwadowska Alina Marianna
64. Cwiklak Barbara Ewa
65. Kasperska Danuta Halina
66. Kosno Wiesława
67. Piasek Wiesława
68. Tomaszewska Wiesława Elżbieta
69. Studniarz Krystyna
70. Patek Alicja Grażyna
71. Stachowicz Teresa
72. Wiśniewska Krystyna Maria
73. Pisarska Krystyna Janina
74. Czubak Halina Aleksandra
75. Pała Danuta
76. Wziątek Jadwiga Marianna
77. Wróbel Ryszarda
78. Wróbel Bogusława Maria
79. Nobis Teresa
80. Peryt Anna Krystyna
81. Boruń Czesława Wanda
82. Sermicka Teresa Danuta
83. Samolej Alicja Marianna
84. Skiba Zofia Ewa
85. Wasek Marianna
86. Drabik Henryka
87. Kurek Zofia
88. Loranty Teodora
89. Fereniec Lidia Teresa
90. Matuska Zofia Barbara
91. Sitek Alfreda Marianna
92. Siwiec Maria Jadwiga
93. Kielbasa Marianna
94. Foss Jadwiga Stanisława
95. Banaszkiewicz Anna Jadwiga
96. Słowińska Henryka
97. Krawczyk Emilia
98. Cheda Barbara Maria
99. Kaczmarzyk Teresa Teodora
100. Borkowska Halina Zofia
101. Gąlek Krystyna Stanisława
102. Świostek Halina
103. Kaim Wanda
104. Siczek Teresa Stanisława
105. Kędrzyńska Elżbieta Kazimiera
106. Piątek Elżbieta Stanisława
107. Moskwa Krystyna Helena
108. Kotowska Lidia Janina
109. Niewczas Marianna Janina
110. Ogonowska Elżbieta Zdzisława
111. Cheda Marianna Halina
112. Gajewska Jadwiga Jolanta
113. Jarosz Mirosława Teresa

1968–1969

1. Gos Janina
2. Jagiełło Anna Celina
3. Pastuszko Teresa Stanisława
4. Oczkowska Teresa Jadwiga
5. Marcinkowska Irena Krystyna
6. Kosterna Irena Krystyna
7. Pastuszkiewicz Urszula
8. Kulik Wiesława
9. Włodarski Janusz
10. Kotrys Barbara Aleksandra
11. Nowak Danuta Zofia
12. Głowacka Aleksandra
13. Dunał Teresa
14. Pastuszka Irena
15. Borycka Grażyna Zofia
16. Torczyńska Anna
17. Kos Jadwiga Julianna
18. Pastuszka Danuta Krystyna
19. Deja Helena
20. Goździński Ryszard Bonifacy
21. Wojtas Henryk
22. Siek Waclaw Marian
23. Nobis Zygmunt Mieczysław
24. Niewadzi Jadwiga Barbara
25. Madejska Marianna
26. Kiepas Grzegorz Adam
27. Kasiński Janusz Andrzej
28. Jaroszyńska Kazimiera
29. Tomasik Barbara Zofia
30. Zdyb Elżbieta Zofia
31. Wisnos Regina Apolonia
32. Węzykowska Irena
33. Bielicka Zofia
34. Lipiec Barbara Maria
35. Karcz Joanna Grażyna
36. Borkowska Krystyna Barbara
37. Kaczor Henryk
38. Rak Mieczysław Julian
39. Gawlik Henryka Elżbieta
40. Brońska Janina Teresa
41. Rak Zofia
42. Surowiec Leonarda Maria
43. Filipeczak Józef Jacenty
44. Piwońska Irena
45. Dygas Alicja
46. Małek Helena Krystyna
47. Wolszczak Halina Mieczysława
48. Szumielewicz Marian Stanisław
49. Gód Jerzy Adam
50. Haduch Leszek Władysław
51. Wach Edward Mirosław
52. Moskal Alina Mirosława
53. Wójcicka Zofia Jadwiga
54. Grela Leszek
55. Szewczyk Sławomir
56. Kozieł Alicja Wiesława
57. Rojek Teresa Bogusława
58. Pacholec Teresa
59. Pastuszka Anna Ewa
60. Strzemecka Leokadia
61. Pryciak Alicja
62. Zielińska Magdalena
63. Adamus Janusz Stanisław
64. Kurek Marian Ryszard
65. Piątek Wanda Danuta
66. Sroka Jan
67. Jabłońska Zofia Irena
68. Cieślak Zofia Teresa
69. Chruślak Anna Krystyna
70. Skowrońska Stanisława
71. Tomczak Alicja Eugenia
72. Włodarska Teresa Marianna
73. Zarychta Grażyna Janina
74. Kopiał Krystyna
75. Kopidura Barbara Marianna
76. Orczyk Alina
77. Szara Teresa Maria
78. Kasperska Janina Maria
79. Skowron Wanda
80. Granisz Krystyna Henryka
81. Kaczor Elżbieta
82. Szyłko Aniela
83. Compa Barbara
84. Lenart Teresa
85. Leśkiewicz Halina
86. Jaroszek Teresa
87. Ziomek Zenona Zofia
88. Bojek Jadwiga Leokadia
89. Derlatka Maria Stanisława
90. Sieniak Teresa Marianna
91. Pięta Marianna Lucyna
92. Pryciak Janina Krystyna
93. Kaczorowska Jadwiga Krystyna
94. Czubak Helena Marianna
95. Ładak Krystyna
96. Pokrzywka Lucyna Bogusława
97. Maziarek Barbara
98. Jaroszek Danuta
99. Ziembicka Zofia
100. Nachyla Elżbieta Teresa
101. Kraśniewska Cecylia
102. Orczykowska Wiesława Marianna
103. Bojek Lucja
104. Pryciak Irena Jadwiga
105. Kosterna Elżbieta Marianna
106. Tomikowska Ewa Władysława
107. Błędowska Zofia
108. Piątek Teresa Grażyna
109. Sztobnicka Teresa
110. Zaczynska Teresa Julia
111. Moskal Genowefa Władysława
112. Woźniak Zofia
113. Derlatka Krystyna Janina
114. Kulik Teresa
115. Skrzypczak Krystyna
116. Siwiec Zofia
117. Pała Regina
118. Bednarczyk Regina Halina
119. Tuzinek Maria Jadwiga
120. Kowalczyk Elżbieta Anna

1970–1971

1. Kusztal Mieczysław
2. Myszka Urszula Zofia
3. Sępiół Julianna
4. Siwiec Ewa Alicja
5. Kosel Maria Zofia
6. Kupidura Teresa
7. Gralec Ewa Barbara
8. Kołsut Stanisław Henryk
9. Ołowiak Lucyna Antonina
10. Postuła Grzegorz Maciej
11. Sieczka Maria
12. Wolańska Zofia
13. Woźniak Henryk Jerzy
14. Bednarczyk Helena Grażyna
15. Borowiecka Anna Maria
16. Celuch Jolanta Małgorzata
17. Celuch Ewa Wiesława
18. Cieciora Jadwiga Maria
19. Cheda Teresa Janina
20. Czerwiec Anna Teresa
21. Czerwonka Marianna
22. Cwiklak Danuta Maria
23. Drab Henryka Ewa
24. Dudzik Marianna Alicja
25. Fereniec Krystyna Anna
26. Gazarkiewicz Teresa
27. Gaździńska Zofia Honorata
28. Imielska Zofia
29. Jędrak Barbara
30. Kowalik Anna Joanna
31. Koza Krystyna Leokadia
32. Kupidura Alina
33. Kutera Alina Bogusława
34. Lipiec Aleksandra Maria
35. Ładak Danuta Barbara
36. Niewczas Jadwiga
37. Pawelec Zofia Barbara
38. Rabczyńska Maria Teresa
39. Rozwadowska Krystyna
40. Serwinowska Grażyna Maria
41. Styk Zofia
42. Stanisławek Maria
43. Wasatko Irena Maria
44. Wasilewska Anna
45. Wójtowicz Anna Grażyna
46. Woś Marek Sławomir
47. Wajs Ignacy Bogusław
48. Wajs Leokadia
49. Stefańska Cecylia Danuta
50. Surus Krystyna Ewa
51. Siwiec Tadeusz
52. Phucisz Zofia
53. Pryciak Stanisława Krystyna
54. Piątek Andrzej
55. Niewczas Barbara Aleksandra
56. Marek Wiesława Ewa
57. Marosz Mieczysław Tadeusz
58. Mamej Kazimiera Anna
59. Maciąg Józefa Barbara
60. Ładak Elżbieta Zofia
61. Leszczyńska Janina Wiesława
62. Leśkiewicz Bożena Ewa
63. Kotowski Andrzej
64. Kosno Marian
65. Konotowicz Szymon
66. Jaśkiewicz Marianna
67. Iwanicka Krystyna
68. Gadowska Zofia
69. Banaszekiewicz Andrzej

1971–1972

1. Jofica Urszula Maria
2. Maziarz Barbara Eliza
3. Biłski Marek Paweł
4. Dąbek Stanisława Alicja
5. Banaszkiwicz Marianna Grażyna
6. Chamska Aleksandra
7. Czuj Jadwiga Ewa
8. Drab Danuta
9. Dugas Barbara Krystyna
10. Dygas Janina Wanda
11. Dywan Joanna
12. Dziara Krystyna
13. Filipowicz Zofia Elżbieta
14. Fura Barbara Teresa
15. Głowacka Zofia Barbara
16. Głód Halina Barbara
17. Gloch Alina Bogusława
18. Kepińska Barbara
19. Kosno Elżbieta Danuta
20. Kowalczyk Stanisława
21. Kozera Krystyna
22. Kruzewska Elżbieta
23. Kupidura Grażyna Maria
24. Madejska Wiesława
25. Markowska Alicja Jolanta
26. Nogal Zofia
27. Piątek Anna
28. Piątek Elżbieta
29. Skorza Zofia
30. Smulczyńska Urszula
31. Wnuk Zofia Marianna
32. Celuch Krystyna
33. Wróblewska Krystyna Maria
34. Tomikowska Małgorzata Celestyna
35. Strugała Maria Bogumiła
36. Stępniewska Krystyna Marianna
37. Stefańska Elżbieta Henryka
38. Sobera Maria Magdalena
39. Rybakowska Halina
40. Pilecka Jadwiga
41. Pacholec Elżbieta Martyna
42. Moskal Teresa
43. Mazur Krystyna
44. Lipiec Anna Elżbieta
45. Kostrzewa Danuta Stanisława
46. Kiraga Danuta Irena
47. Siwiec Marianna
48. Jaskros Zofia Ewa
49. Hankus Grażyna Lidia
50. Gut Halina
51. Gołębiowska Urszula Maria
52. Celch Wiesława Zofia
53. Adamus Krzysztof Antoni
54. Doroszyński Waldemar
55. Gażdziński Jerzy Adam
56. Gilewska Anna Janina
57. Grabski Stanisław Tadeusz
58. Kosiarska Teresa
59. Krzywda Tadeusz Józef
60. Kurkiewicz Krzysztof Walemar
61. Maćkowska Halina Józefa
62. Marek Henryka Krystyna
63. Mikos Anna Marianna
64. Moskwa Tomasz Waldemar
65. Nowak Aleksandra
66. Patyk Grażyna Urszula
67. Rak Stanisław Tomasz
68. Siedlecka Kazimiera Jadwiga
69. Sochaczewski Marian Jan
70. Tomasik Stanisława
71. Trzeźniewska Aleksandra Zuzanna
72. Wróbel Andrzej
73. Celuch Zofia Halina
74. Marcula Irena Janina
75. Mazur Maria Henryka
76. Migus Danuta
77. Pawłowski Wojciech
78. Zając Bożena Waclawa
79. Kot Teresa Mirosława
80. Wicik Barbara Mirosława
81. Orczykowska Jolanta Teresa
82. Kitowska Julianna Irena
83. Kotrys Helena Józefa
84. Kuc Jadwiga
85. Pertyt Jadwiga Wanda
86. Majchrzyk Elżbieta
87. Wójcicka Krystyna Weronika
88. Chmurzyńska Sabina Maria
89. Jaźwiak Stanisława
90. Pomorska Zofia Janina
91. Papka Janina Maria
92. Orzeł Jadwiga Ewa
93. Krakowiak Elżbieta

1972–1973

1. Czarnota Janina
2. Rożek Maria Barbara
3. Mazur-Mazurkiewicz Witold
4. Dróżdź Grażyna
5. Salek Krzysztof Bogdan
6. Orzeł Magdalena
7. Stański Tomasz Jan
8. Kosno Antoni Marian
9. Kaczor Antoni
10. Krala Wiesław
11. Gębusia Wiesław
12. Nachyła Roman Jan
13. Rutkowski Jan
14. Kasiński Zdzisław Wawrzyniec
15. Banaszkiwicz Jerzy Wojciech
16. Borowiec Jan
17. Wach Andrzej
18. Krzyżanowski Leszek Wiktor
19. Czerwonka Waclaw
20. Żolnik Zdzisław
21. Okoń Zbigniew Janusz
22. Murawski Stanisław Jan
23. Derfla Marek Jerzy
24. Kasperski Jacek Jan
25. Żurawski Zbigniew Jerzy
26. Karpiński Krzysztof Andrzej
27. Miżyński Waldemar Janusz
28. Jabłońska Zofia Maria
29. Jabłońska Halina Marta
30. Kopiał Barbara Marianna
31. Falkiewicz Henryka Marianna
32. Lichota Teresa Marianna
33. Giejner Bożena Maria
34. Figura Maria Anna
35. Kordula Jolanta
36. Denkowska Hanna Maria
37. Nobis Alicja
38. Zawal Jadwiga
39. Pękala Anna Alicja
40. Kumanowska Janina Maria
41. Cukierska Czesława Maria
42. Mittelstacelt Irena Ewa
43. Skowron Jadwiga Monika
44. Borcuch Bogumiła Wiesława
45. Ferenc Lucyna Maria
46. Tomikowska Helena Zofia
47. Zwolińska Małgorzata Maria
48. Jamka Jadwiga Maria
49. Kiepas Halina
50. Kaca Marianna
51. Bugajska Maria Alicja
52. Głowacka Janina Zdzisława
53. Socha Wanda Maria
54. Szczepanowska Zofia
55. Stepień Barbara Wiesława
56. Skiba Grażyna
57. Ciepielewska Barbara Małgorzata
58. Pisarek Bogumiła Maria
59. Makowska Irena Maria
60. Wolska Helena Jadwiga
61. Gronkiewicz Helena Marianna
62. Surdy Barbara Irena
63. Obrebska Bożena
64. Marek Marianna Stanisława
65. Wolszczak Alfreda
66. Wąsiel Maria
67. Brodowska Grażyna Marianna
68. Świerta Jolanta Zofia
69. Blamowska Teresa
70. Drab Marta Anna
71. Ćwik Elżbieta Halina
72. Tomanek Danuta
73. Płatek Grażyna Teresa
74. Koptas Bożena
75. Kwapisz Danuta Zofia
76. Czubak Wiesława Marianna
77. Bogucka Genowefa Alicja
78. Wulczyńska Krystyna
79. Borycka Hanna Maria
80. Moskwa Danuta Maria
81. Zając Jolanta
82. Siwiec Zofia
83. Chalot Irena
84. Pawłowska Jolanta Irena
85. Lysak Urszula
86. Kopiał Zofia Maria
87. Mazur Helena
88. Sיעińska Maria Józefa
89. Kowalska Daniela Leokadia
90. Wolska Zofia
91. Kulik Marianna Elżbieta
92. Papka Joanna Stanisława
93. Trela Zofia Barbara
94. Kos Teresa Lucyna
95. Pastuszka Zofia
96. Rutkowska Marianna Krystyna
97. Sałek Helena Marianna
98. Sałamońska Zofia
99. Maciejewska Krystyna
100. Wojtyniak Elżbieta
101. Kruk Marianna
102. Nobis Anna Elżbieta
103. Jasiak Zofia Elżbieta
104. Kaca Janina
105. Wionczek Jolanta Antonina
106. Nowak Maria
107. Lasek Teresa
108. Studniarz Wiesława
109. Kurek Kazimierz Czesław

1973–1974

1. Skiba Elżbieta
2. Tomanek Leszek
3. Wasatko Barbara Franciszka
4. Haducha Jacek
5. Krala Elżbieta Stanisława
6. Wojciechowska Alicja Jadwiga
7. Kowalczyk Paweł
8. Pluta Maria
9. Niecpoń Jadwiga Marianna
10. Kwiecień Maria Zofia
11. Piątek Jadwiga Teresa
12. Mogdańska Jolanta Lucyna
13. Borcuch Teresa Grażyna
14. Orczykowska Anna Stanisława
15. Siedlecka Izabela Janina
16. Świerta Lidia Józefa
17. Sołtykiewicz Krystyna Jadwiga
18. Hernik Maria
19. Kos Zofia Barbara
20. Kmiecicka Ewa Anna
21. Markowska Lidia Joanna
22. Gralec Alicja
23. Bębenek Krystyna Marianna
24. Mróz Zdzisława Elżbieta
25. Baran Marianna Elżbieta
26. Kustra Teresa Barbara
27. Ziętek Jadwiga Ewa
28. Strzemecka Stanisława
29. Cis Zofia Danuta
30. Kurek Cecylia
31. Borcuch Jadwiga Julia
32. Barwin regina Barbara
33. Celuch Elżbieta
34. Błaszczńska Danuta Irena
35. Rożek Alicja Elżbieta
36. Siebuła Janina
37. Pomykała Marianna
38. Banaszkiwicz Wanda Krystyna
39. Dróżdż Marek
40. Gruszczynska Grażyna
41. Barszcz Marianna
42. Frankeiwicz Teresa Ewa
43. Maciejewski Andrzej Marian
44. Chmurzyńska Halina
45. Siedlecka Elzbieta
46. Banaszkiwicz Irena Zofia
47. Sałek Maria Barbara
48. Hernik Marianna
49. Kwiecień Elżbieta
50. Karbowniczek Teresa Agnieszka
51. Krzyżanowska Grażyna
52. Kania Maria Teresa
53. Zaręba Barbara Ewa
54. Pytlakowski Marcin
55. Słpień Włodzimierz Andrzej
56. Orczykowska Grażyna Aleksandra
57. Mróz Jerzy Adam
58. Kozłowski Piotr
59. Glód Anna
60. Kozik Lucjan Jerzy
61. Surus Elżbieta Marianna
62. Górska Maria Danuta
63. Olszewska Teresa Stanisława
64. Orzechowska Wiesława Lucyna
65. Kargulewicz Anna Wiesława
66. Lang Alina

1974–1975

1. Janusz Teresa
2. Sobierajski Wojciech Romuald
3. Rutkowska Mirosława Maria
4. Dziewierz Krzysztof Marian
5. Rozwadowska Barbara
6. Krasieńska Henryka
7. Piasek Teresa
8. Czarnecka Danuta Józefa
9. Głowacka Elżbieta Janina
10. Chmurzyńska Alicja Teresa
11. Gregorczyk Alicja Marianna
12. Pryciak Zofia
13. Sałek Stanisława Zofia
14. Krystyna Ruskowska
15. Stańska Wiesława Zofia
16. Stęcel Jadwiga Stanisława
17. Zaręba Maria Grażyna
18. Zuwała Ewa
19. Wróbel Adam Jan
20. Zapala Jan
21. Grzeszczyk Mieczysław
22. Ziętek Stanisława Ewa
23. Bañcer Zofia Maria
24. Łyżwińska Anna
25. Maciąg Jadwiga
26. Pastuszko Elżbieta Ewa
27. Zielińska Halina
28. Pawłowska Grażyna
29. Smaga Barbara
30. Dziura Anna
31. Wróbel Alicja Teresa
32. Głowacka Michalina Barbara
33. Jasik Bożena
34. Sadowska Elżbieta Ewa
35. Tuz Jolanta Barbara
36. Grabarz Emilia Helena
37. Dziekan Mirosław Roman
38. Faliszewska Marianna
39. Fryzel Bożena Ewa
40. Głina Violetta
41. Kawalek Paweł Lucjan
42. Kielek Halina
43. Kobylarz Krystyna
44. Kosno Krystyna
45. Majchrzyk Marianna
46. Małek Barbara
47. Nobis Teresa Ewa
48. Czarnecka Krystyna Zofia
49. Cheda Jan
50. Baran Zofia Grażyna
51. Ochylński Jan Lech
52. Rojecki Jerzy
53. Sobczyk Jan Stanisław
54. Tomanek Mieczysław
55. Duszyńska Teresa Bożena
56. Glód Teresa
57. Grochowalska Teresa Ewa
58. Kędrzyńska Danuta Dorota
59. Kiepas Teodora Elżbieta
60. Kosiarska Alicja Julianna
61. Kutera Urszula Mirosława
62. Małek Grażyna Józefa
63. Markowska Halina
64. Markowska Jadwiga Barbara
65. Mizińska Ewa Bronisława
66. Moskal Barbara
67. Nobis Elżbieta
68. Nobis Ewa Danuta
69. Pacek Halina
70. Pacholec Teresa Klara
71. Chamera Teresa Aleksandra
72. Celuch Teresa
73. Barszczyńska Elżbieta Zofia
74. Cieślak Augustyna Danuta
75. Chała Witold
76. Dziura Barbara
77. Kot Elżbieta
78. Czubak Bogusława Janina
79. Kucharski Juliusz Cezary
80. Balcerzak Anna Józefa
81. Wojniarska Agnieszka Julia
82. Wajs Krystyna Józefa
83. Tużnik Danuta
84. Szmit Aleksandra Jadwiga
85. Sobólska Elżbieta Barbara
86. Rodakowski Zbigniew
87. Pluta Grzegorz
88. Pietrzyk Anna
89. Pawełczak Regina Maria
90. Papka Barbara Zofia
91. Nobis Jerzy
92. Mucha Jan
93. Marek Henryk Jacenty
94. Łuszczek Anna
95. Kulik Bohdan
96. Kucharski Józef Dariusz
97. Kobylska Barbara
98. Karolik Adam Tadeusz
99. Amroży Zofia Teresa
100. Gryzińska Zofia Małgorzata
101. Fijałkowska Joanna Zofia
102. Dziura Teresa Janina
103. Ćwiklak Jolanta Małgorzata

1975–1976

1. Kalita Ewa
2. Kiepas Jolanta Helena
3. Kutera Włodzimierz Ireneusz
4. Stepien Irena Zofia
5. Borek Anna Teresa
6. Pastuszka Halina Teresa
7. Sobulski Lech
8. Poziadła Stanisława Bogumiła
9. Maniak Andrzej Józef
10. Korczak Barbara Michalina
11. Grudnik Alicja Krystyna
12. Dąbek Stanisław
13. Dąbek Lucyna Ewa
14. Cieślík Zdzisław
15. Barszcz Halina Barbara
16. Nowakowski Andrzej
17. Lizner Jacenty
18. Kołodziej Andrzej Mariusz
19. Osmolski Leszek Ireneusz
20. Sosnowski Janusz
21. Siedlecka Teresa
22. Kosterna Anna Grażyna
23. Siciński Stanisław Marian
24. Rutkowski Krzysztof Stanisław
25. Pająk Jan Wiesław
26. Marsuła Wojciech
27. Madejski Krzysztof Tadeusz
28. Kowalczyk Witold Wojciech
29. Foremniak Feliks
30. Burakowski Zbigniew Jan
31. Cis Wiesław Stanisław
32. Czekaj Włodzimierz
33. Czerwonka Andrzej Marek
34. Foss Edmund Lucjan
35. Kruk Ryszard
36. Kocpiał Tomasz
37. Pluta Antoni Stanisław
38. Miżyńska Agnieszka Lidia
39. Kurek Dorota Jolanta
40. Karolik Janina Franciszka
41. Gażdźńska Barbara Aldona
42. Derfla Zofia Irena
43. Ćwik Małgorzata
44. Bednarczyk Barbara
45. Kluś Barbara
46. Kiraga Teresa Barbara
47. Kaim Urszula
48. Jarosz Barbara Teresa
49. Janiec Cecylia
50. Jakubowska Alicja Czesława
51. Giejner Krystyna
52. Gawel Adela Elżbieta
53. Domagała Jadwiga Celina
54. Czarnota Lucyna
55. Chmielewska Maria Zofia
56. Celuch Barbara
57. Bińkowska Halina Maria
58. Mazurek Wiktoria Halina
59. Mężyk Alicja
60. Oczkowska Elżbieta Emilia
61. Orzeł Zofia
62. Pastuszka Bogumiła Elżbieta
63. Pastuszka Maria Grażyna
64. Serminowska Teresa Stanisława
65. Sikora Małgorzata
66. Stepińska Halina Stanisława
67. Strzemecka Jadwiga
68. Surus Bożena Halina
69. Sygnet Zofia Ewa
70. Wiącek Teresa Elżbieta
71. Wojciechowska Ewa Alicja
72. Drózd Zofia
73. Jabłońska Danuta Stanisława
74. Kowalczyk Jadwiga
75. Mąka Barbara
76. Miernik Maria Barbara
77. Nobis Ewa
78. Nobis Marianna Zofia
79. Piasek Stanisława Lidia
80. Saputa Bożena Zofia
81. Spadło Mirosława Grażyna
82. Szabliska Alicja
83. Świostek Ewa Izabela
84. Tracz Barbara
85. Zięba Maria Ewa
86. Zając Maria
87. Sokulska Bożena Jolanta
88. Stepien Leokadia
89. Wróbel Ewa
90. Żońnik Grażyna Teresa

1976–1977

1. Zielińska Grażyna Teresa
2. Kiepas Stanisław Zygmunt
3. Fundowicz Krystyna
4. Pawelec Jadwiga
5. Nowakowska Ewa Teresa
6. Kowalik Danuta Ewa
7. Jelinek Piotr Waldemar
8. Kaczorowska Renata
9. Lis Waldemar
10. Stachowicz Władysław
11. Szmít Janusz Władysław
12. Nobis Zofia Bożena
13. Thuśnik Irena Halina
14. Koptas Ewa
15. Jagiełło Grażyna Helena
16. Urban Jolanta Krystyna
17. Pała Elżbieta
18. Migdańska Jolanta Elżbieta
19. Majchrzyk Ewa
20. Drabik Andrzej Stefan
21. Mroczkowski Restuty Ryszard
22. Serafin Józef Stanisław
23. Wojciechowska Aleksandra Zofia
24. Szeler Ewa
25. Winiarska Grażyna
26. Idzik Anna
27. Kosterna Hanna Małgorzata
28. Wójcik Janusz
29. Spadło Józef Marek
30. Górąj Weronika Grażyna
31. Włodarski Maciej Wincenty
32. Wajs Wanda
33. Wójcik Małgorzata Ewa
34. Dębski Stanisław
35. Szymańska Alicja
36. Kosno Marek
37. Kruk Ewa Teresa
38. Cyganek Barbara
39. Kurek Ryszard
40. Bednarczyk Grażyna Janina
41. Papka Ewa
42. Szyduszyńska Cecylia Maria
43. Drózd Alicja Ewa
44. Krzeszowska Jolanta
45. Drózd Zbigniew Józef
46. Gryz Danuta Maria
47. Ladyca Urszula
48. Kustra Grażyna
49. Sejdzińska Barbara Joanna
50. Tomikowska Dorota Maria
51. Wach Jola Teresa
52. Dąbek Anna
53. Markowska Anna Barbara
54. Kędryńska Małgorzata Jolanta
55. Kurek Grażyna Teresa
56. Panek Urszula
57. Łojek Irena Celina
58. Stompor Grażyna Janina
59. Skórkiewicz Teresa
60. Jaśkiewicz Teresa Alicja
61. Sławek Anna
62. Cis Bożena Ewa
63. Kot Maria Regina
64. Kusal Dorota Zofia
65. Mazur Danuta Marianna
66. Pawelczak Elżbieta Lidia
67. Cieślík Elżbieta Zofia
68. Gilewska Joanna Teresa
69. Grysińska Teresa
70. Pomykała Alicja Dorota
71. Foremniak Irena
72. Ciosek Maria Danuta
73. Tusińska Anna Ewa
74. Gozdur Zofia
75. Kielbasa Barbara Zofia
76. Gatuszkiewicz Barbara
77. Latała Elżbieta Mieczysława
78. Ankurowska Zofia Grażyna
79. Babula Janina Teresa
80. Bor Wojciech
81. Bródka Wiktor Antoni
82. Chołdaś Krystyna
83. Chodyra Magdalena Urszula
84. Cieślík Danuta Maria
85. Filipczak Adam
86. Gołębiowski Tomasz Wojciech
87. Grobelona Halina Maria
88. Janowska Teodora Ewa
89. Jaworski Krzysztof Wojciech
90. Kargulewicz Wanda
91. Kosior Waldemar
92. Kutera Grzegorz
93. Moskwa Teresa Natalia
94. Majda Grażyna
95. Majkrzyk Jadwiga Sabina
96. Owczarek Grzegorz
97. Pietrzykowski Andrzej Antoni
98. Włodarski Zbigniew
99. Wolbergier Sławomir Marek
100. Zdrzałik Bogumiła

1977–1978

1. Sar Mirosława Kazimiera
2. Dzbuk Anna Maria
3. Sokół Dorota Teresa
4. Bednarczyk Anna Teresa
5. Kurek Zbigniew Wojciech
6. Pietrzak Elżbieta Danuta
7. Podsiadły Elżbieta Jadwiga
8. Giermazińska Romualda
9. Świeboda Stanisław
10. Miller Marianna
11. Kaim Elżbieta
12. Potrząsaj Bożena Anna
13. Puton Janusz Jacek
14. Celuch Krzysztof
15. Tusiński Stanisław Lech
16. Zajac Anna Ewa
17. Tuśnik Hanna Barbara
18. Skrzypczyk Marianna Ewa
19. Celuch Barbara
20. Bryła Zofia Zdzisława
21. Sajur Zbigniew
22. Nowakowski Mirosław
23. Nowak Janusz Józef
24. Bogucki Leszek Czesław
25. Walerczak Tadeusz
26. Łomnicki Henryk Józef
27. Ostrowska Elżbieta
28. Kuźdub Barbara Janina
29. Jońca Izabela Lidia
30. Jaroszyńska Hanna Janina
31. Moskal Danuta Elżbieta
32. Zawada Maria Ewa
33. Klepacz Marianna Lucyna
34. Brudka Małgorzata
35. Tusiński Wojciech Artur
36. Wroński Krzysztof
37. Bębenek Elżbieta
38. Dąbek Stanisława
39. Chudzik Ewa
40. Glina Lidia
41. Zaborowska Barbara Maria
42. Kaca Dorota Marianna
43. Sokulska Joanna Małgorzata
44. Kiepas Elżbieta
45. Pastuszka Elżbieta Bogusława
46. Piwarska Maria
47. Działok Ewa
48. Tusińska Sabina Teresa
49. Brzozowska Elżbieta Małgorzata
50. Burek Zofia Wiesława
51. Strzębała Anna
52. Gębura Anna Ewa
53. Ochyński Roman Antoni
54. Rutkowska Anna
55. Stepień Anna Jolanta
56. Jastalska Cecylia Sylwestra
57. Zaborowska Anna Stanisława
58. Jop Bożena Anna
59. Zaborski Tadeusz
60. Wróbel Zofia Ewa
61. Wolski Mieczysław Czesław
62. Skowron Zofia
63. Rutka Grażyna
64. Ruta Danuta
65. Pliwka Bożena
66. Pacek Anna
67. Obel Halina Helena
68. Nędzy Krystyna Halina
69. Głynek Elżbieta Ewa
70. Miller Elżbieta Małgorzata
71. Motacz Mariusz
72. Lasek Bożena
73. Królikowska Barbara Maria
74. Kazińska Teresa Ewa
75. Kopiał Bożena
76. Kaczor Grażyna Barbara
77. Jaśkiewicz Henryk
78. Gryz Teresa
79. Gregorczyk Elżbieta Barbara
80. Gajos Bożena Anna
81. Dziula Bożena Ewa
82. Blauk Lidia Małgorzata
83. Adamska Barbara Danuta

1979–1980

1. Bednarski Mariusz Janusz
2. Bratek Zygmunt Roman
3. Giermaziński Włodzimierz Zbigniew
4. Kaczmarek Jan Zbigniew
5. Kondrat Waldemar
6. Kos Ewa
7. Kowaleczko Przemysław Andrzej
8. Kruk Maria
9. Kutera Andrzej
10. Malinowska Małgorzata Stanisława
11. Mazur Anna Elżbieta
12. Niedziela Barbara Jadwiga
13. Niedziela Jadwiga
14. Pałka Andrzej Sławomir
15. Puton Dorota
16. Sałek Urszula Sabina
17. Sępioł Jolanta Magdalena
18. Siwczyk Jarosław Janusz
19. Stanisławek Ewa Grażyna
20. Staszek Cezary Artur
21. Szymczyk Jarosław Władysław
22. Włodarska Anna Aleksandra
23. Ziomek Stanisław
24. Derfla Maria Jadwiga
25. Pastuszka Zofia
26. Chołuj Lidia Marzena
27. Czerniak Beata
28. Dulepska Elżbieta
29. Fijoł Dariusz Marek
30. Gimpel Lidia Teresa
31. Glista Barbara Helena
32. Głowacka Elżbieta Wiesława
33. Kargulewicz Bożena
34. Kuc Elżbieta Hanna
35. Kucharski Wadiusz Rafał
36. Lis Alicja Krystyna
37. Majchrzyk Alicja Elżbieta
38. Mazurkiewicz Ewa Zofia
39. Mirowska Wiesława Anna
40. Mirzejewska Iwona Anna
41. Myszka Barbara
42. Niedziela Anna
43. Niewczas Alicja Stanisława
44. Noga Małgorzata Anna
45. Ochyńska Wiesława Maria
46. Pastuszko Elżbieta Katarzyna
47. Piątek Jolanta
48. Pryciak Anna Ewa
49. Pryciak Maria Marta
50. Podgórska Grażyna
51. Skalińska Ewa Mirosława
52. Skórkiewicz Danuta Elżbieta
53. Stobnicka Ewa Janina
54. Ziemia Elżbieta

1980–1981

1. Lasek Lidia Katarzyna
2. Tyrąła Gabriel
3. Herman Małgorzata Kamila
4. Brodawka Wojciech Dariusz
5. Wroński Tadeusz
6. Stępień Małgorzata Henryka
7. Witczak Barbara
8. Majchrzyk Małgorzata
9. Rękawik Mariola
10. Cheda Małgorzata
11. Krzemińska Danuta Bożena
12. Szczepanowska Bożena
13. Sionek Iwona Irena
14. Głód Jadwiga
15. Hermik Beata
16. Kopidura Zofia Barbara
17. Wicław Maria Zofia
18. Szmajda Jadwiga
19. Wietrzyńska Alicja
20. Furga Jolanta
21. Durazińska Ewa Lucyna
22. Studniarz Jacek
23. Maziarek Sławomir Andrzej
24. Niewczas Dariusz Jacek
25. Jamka Ewa
26. Kozieł Barbara Hanna
27. Ochyńska Anna Małgorzata
28. Falek Ewa
29. Fioła Joanna Ewa
30. Nadgrodkiewicz Tomasz Władysław
31. Łyjak Barbara
32. Rutkowska Anna Maria
33. Strużyna Zofia
34. Sokół Ewa Marta
35. Gutowska Joanna Teresa
36. Gębka Danuta Teresa
37. Orczyk Elżbieta
38. Skiba Joanna Józefa
39. Kumanowska Alicja Elżbieta
40. Dudzińska Teresa Barbara
41. Czerwonka Alicja Małgorzata
42. Bielińska Alina
43. Urbańska Małgorzata Maria
44. Reszka Grzegorz Krzysztof
45. Markowski Witold
46. Smyka Marianna Elżbieta
47. Wolszczak Jolanta
48. Łabęcka Krystyna Teresa
49. Nowakowski Zbigniew
50. Sadkowski Arkadiusz Stanisław
51. Lipiec Urszula Barbara
52. Mąkosa Robert
53. Ciepielewski Janusz

1981–1982

1. Kozakiewicz Monika Anna
2. Bieniek Jolanta Anna
3. Sokolowska Anna Jadwiga
4. Cichoń Barbara Joanna
5. Sepioł Dorota Agnieszka
6. Drab Dorota Bogusława
7. Przepiórka Iwona Ewa
8. Szwagierek Teresa
9. Plewa Alicja Barbara
10. Łodej Ewa
11. Głowacka Teresa
12. Pastuszka Elżbieta
13. Kluś Ewa Bożena
14. Gajek Wiesława
15. Stasiak Elżbieta
16. Szyduczynska Alina Teresa
17. Lichota Bożena Jolanta
18. Telec Krystyna
19. Żurowska Anna Dorota
20. Stachowicz Wanda
21. Kramek Bożena
22. Kuchta Alina Donata
23. Krajewska Alina
24. Derfla Justyna Urszula
25. Szymańska Mariola
26. Drab Bożena Danuta
27. Jabłońska Małgorzata
28. Mysza Krzysztof Andrzej
29. Orawiec Sławomir
30. Pająk Mariusz Piotr
31. Woźniak Krystyna
32. Wawrzak Bożena Halina
33. Wójcik Joanna Maria
34. Celuch Bożena
35. Fijas Renata
36. Urban Małgorzata Maria
37. Rodakowska Jolanta
38. Szewczyk Leonarda
39. Szelmanowski Andrzej Kazimierz
40. Bogucka Dorota Katarzyna
41. Postuła Małgorzata Daniela
42. Kosno Tomasz Adam
43. Fręchowicz Beata Lucyna
44. Mital Andrzej
45. Rutkowska Elżbieta
46. Wolski Kazimierz Roman
47. Łojek Waldemar Stanisław
48. Wróblewski Zbigniew
49. Ćwik Anna
50. Sepioł Dorota Barbara
51. Krukowski Artur Adam
52. Drózd Jolanta Barbara
53. Kiepas Renata Elżbieta
54. Kitowska Renata Maria
55. Stefankowska Jadwiga
56. Nadgrodkiewicz Ewa Lidia

1982–1983

1. Bieniek Renata
2. Bratek Waldemar Dariusz
3. Blicharz Waldemar Jerzy
4. Borkowska Małgorzata
5. Brodawa Sławomira
6. Bugaj Beata
7. Gajos Małgorzata Marianna
8. Gomuła Sławomir
9. Góralski Leszek
10. Jaskowska Alicja Irena
11. Jędraszek Mirosława Ewa
12. Kusio Wojciech
13. Kutera Jolanta
14. Leśkiewicz Halina
15. Łepacki Jan Zbigniew
16. Łojek Małgorzata
17. Malinowska Ewa
18. Minda Joanna
19. Misztal Małgorzata
20. Ostrowski Dariusz Jan
21. Pawelec Krystyna
22. Pękala Marian Grzegorz
23. Pietrzak Cezary Piotr
24. Rutkowski Andrzej
25. Sałek Grażyna Anna
26. Stępień Witold
27. Sroczyńska Joanna Teresa
28. Sypuła Barbara
29. Wawrzak Danuta
30. Włodarska Małgorzata
31. Wójtowicz Dariusz
32. Kuchta Mariola
33. Adamus Anna Maria
34. Bednarski Jarosław Jan
35. Biłska Małgorzata Jadwiga
36. Celuch Małgorzata
37. Drózd Elżbieta Urszula
38. Faliszewski Sławomir
39. Fura Małgorzata Grażyna
40. Gażdźniński Robert Adam
41. Grochowalska Magdalena Katarzyna
42. Iwanicka Alicja Ewa
43. Iwańczyk Iwona Ewa
44. Kaim Anna Ewa
45. Kielbasa Barbara Maria
46. Kozieł Urszula Wiktorია
47. Kutyla Paweł Henryk
48. Lech Anna
49. Leszczyńska Anna Danuta
50. Nobis Zofia Jadwiga
51. Nowak Jolanta Anna
52. Pawlak Małgorzata
53. Pękala Alicja Barbara
54. Pękala Elżbieta Teodora
55. Piasek Bogusława Teresa
56. Pionka Sławomir Andrzej
57. Pokrzywka Anna Jadwiga
58. Potyka Danuta Joanna
59. Putkowski Mirosław
60. Sowa Irena Barbara
61. Sulek Bożena Jadwiga
62. Wojtal Bożena Helena
63. Wojtal Jarosław Andrzej
64. Zięba Anna Ewa

1983–1984

1. Piasek Urszula
2. Pękala Alicja Barbara
3. Tyrła Grzegorz Tadeusz
4. Sochaj Izabela
5. Pastuszka Iwona Maria
6. Czerwonka Jolanta
7. Barszcz Ewa
8. Wróblewski Tomasz
9. Burek Danuta
10. Wieczorek Anna Dorota
11. Przepiórka Jadwiga
12. Kowaleczko Marzena Katarzyna
13. Krygiel Dorota Urszula
14. Bajon Justyna
15. Mroczkowska Beata Dorota
16. Pęksa Halina Zofia
17. Niedźwiedz Barbara Elżbieta
18. Piecka Beata
19. Gregorczyk Małgorzata
20. Kaczor Beata
21. Sajur Elżbieta
22. Bochenek Bożena Zofia
23. Łata Marek
24. Dziura Ryszard
25. Doroszyńska Dorota
26. Wolski Grzegorz
27. Pyrka Joanna
28. Kosno Marzena
29. Sałamońska Elżbieta
30. Bażanow Marzena Beata
31. Chłopek Renata Alfreda
32. Chmielewska Agnieszka Justyna
33. Derewecki Tomasz
34. Drózd Sławomir Jarosław
35. Głowacka Maria Marzena
36. Grudniewska Małgorzata Barbara
37. Kawałek Katarzyna Małgorzata
38. Kolodziej Katarzyna
39. Kozera Anna Teresa
40. Kroszko Małgorzata Ewa
41. Kroszko Robert Marek
42. Lech Gertruda Ewa
43. Margula Jolanta Anna
44. Markowska Bożena Jadwiga
45. Nobis Dorota Lidia
46. Noszczyk Zofia Ewa
47. Osuchowska Dorota Ewa
48. Pacek Małgorzata
49. Pryciak Małgorzata Anna
50. Pionka Mariola Zofia
51. Pomykała Zofia
52. Postuła Elżbieta Urszula
53. Skórnicka Urszula
54. Stajniak Elżbieta Anna
55. Stańczyk Agata Marzena
56. Tomczyk Alicja
57. Wojtas Grzegorz
58. Wolska Mirosława Anna
59. Wójcicka Dorota
60. Zaborowska Małgorzata Grażyna
61. Ziewiecka Lidia Elżbieta

1984–1985

1. Celuch Jacek Tomasz
2. Celuch Robert Leszek
3. Drzewi Justyna Beata
4. Gregorczyk Iwona Elżbieta
5. Kondrat Marek
6. Kosno Teresa
7. Kozerla Jolanta
8. Krukowski Marek
9. Kulik Anna
10. Łoboda Krystyna
11. Maciejewska Anna Urszula
12. Magdziak Małgorzata Grażyna
13. Maziarek Renata Anna
14. Patyna Renata Bożena
15. Przepiórka Teresa Małgorzata
16. Przydatek Dorota Jadwiga
17. Rękawik Justyna Renata
18. Rokosz Jarosław Tadeusz
19. Seweryn Mariola Beata
20. Smaga Ewa
21. Stępień Bożena Ewa
22. Szewczyk Wojciech Krzysztof
23. Szymczyk Ireneusz Jacek
24. Toman Sławomir Leonard
25. Tusińska Anna
26. Wężykowski Robert Piotr
27. Wicik Joanna Zofia
28. Adamus Marzena
29. Barszcz Sławomir
30. Bębenek Mieczysława
31. Deroń Dariusz
32. Dębiec Teresa
33. Drab Małgorzata Ewa
34. Flasińska Izabela
35. Gawryś Dorota
36. Gilewska Danuta
37. Grysińska Bożena
38. Gruszczyńska Barbara
39. Iwoła Beata Ewa
40. Jabłońska Małgorzata
41. Jaśkiewicz Justyna
42. Kędziak Ewa
43. Kicior Ewa
44. Kiepas Zofia
45. Kowalska Marzena Aleksandra
46. Kostrzewa Renata Maria
47. Kusiak Maria Jolanta
48. Kwiecień Jadwiga
49. Jaroszek Katarzyna
50. Niewczas Beata Anna
51. Niedziela Teresa Grażyna
52. Nowakowski Paweł
53. Stachuczy Małgorzata
54. Tomanek Dariusz
55. Tomaszewska Beata
56. Dodecka Emilia Dorota
57. Wolska Irena Dorota
58. Wyglądacz Małgorzata Grażyna

1985–1986

1. Basaj Barbara Małgorzata
2. Chmielewska Lidia Lucyna
3. Cieciora Małgorzata Anna
4. Cipulska Barbara Katarzyna
5. Czarnecka Krystyna Zofia
6. Doroszyńska Krystyna Elżbieta
7. Gregorczyk Renata Beata
8. Kapusta Małgorzata
9. Kiraga Zbigniew Cezary
10. Krasieńska Marzena
11. Kucharski Zbigniew Paweł
12. Kwiecień Anita Małgorzata
13. Lasek Piotr
14. Lis Elżbieta Teresa
15. Migdańska Dorota Zofia
16. Niewczas Małgorzata Marzena
17. Nogajski Irena Jolanta
18. Oleksiak Jarosław Józef
19. Pęksyk Anna Małgorzata
20. Rak Joanna Urszula
21. Sałamońska Dorota
22. Sar Katarzyna
23. Seweryn Anna Renata
24. Smagiel Małgorzata Iwona
25. Zawal Krystyna
26. Żabicka Ewa Zofia
27. Żłobecki Jarosław
28. Borkowska Grażyna
29. Ciepiewska Barbara
30. Drab Mariola
31. Kiepas Mariola
32. Kostrzewa Agata
33. Krajewska Bożena
34. Myszk Małgorzata
35. Nowacki Robert
36. Siwek Alicja Dorota
37. Stajniak Iwona
38. Surowiec Elżbieta
39. Wawrzak Danuta
40. Widuch Iwona Katarzyna
41. Wojtas Wiesława
42. Zając Dariusz
43. Zawadzka Jolanta
44. Bochniak Joanna
45. Bryła Arkadiusz
46. Domańska Anna
47. Hman Dorota Beata
48. Idzik Beata
49. Kowalczyk Bożena Joanna
50. Lech Sławomir
51. Ładak Elżbieta
52. Mikołajczyk Teresa
53. Pękala Ryszard
54. Pietrzyk Szymon
55. Puculek Ewa
56. Rogoś Jadwiga
57. Rola Marzena Mariola
58. Skrzek Janusz
59. Wicik Jolanta
60. Wiśniewska Alicja
61. Wróbel Grażyna

1986–1987

1. Barszcz Sławomir
2. Bernaciak Mirosław
3. Cwintal Renata
4. Cheda Paweł
5. Drózd Anna
6. Dygas Małgorzata
7. Dzieżak Marta
8. Frygas Iwona
9. Gałczyński Mirosław
10. Grudniewski Krzysztof
11. Hermik Nina
12. Kicior Dorota
13. Kielek Wojciech
14. Łęcka Lidia
15. Mosek Mirosław
16. Piasek Beata
17. Piątek Monika
18. Rodakowska Dorota
19. Rosiewicz Izabela
20. Rudzka Renata
21. Sobera Katarzyna
22. Sroczyńska Agnieszka
23. Żłobecki Paweł
24. Bilkiewicz Tomasz
25. Czerwonka Halina
26. Czubak Grażyna
27. Gajos Mirosława
28. Gozdur Arkadiusz
29. Grudniewska Marzena
30. Jabłońska Marzena
31. Kiepas Anna
32. Kobylecka Iwona
33. Kot Marzena
34. Kozak Elżbieta
35. Kutera Dorota
36. Lichota Alicja
37. Lis Sabina
38. Lepecki Waldemar
39. Łęcka Marzena
40. Mazurkiewicz Jolanta
41. Mital Marek
42. Mroczkowska Grażyna
43. Niziołek Krzysztof
44. Proszak Anna
45. Rola Barbara
46. Rotuska Beata
47. Seweryn Stella
48. Szymańska Małgorzata
49. Tkaczyk Ilona
50. Urbańska Dorota
51. Wężykowska Renata
52. Wiosna Katarzyna
53. Wójcik Agnieszka
54. Wójcik Katarzyna
55. Wurmańska Marzena
56. Zawadzka Iwona
57. Zygmont Mirosława

1987–1988

1. Bednarski Krzysztof
2. Czarnaek Katarzyna
3. Fałek Renata
4. Gozdur Beata
5. Góralski Jacek
6. Górniak Paweł
7. Jabłoński Tomasz
8. Kostrzewa Tomasz
9. Leszczyńska Katarzyna
10. Mąjewska Małgorzata
11. Makowska Anna
12. Matacz Katarzyna
13. Miłek Piotr
14. Morgaś Zbigniew
15. Nowakowski Wojciech
16. Oleksiak Anna
17. Pastuszka Barbara
18. Pilecka Małgorzata
19. Rękawik Agnieszka
20. Sadowska Edyta
21. Szczypińska Bożena
22. Więclaw Przemysław
23. Wojtala Paweł
24. Zaborowska Elżbieta
25. Baranowska Bożena
26. Bartos Joanna
27. Bonio Anna
28. Burakowska Halina
29. Ciesielski Jarosław
30. Cheda Paweł
31. Czerwona Anna
32. Fura Iwona
33. Gieraszińska Renata
34. Heba Małgorzata
35. Jaśkiewicz Sylwester
36. Korycka Anna
37. Kurek Renata
38. Łęcka Dorota
39. Luczak Anna
40. Łyjak Jolanta
41. Mysza Agata
42. Patyk Anna
43. Pawelek Sławomir
44. Pietrzak Monika
45. Przepiórka Anna
46. Puton Barbara
47. Rękawik Dorota
48. Sętkiewicz Anna
49. Skalska Jolanta
50. Słomczyńska Urszula
51. Sokółowska Diana
52. Szczodra Izabella
53. Wolbergier Mariusz
54. Zawadzki Tomasz

1988–1989

1. Altenberg Anna
2. Bartos Robert
3. Będzińska Alicja
4. Błaszczak Alicja
5. Bogucka Ewa
6. Borkowski Andrzej
7. Chodkiewicz Małgorzata
8. Fijałkowska Renata
9. Gozdur Artur
10. Grzeszczyk Jadwiga
11. Kopiał Sławomir
12. Kosno Anna
13. Kunka Julita
14. Kupidura Dorota
15. Lisowski Jacek
16. Łabęcka Czesława
17. Madejska Iwona
18. Madejski Grzegorz
19. Mysza Jacek
20. Niewczas Andrzej
21. Pawlak Beata
22. Prokop Artur
23. Sałek Krzysztof
24. Seweryn Joanna
25. Stanisławek Renata
26. Stodolna Beata
27. Tusińska Jolanta
28. Wicik Robert
29. Wójcik Ewa
30. Wylotek Edyta
31. Barszczyński Robert
32. Błaszczak Małgorzata
33. Borek Justyna
34. Cheda Jacek
35. Chudzikowska Agnieszka
36. Derfla Renata
37. Fałek Iwona
38. Fereniec Dorota
39. Gajos Iwona
40. Jabłońska Renata
41. Karasińska Urszula
42. Kazubińska Monika
43. Kielbasa Grzegorz
44. Konka Beata
45. Konwicka Anna
46. Kowalska Anna
47. Kozłowska Beata
48. Książek Anna
49. Lasota Małgorzata
50. Łosiak Anna
51. Malarska Małgorzata
52. Matuska Dorota
53. Miernik Monika
54. Nobis Paweł
55. Oleksy Magdalena
56. Orczykowska Grażyna
57. Orzeł Małgorzata
58. Ostrowski Paweł
59. Pietrzak Monika
60. Pryciak Dorota
61. Różowicz Joanna
62. Siviec Sławomir
63. Szostak Zbigniew
64. Zawłocka Monika

1989–1990

1. Bajor Krystyna
2. Bernaciak Anna
3. Brudka Aneta
4. Burakowska Urszula
5. Celuch Dorota
6. Cieślak Ewa
7. Czarnaek Ewa
8. Dziura Dorota
9. Glód Beata
10. Góralski Jacek
11. Jabłońska Marzena
12. Jastalska Magdalena
13. Jędraszek Anna
14. Kuchciak Agnieszka
15. Krupa Renata
16. Molenda Marzena
17. Oś Magdalena
18. Pastuszka Dariusz
19. Pietrzak Barbara
20. Pokusa Renata
21. Rak Jadwiga
22. Rzońca Urszula
23. Szymański Robert
24. Trzeźniewska Aneta
25. Wicik Justyna
26. Wilkowska Monika
27. Zając Arkadiusz
28. Zieliński Piotr
29. Antos Urszula
30. Celjowska Teresa
31. Bernat Dorota
32. Figura Hanna
33. Jankowska Barbara
34. Jaroszek Sobiesław
35. Kaca Jolanta
36. Kosobudzka Dorota
37. Kądziałak Marzena
38. Nowocień Agnieszka
39. Puton Agnieszka
40. Rygał Iwona
41. Senderowska Renata
42. Szczepanowska Anna
43. Wolczyńska Anna
44. Zawadzki Artur
45. Zawisza Grażyna

1990–1991

1. Czubak Dorota
2. Czuj Anna
3. Gózd Arkadiusz
4. Ilowski Konrad
5. Juchno Sylwia
6. Kaim Joanna
7. Kowalczyk Edyta
8. Kowalczyk Iwona
9. Kowalska Iwona
10. Łodej Monika
11. Maciejewska Katarzyna
12. Marcula Iwona
13. Mężyk Wioletta
14. Nizińska Alina
15. Nobis Beata
16. Olesińska Dorota
17. Orzeł Joanna
18. Otrębowska Renata
19. Paterek Katarzyna
20. Pisarek Artur
21. Sarafin Wioletta
22. Sielwanowska Katarzyna
23. Smagiel Karol
24. Soboń Anna
25. Szyposzyńska Agnieszka
26. Trzeciak Renata
27. Zając Paweł
28. Zgórska Barbara
29. Banaszkiewicz Beata
30. Bojarska Iwona
31. Bożek Hanna
32. Burek Katarzyna
33. Drózd Agnieszka
34. Fiołna Agnieszka
35. Gleguła Ewa
36. Gołębiowska Renata
37. Kołodziej Agnieszka
38. Kozieł Anna
39. Kwiecień Anna
40. Majzlik Joanna
41. Mazur Małgorzata
42. Moniewska Agnieszka
43. Przybyś Tomasz
44. Religa Mariola
45. Rogalińska Agnieszka
46. Rokita Aneta
47. Sęderowski Edmund
48. Sitarska Beata
49. Siwiec Ewa
50. Siwiec Mariola
51. Sobczyk Beata
52. Stasiak Anna
53. Stefańska Alina
54. Warylak Agnieszka
55. Wiktorowska Izabela
56. Wilczyński Piotr
57. Wylotek Ewa
58. Zarzycka Agnieszka

1991–1992

1. Bilkiewicz Małgorzata
2. Chmielewska Edyta
3. Czarnecka Bożena
4. Dubicki Marek
5. Durazińska Edyta
6. Faliszewska Anna
7. Fijałkowski Dariusz
8. Frechowicz Katarzyna
9. Kuras Artur
10. Jaroszek Jolanta
11. Kucharczyk Marzena
12. Kuterka Agnieszka
13. Kwaśnik Rafał
14. Łabecka Aneta
15. Mikusek Dariusz
16. Nowak Anna
17. Pawlak Beata
18. Pedryc Ewa
19. Pryciak Anna
20. Postuś Agnieszka
21. Sadowska Nina
22. Sentkiewicz Edyta
23. Smaga Marcin
24. Szczeblewska Joanna
25. Szyposzyński Michał
26. Wodecki Rafał
27. Wojdył Mirosław
28. Wojtan Szymon
29. Wójcicki Andrzej
30. Szczepanowski Ryszard
31. Zawisza Iwona
32. Zięba Agnieszka
33. Banaszczyk Agnieszka
34. Borek Joanna
35. Ciesielska Dorota
36. Czajkowska Justyna
37. Kosior Rafał
38. Kotowska Renata
39. Kropacz Monika
40. Kulik Anna
41. Machała Paweł
42. Pękala Anna
43. Piątek Beata
44. Siwiec Wioletta
45. Szewczyk Joanna
46. Wąglicka Iwona
47. Wiktorowski Radosław
48. Wysłądacz Katarzyna
49. Barańska Anna
50. Celuch Aneta
51. Celuch Wioletta
52. Cielecka Elżbieta
53. Cybuch Aneta
54. Domider Agnieszka
55. Drózd Joanna
56. Figura Edyta
57. Gieraszińska Iwona
58. Gut Agnieszka
59. Jagieło Monika
60. Jamróż Wioletta
61. Jasińska Iwona
62. Kosowska Anna
63. Kotowski Robert
64. Milanowska Agata
65. Niedziela Danuta
66. Prokop Alicja
67. Rzońca Aldona
68. Sokołowska Dorota
69. Śródkowska Elżbieta
70. Szostak Katarzyna
71. Telec Elżbieta
72. Wabik Anna
73. Wionczek Magdalena

1992–1993

1. Błaszczak Agnieszka
2. Brudka Bożena
3. Drózd Beata
4. Dzioba Agnieszka
5. Dziura Mariola
6. Fijałkowska Monika
7. Głowacka Justyna
8. Góralski Karol
9. Hernik Anna
10. Kaim Monika
11. Kida Sebastian
12. Kłosińska Renata
13. Konwicka Aleksandra
14. Krupa Anna
15. Kuterka Katarzyna
16. Mikołajczyk Anna
17. Minda Paweł
18. Orzeł Jarosław
19. Pastuszkiewicz Agnieszka
20. Pryciak Katarzyna
21. Ptak Agnieszka
22. Paluch Beata
23. Seweryn Katarzyna
24. Strojnowska Agnieszka
25. Szyposzyński Mariusz
26. Barszczyńska Małgorzata
27. Bąba Radosław
28. Burek Beata
29. Celuch Agnieszka
30. Chamerski Marcin
31. Czarnecka Elżbieta
32. Drab Dorota
33. Fereniec Jolanta
34. Gilewska Agnieszka
35. Glista Ewa
36. Góralska Joanna
37. Hatman Dagmara
38. Jabłońska Katarzyna
39. Kaczmarzyk Dariusz
40. Kielbasa Iwona
41. Kielek Iwona
42. Kopiał Beata
43. Kosno Maryla
44. Kuchciak Włodzimierz
45. Kuterka Iwona
46. Niewczan Monika
47. Nowotnik Małgorzata
48. Pająk Anna
49. Piasek Elżbieta
50. Postuła Marcin
51. Siwiec Marlena
52. Tusińska Anna
53. Wicik Justyna
54. Wojtal Milena
55. Wulczyńska Anna
56. Zielińska Dorota

1993–1994

1. Adamus Milena
2. Baran Urszula
3. Cheda Renata
4. Czapka Renata
5. Czarniecki Dariusz
6. Gębusia Sławomir
7. Górmiński Paweł
8. Granisz Marzena
9. Gruszka Rajmund
10. Jamka Iwona
11. Jaśkiewicz Aneta
12. Kosakowski Rafał
13. Kosterna Ewa
14. Kowalski Piotr
15. Kozłowski Jarosław
16. Krukowski Artur
17. Leśkiewicz Mariusz
18. Leśkiewicz Radosław
19. Majchrzyk Ewa
20. Nogajska Edyta
21. Pachniak Tomasz
22. Pedowski Piotr
23. Piasek Rafał
24. Piwoński Piotr
25. Sieczka Mariola
26. Stempień Jarosław
27. Sulima Roman
28. Sułek Marcin
29. Wanczer Artur

30. Wionczek Monika
31. Wróbel Katarzyna
32. Adamczyk renata
33. Barszcz Mariusz
34. Bogucka Jolanta
35. Fijas Agnieszka
36. Giemza Anna
37. Gleguła Henryk
38. Glista Aneta
39. Krakowiak Marceli
40. Kregiel Monika
41. Lis Teresa
42. Łomnicka Agnieszka
43. Myszk Katarzyna
44. Oczkowska aneta
45. Okuszek Marcin
46. Oleksy Norbert
47. Pawelec Urszula
48. Stachurska Ewelina
49. Wojtan Agnieszka
50. Zielińska Teresa
51. Baranowska Agnieszka
52. Barszcz Marzena
53. Bębenek Joanna
54. Cieciora Arkadiusz
55. Choroś Agnieszka
56. Czubak Małgorzata
57. Drab Agnieszka
58. Durazińska Anna

59. Fałdek Joanna
60. Falkiewicz Edyta
61. Fijałkowska Lidia
62. Gałek Dorota
63. Gut Iwona
64. Guzera Agnieszka
65. Jabłońska Agnieszka
66. Jabłoński Marcin
67. Kielbasa Edyta
68. Kielbasa Wioletta
69. Lasek Edyta
70. Madej Aneta
71. Madejska Alicja
72. Mieszkowska Magdalena
73. Myszk Justyna
74. Pawelec Beata
75. Pawlak Ilona
76. Sadowska Aneta
77. Szymczyk Beata
78. Trzos Agnieszka
79. Tusińska Renata
80. Wójcicka Małgorzata
81. Wójcik Monika
82. Wójtowicz Ewa
83. Wulczyńska Dorota
84. Zaborska Beata
85. Zima Wioletta

1994–1995

1. Bombińska Justyna
2. Derlatka Monika
3. Fałek Arkadiusz
4. Faliszewski Robert
5. Gospodarczyk Piotr
6. Guzek Beata
7. Jaroszek Tomasz
8. Jeziorski Jarosław
9. Kamińska Katarzyna
10. Kawalek Michał
11. Kozubiński Hubert
12. Kolaszt Dariusz
13. Konwicka Barbara
14. Kutera Iwona
15. Łagowska Beata
16. Łęcka Katarzyna
17. Łyżwiński Jacek
18. Machnio Anna
19. Mieszkowski Tomasz
20. Nowacki Dariusz
21. Oczkowska Renata
22. Osińska Beata
23. Piasek Norbert
24. Postuła Marta
25. Sałek Edyta
26. Sionek Renata
27. Socha Mariola
28. Stefańska Marta
29. Tymczyszyn Marcin

30. Wasek Jarosław
31. Zając Piotr
32. Baranowska Joanna
33. Borkowska Anna
34. Chuchała Agnieszka
35. Czarnecka Iwona
36. Dąbrowska Bożena
37. Durasiewicz Rafał
38. Fabiańska Renata
39. Grabski Damian
40. Groch Monika
41. Grzegorzczak Mariusz
42. Jagieło Beata
43. Kosterna Monika
44. Kurek Elżbieta
45. Kurek Monika
46. Kurek Renata
47. Machała Maciej
48. Majewski Rafał
49. Moniewska Małgorzata
50. Myszk Anna
51. Myszk Elżbieta
52. Nowak Urszula
53. Seweryn Agnieszka
54. Trzos Renata
55. Zelga Agnieszka
56. Antolkiewicz Maria
57. Barszcz Agnieszka
58. Cheda Ewa

59. Dziurzyńska Monika
60. Gołąbek Iwona
61. Iwan Magdalena
62. Kida Izabela
63. Kielbasa Ireneusz
64. Kotkowska Alina
65. Krzemińska Bogumiła
66. Łęcka Jolanta
67. Markowska Mariola
68. Niepoń Justyna
69. Orczykowska Anna
70. Piasek Małgorzata
71. Piątek Iwona
72. Pietruszka Agnieszka
73. Rynio Grażyna
74. Sikorska Ewa
75. Sokołowski Krzysztof
76. Świercz Monika
77. Wajs Iwona
78. Wanczer Edyta
79. Wicik Marzena
80. Wiedro Monika
81. Wojtan Ewa
82. Wójcicka Mariola
83. Wróbel Monika
84. Wypchło Katarzyna
85. Ziewiecka Magdalena

1995–1996

1. Adamus Rafał
2. Antos Iwona
3. Bernaciak Monika
4. Borus Agnieszka
5. Capała Paweł
6. Chudzikowska Magdalena
7. Dąbrowski Paweł
8. Gajos Emilia
9. Głód Katarzyna
10. Iskra Anna
11. Kiepas Piotr
12. Kołoczek Łukasz
13. Kowalski Sławomir
14. Kubis Jolanta
15. Kurek Dominik
16. Kutera Artur
17. Molenda Cezary
18. Pekała Gertruda
19. Smaga Łukasz
20. Strojnowska Justyna
21. Strojnowski Michał
22. Sulima Bożena
23. Wojtan Rafał
24. Zarzycki Sławomir
25. Zbiróg Rafał
26. Cybuch Marta
27. Czajkowska Joanna
28. Gawin Agnieszka
29. Kowalczyk Tatiana
30. Kowalska Małgorzata
31. Kurowska Urszula
32. Kutera Małgorzata
33. Munder Aneta
34. Nowakowska Anna
35. Postula Leszek
36. Rudak Joanna
37. Sar Anna
38. Siek Sylwia
39. Siwiec Anna
40. Sobczyk Agnieszka
41. Stańska Agnieszka
42. Wancierz Monika
43. Wołczyńska Joanna
44. Bartos Małgorzata
45. Chojnacka Anna
46. Chudzik Iwona
47. Chudyba Katarzyna
48. Dąbek Aneta
49. Drózdż Renata
50. Grudniewska Agnieszka
51. Góralska Anna
52. Góraska Aneta
53. Kot-Czyż Magdalena
54. Kuc Anna
55. Kustra Magdalena
56. Nobis Marcin
57. Nobis Renata
58. Piłula Karol
59. Piwarska Monika
60. Religa Dorota
61. Sar Edyta
62. Siwiec Monika
63. Tuzimek Renata Beata
64. Wiktorowska Anna
65. Wojciechowska Anita
66. Wojdył Iwona
67. Zajac Alicja
68. Zawada Agnieszka

1996–1997

1. Babula Michał
2. Bobucki Artur
3. Ciupa Paweł
4. Cukierski Paweł
5. Czubak Paweł
6. Drab Magdalena
7. Dubicki Ludwik
8. Kamiński Marcin
9. Kosno Iwona Urszula
10. Kosno Radosław
11. Kosterna Anna
12. Kutera Marcin
13. Kowalczyk Sebastian
14. Ładak Sylwia
15. Mgłosik Aneta
16. Mostowska Beata
17. Nogal Marcin
18. Pałka Marcin
19. Pilecka Joanna
20. Rutkowska Krystyna
21. Sobczyk Tomasz
22. Strojnowska Ewa
23. Strojnowski Przemysław
24. Szajkowska Joanna
25. Wasek Piotr
26. Wróbel Robert
27. Chmolewska Emilia
28. Jodłowska Martyna
29. Kębińska Aneta
30. Kida Sylwester
31. Kisiel Katarzyna
32. Kosterna Magdalena Urszula
33. Kosterna Magdalena
34. Kostrzewa Jolanta
35. Kotowska Agnieszka
36. Kupidura Magdalena
37. Kutera Agnieszka
38. Kutera Justyna
39. Łyżwińska Justyna
40. Mazur Marzanna
41. Pawlak Marcin
42. Sikora Anna
43. Siwiec Marta
44. Sławek Anna
45. Stachoń Agata
46. Stachoń Beata
47. Trepner Magdalena
48. Wajs Iwona
49. Wancierz Wioletta
50. Wielich Edyta
51. Wojtal Wojciech
52. Wójcik Marta
53. Wróbel Edyta
54. Barszcz Magdalena
55. Chmielewska Renata
56. Drab Aneta
57. Grzegorezyk Anna
58. Kaca Anna
59. Kasiński Marcin
60. Kiepas Agnieszka
61. Kurek Beata
62. Langer Marcin
63. Luba Anna
64. Mazur Agnieszka
65. Osojca Grzegorz
66. Rafalski Artur
67. Siwiec Marcin
68. Sobera Agnieszka
69. Szpiega Magdalena
70. Tomaszewski Sławomir
71. Wancierz Emilia
72. Więcek Rafał
73. Wiedro Joanna
74. Woźniak Jolanta
75. Wróbel Grażyna
76. Zielińska Anna

1997–1998

1. Bernaciak Małgorzata
2. Bielińska Agnieszka
3. Bogucka Anna
4. Chudzikowska Sylwia
5. Czarnecki Artur
6. Frankiewicz Edyta
7. Gębura Paweł
8. Jabłońska Emilia
9. Jaśkiewicz Joanna
10. Jaśkiewicz Kamila
11. Kaca-Komorowska Kinga
12. Kamińska Katarzyna
13. Kardas Marcin
14. Kiełek Katarzyna
15. Kopeć Katarzyna
16. Kos Magdalena
17. Kostrzewa Konrad
18. Kustra Marcin
19. Lipiec Anna
20. Lefek Łukasz
21. Łyżwińska Małgorzata
22. Mysza Artur
23. Nadgrodkiewicz Łukasz
24. Pawlak Agnieszka
25. Piasek Marcin
26. Rożek Agnieszka
27. Rutkowska Katarzyna
28. Sar Marcin
29. Skrzek Agnieszka
30. Sochaj Beata
31. Stanisławek Anna
32. Szumielewicz Mariusz
33. Wąsik Artur
34. Wolczyński Grzegorz
35. Wólczyński Wojciech
36. Wróbel Rafał
37. Zaborska Ewa
38. Zięba Agata
39. Banaszekiewicz Aneta
40. Bilski Marcin
41. Bombińska Anna
42. Czarnecka Anna
43. Czubak Aneta
44. Durazińska Justyna
45. Działo Dagmara
46. Gawin Aleksandra
47. Gębusia Justyna
48. Gralec Małgorzata
49. Iłowska Magdalena
50. Jabłonka Mariusz
51. Kiełek Aneta
52. Kiepas Karol
53. Kitowska Edyta
54. Kosterna Małgorzata
55. Koziół Katarzyna
56. Noszczyk Olga
57. Ocios Agnieszka
58. Oreczyk Agnieszka
59. Piwońska Beata
60. Rogin Anita
61. Rogin Monika
62. Rzońca Sylwia
63. Stańska Elżbieta
64. Balcerowska Katarzyna
65. Bednarczyk Aleksandra
66. Bogdański Paweł
67. Burek Rafał
68. Cieciora Rafał
69. Cziba Renata
70. Dąbrowska Agnieszka
71. Drapała Renata
72. Frączek Monika
73. Gardziel Agnieszka
74. Górska Marta
75. Górski Michał
76. Grunt Dorota
77. Jędrzejewska Monika
78. Kapciak Lidia
79. Kędrzyńska Anna
80. Kiciór Anastazja
81. Krawczyk Monika
82. Kruszewska Katarzyna
83. Kurek Anna
84. Kurys Agnieszka
85. Majewska Justyna
86. Marchalewski Tomasz
87. Niewczas Bernarda
88. Religa Ewa
89. Rozwadowska Renata
90. Surdy Iwona
91. Szczeblewska Justyna
92. Szykowska Joanna
93. Tuzimek Robert
94. Wiącek Agnieszka
95. Zapolska Patrycja
96. Zugaj Emil
97. Żuchowska Monika

1998–1999

1. Adamus Michał
2. Bednarczyk Michał
3. Budera Agnieszka
4. Celuch Paweł
5. Cheda Michał
6. Chojnacka Agnieszka
7. Cieciora Aneta
8. Fryszkowska Iwona
9. Gąbka Justyna
10. Gębusia Emil
11. Gozdur Aneta
12. Kołodziejska Monika
13. Kosterna Iwona
14. Kowalska Renata
15. Krupa Anna
16. Kutera Magdalena
17. Linkowski Dariusz
18. Madejska Ewa
19. Nobis Agnieszka
20. Nobis Sylwia
21. Nowak Wioletta
22. Oreczykowski Dariusz
23. Sajur Barbara
24. Senderowska Katarzyna
25. Tuzimek Robert
26. Urban Rafał
27. Wnukowska Anna
28. Wojtan Kinga
29. Wojtan Magdalena
30. Zugaj Mariusz
31. Cheda Agnieszka
32. Chudzikowski Michał
33. Cieślak Aneta
34. Cukierski Łukasz
35. Czubak Iwona
36. Dąbek Marta
37. Fura Marcin
38. Gliński Tomasz
39. Gregorczyk Anna
40. Iwanicka Monika
41. Jaśkiewicz Justyna
42. Karpińska Anna
43. Kitowska Monika
44. Kosno Karolina
45. Krakowiak Ewa
46. Krygier Agnieszka
47. Kustra Katarzyna
48. Leśkiewicz Paweł
49. Majak Grzegorz
50. Marchewka Marcin
51. Puton Katarzyna
52. Sadowska Sylwia
53. Sikorska Ewelina
54. Skiba Piotr
55. Sowa Małgorzata
56. Tracz Justyna
57. Wojtan Łukasz
58. Wojtas Paweł
59. Zawadzka Magdalena
60. Zugaj Edyta
61. Babula Iwona
62. Babula Małgorzata
63. Berghauzen Edyta
64. Burek Agnieszka
65. Burek Ryszard
66. Celuch Małgorzata
67. Czapka Monika
68. Czubak Joanna
69. Garganis Ilona
70. Główka Ewa
71. Gołąb Agnieszka
72. Herman Michał
73. Jaškowska Magdalena
74. Juchno Mirosław
75. Kardas Andrzej
76. Karpiński Paweł
77. Kasiński Tomasz
78. Kawalek Joanna
79. Kiepas Kinga
80. Kutera Norbert
81. Lasota Grzegorz
82. Lasota Justyna
83. Marchalewski Zbigniew
84. Mosek Andrzej
85. Mysza Marzena
86. Niewczas Konrad
87. Nogal Robert
88. Ocios Magdalena
89. Osińska Justyna
90. Paździor Łukasz
91. Pedowski Tomasz
92. Smaga Dominik
93. Stępniewska Aneta
94. Szajkowska Alina
95. Turek Łukasz
96. Wąsik Michał
97. Wąsiek Sylwester
98. Zbiróg Tomasz

1999–2000

1. Bębenek Renata
2. Chmielewski Piotr
3. Dąbrowska Dorota
4. Hernik Anna
5. Jagiela Justyna
6. Jagieło Sławomir
7. Kasińska Katarzyna
8. Kitowska Renata
9. Korczak Anna
10. Kosterna Dariusz
11. Kruszewska Agnieszka
12. Małec Dagmara
13. Marsula Magdalena
14. Orczyk Edyta
15. Pastuszka Marek
16. Piątek Agnieszka
17. Pisarska Monika
18. Skrzypczak Barbara
19. Słyk Anna
20. Witek Anna
21. Witek Michał
22. Wolszczak Karolina
23. Wróblewska Katarzyna
24. Wurmański Wiktor
25. Ziewiecka Iwona
26. Zięba Małgorzata
27. Żelazowski Maciej
28. Bębenek Anita
29. Cheda Maria
30. Czarnecka Agnieszka
31. Czarnecka Małgorzata
32. Derlatka Magdalena
33. Domagała Justyna
34. Gryczka Anna
35. Iwanicka Ewa
36. Kiepas Katarzyna
37. Kosterna Iga
38. Kostrzewa Agnieszka
39. Kotowski Hubert
40. Krajewska Ewa
41. Kuc Irmina
42. Kuter Weronika
43. Ludwikowska Justyna
44. Markowska Małgorzata
45. Niedziela Agnieszka
46. Niewczas Agnieszka
47. Nobis Monika
48. Pacek Katarzyna
49. Pałka Bernadeta
50. Pastuszka Katarzyna
51. Pawelec Justyna
52. Puculek Agnieszka
53. Rola Monika
54. Sadowski Piotr
55. Sajur Urszula
56. Serafin Magdalena
57. Sobczyk Piotr
58. Stankiewicz Sylwia
59. Szczepanowska Agnieszka
60. Tuzimek Jacek
61. Zięba Urszula
62. Bogucki Piotr
63. Borus Ewa
64. Cheda Marta
65. Gregorczyk Agnieszka
66. Grzegorzczak Agnieszka
67. Grzejdak Magdalena
68. Jamroży Małgorzata
69. Jaśkiewicz Artur
70. Kasiński Marek
71. Kiepas Izabela
72. Kiepas Justyna
73. Kopeć Łukasz
74. Kowalska Iwona
75. Kruszewska Marta
76. Krygier Karol
77. Kubiś Ewelina
78. Kulik Katarzyna
79. Łucka Katarzyna
80. Łuszczek Paweł
81. Markowska Anna
82. Mordak Roman
83. Niewczas Katarzyna
84. Orczykowska Agata
85. Orzeł Ewelina
86. Postuła Anna
87. Rokita Dominik
88. Senderowski Przemysław
89. Siek Iwona
90. Szczepanowska Monika
91. Szerszeń Łukasz
92. Tkaczyk Agnieszka
93. Wolska Agnieszka
94. Wyrębkiewicz Dominika
95. Zabczyński Tomasz
96. Zajac Magdalena
97. Zaręba Marcin
98. Zięba Paweł

2000–2001

1. Bartos Tomasz
2. Bogucki Arkadiusz
3. Dunał Monika
4. Grudniewski Łukasz
5. Grudzień Magdalena
6. Janiec Karolina
7. Jaroszek Dominik
8. Jaroszek Joanna
9. Krajewska Małgorzata
10. Kurek Magdalena
11. Kuter Sylwia
12. Marchewka Irmina
13. Murawska Karolina
14. Nadgrodkiewicz Sylwia
15. Niedziela Iwona
16. Niedziela Karol
17. Niewczas Anna
18. Nowak Marcin
19. Pacek Łukasz
20. Piwarska Edyta
21. Pryciak Magdalena
22. Skiba Paweł
23. Skorupska Izabela
24. Sokół Iwona
25. Stankiewicz Agata
26. Stepień Łukasz
27. Szwagierek Agnieszka
28. Szymańska Ilona
29. Tuzimek Łukasz
30. Włodarska Agnieszka
31. Wróbel Aneta
32. Wróbel Sylwia
33. Wróblewski Piotr
34. Zajac Dominik
35. Zarzycka Magdalena
36. Zujak Grzegorz
37. Zujak Katarzyna
38. Bąba Dorota
39. Berghauzen Aleksander
40. Burdon Agnieszka
41. Celuch Łukasz
42. Chotuj Kinga
43. Cieślak Katarzyna
44. Czapka Anna
45. Czapka Sylwia
46. Dąbrowski Łukasz
47. Dorazińska Anna
48. Dusza Karol
49. Gębka Paweł
50. Hołuj Karolina
51. Imielska Marta
52. Jaśkiewicz Adrian
53. Jeśka Małgorzata
54. Kida Jagoda
55. Kosno Sebastian
56. Kosterna Marcin
57. Kozieł Beata
58. Kręgiel Artur
59. Kruk Iwona
60. Kusztal Agnieszka
61. Kwiatkowski Marcin
62. Linkowski Łukasz
63. Łyjak Łukasz
64. Miernik Łukasz
65. Osiński Łukasz
66. Poński Michał
67. Sadkowska Monika
68. Skrzydelska Marta
69. Stepień Krystian
70. Stepnik Ewa
71. Styczeń Damian
72. Wiktorska Anna
73. Wójtowicz Marcin
74. Wróbel Ewa
75. Zajac Ewelina
76. Bajon Dorota
77. Bednarska Małgorzata
78. Bogdańska Magdalena
79. Bogucka Monika
80. Chmielewski Konrad
81. Chwastek Edyta
82. Duraziński Marcin
83. Gaździńska Edyta
84. Góra Paweł
85. Góźdz Paweł
86. Gruszka Małgorzata
87. Dębiec Jakub
88. Hernik Konrad
89. Kosno Radosław
90. Kosterna Anna
91. Kowalczyk Agnieszka
92. Kruk Paweł
93. Kucharska Agata
94. Lefek Katarzyna
95. Michalska Monika
96. Modzelewski Marcin
97. Mysza Anna
98. Nicpoń Martyna
99. Pastuszka Magdalena
100. Puton Anna
101. Rogala Agnieszka
102. Rutkowska Kinga
103. Sikora Sławomir
104. Sepioł Agnieszka
105. Szajkowska Elżbieta
106. Szwed Wioletta
107. Ślufarski Paweł
108. Tkaczyk Grzegorz
109. Tusińska Anna
110. Wajs Magdalena
111. Wołczyńska Ewelina
112. Wójcik Przemysław
113. Wolski Wojciech
114. Ziewiecka Anita

2001–2002

1. Barszcz Sylwester
2. Cheda Karol
3. Drab Kinga
4. Drężek Małgorzata
5. Fituch Irmína
6. Gębusia Karina
7. Gieraziński Michał
8. Górski Karol
9. Hofman Ewa
10. Jarosz Katarzyna
11. Jaśkiewicz Agata
12. Kiepas Dorota
13. Koselska Ewelina
14. Kosno Marcin
15. Kostrzewa Łukasz
16. Koziel Dariusz
17. Kubiś Katarzyna
18. Łuszczek Izabela
19. Łyżwiński Sylwester
20. Moskal Marcin
21. Nicpoń Beata
22. Niewczas Roman
23. Nobis Michał
24. Nogal Magdalena
25. Osińska Karolina
26. Pawełska Katarzyna
27. Pawłowski Radosław
28. Sepioł Olga
29. Siek Krzysztof
30. Sierpień Justyna
31. Siwiec Małgorzata
32. Skóra Radosław
33. Strojnowski Łukasz
34. Tomanek Anna
35. Wiskniewski Adrian
36. Armuła Agnieszka
37. Bernaciak Sylwia
38. Błaszczak Przemysław
39. Bombiński Przemysław
40. Brożek Karolina
41. Cheda Grzegorz
42. Czubak Magdalena
43. Filipowicz karol
44. Fryszkowska Małgorzata
45. Gawłowska Agnieszka
46. Gębura Łukasz
47. Kielec Małgorzata
48. Kiraga Jarosław
49. Korpula Marlena
50. Kowalczyk Anna
51. Kwiecień Hanna
52. Łabęcka Elżbieta
53. Łuszczek Piotr
54. Macios Marcin
55. Misiak Małgorzata
56. Zaręba Małgorzata
57. Pietruszka Małgorzata
58. Poczelaż Agnieszka
59. Pryciak Marcin
60. Ryło Tomasz
61. Stanisławek Monika
62. Szymański Mariusz
63. Trela Magdalena
64. Utkowska Urszula
65. Wanczer Katarzyna
66. Wolańska Emilia
67. Wróbel Marek
68. Wójcik Anna
69. Babula Aneta
70. Bębenek Justyna
71. Burzyńska Katarzyna
72. Cheda Anna
73. Foremniak Małgorzata
74. Fura Małgorzata
75. Jamroz Piotr
76. Jaśkiewicz Monika
77. Kędzińska Ewa
78. Kielczyńska Agnieszka
79. Kot Ewelina
80. Kuc Erwin
81. Kustra Anna
82. Kustra Magdalena
83. Majak Piotr
84. Markowski Marcin
85. Nobis Aneta
86. Orzeł Marta
87. Pałka Agnieszka
88. Sejdziński Bartłomiej
89. Skrzypczyk Anna
90. Sobczak Anna
91. Sokół Monika
92. Ścibisz Kamila
93. Tracz Marlena
94. Trepner Anna
95. Wajs Ewelina
96. Wanczer Kamila
97. Zwolińska Karolina
98. Amroży Łukasz
99. Amroży Mariusz
100. Borkowska Sylwia
101. Chajski Piotr
102. Dziura Katarzyna
103. Konopska Katarzyna
104. Kopacz Iwona
105. Kruk Urszula
106. Krupa Małgorzata
107. Kutera Małgorzata
108. Lasota Marta
109. Łyżwiński Jakub
110. Makowska Małgorzata
111. Pastuszka Ewa
112. Radzimowski Kamil
113. Sajur Tomasz
114. Siebuła Anna
115. Stachowicz Anna
116. Trzos Marcin
117. Tusiński Maciej
118. Wajs Piotr
119. Więcek Kamil
120. Wilczyński Piotr
121. Woźniak Artur
122. Zaklika Magdalena
123. Żuchowski Kamil

2002–2003

1. Bajon Sylwester
2. Drabik Przemysław
3. Dąbek Milena
4. Gierasziński Marcin
5. Gozdur Dagmara
6. Groniek Kamil
7. Gut Joanna
8. Gut Mariusz
9. Jamroży Iłona
10. Jamroży Monika
11. Jędraszek Paweł
12. Kaczmarczyk Marcin
13. Kowalczyk Agnieszka
14. Krzysztofik Dominik
15. Leszczyński Piotr
16. Lichota Łukasz
17. Łyjak Tomasz
18. Moskal Zbigniew
19. Myszka Kinga
20. Pacek Dawid
21. Pastuszka Karolina
22. Pisarek Szymon
23. Piwnik Krzysztof
24. Podlak Estera
25. Ruta Ewelina
26. Seliga Łukasz
27. Słyk Anna
28. Stachurska Patrycja
29. Stycheń Konrad
30. Surdy Agnieszka
31. Szymański Mariusz
32. Ścibisz Wojciech
33. Śliwiński Szymon
34. Tkaczyk Radosław
35. Trzos Monika
36. Wasilewski Michał
37. Wróblewska Joanna
38. Wróblewski Jacek
39. Zając Piotr
40. Zaręba Agnieszka
41. Ziewiecki Jacek
42. Zwoliński Michał
43. Biłska Katarzyna
44. Burzyńska Agnieszka
45. Cheda Magdalena
46. Chrapek Katarzyna
47. Chrut Monika
48. Czubak Magdalena
49. Dąbrowski Robert
50. Drózd Dorota
51. Fila Agnieszka
52. Gajos Damian
53. Imielska Izabela
54. Iskra Wojciech
55. Jagieło Ernest
56. Jędrasek Michał
57. Kalita Marta
58. Kaluga Karolina
59. Kielbasa Dawid
60. Kiepas Ewa
61. Kotowski Maciej
62. Kuchciak Katarzyna
63. Kwiatkowski Piotr
64. Lachowicz Anna
65. Lorek Arkadiusz
66. Markiewicz Iwona
67. Miaz Dominika
68. Mirola Sylwia
69. Modzelewski Paweł
70. Myszka Milena
71. Orczykowska Magdalena
72. Pastuszka Dawid
73. Pisarski Konrad
74. Puton Damian
75. Rzońca Anna
76. Rzońca Magdalena
77. Styczeń Jarosław
78. Szumielewska Magdalena
79. Ślufarska Elżbieta
80. Wiktorowska Jolanta
81. Wodecki Rafał
82. Zawal Konrad
83. Ziętek Katarzyna
84. Białas Iwona
85. Bródka Anna
86. Bryczek Piotr
87. Czubak Marta
88. Drózd Magdalena
89. Drózd Małgorzata
90. Gawlik Marzena
91. Gjerada Aneta
92. Grudzień Małgorzata
93. Jabłońska Magdalena
94. Kasińska Agata
95. Klimankowicz Adrian
96. Kopciał Karolina
97. Kopciał Wioletta
98. Kopeć Anna
99. Kosterna Magdalena
100. Latała Paweł
101. Luba Sylwia
102. Maciejewska Magdalena
103. Marciniak Iłona
104. Mróz Michał
105. Niewczas Erwina
106. Pękala Iwona
107. Pękala Sławomir
108. Pietruszka Marzena
109. Pisarska Ewelina
110. Postuła Monika
111. Pryciak Monika
112. Stefańska Iwona
113. Tusińska Sylwia
114. Wiosna Ewelina
115. Wiosna Kamil
116. Wojtan Małgorzata
117. Wolska Marlena
118. Zarzycka Anna
119. Zięba Marzena
120. Zychowicz Agnieszka
121. Amroży Milena
122. Bartosik Marcin
123. Cielebąk Emilia
124. Cieślak Aleksandra
125. Czarnecki Paweł
126. Gawenccka Agnieszka
127. Głowska Kinga
128. Grudzińska Małgorzata
129. Hejn Ewelina
130. Hernik Aleksandra
131. Hernik Kamil
132. Janiszewska Angelika
133. Jaśkiewicz Agata
134. Jaškowska Anna
135. Karolik Tomasz
136. Kosno Justyna
137. Kutera Emilia
138. Lasota Edyta
139. Lipiec Maria
140. Nowakowska Mariola
141. Pastuszka Aleksandra
142. Piątek Emilia
143. Świostek Małgorzata
144. Wajs Agnieszka
145. Wnukowski Marcin
146. Wolszczak Joanna
147. Zabczyński Krzysztof

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych

Absolwenci Średniego Studium Zawodowego przy Zakładach Górniczo-Metalowych „Zębiec” w Zębcu w latach 1979–1987

Specjalność ogólnomechaniczna

1979

1. Biwan Waldemar	10. Kozakiewicz Surdy Renata	19. Stański Janusz
2. Brzoza Bonifacy	11. Krakowiak Andrzej	20. Siwiec Eugeniusz
3. Burek Aleksander	12. Kutera Zygmunt	21. Siwiec Henryk
4. Czubak Anna	13. Lis Józef	22. Skowron Jerzy
5. Działak Zenona	14. Lasek Wisława	23. Świrta Józef
6. Dzik Zofia	15. Orzeł Adam	24. Szelmanowska Maria
7. Iwaczyk Stanisława	16. Rosiewicz Jerzy	25. Skrucha Eugeniusz
8. Iwańczyk Zdzisław	17. Stachuczy Stefan	26. Urbańczyk Anna
9. Kopec Danuta	18. Stanisławek Henryk	27. Wicaszek Jan

1980

1. Adamski Czesław	7. Krosta Danuta	13. Rak Teresa
2. Bańkiewicz Marek	8. Kostrzewa Halina	14. Tomczyk Stanisław
3. Czerniak Wanda	9. Łabęcki Stanisław	15. Zawadzka Zofia
4. Duda Bogda	10. Muszka Zdzisław	16. Zawadzki Marian
5. Fulara Halina	11. Drab Ryś Zofia	17. Nobis Ireneusz
6. Grudniewska Danuta	12. Pawelec Jadwiga	18. Nowak Zbigniew

1981

1. Bilska Barbara	5. Majewska Kazimiera	9. Zatorska Krystyna
2. Dębicki Daniel	6. Nobis Marian	10. Zatorska Teresa
3. Jędrasek Teresa	7. Pacholec Jerzy	
4. Kutera Marek	8. Pietruszka Irena	

1982

1. Bieniek Zdzisław	6. Gajos Tamara	11. Rak Bogusława
2. Biwan Janina	7. Janiec Halina	12. Siwiec Aleksander
3. Biwan Jerzy	8. Jaroszek Alicja	13. Skrobisz Halina
4. Burek Marianna	9. Kozłowska Krystyna	
5. Czubak Tadeusz	10. Mikos Marianna	

1987

1. Bielec Andrzej	8. Kaczmarczyk Jan	15. Kutera Jolanta
2. Brzozowski Włodzimierz	9. Kaczmarzski Zbysław	16. Mikos Irena
3. Durazińska Barbara	10. Kostrzewa Artur	17. Orczykowski Wojciech
4. Fura Anna	11. Kowal Dariusz	18. Winiarski Wiesław
5. Głowacka Krystyna	12. Kowalczyk Kazimierz	19. Zawada Irena
6. Jagodziński Leszek	13. Krupa Anna	20. Zawadzka Marianna
7. Jaśkiewicz Andrzej	14. Maj Kurek Małgorzata	21. Spyt Andrzej

Absolwenci Technikum Mechanicznego w latach 1993–2002

specjalność – obróbka skrawaniem w zawodzie technik mechanik

1993

1. Bednarski Wojciech	9. Jedrzejewski Łukasz	17. Piasek Grażyna
2. Cieciora Ryszard	10. Kaczor Krzysztof	18. Pisarek Robert
3. Chudzikowski Sylwester	11. Kosel Iwona	19. Rak Anna
4. Czubak Norbert	12. Kitowska Dorota	20. Saletra Agnieszka
5. Gut Wojciech	13. Kostrzewa Jacek	21. Wójcicki Mariusz
6. Jamroży Marcin	14. Książek Łukasz	22. Wójcik Tomasz
7. Jary Ewa	15. Kubis Sławomir	23. Wójcik Mirosław
8. Jary Tomasz	16. Mucha Joanna	24. Wulczyński Rafał

1994

1. Barszcz Mariusz	11. Kosterna Grzegorz	21. Rynio Norbert
2. Borek Sławomir	12. Krakowski Maciej	22. Sałek Jarosław
3. Derlatka Monika	13. Krosta Kamil	23. Sepiół Marek
4. Dolega Zbigniew	14. Meciwoda Andrzej	24. Siwiec Krzysztof
5. Fijas Krzysztof	15. Moskal Paweł	25. Słomka Jarosław
6. Fura Mariusz	16. Myszka Marcin	26. Strużyna Paweł
7. Gregorczyk Michał	17. Nadgrodkiewicz Robert	27. Surdy Robert
8. Jedraszek Małgorzata	18. Nobis Aneta	28. Urban Waldemar
9. Kielbasa Radosław	19. Pomorski Paweł	29. Woźniak Mirosław
10. Kopiał Sławomir	20. Rafalski Leszek	

1995

1. Barszczczyński Robert	12. Kielbasa Paweł	23. Nowakowski Michał
2. Bogucki Mariusz	13. Kowalski Paweł	24. Pająk Mariusz
3. Celuch Sławomir	14. Kozłowski Rafał	25. Paluch Tomasz
4. Cheda Paweł	15. Kuc Leszek	26. Pastuszka Piotr
5. Chudyba Emanuel	16. Łękawski Mariusz	27. Pastuszka Tomasz
6. Cieślík Marcin	17. Łodej Mariusz	28. Rynio Jarosław
7. Domider Artur	18. Maj Ewa	29. Rzońca Sławomir
8. Giemza Robert	19. Milanowski Sylwester	30. Szast Mariusz
9. Gruszczyński Marcin	20. Moskal Wojciech	31. Wólczyński Tomasz
10. Jamroży Paweł	21. Myszka Robert	32. Zabicki Dariusz
11. Ješko Mariusz	22. Nowak Tomasz	33. Rak Artur

1996

1. Bugajski Janusz	8. Jaśkiewicz Mariusz	15. Nobis Cezary
2. Celuch Piotr	9. Kleczaj Szymon	16. Nobis Robert
3. Chudzikowski Mieczysław	10. Kozłowski Sylwester	17. Rak Piotr
4. Czubak Piotr	11. Kutera Paweł	18. Rosiewicz Bogdan
5. Drag Piotr	12. Marcula Mariusz	19. Sadkowski Marcin
6. Duda Marcin	13. Mazur Rafał	20. Sieczka Jacek
7. Gardziel Marcin	14. Myszka Jacek	21. Stępień Michał

1997

1. Barszcz Mariusz	14. Kielek Mariusz	27. Pocheć Mariusz
2. Bębenek Marcin	15. Kopiał Radosław	28. Pomorski Dariusz
3. Cheda Piotr	16. Kopiał Rafał	29. Rusinek Robert
4. Chudzikowski Wojciech	17. Kowalska Ewelina	30. Siadaczka Krzysztof
5. Czajkowski Konrad	18. Kutera Zbigniew	31. Sionek Jarosław
6. Dolski Michał	19. Łęcki Marcin	32. Skalski Tomasz
7. Drab Tomasz	20. Marcinkowska Agnieszka	33. Sowa Piotr
8. Dygas Dariusz	21. Miernik Konrad	34. Stankiewicz Marcin
9. Falkiewicz Tomasz	22. Misztal Łukasz	35. Tomanek Grzegorz
10. Fryzel Agnieszka	23. Ocios Artur	36. Urbańczyk Marcin
11. Guzek Przemysław	24. Paździor Mariusz	37. Zaborski Paweł
12. Jabłoński Paweł	25. Piasek Tomasz	
13. Jaroszek Konrad	26. Plucisz Paweł	

1998

1. Bartos Tomasz
2. Bartosik Dominik
3. Bąba Marcin
4. Chmielewski Rafał
5. Czubak Mariusz
6. Czubak Witold
7. Deja Przemysław
8. Frączek Paweł
9. Gajownik Robert
10. Glista Zbigniew
11. Grobelski Piotr
12. Grzywacz Jacek
13. Jabłoński Rafał
14. Jędrzejewski Rafał
15. Kolaszt Sylwester
16. Kowalczyk Robert
17. Kutera Andrzej
18. Lisowski Norbert
19. Łuszczek Marek
20. Miłek Marcin
21. Orczykowski Leszek
22. Pacholec Marek
23. Paluch Emilian
24. Pałka Jarosław
25. Pastuszka Łukasz
26. Polakowski Sebastian
27. Rak Paweł
28. Rusinek Robert
29. Smaga Łukasz
30. Świercz Tomasz
31. Tusinski Szczepan
32. Wiśniewska Katarzyna
33. Włodarski Robert
34. Wojtas Tomasz
35. Wójcik Mariusz
36. Wróbel Agnieszka
37. Wulczyńska Justyna
38. Zuba Zbigniew
39. Zych Norbert

1999

1. Banaszek Robert
2. Banaszek Artur
3. Barszcz Mariusz
4. Fijas Marcin
5. Gajownik Edyta
6. Gilewski Piotr
7. Jadczyk Karol
8. Kołoczek Jan
9. Kowalczyk Michał
10. Kozakowska Aneta
11. Kozera Dariusz
12. Kubis Rafał
13. Kubiś Dariusz
14. Kutera Paweł
15. Kwiecień Hubert
16. Łęcka Wioletta
17. Marczykowski Marcin
18. Myszkowski Radosław
19. Panek Paweł
20. Pawlak Tomasz
21. Płatek Emil
22. Pomykała Ewa
23. Sepioł Bartłomiej
24. Siwiec Dariusz
25. Siwiec Sylwester
26. Szczepanowska Ewa
27. Świostek Przemysław
28. Świtkowski Mariusz
29. Wach Dominik
30. Wajs Paweł
31. Wilanowicz Radosław
32. Wilczyński Marcin
33. Wysocka Edyta
34. Zagożdżon Marcin

2000

1. Barszcz Paweł
2. Barszcz Robert
3. Bogucki Łukasz
4. Borek Paweł
5. Cheda Marcin
6. Chmielewski Mariusz
7. Chmolewski Karol
8. Czarniecki Paweł
9. Derlatka Robert
10. Derlatka Sławomir
11. Dziuła Marcin
12. Fajdek Arkadiusz
13. Głoda Karol
14. Granisz Artur
15. Gut Konrad
16. Kaczorowski Hubert
17. Kępczyk Arkadiusz
18. Kosno Sławomir
19. Kozieł Andrzej
20. Król Marcin
21. Kusztal Piotr
22. Kutera Artur
23. Kwiecień Mariusz
24. Miturski Damian
25. Oczak Patrycjusz
26. Płatek Marcin
27. Podlak Paweł
28. Sionek Marcin
29. Skalski Michał
30. Wancerz Sylwester
31. Wawrzak Marcin
32. Więcaszek Jarosław
33. Wolski Jerzy
34. Wlazło Wojciech
35. Wróbel Łukasz
36. Wróbel Mariusz
37. Wróbel Tomasz
38. Wyrębkiewicz Łukasz
39. Zawadzki Marcin

2001

1. Barszcz Rafał
2. Bogucki Mariusz
3. Chodniewicz Michał
4. Cieciora Mariusz
5. Dąbrowski Sylwester
6. Derlatka Artur
7. Frankiewicz Łukasz
8. Gryczka Piotr
9. Kruszewski Grzegorz
10. Kutera Piotr
11. Markowski Piotr
12. Meciwoda Arkadiusz
13. Moskal Paweł
14. Nobis Mirosław
15. Nowotnik Tomasz
16. Pastuszka Tomasz
17. Pomykała Dariusz
18. Rozwadowski Paweł
19. Siwiec Arkadiusz
20. Sojka Justyna
21. Sowa Robert
22. Szyduczyński Karol
23. Szymański Robert
24. Tużnik Sylwester
25. Winiarski Jarosław
26. Zając Sebastian
27. Zaręba Arkadiusz
28. Żelga Paweł

2002

1. Barszcz Bartosz
2. Chudyba Jan
3. Ciechanowski Dominik
4. Czubak Marcin
5. Janek Piotr
6. Kot Robert
7. Król Radosław
8. Kubiś Przemysław
9. Kutera Tomasz
10. Moniuk Krzysztof
11. Noga Marcin
12. Nowotnik Mariusz
13. Pastuszka Sylwester
14. Pawelec Łukasz
15. Rozwadowski Tomasz
16. Ryło Dariusz
17. Stefański Łukasz
18. Stepień Tomasz
19. Świostek Hubert
20. Wielich Przemysław
21. Wojtan Norbert
22. Wójcicki Tomasz
23. Żelga Sławomir

Absolwenci Technikum Mechanicznego – na podbudowie ZSZ w latach 1993–2003

specjalność – obsługa i naprawa pojazdów samochodowych w zawodzie technik mechanik

1993

1. Bródka Mariusz	7. Król Zbigniew	13. Rzońca Artur
2. Chojnacki Marek	8. Kutyla Marek	14. Soboń Artur
3. Czerniak Rafał	9. Lasek Ryszard	15. Stachuczy Zbigniew
4. Gut Marzena	10. Margula Robert	16. Wiosna Wojciech
5. Kaczmarczyk Zygmunt	11. Niewczas Sławomir	
6. Kargulewicz Ireneusz	12. Rynio Sławomir	

1994

1. Barszcz Piotr	9. Lygan Tomasz	17. Rynio Tomasz
2. Bernat Mariusz	10. Majewski Jacek	18. Rzońca Sylwester
3. Gozdur Adrian	11. Michalec Jacek	19. Sałek Jarosław
4. Grunt Wiesław	12. Mikos Krzysztof	20. Sawicki Jarosław
5. Grzywacz Mariusz	13. Misztal Mariusz	21. Siwiec Piotr
6. Jaroszek Marcin	14. Nobis Dariusz	22. Wróbel Radosław
7. Kaca Ryszard	15. Peryt Jarosław	
8. Łabęcki Artur	16. Pyrka Gerard	

2000

1. Czarnecki Michał	11. Klos Szymon	21. Sałek Szymon
2. Czarnota Radosław	12. Kopciński Robert	22. Siwiec Sławomir
3. Czyż Robert	13. Kot Dominik	23. Stanisławek Andrzej
4. Górski Zbigniew	14. Kowalczyk Tomasz	24. Stawarz Sylwester
5. Gryczka Michał	15. Kozik Tomasz	25. Świostek Krzysztof
6. Jagieła Cezary	16. Madejski Jacek	26. Tusiński Michał
7. Jagiełło Krzysztof	17. Mirota Krzysztof	27. Zając Michał
8. Karolak Wojciech	18. Nobis Paweł	28. Zych Michał
9. Kazimierski Paweł	19. Pajek Rafał	29. Stelmach Marcin
10. Kielbasa Szymon	20. Piatkowski Marcin	

2002

1. Dziewierz Dominik	7. Piecyk Robert	13. Dunał Rafał
2. Fijałkowski Paweł	8. Wójtowicz Arkadiusz	14. Lišek Marcin
3. Kutera Sławomir	9. Zawadzki Michał	15. Niewęgłowski Marek
4. Marczykowski Damian	10. Bernaciak Krzysztof	16. Pawelec Jacek
5. Nobis Norbert	11. Bębenek Hubert	17. Pryciak Michał
6. Pacholec Tomasz	12. Bębenek Sławomir	18. Świostek Michał

2003

1. Banaszekiewicz Marcin	8. Kopiał Łukasz	15. Sałek Marcin
2. Barański Krzysztof	9. Kuc Karol	16. Tomanek Marcin
3. Dębiec Paweł	10. Orczyk Marcin	17. Tuzimek Grzegorz
4. Fiołna Łukasz	11. Pawlak Łukasz	18. Wlazło Łukasz
5. Godzisz Łukasz	12. Polakowski Michał	19. Wojciechowski Robert
6. Jaworski Wojciech	13. Makowski Mariusz	20. Wojda Karol
7. Kiepas Adrian	14. Pedryc Łukasz	21. Zięba Piotr

**Absolwenci Liceum Handlowego – na podbudowie ZSZ
w roku 2003
w zawodzie technik handlowiec**

1. Barszcz Edyta	6. Gawlik Dorota	11. Wróbel Ewa
2. Dębińska Ewa	7. Pastuszka Magdalena	12. Zawal Aneta
3. Drab Beata	8. Smaga Sylwestra	13. Żurawska Wioleta
4. Dygas Aneta	9. Skołowska Anna	
5. Dziura Anna	10. Wójcik Małgorzata	

**Absolwenci Liceum Zawodowego
w latach 1988–2002**

1988

mechanik urządzeń obróbki plastycznej

1. Bednarczyk Mariusz	9. Kurek Mariola	17. Pałka Małgorzata
2. Furga Szymon	10. Małek Bożena	18. Pękala Renata
3. Gembura Bożena	11. Męciwoda Krzysztof	19. Sepioł Jacek
4. Gieraziński Sylwester	12. Mikos Dorota	20. Sielwanowska Anna
5. Gimpel Grzegorz	13. Modzelewska Magdalena	21. Surdy Joanna
6. Gut Bogumiła	14. Nobis Teresa	22. Szewczyk Zbigniew
7. Kielbasa Joanna	15. Nobis Weronika	23. Wróbel Joanna
8. Kielbasa Radosław	16. Pacek Renata	24. Zięba Wojciech

1990

mechanik obróbki skrawaniem

1. Barszcz Mirosław	11. Kłosiński Marek	21. Misiurska Edyta
2. Bogucka Anna	12. Kopciał Justyna	22. Mysza Joanna
3. Burek Barbara	13. Kopczyńska Renata	23. Pała Jacek
4. Chmurzyński Wojciech	14. Kozera Waldemar	24. Pawelec Andrzej
5. Czarnecki Zbigniew	15. Krakowiak Zbigniew	25. Seweryn Lucyna
6. Czubak Ewa	16. Lisicki Paweł	26. Szczepanowski Jacek
7. Fabiański Jarosław	17. Lorek Kazimierz	27. Tomczyk Grzegorz
8. Głód Paweł	18. Łęcka Agnieszka	28. Wolski Arkadiusz
9. Jabłońska Renata	19. Łyżwa Sławomir	29. Zięba Ewa
10. Jastalski Hubert	20. Łyżwińska Barbara	

1991

mechanik obróbki skrawaniem

1. Bebenek Jacek	8. Kurek Jarosław	15. Piasek Joanna
2. Derlatka Jacek	9. Łyżwiński Dariusz	16. Piątek Anna
3. Grysiński Krzysztof	10. Majchrzyk Marzenna	17. Wanczer Anna
4. Kielek Krzysztof	11. Marguła Paweł	18. Wrona Bożena
5. Kielek Sławomir	12. Mazur Marta	19. Zawal Piotr
6. Kłos Leszek	13. Niewadzi Maria	
7. Kunka Edyta	14. Ochyński Krzysztof	

2002

mechanik pojazdów samochodowych

1. Borcuch Krzysztof	13. Zychowicz Łukasz	25. Luba Rafał
2. Dębiec Marcin	14. Żuchowski Grzegorz	26. Miturski Emil
3. Fajdek Tomasz	15. Barszcz Dominik	27. Myszka Mateusz
4. Jabłoński Karol	16. Cheda Marcin	28. Niewczas Łukasz
5. Kiepas Sebastian	17. Chmielewski Michał	29. Rozwadowski Mariusz
6. Kowalski Marcin	18. Dąbrowski Piotr	30. Rutkowski Łukasz
7. Kuc Rafał	19. Glišta Łukasz	31. Wiącek Karol
8. Łagowski Łukasz	20. Gut Paweł	32. Wiedro Krzysztof
9. Okrutny Piotr	21. Jagiełło Michał	33. Wnorowski Sławomir
10. Sępioł Piotr	22. Jaworski Ireneusz	34. Wójtan Piotr
11. Skrzydelski Krystian	23. Korycki Michał	35. Wójcik Paweł
12. Wysocki Mariusz	24. Kosterna Sebastian	

Absolwenci Liceum Handlowego w zawodzie technik handlowiec w latach 1999–2003

1999

1. Barszcz Anna	13. Kita Agnieszka	25. Pawelec Anna
2. Czubak Monika	14. Korczyńska Monika	26. Pawlak Ewelina
3. Drab Agnieszka	15. Kos Marta	27. Pietruszka Magdalena
4. Durazińska Małgorzata	16. Kosno Arkadiusz	28. Pokrzywka Emilia
5. Fryziel Agnieszka	17. Kowalska Beata	29. Rafalska Anna
6. Glišta Agnieszka	18. Kowalska Magdalena	30. Rak Agnieszka
7. Góralski Karol	19. Kromer Rafał	31. Rak Aneta
8. Gryczka Wioletta	20. Maciejczak Elżbieta	32. Szykowska Katarzyna
9. Grzywacz Kinga	21. Marek Marzena	33. Tuzimek Katarzyna
10. Kepa Renata	22. Mucha Emilia	34. Wiśniewska Marta
11. Kiepas Arkadiusz	23. Myszka Emilia	35. Wolska Iwona
12. Kiepas Marzena	24. Nowak Magdalena	

Rok 2000

1. Bednarczyk Robert	12. Grudzińska Anna	23. Myszka Magdalena
2. Borus Krzysztof	13. Grunt Beata	24. Myszka Katarzyna
3. Celuch Anna	14. Jedrzejska Anna	25. Nobis Anna Magdalena
4. Celuch Magdalena	15. Kopeć Edyta	26. Pawelec Emilia
5. Celuch Michał	16. Kopacz Robert	27. Połec Magdalena
6. Celuch Radosław	17. Łyżwińska Urszula	28. Sypuła Emilia
7. Chłopek Zbigniew	18. Maciąg Ewelina	29. Wilanowicz Anna
8. Czyż Beata	19. Madej Magdalena	30. Zaborska Anna
9. Czyżewska Anna	20. Markowska Marzena	31. Zaczek Magdalena
10. Dziura Małgorzata	21. Marsuła Marcin	32. Zięba Justyna
11. Gołębiowska Iwona	22. Munder Monika	33. Żuchowska Monika

2001

1. Amroży Edyta	12. Senderowska Ewa	23. Kolaszt Michał
2. Drab Agnieszka	13. Strużyna Anna	24. Kowalczyk Agnieszka
3. Fajdek Edyta	14. Szymczyk Paweł	25. Luba Agnieszka
4. Grudniewska Ewa	15. Wajs Kinga	26. Madej Marzena
5. Jabłońska Barbara	16. Wasek Justyna	27. Makowiecka Justyna
6. Kępczyk Agnieszka	17. Wasil Teresa	28. Słyk Katarzyna
7. Kuras Iwona	18. Barszcz Magdalena	29. Sobczyk Joanna
8. Majchrzyk Monika	19. Drab Karolina	30. Szwed Magdalena
9. Marczak Marcin	20. Gembura Adrian	31. Winiarska Justyna
10. Milczarska Katarzyna	21. Górska Sylwia	32. Wolska Anna
11. Nobis Anna	22. Kleczaj Justyna	33. Wróbel Dariusz

2002

1. Chudzikowska Agnieszka	15. Niewczas Dorota	29. Jaśkiewicz Dominik
2. Dąbrowska Agata	16. Pastuszka Iwona	30. Kapuścik Katarzyna
3. Fijas Małgorzata	17. Sokół Marcin	31. Kowalczyk Małgorzata
4. Gawlik Aneta	18. Sowa Ewa	32. Kozera Monika
5. Głowacka Justyna	19. Trzebiński Marcin	33. Luba Monika
6. Kaczmarska Anna	20. Wajs Katarzyna	34. Nobis Sylwia
7. Kosno Roman	21. Wiącek Edyta	35. Przelazły Tomasz
8. Kozłowska Mariola	22. Zaborowska Magdalena	36. Rozwadowski Grzegorz
9. Krawczyk Ewa	23. Zaklika Anna	37. Rzońca Justyna
10. Kuc Magdalena	24. Burek Przemysław	38. Surus Magdalena
11. Loranty Małgorzata	25. Chmielewska Edyta	39. Sypuła Dorota
12. Marek Mariusz	26. Czubak Nina	40. Wilk Tomasz
13. Markowska Bożena	27. Duraziński Piotr	41. Zagożdżon Szymon
14. Moskal Aneta	28. Jamroży Sylwia	42. Zawal Kamil

2003

1. Barszcz Anna	14. Noszczyk Tomasz	27. Jaśkiewicz Magdalena
2. Bednarczyk Magdalena	15. Ogorzałek Piotr	28. Jeziak Nina
3. Chodyra Katarzyna	16. Pastuszka Aneta	29. Jędrzejewska Katarzyna
4. Czyż Żaneta	17. Piątek Sylwia	30. Kasińska Kinga
5. Dąbrowska Izabela	18. Siwiec Piotr	31. Kiepas Piotr
6. Derlatka Sylwia	19. Sowa Urszula	32. Kowalczyk Agnieszka
7. Głód Karolina	20. Wąsiel Marta	33. Kubiak Magdalena
8. Kruszewska Dorota	21. Wołczyńska Beata	34. Lisek Anna
9. Luba Małgorzata	22. Bródka Monika	35. Molga Jacek
10. Maj Teodora	23. Czarniecka Katarzyna	36. Myszka Anna
11. Majchrzyk Iwona	24. Dusza Katarzyna	37. Niewczas Jowita
12. Markowska Monika	25. Gołębiowska Marta	38. Sikorski Piotr
13. Myszka Arkadiusz	26. Jabłonka Anna	39. Świercz Beata

Szkoła Rolnicza im. Bohaterów Ziemi Łżeckiej w Chwałowicach

Ludowa Szkoła Rolnicza 1929

1. Bajor Antoni	11. Nachyła Józef	20. Sobera Stanisław
2. Borek Władysław	12. Okrutny Jan	21. Szewczyk Aleksander
3. Chamera Czesław	13. Ołowiak Stanisław	22. Traczyński Stanisław
4. Dąbrowski Władysław	14. Piętak Jan	23. Wójtowicz Jan
5. Gębusia Szczepan	15. Podgórski Stanisław	
6. Grudniewski Karol	16. Pożoga Wincenty	
7. Krzemiński Zygmunt	17. Rogoziński Józef	
8. Letkiewicz Karol	18. Rojek Jan	
9. Maciąg Marian	19. Róg Józef	
10. Meżyk Franciszek		

Ludowa Szkoła Rolnicza 1930

1. Bajor Józef	9. Kwieciński Zygmunt	16. Szczodry Stanisław
2. Czajkowski Jan	10. Mazur Stanisław	17. Szębuła Paulin
3. Drozdowicz Mikołaj	11. Morawski Stanisław	18. Tuszyński Jan
4. Figura Julian	12. Rzońca Józef	19. Winiarczyk Stefan
5. Figura Tadeusz	13. Sar Stanisław	20. Winiarski Jan
6. Górski Stanisław	14. Szczepanowski Józef	21. Wolak Stefan
7. Iwan Antoni	15. Szczepanowski Mieczysław	22. Zieliński Jan
8. Jabłoński Franciszek		

Ludowa Szkoła Rolnicza 1932

1. Broda Jan	7. Łukawski Czesław	12. Ochaba Stanisław
2. Broda Waclaw	8. Madejski Franciszek	13. Pięta Stefan
3. Czajkowski Jan	9. Marek Stanisław	14. Ruta Jan
4. Gajos Waclaw	10. Morgaś Paweł	15. Sieczka Ignacy
5. Gonciarz Franciszek	11. Nobis Józef	16. Stasiek Władysław
6. Górski Julian		

Ludowa Szkoła Rolnicza 1933

1. Albekier Marian	13. Jaszewski Ryszard	26. Mazurkiewicz Jan
2. Barański Stefan	14. Jeżewski Franciszek	27. Misztal Kazimierz
3. Broda Edmund	15. Kaczor Teofil	28. Nobis Bronisław
4. Broda Piotr	16. Kapturkiewicz Roman	29. Orezyk Stanisław
5. Cieślak Marian	17. Kopec Jan	30. Pasek Kazimierz
6. Dwojak Jan	18. Kozieł Czesław	31. Pisarek Marceł
7. Dzik Franciszek	19. Kozieł Zygmunt	32. Rybiński Zygmunt
8. Gałek Adolf	20. Kwiecień Tadeusz	33. Siewierski Zygmunt
9. Gawlik Józef	21. Letkiewicz Jan	34. Świostek Władysław
10. Gębusia Eugeniusz	22. Lipiec Józef	35. Tracz Stanisław
11. Głowacz Jan	23. Łabuz Waclaw	36. Walczak Leon
12. Gogol Jan	24. Lasek Ignacy	37. Włodarski Bronisław
	25. Markowski Piotr	

Ludowa Szkoła Rolnicza 1934

1. Burdon Jan	15. Jabłoński Jan	28. Pawlak Mieczysław
2. Cheba Piotr	16. Kawalec Karol	29. Rzońca Jan
3. Cheba Stanisław	17. Kawalec Jan	30. Skrzydelski Stefan
4. Chmielewski Józef	18. Kozak Franciszek	31. Sołtysiak Waclaw
5. Cieślak Stanisław	19. Kozieł Stanisław	32. Szczeblewski Stefan
6. Czerwonka Teofil	20. Krakowiak Władysław	33. Szczerbiński Kazimierz
7. Durakiewicz Aleksander	21. Krakowski Stanisław	34. Szczodry Stanisław
8. Gałęziowski Jan	22. Krzemiński Adam	35. Śliwiak Stanisław
9. Gębusia Marian	23. Krzemiński Władysław	36. Urban Paweł
10. Gibała Jan	24. Kudas Henryk	37. Walczyk Bolesław
11. Gilewski Wincenty	25. Machel Stanisław	38. Wiśnios Józef
12. Grudzień Jan	26. Majewski Bronisław	39. Wlazłowski Czesław
13. Gruszka Jan	27. Osuch Franciszek	40. Wyroda Michał
14. Iskra Julian		

Publiczna Szkoła Rolnicza 1942–1944

1. Balcerowski Jan	20. Kędziński Stanisław	39. Michałek Stanisław
2. Celuch Adam	21. Kielbasa Mieczysław	40. Nowak Walenty
3. Celuch Zygmunt	22. Kopiał Mieczysław	41. Piasek Józef
4. Cieślak Stanisław	23. Kornak Stefan	42. Piasek Józef
5. Curyło Aleksander	24. Korpalski Edmund	43. Pogodziński Edward
6. Czechowski Władysław	25. Kosno Jan	44. Pryciak Bogusław
7. Deja Stefan	26. Kruk Józef	45. Sałek Jan
8. Drózd Mieczysław	27. Kruk Józef	46. Sałek Józef
9. Dudek Stanisław	28. Krzysztofik Waclaw	47. Saleta Marian
10. Duraziński Jan	29. Kuma Czesław	48. Saleta Stanisław
11. Fura Marian	30. Kurek Stefan	49. Skiba Stanisław
12. Gębski Franciszek	31. Kutera Józef	50. Stabnicki Franciszek
13. Głowacki Mieczysław	32. Lasek Zygmunt	51. Stawiarski Jan
14. Godziowski Zygmunt	33. Łęcki Zygmunt	52. Stępniewski Stanisław
15. Gralec Henryk	34. Maciejewski Stanisław	53. Strzemecki Józef
16. Gralec Stanisław	35. Madejski Zygmunt	54. Sygnet Stanisław
17. Jabłoński Stanisław	36. Maliński Marian	55. Szewczyk Marian
18. Jaroszek Henryk	37. Marczak Edward	56. Tusiński Julian
19. Karpeta Remigiusz	38. Markowski Jan	57. Wietrzycki Julian
		58. Woźniak Ada
		59. Wójcik Bogusław
		60. Wroński Adam

Gimnazjum Rolnicze 1947

1. Bąk Kazimierz
2. Borek Jerzy
3. Borek Stefan
4. Czarnecki Jan
5. Cieśla Marain
6. Ćwik Stefan
7. Dygas Jan
8. Dzik Tadeusz
9. Derlatka Stanisław
10. Drożdżał Edward
11. Drożdżał Marian
12. Głowacki Mieczysław
13. Głowacki Stefan
14. Gwóźdź Tadeusz
15. Janiec Henryk
16. Kurek Mieczysław
17. Kwiatkowski Lucajn
18. Kawalec Mieczysław
19. Kiepas Zenon
20. Kojara Daniel
21. Kużdub Marian
22. Kaszuba Marian
23. Mazur Wiesław
24. Marcula Henryk
25. Michalczak Franciszek
26. Niziołek Stanisław
27. Podgórski Waclaw
28. Sieczka Stanisław
29. Skiba Stanisław
30. Sabuta Władysław
31. Senderowski tadeusz
32. Saleta Bolesław
33. Szaran Kazimierz
34. Sieczka Tadeusz
36. Tomkowski Władysław
37. Turek Jan
38. Wiatr Józef
39. Witkowski Zdzisław
40. Zajac Stanisław
41. Zelga Stefan
42. Zarzycki Józef

Szkoła Praktyków Specjalistów Rachunkowości Rolnej 1951

1. Bartoń Emil
2. Basak Zenon
3. Bińkowski Zdzisław
4. Bizoń Stefan
5. Borecki Mieczysław
6. Brych Henryk
7. Brzeziński Eugeniusz
8. Budny Edward
9. Burak Władysław
10. Burek Władysław
11. Bzdyl Marian
12. Ciesielski Tadeusz
13. Czaja Franciszek
14. Czernuszka Adam
15. Czerwiński Stanisław
16. Drabik Józef
17. Dylicz Piotr
18. Fryca Henryk
19. Gawrysiak Stanisław
20. Głiszczyński Józef
21. Głowinkowski Zdzisław
22. Golda Edward
23. Grudniewski Stefan
24. Grzelak Józef
25. Grzywaczewski Szczepan
26. Jastrząb Mieczysław
27. Kalista Jan
28. Kawa Sylwester
29. Kiepas Mieczysław
30. Kolas Jan
31. Kopaniewski Juliusz
32. Kopel Karol
33. Kotara Mieczysław
34. Kotowski Franciszek
35. Koza Aleksander
36. Kromp Bronisław
37. Kukulski Henryk
38. Kwiatkowski Bolesław
39. Lysik Józef
40. Maciejszczyk Adam
41. Marczewski Marian
42. Malicki Stanisław
43. Malinowski Tadeusz
44. Mąkoszewski Zenon
45. Mendelewski Stanisław
46. Michalik Aleksander
47. Mitas Czesław
48. Molasy Jan
49. Morawski Eugeniusz
50. Musiał Feliks
51. Myśliwiec Bogusław
52. Mytych Marian
53. Nałęcz Krzysztof
54. Niemczyk Stefan
55. Nieradka Czesław
56. Nowak Stanisław
57. Nowakowski Stefan
58. Olczak Waclaw
59. Osmęda Adam
60. Pawlik Jan
61. Pawłowski Czesław
62. Pazarzycki Henryk
63. Piernik Daniel
64. Pilarski Zygmunt
65. Piotrowicz Waclaw
66. Podlasiak Stanisław
67. Przybysz Kazimierz
68. Psiarski Marian
69. Rafalski Kazimierz
70. Rosiak Adam
71. Rozpondek Stanisław
72. Sikorski Jan
73. Skalski Zdzisław
74. Słupski Tadeusz
75. Smolarczyk Stefan
76. Sonik Walenty
77. Sowiela Stefan
78. Suszczewicz Teofil
79. Szczodry Stefan
80. Szopa Bolesław
81. Szymański Józef
82. Śliwa Eryk
83. Śmiech Józef
84. Śmigalski Józef
85. Świątek Tadeusz
86. Świnionoga Franciszek
87. Tarchała Józef
88. Tracz Stefan
89. Traczyk Tadeusz
90. Wawrzonkowski Zygmunt
91. Wosiński Władysław
92. Woźniak Waclaw
93. Woźniak Władysław
94. Wójcik Henryk
95. Zajac Stanisław
96. Zarzycki Henryk
97. Żabicki Stanisław

Podstawowa Szkoła Rolnicza Rachunkowości POM 1952

1. Andzel Maria
2. Bąk Feliks
3. Bińkowska Józefa
4. Blesznowska Zofia
5. Borowski Czesław
6. Bronik Stanisława
7. Brusik Józef
8. Cholewa Mieczysław
9. Cielecka Sabina
10. Czamecka Krystyna
11. Dugiel Henryk
12. Gołda Leokadia
13. Grabowska Krystyna
14. Grudniewska Janina
15. Grudzień Halina
16. Grudzień Ludwik
17. Grzywacz Krystyna
18. Indryka Kazimierz
19. Jakubowski Henryk
20. Jaskólska Janina
21. Kilian Irena
22. Klonowski Kazimierz
23. Kordyka Kazimierz
24. Kozubski Józef
25. Kucharska Teresa
26. Kundera Marian
27. Kurowska Janina
28. Kwiecień Regina
29. Leśkiewicz Kazimierz
30. Luciak Janina
31. Łabądz Józef
32. Łacna Emilia
33. Macińska Eleonora
34. Majczak Janina
35. Martyka Bolesław
36. Marzec Genowefa
37. Michalski Józef
38. Michnicka Stanisława
39. Natarska Helena
40. Nowicka Krystyna
41. Paduch Łucja
42. Parlicki Jan
43. Perdian Józef
44. Pietraszek Maria
45. Pilarska Aleksandra
46. Prokop Czesław
47. Prokop Krystyna
48. Prokop Rozalia
49. Robak Henryk
50. Równicka Helena
51. Sadowski Mieczysław
52. Sajda Regina
53. Selega Józef
54. Skalski Jan
55. Skawińska Helena
56. Sobczyk Wanda
57. Staniec Stanisława
58. Stępień Grażyna
59. Strzelecka Jadwiga
60. Strzelecka Zofia
61. Szostak Janina
62. Sztrajbel Alicja
63. Szulc Emilia
64. Śmieszek Władysław
65. Środa Regina
66. Świtek Stanisław
67. Tamiola Jadwiga
68. Wiącek Kazimierz
69. Wojdat Aleksander
70. Wrona Waław
71. Wróbel Alfreda
72. Wróblewski Jerzy
73. Wrzesień Henryka
74. Zając Marian
75. Zarzycka Janina
76. Zawacka Maria

Podstawowa Szkoła Rolnicza Rachunkowości POM 1953

1. Abramowicz Krystyna
2. Abramowicz Zofia
3. Adamczyk Stanisław
4. Antonczyk Maria
5. Bany Adolf
6. Bukalski Jan
7. Burek Edward
8. Czerwonka Józefa
9. Drzazga Zenon
10. Fiuk Teresa
11. Gacek Henryk
12. Gąsiorowska Stanisława
13. Gierczak Gabriel
14. Głabala Jadwiga
15. Golonka Cecylia
16. Górąj Maria
17. Graboń Daniel
18. Gwóźdź Bronisław
19. Jagieło Apolonia
20. Kaca Maria
21. Kaczmarek Maria
22. Kalita Maria
23. Kazun Zofia
24. Kita Janina
25. Kocięcka Feliksa
26. Koniczna Danuta
27. Konwa Władysława
28. Kopacka Maria
29. Koruba Elżbieta
30. Kot Józef
31. Kotas Helena
32. Kozłowski Stanisław
33. Królikowska Barbara
34. Kuliński Franciszek
35. Kurowski Tadeusz
36. Kwiatkowski Zdzisław
37. Łagodźki Zdzisław
38. Łaski Stanisław
39. Łukasiewicz Zygmunt
40. Maj Tadeusz
41. Makuła Jan
42. Maruda Henryk
43. Mazur Leokadia
44. Mączyńska Alicja
45. Milewska Teresa
46. Młynek Janina
47. Nalepa Maria
48. Niedziela Genowefa
49. Nowak Józef
50. Nowicka Józefa
51. Nurkowska Maria
52. Opiela Stefan
53. Paduch Barbara
54. Pastuszko Danuta
55. Pastuszko Teodora
56. Pawlik Stanisław
57. Piotrowska Aniela
58. Pokutyńska Janina
59. Prześlak Zofia
60. Rodzoch Irena
61. Rydzek Edmund
62. Sieradzki Ferdynand
63. Siwek Maria
64. Sobczyk Jadwiga
65. Sobel Jan
66. Stańczyk Henryka
67. Strzębała Tadeusz
68. Szczepanowska Maria
69. Szczepanowski Bolesław
70. Szczygieł Stanisław
71. Szpara Antoni
72. Świerczyński Ryszard
73. Turlej Leokadia
74. Uchańska Teresa
75. Warszcz Tadeusz
76. Wasiłowska Zofia
77. Wicińska Maria
78. Wiklak Cecylia
79. Witkowska Jadwiga
80. Zabieglik Maria
81. Zalewska Barbara
82. Zaręba Stanisław
83. Zysek Władysław

Podstawowa Szkoła Rolnicza Rachunkowości POM 1954

1. Adamus Helena
2. Bednarczyk Teresa
3. Bednarska Lucyna
4. Beksińska Marianna
5. Buba Maria
6. Burzyńska Bogumiła
7. Chatys Janina
8. Chuda Marianna
9. Cieślík Helena
10. Czarnicka Teresa
11. Czubak Adam
12. Dygas Zofia
13. Dziedzic Zofia
14. Fudalej Marianna
15. Gajda Irena
16. Gajewska Zofia
17. Gawior Jan
18. Gil Maria
19. Gorgoń Józef
20. Grzywacz Wanda
21. Guzik Leokadia
22. Jankowska Janina
23. Jaskulska Genowefa
24. Jaskuła Zofia
25. Jaworska Julia
26. Jewiarz Kazimiera
27. Kaczor Anna
28. Karbowniczek Edmund
29. Kęsik Alicja
30. Kołazińska Krystyna
31. Kotrys Edward
32. Kowalczyk Zofia
33. Kowalski Walerian
34. Kozera Genowefa
35. Kozioł Krystyna
36. Krajewski Henryk
37. Król Irena
38. Kukulska Krystyna
39. Kurpińska Danuta
40. Lech Stefania
41. Łagocka Janina
42. Łata Irena
43. Majchrzak Ludwika
44. Majewska Jadwiga
45. Majka Mieczysława
46. Marcula Genowefa
47. Michalska Marianna
48. Miłek Zofia
49. Mińkina Kazimiera
50. Mirzejewski Marian
51. Młodowski Stanisław
52. Mordoń Stanisław
53. Motylska Zofia
54. Nawrot Krystyna
55. Nowak Anna
56. Obłąk Józef
57. Oko Wanda
58. Owczarek Barbara
59. Paluch Jadwiga
60. Pastuszka Apolonia
61. Piątkowska Maria
62. Piotrowski Mieczysław
63. Polit Marianna
64. Przepiórka Janina
65. Rawska Halina
66. Rej Krystyna
67. Rynio Władysława
68. Sikorska Maria
69. Smarzyńska Julia
70. Sobczyk Jadwiga
71. Sobczyk Kazimiera
72. Solnica Anna
73. Stepień Marianna
74. Stepień Władysława
75. Szczepanowska Regina
76. Szmit Wojciech
77. Śliwak Celina
78. Ślizak Marianna
79. Śniegułska Marianna
80. Świerzczyk Marianna
81. Świtek Zdzisław
82. Tarach Władysława
83. Tarka Edward
84. Tatar Sabina
85. Tuzinek Zygmunt
86. Ulaska Władysława
87. Usiądek Danuta
88. Węgrzycka Daniela
89. Wieczorek Mirosława
90. Więcek Halina
91. Wójtal Władysława
92. Wójcik Władysława
93. Wydrych Kazimiera
94. Zaganiacz Anastazja
95. Znarowski Stanisław

Państwowe Technikum Rachunkowości Rolnej 1960/61

1. Deja Zygmunt
2. Glista Ryszard
3. Jaśkiewicz Maciej
4. Kaczmarczyk Henryka
5. Karolewska Natalia
6. Kielbasa Stanisława
7. Ładak Wanda
8. Łyżwińska Marianna
9. Mirola Jan
10. Nartowska Krystyna
11. Paprocka Helena
12. Pisarek Edward
13. Piszczek Janina
14. Skrok Henryk
15. Sokół Zygmunt
16. Stefańska Marianna
17. Szezdory Stefan
18. Szostek Danuta
19. Szostakiewicz Kazimiera
20. Szpak Jan
21. Wiącek Józef
22. Wójcik Stanisław
23. Zielińska Stanisława

PTTR – 51 1959/60 „A”

1. Balcerowska Zofia
2. Bębenek Jerzy
3. Cioć Tadeusz
4. Drab Maria
5. Dziura Maria
6. Dziura Marta
7. Eliasz Sylwester
8. Gębka Stefan
9. Głowacki Stanisław
10. Grzywacz Krystyna
11. Jaroszek Danuta
12. Jasik Maria
13. Kaczmarczyk Anna
14. Klefas Maria
15. Kiepas Wanda
16. Kostrzewa Halina
17. Kowalczyk Stanisław
18. Kowalska Halina
19. Kozera Barbara
20. Łata Danuta
21. Makuła Józef
22. Maroszek Zygmunt
23. Mazurek Barbara
24. Misińska Bogumiła
25. Orczykowski Jan
26. Pastuszka Maria
27. Piotrowska Krystyna
28. Płatek Teresa
29. Pokusa Krystyna
30. Rudkowska Maria
31. Rudna Halina
32. Sadok Celestyna
33. Sar Maria
34. Sikorska Bogumiła
35. Skrzydelska Zofia
36. Snopek Wiesława
37. Solnica Bogusław
38. Stepień Marian
39. Stepień Stanisław
40. Surdy Marian
41. Świostek Stefania
42. Tazbor Wiesława
43. Wąjs Helena
44. Wójcik Henryk
45. Zawicka Józefa
46. Zawolski Tadeusz
47. Żaczek Zygmunt

Dwuletnia Szkoła RR 1962/63

1. Banaszkiwicz Alicja	13. Głowacka Kazimiera	25. Podgórska Marianna
2. Całka Mirosława	14. Gos Halina	26. Podyma Zdzisław
3. Cygan Jerzy	15. Kamińska Maria	27. Rokicka Stanisława
4. Czubak Halina	16. Kodzanowska Halina	28. Stepniak Jadwiga
5. Dąbrowska Krystyna	17. Kruzal Zofia	29. Stonina Ryszard
6. Dąbrowska Jadwiga	18. Letkiewicz Mariola	30. Siara Maria
7. Domagała Irena	19. Ładak Michalina	31. Szumowska Lucjanna
8. Dywan Henryka	20. Maziarek Zofia	32. Węglicka Halina
9. Floras Wit	21. Mazur Joanna	33. Węgrzyn Zofai
10. Frańczyk Sylwester	22. Niewiarowska Anna	34. Wolak Helena
11. Gubba Krystyna	23. Pastuszka Krystyna	35. Wrona Jadwiga
12. Grzesik Maria	24. Pawełek Rozalia	36. Zygula Teresa

Dwuletnia Szkoła RR 1963/64

1. Bednarczyk Halina	15. Krakowiak Barbara	29. Siebuła Grażyna
2. Chmura Zofia	16. Lipiec Mieczysława	30. Skrzypiec Wiesława
3. Ciepiewska Stanisława	17. Maciejewska Barbara	31. Skura Regina
4. Czarnecka Alicja	18. Majewska Zofia	32. Stepień Halina
5. Deja Zofia	19. Mirolta Teresa	33. Synal Krystyna
6. Dębska Jadwiga	20. Misiaczyńska Teresa	34. Szczepańska Matylda
7. Dudek Elżbieta	21. Mucha Irena	35. Szuba Krystyna
8. Dziedzic Marianna	22. Nogajska Genowefa	36. Świostek Krystyna
9. Figura Zdzisław	22. Orczykowska Krystyna	37. Tomczyk Agnieszka
10. Fryzel Halina	24. Orczykowska Leokadia	38. Włodarczyk Łucja
11. Gozdur Irena	25. Ozga Kazimiera	39. Zimnicka Marianna
12. Grabowska Anna	26. Przytocka Maria	40. Żugaj Krystyna
13. Grzesik Danuta	27. Pudzka Anna	41. Żak Irena
14. Karcz Marianna	28. Sałbut Teresa	42. Żurkowska Teresa

Dwuletnia Szkoła RR 1964/65

1. Adamczyk Maria	22. Kozak Wanda	43. Pożoga Elżbieta
2. Balcerowska Halina	23. Kurek Halina	44. Radzimmerska Jadwiga
3. Bojara Maria	24. Letkiewicz Zofia	45. Rojecka Barbara
4. Bryk Romana	25. Lipiec Mieczysława	46. Sadło Krystyna
5. Chudzikowska Halina	26. Ładkowski Zdzisław	47. Sobólska Bogumiła
6. Ciepiewska Stanisława	27. Łotaś Teodozja	48. Stasz Helena
7. Czerwiec Halina	28. Łyjak Stanisława	49. Stencel Halina
8. Czubak Maria	29. Maziarz Ryszard	50. Studzoń Marianna
9. Dekiel Stanisława	30. Milek Maria	51. Szloch Zofia
10. Dziadowicz Halina	31. Niechciał Lucyna	52. Tkacz Danuta
11. Dziedzic Danuta	32. Nogajska Zofia	53. Wolas Halina
12. Ejzerman Alicja	33. Nowak Stanisław	54. Walczyk Ryszard
13. Furmanska Krystyna	34. Orczykowska Leokadia	55. Walkiewicz Natalia
14. Głodo Maria	35. Partyka Janina	56. Węglicka Marianna
15. Głuszek Józefa	36. Pastuszka Eugeniusz	57. Wietrzyńska Wiesława
16. Grzestczak Irena	37. Pastuszka Zofia	58. Zając Wanda
17. Kałka Helena	38. Pechta Ligia	59. Zając Wiesław
18. Kania Zbigniew	39. Piotrowska Krystyna	60. Zych Irena
19. Kasperek Wiesława	40. Piotrowska Teodora	61. Żak Danuta
20. Kłosiński Adam	41. Piwońska Ewa	
21. Kowalska Barbara	42. Porębska Helena	

Technikum Rachunkowości Rolnej 1970/71

1. Brodala Zdzisława	10. Kluś Alicja	19. Pastuszka Maria
2. Burek Teresa	11. Kłosińska Zofia	20. Piątek Jan
3. Czubak Irena	12. Kosno Irena	21. Piesak Alicja
4. Czubak Marianna	13. Kurek Stanisława	22. Stepień Zofia
5. Falkiewicz Józef	14. Kwiecień Adam	23. Wiącek Krystyna
6. Górka Krystyna	15. Madejski Henryk	24. Zajadła Maria
7. Kaczmarek Ewa	16. Marek Sabina	25. Zawal Marian
8. Kamińska Anna	17. Ołowiak Zofia	26. Żak Wiesława
9. Kępczyk Maria	18. Pacek Bogumił	27. Żak Zofia

Technikum Rachunkowości Rolnej 1971/72

1. Bartkiewicz Wiesława	16. Kalbarczyk Barbara	31. Rak Zofia
2. Barszczyński Krzysztof	17. Kiełbasa Halina	32. Rokita Celina
3. Błaszczak Teresa	18. Koprek Janina	33. Rut Janina
4. Borek Alicja	19. Kosterna Zofia	34. Szczurek Ryszard
5. Borek Wiesława	20. Łoboda Halina	35. Śliwka Anna
6. Burek Bogumiła	21. Orczykowski Marian	36. Świostek Anna
7. Dąbrowski Wiesław	22. Pastuszka Anna	37. Wielocha Krystyna
8. Duda Henryk	23. Patyk Zofia	38. Wojtowicz Zygmunt
9. Fereniec Irena	24. Perońska Krystyna	39. Wrzecieć Henryka
10. Gębka Jadwiga	25. Piątek Teresa	40. Wzorek Krystyna
11. Gębka Stanisława	26. Pluta Teresa	41. Zacharska Jadwiga
12. Góralska Bogusława	27. Pluta Zofia	42. Ziętek Teresa
13. Góralska Maria	28. Puton Elżbieta	43. Znojek Teresa
14. Haras Irena	29. Rak Henryk	
15. Jastalska Danuta	30. Rak Teresa	

Technikum Rachunkowości Rolnej 1972/73

1. Chmurzyńska Alicja	14. Krawczyk Elżbieta	27. Sęk Maria
2. Chylińska Halina	15. Kujdowicz Tomasz	28. Sieczka Alicja
3. Cieciora Jerzy	16. Łuszczek Zofia	29. Sieniek Danuta
4. Drela Krystyna	17. Mazur Teodora	30. Sikorska Elżbieta
5. Duda Aleksandra	18. Mechelewska Józefa	31. Walkiewicz Halina
6. Fura Krystyna	19. Młodziński Andrzej	32. Walkiewicz Włodzisław
7. Gębusia Grażyna	20. Moskwa Grażyna	33. Wróbel Grzegorz
8. Giemza Helena	21. Myszka Mirosław	34. Wróbel Stanisława
9. Hustno Joanna	22. Pawelec Bożena	35. Wyroda Wiesława
10. Jaśkiewicz Andrzej	23. Podgórska Regina	36. Zajac Teresa
11. Kosalka Krystyna	24. Pomykała Jadwiga	37. Zawadzka Wiesława
12. Kosmala Halina	25. Rak Elżbieta	38. Zięba Genowefa
13. Kosmala Teresa	26. Sarniewicz Jadwiga	

Zasadnicza Szkoła Rachunkowości Rolnej 1965/66

1. Adamus Marianna	16. Kwaśniewska Barbara	31. Rafalska Jadwiga
2. Adamczyk Krystyna	17. Luba Stanisława	32. Seremak Mieczysław
3. Barszcz Jadwiga	18. Łęcka Danuta	33. Sikora Bogusława
4. Chudzińska Danuta	19. Maciejczak Jadwiga	34. Siwierska Alina
5. Darowska Zofia	20. Madetko Stanisława	35. Słowik Marianna
6. Długosz Leokadia	21. Marcinkiewicz Kazimiera	36. Suliga Wiesława
7. Dygas Henryka	22. Marzec Kazimiera	37. Sułek Halina
8. Gałek Lidia	23. Mytkowski Jacek	38. Ślufcik Zofia
9. Gos Maria	24. Nadgrotkiewicz Halina	39. Świerczyńska Izabela
10. Józwick Teresa	25. Niewczas Kazimierz	40. Tasak Zofia
11. Korczak Jadwiga	26. Opałka Kazimiera	41. Wodecka Barbara
12. Kozera Czesław	27. Paprocka Władysława	42. Wrześniewska Maria
13. Kozłowska Zofia	28. Pazera Krystyna	43. Zagożdżan Janina
14. Kuczka Wiesława	29. Pokusa Zofia	
15. Kuleta Amela	30. Pomorska Irena	

Zasadnicza Szkoła Rachunkowości Rolnej 1966/67

1. Adamus Barbara	23. Kordas Weronika	45. Pajkowska Urszula
2. Asenda Barbara	24. Koriat Jadwiga	46. Pinda Krystyna
3. Bera Wiesława	25. Kowalik Danuta	47. Poleć Mirosława
4. Błaszczyk Teresa	26. Kręt Krystyna	48. Sadkowska Krystyna
5. Błońska Mieczysława	27. Kucharczyk Aleksandra	49. Siadaczka Maria
6. Babkiewicz Alicja	28. Kupidura Michalina	50. Siuda Danuta
7. Bobrowska Eufrozyna	29. Kutera Mieczysław	51. Skorupa Marianna
8. Bojek Zofia	30. Kwiatkowska Helena	52. Skuza Elżbieta
9. Boś Alina	31. Laskowska Teresa	53. Sołtykiewicz Janina
10. Brodalka Bogusław	32. Luksemburg Stefania	54. Stepien Jadwiga
11. Budzińska Janina	33. Lapawa Kazimiera	55. Stepien Stanisława
12. Chojnacka Jadwiga	34. Lysakowska Marianna	56. Strach Zofia
13. Cholewa Lidia	35. Machajska Stanisława	57. Styczeń Irena
14. Cichoń Maria	36. Małecka Aleksandra	58. Szydłowska Danuta
15. Duda Barbara	37. Mamela Zofia	59. Trzeźniewska Elżbieta
16. Fudalewska Wiktoria	38. Mazur Maria	60. Wesołowska Teresa
17. Gajewska Alicja	39. Męciwoda Krystyna	61. Wiącek Zofia
18. Głodo Jadwiga	40. Miedzałowska Zuzanna	62. Wiśniewska Bogumiła
19. Grot Helena	41. Myszkowska Krystyna	63. Wychowalek Jadwiga
20. Grot Maria	42. Nawrocka Anna	64. Zych Barbara
21. Jaczyńska Wanda	43. Nawrocka Elżbieta	65. Żurawska Stanisława
22. Jamka Mieczysława	44. Osuch Teodora	

Zasadnicza Szkoła Rachunkowości Rolnej 1967/68

1. Cieciora Henryk	13. Marek Henryka	25. Soboń Alfreda
2. Czubińska Marianna	14. Malta Teresa	26. Świostek Danuta
3. Duda Jadwiga	15. Marcula Urszula	27. Seisłowicz Marianna
4. Gołębska Helena	16. Mech Marianna	28. Siwiec Anna
5. Katana Helena	17. Niewczas Genowefa	29. Śliwa Wiesława
6. Kolasa Jadwiga	18. Niewczas Teresa	30. Szlifierska Danuta
7. Kosmala Danuta	19. Niewadzi Zofia	31. Wawrzos Teresa
8. Kosmala Halina	20. Olszewska Teresa	32. Wiedza Zofia
9. Koszarska Halina	21. Ozdoba Krystyna	33. Witeczak Krystyna
10. Kraszula Maria	22. Pietrzak Wiesława	34. Zielińska Henryka
11. Laskowska Maria	23. Rojek Jadwiga	
12. Łucka Zofia	24. Rybak Jadwiga	

Zasadnicza Szkoła Rachunkowości Rolnej 1968/69

1. Adwent Marta	13. Kos Barbara	25. Pękowski Marian
2. Asenda Henryka	14. Kosno Krystyna	26. Róg Teresa
3. Ciosek Barbara	15. Kuczyńska Stanisława	27. Ryczko Teresa
4. Dobrowolska Irena	16. Kujdowicz Bogusława	28. Szczygieł Józefa
5. Drożdżał Anna	17. Kwiecień Henryka	29. Świerczyńska Kazimiera
6. Hermik Barbara	18. Lipko Janina	30. Tarabasz Halina
7. Jabczyk Maria	19. Madej Maria	31. Wiącek Krystyna
8. Jamka Stanisław	20. Nedzi Elżbieta	32. Winiarczyk Kazimiera
9. Jaškowska Zofia	21. Nobis Stanisława	33. Woźniak Halina
10. Kaczmarska Bogumiła	22. Nogal Teresa	34. Zajda Halina
11. Kaczmarska Krystyna	23. Nowak Danuta	35. Zawodnik Teresa
12. Karkocha Barbara	24. Paprocka Jadwiga	36. Zięba Halina

Technikum Rachunkowości Rolnej 1973/74

1. Borkowska Krystyna	14. Koprek Henryk	27. Piotrowska Janina
2. Cieciora Barbara	15. Kowalczyk Wiesława	28. Sieniek Barbara
3. Drożdżał Anna	16. Kordula Celina	29. Socha Helena
4. Derda Maria	17. Kowalczyk Jadwiga	30. Sionek Urszula
5. Duda Henryk	18. Kusztal Barbara	31. Sulima Grażyna
6. Dzik Grażyna	19. Kwiecień Anna	32. Szczodry Stanisław
7. Fereniec Jadwiga	20. Łączyńska Marianna	33. Szkoda Barbara
8. Fereniec Kazimiera	21. Marek Henryk	34. Siedlecka Henryka
9. Górąj Anna	22. Niziolek Bogusława	35. Wasilewska Anna
10. Goździk Grażyna	23. Moskwa Maria	36. Ziębińska Halina
11. Jędra Teresa	24. Mrozik Mirosława	37. Zyzyk Elżbieta
12. Staniewski Józef	25. Nowak Barbara	
13. Jabłońska Anna	26. Pastuszka Jadwiga	

Technikum Rachunkowości Rolnej 1974/75

1. Adamiec Krystyna	17. Gołąb Kazimierz	33. Partyka Anna
2. Baran Zuzanna	18. Gryz Danuta	34. Piwnicka Teresa
3. Borek Teresa	19. Janos Mirosława	35. Stachowicz Maria
4. Bugajski Andrzej	20. Kaca Danuta	36. Stankowska Kazimiera
5. Cheda Marian	21. Kania Maria	37. Suchanowska Regina
6. Chmielewska Alicja	22. Kordula Hanna	38. Suwała Wiesława
7. Chmielewski Zbigniew	23. Kosiorek Dorota	39. Trześniewska Halina
8. Chołuj Krystyna	24. Kot Alicja	40. Wiederek Barbara
9. Chrabąszcz Mirosława	25. Krajewska Anna	41. Więcaszek Jadwiga
10. Ciupak Ewa	26. Kwiecień Henryka	42. Włodarska Zofia
11. Deja Danuta	27. Łuszczek Józef	43. Zaborska Krystyna
12. Domagała Barbara	28. Łyjak Irena	44. Zalewska Wanda
13. Ferenc Grzegorz	29. Milczarczyk Henryk	
14. Flakiewicz Teresa	30. Niewczas Henryk	
15. Frankiewicz Teresa	31. Oracz Maria	
16. Glista Henryka	32. Orłowska Dorota	

Technikum Rachunkowości Rolnej 1975/76

1. Bernaciak Stefan	15. Krajewski Adolf	29. Sitarska Zofia
2. Chudzikowska Elżbieta	16. Juba Barbara	30. Skrzyniarz Zenona
3. Deja Henryka	17. Łoboda Teresa	31. Skuza Matylda
4. Dudzińska Halina	18. Maciejczyk Danuta	32. Stępień Anna
5. Figura Maria	19. Maziarek Maria	33. Stępień Anna
6. Figura Stefania	20. Michalik Krystyna	34. Stępień Aurelia
7. Forma Danuta	21. Michalska Irena	35. Stępień Teresa
8. Głowacki Wiesław	22. Mika Wiesław	36. Szostak Lucyna
9. Grelewicz Halina	23. Nowak Waldemar	37. Szymańska Grażyna
10. Grudniewski Jarosław	24. Obarski Grzegorz	38. Szymela Elżbieta
11. Jabłońska Grażyna	25. Olejnik Krystyna	39. Wiśniewska Zofia
12. Kapusta Teresa	26. Pastuszka Barbara	40. Wójcik Grażyna
13. Kosno Elżbieta	27. Pastuszka Hanna	41. Zajac Halina
14. Kosno Krystyna	28. Pisarek Jadwiga	42. Zajac Maria

Technikum Rachunkowości Rolnej 1976/77

1. Bogucka Lidia	12. Kielek Czesław	23. Niedbała Alina
2. Bonio Jerzy	13. Kobos Alicja	24. Niziołek Jerzy
3. Chołuj Bożena	14. Korycka Krystyna	25. Pietrzak Barbara
4. Choroś Zofia	15. Kozik Halina	26. Prętek Lidia
5. Gadowska Teresa	16. Księżopolski Janusz	27. Rot Elżbieta
6. Gajos Małgorzata	17. Kwiatkowska Bogusława	28. Rubacha Bożena
7. Garbala Ewa	18. Lewandowska Jadwiga	29. Sikora Jan
8. Gola Urszula	19. Maj Jolanta	30. Stachowicz Elżbieta
9. Grabek Małgorzata	20. Marcula Marianna	31. Stompor Janina
10. Haniecka Krystyna	21. Moskwa Andrzej	32. Tomikowska Maria
11. Kaim Anna	22. Mucha Bożena	33. Wicik Leszek

Technikum Rachunkowości Rolnej 1977/78

1. Barańska Zofia	18. Kwas Elżbieta	35. Pszczółkowska Krystyna
2. Bernatek Jolanta	19. Laskowska Anna	36. Pyciarz Teresa
3. Błaszczyk Wiesława	20. Lasota Barbara	37. Radziejewska Lucyna
4. Bojek Barbara	21. Liguzińska Elżbieta	38. Rak Alicja
5. Chamera Henryka	22. Marek Barbara	39. Rojek Alina
6. Chmielewska Elżbieta	23. Michalik Teodora	40. Sieczka Danuta
7. Ciszek Barbara	24. Miller Andrzej	41. Sierpień Daniel
8. Fryziel Barbara	25. Mirola Marianna	42. Sikorska Renata
9. Fundowicz Marianna	26. Mirowska Elżbieta	43. Sitarska Barbara
10. Garus Halina	27. Miśkiewicz Barbara	44. Szczepanik Jadwiga
11. Gierczak Elżbieta	28. Miziejewski Edward	45. Szymela Henryk
12. Herbuś Stanisława	29. Nogaj Celina	46. Tracz Krzysztof
13. Idziak Zofia	30. Obarzanek Elżbieta	47. Wasek Alicja
14. Koprowska Renata	31. Osuchowska Urszula	48. Wawrzak Lidia
15. Kosmala Henryk	32. Piasek Jacek	49. Włodarczyk Zofia
16. Krawczyk Barbara	33. Podlak Ewa	50. Zubała Zofia
17. Kupidura Zofia	34. Psiuk Jolanta	

Technikum Rachunkowości Rolnej 1978/79

1. Amanowicz Urszula	14. Hajduga Teresa	27. Niedziela Teresa
2. Bogucka Wiesława	15. Kania Joanna	28. Piętowski Krzysztof
3. Borek Bożena	16. Kniec Jadwiga	29. Porczyńska Ewa
4. Borek Teresa	17. Korpula Bożena	30. Rzońca Ewa
5. Buczek Dorota	18. Kosiariska Elżbieta	31. Siczek Mirosława
6. Cieślak Zofia	19. Kosmala Krzysztof	32. Szara Irena
7. Cis Łucja	20. Kościółek Grażyna	33. Szwagierek Maria
8. Czaja Barbara	21. Kozendra Marta	34. Świstak Andrzej
9. Czubak Bożena	22. Koziańska Zofia	35. Tomeczyk Lucyna
10. Drenio Aniela	23. Leszczyński Witold	36. Topolan Grażyna
11. Gazarkiewicz Zofia	24. Małek Bożena	37. Twardowska Maria
12. Gębka Anna	25. Małek Teresa	38. Wasek Jan
13. Górka Bożena	26. Nadgrodkiewicz Elżbieta	39. Wiącek Krystyna

Technikum Rachunkowości Rolnej 1979/80

1. Amanowicz Grażyna	14. Jaroszek Halina	27. Pomykała Elżbieta
2. Bzymek Stanisława	15. Juszczyk Grażyna	28. Rutkowska Krystyna
3. Chamera Barbara	16. Karczevska Grażyna	29. Sierek Agnieszka
4. Cheda Tadeusz	17. Kot Halina	30. Skawińska Helena
5. Cichocka Irena	18. Kozieł Anna	31. Skwarek Teresa
6. Ćwik Zofia	19. Łataś Bożena	32. Słoka Danuta
7. Dulna Danuta	20. Mergalska Maria	33. Sosnowska Elżbieta
8. Dziewierz Barbara	21. Niziołek Barbara	34. Swęd Teresa
9. Gawęcka Grażyna	22. Niziołek Jolanta	35. Szerszeń Sabina
10. Gawlak Krystyna	23. Pastuszka Anna	36. Urbanek Danuta
11. Głowacka Irena	24. Pastuszka Elżbieta	37. Kępczyńska Barbara
12. Głowacka Wanda	25. Pawelec Maria	38. Wójcik Maria
13. Jamroży Danuta	26. Pawlak Hanna	

Liceum Ekonomiczne 1980/81

1. Bańcerowska Halina	13. Jelonek Halina	25. Nachyła Andrzej
2. Bartos Maria	14. Kaim Danuta	26. Oczkowska Barbara
3. Bednarczyk Ewa	15. Kiepas Henryk	27. Pomorska Aleksandra
4. Bielec Lucyna	16. Kołodziejczyk Elżbieta	28. Rybka Maria
5. Borek Teresa	17. Kosno Barbara	29. Stencel Danuta
6. Cheda Elżbieta	18. Kurys Anna	30. Studniarek Wiesława
7. Gajos Teresa	19. Kuśmierczyk Bogumiła	31. Sumińska Małgorzata
8. Głowacka Barbara	20. Kwiatkowska Dorota	32. Szczodry Krzysztof
9. Gut Grażyna	21. Łyczak Danuta	33. Wójcik Stanisław
10. Jabłońska Bożena	22. Łyczak Grażyna	34. Zieja Barbara
11. Jamka Tadeusz	23. Madejska Ewa	35. Żak Lidia
12. Jarośnińska Teresa	24. Majchrzak Małgorzata	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 2-letnia 1973/74

1. Barszcz Bogusława	7. Kiraga Maria	13. Strąk Teresa
2. Bochniak Barbara	8. Kozieł Maria	14. Świercz Alicja
3. Drózd Barbara	9. Kozłowska Maria	15. Wolańska Teodora
4. Jamka Paulina	10. Krzyżanowska Barbara	16. Wolska Zofia
5. Jaśkiewicz Zofia	11. Mięgodzińska Małgorzata	
6. Jedlińska Alicja	12. Piątek Jadwiga	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 2-letnia 1974/75

1. Ceglarska Bożena	6. Kowalczyk Urszula	11. Orczykowska Ewa
2. Chalot Maria	7. Kowalska Barbara	12. Pękala Irena
3. Domagała Zofia	8. Kozik Jadwiga	13. Taras Teodora
4. Górka Zofia	9. Majchrzyk Lucyna	14. Wicik Ewa
5. Konecka Krystyna	10. Nowak Barbara	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1975/76

1. Chmielewska Zofia	5. Krakowiak Teresa	9. Skiba Dorota
2. Cheda Teresa	6. Moskwa Barbara	10. Stobnicka Natalia
3. Jędraszek Barbara	7. Mróz Barbara	11. Więclawska Czesława
4. Kowalczyk Elżbieta	8. Rak Zofia	12. Zięba Jadwiga

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1976/77

1. Adamczyk Jolanta	6. Karlikowska Alfreda	11. Radek Bogdan
2. Ambrozik Lucyna	7. Krzeczowska Sabina	12. Skrzypczyński Krzysztof
3. Celuch Anna	8. Mirolta Marianna	13. Trzanek Jadwiga
4. Deja Stanisław	9. Orczyk Teodora	14. Świątek Barbara
5. Drózd Halina	10. Orczykowska Teresa	15. Żelazowski Wojciech

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1977/78

1. Basiak Anna	7. Grzelka Mirosława	13. Pająk Krystyna
2. Bednarczyk Maria	8. Kielek Ksenia	14. Partyka Henryka
3. Bińkowska Teresa	9. Krakowiak Anna	15. Witeczak Alicja
4. Cheda Ewa	10. Łukasiewicz Joanna	16. Wróbel Piotr
5. Dąbrowska Barbara	11. Malicka Zdzisława	
6. Dygas Teresa	12. Opozda Mirosława	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1978/79

1. Barszcz Jadwiga	10. Kuc Barbara	19. Pietruszka Marek
2. Buda Mirosława	11. Kurek Krzysztof	20. Sionek Krystyna
3. Celuch Józef	12. Kwiecień Janina	21. Stencel Lidia
4. Derbich Bożena	13. Łata Wiesław	22. Strzemecki Stefan
5. Diewierz Elżbieta	14. Łęcka Bożena	23. Szczepanowska Maria
6. Fura Ryszard	15. Nowak Anna	24. Szewczyk Henryk
7. Głowacka Grażyna	16. Orczyk Anna	25. Wrzesień Barbara
8. Kaim Bożena	17. Panaszewski Marek	26. Zając Ewa
9. Kopciał Maria	18. Pawelec Marianna	27. Zawadzka Ewa

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1979/80

1. Barszcz Grażyna	10. Jaroszyńska Maria	19. Pokusa Józef
2. Bojara Dorota	11. Kania Bożena	20. Ponikowska Danuta
3. Bródka Zofia	12. Kielbasa Bożena	21. Sałek Grażyna
4. Ciepielewska Zdzisława	13. Kosińska Bożena	22. Seliga Jolanta
5. Cygan Grażyna	14. Krawczyk Zbigniew	23. Siwiec Mirosław
6. Drab Anna	15. Krzemińska Elżbieta	24. Stępień Marek
7. Dziura Joanna	16. Margula Katarzyna	25. Tusiński Krzysztof
8. Góralska Teresa	17. Nowak Halina	26. Woźniak Joanna
9. Jabłonka Władysław	18. Ochyńska Anna	27. Zając Dorota

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1980/81

1. Biernacka Irena	10. Kiepas Elżbieta	19. Pietrzak Bożena
2. Bródka Barbara	11. Kiepas Dariusz	20. Postula Szymon
3. Drózd Zbigniew	12. Kocz Jadwiga	21. Przepiórka Halina
4. Dziura Bogumił	13. Kosno Andrzej	22. Rola Janusz
5. Fulara Ewa	14. Marcula Małgorzata	23. Stobnicka Dorota
6. Głowacka Barbara	15. Mucha Wojciech	24. Szczygiel Halina
7. Główna Bogumiła	16. Mysza Barbara	25. Walczak Anna
8. Jabłońska Barbara	17. Piasek Małgorzata	26. Wolska Jolanta
9. Jabłońska Danuta	18. Piątek Krystyna	27. Zardzewiała Barbara

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1981/82

1. Adamus Bożena	11. Fijoł Zofia	21. Papka Maria
2. Bargieł Irena	12. Głowacki Waldemar	22. Puton Anna
3. Bogucka Iwona	13. Grabowska Urszula	23. Sar Bożena
4. Borkowicz Teresa	14. Grzegorzcyk Wiesława	24. Sońta Janina
5. Ciepielewski Andrzej	15. Janikowska Urszula	25. Surdy Grzegorz
6. Chuchala Anna	16. Kandyba Lucyna	26. Szpaczyńska Wiesława
7. Dąbrowska Halina	17. Madej Halina	27. Woźniak Beata
8. Domagała Alicja	18. Niedziela Dorota	28. Zaborska Danuta
9. Dygas Anna	19. Niewczas Barbara	28. Żurowska Marzanna
10. Fereniec Małgorzata	20. Pacek Agata	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1982/83

1. Adamska Małgorzata	5. Durazińska Alicja	9. Kobylecki Robert
2. Bębenek Dorota	6. Dzierżyńska Elżbieta	10. Kopciał Adam
3. Borek Dorota	7. Fiołna Dorota	11. Tuzimek Dorota
4. Cieciora Barbara	8. Fiołna Włodzimierz	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1984/85

1. Barszcz Justyna	8. Kerceł Katarzyna	15. Pawelec Zbigniew
2. Bartoszek Tomasz	9. Kosno Dariusz	16. Stajniak Krzysztof
3. Burek Elżbieta	10. Krukowski Witold	17. Szwagierek Krystyna
4. Chmielewska Danuta	11. Moskwa Wojciech	18. Wojas Małgorzata
5. Cieślukowska Alicja	12. Nachyła Małgorzata	19. Wrońska Han
6. Iskra Robert	13. Nadgrodkiewicz Sławomir	
7. Jamroży Bożena	14. Pawelec Halina	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1985/86

1. Barszcz Tadeusz	7. Łojek Teresa	13. Tusińska Anna
2. Jabłońska Barbara	8. Marchewka Renata	14. Tusińska Urszula
3. Kiepas Janusz	9. Pluta Elżbieta	15. Wójcik Bożena
4. Kapoć Zygmunt	10. Rak Marzena	16. Wulczyńska Halina
5. Kornak Danuta	11. Stajniak Iwona	17. Życińska Mariola
6. Krawczyk Renata	12. Stawczyk Sławomir	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1986/87

1. Bogucka Barbara	5. Jedliński Dariusz	9. Małek Teresa
2. Chmurzyńska Ewa	6. Kuczyński Mieczysław	10. Markowski Marek
3. Gołębiowski Wojciech	7. Leszczyńska Renata	11. Wyka Janusz
4. Grochowicka Jolanta	8. Majchrzyk Ewa	

Zasadnicza Szkoła Rolnicza 1987/88

1. Borcuch Andrzej	5. Kiepas Lidia	9. Pryciak Paweł
2. Borek Sławomir	6. Krzemińska Małgorzata	10. Sokół Katarzyna
3. Ciupa Marzena	7. Kurek Adam	11. Słupecka Joanna
4. Dziura Sławomir	8. Nowakowska Mirosława	

ZSR – specjalizacja : mechanizacja rolnictwa 1990/91

1. Chwastek Wojciech	7. Kupidura Sylwester	13. Nowakowski Mariusz
2. Czubak Robert	8. Łabecki Tomasz	14. Ochyński Piotr
3. Czubak Sławomir	9. Łecki Jan	15. Oźdzyński Krzysztof
4. Jamroży Robert	10. Łosiak Jarosław	16. Szczepanowski Tomasz
5. Kobylski Wiesław	11. Maciejewski Grzegorz	17. Wolczyński Henryk
6. Kowalczyk Robert	12. Markiewicz Grzegorz	

ZSMR 1991/92

1. Baran Radosław	8. Myszka Marcin	15. Szewczyk Krzysztof
2. Dziedzic Mariusz	9. Nitek Paweł	16. Turski Paweł
3. Flis Jacek	10. Nobis Wojciech	17. Wiśnios Andrzej
4. Gorczyca Czesław	11. Pacek Janusz	18. Zawal Tomasz
5. Grosicki Sebastian	12. Pała Dariusz	19. Zawisza Paweł
6. Kroczewski Marcin	13. Pastuszka Marek	
7. Moskwa Arkadiusz	14. Styczeń Edward	

3-letnie Technikum Rolnicze (TOR) 1979/80

1. Adamczyk Jolanta	11. Jeż Zofia	21. Sławiński Andrzej
2. Bieniek Zenon	12. Lasota Henryka	22. Soboń Grażyna
3. Bocheński Stanisław	13. Macińska Małgorzata	23. Szydłowski Jerzy
4. Deja Stanisław	14. Markiewicz Małgorzata	24. Szymanowska Irena
5. Domagała Anna	15. Niedziela Jolanta	25. Tkaczyk Stanisław
6. Drózd Halina	16. Pawelec Stanisław	26. Urbańska Jadwiga
7. Duraszewicz Elżbieta	17. Rak Zofia	27. Zbrowska Elżbieta
8. Dybus Zbigniew	18. Rutka Ewa	28. Żelazowski Wojciech
9. Fokt Ryszard	19. Rzesiowska Barbara	
10. Góralski Ryszard	20. Skrzypczyński Krzysztof	

Technikum Rolnicze 1980/81

1. Bojkowska Małgorzata	12. Janas Alicja	23. Pająk Krystyna
2. Boczek Kazimierz	13. Kępczyńska Maria	24. Piskorz Halina
3. Byzdra Maria	14. Kijek Ksenia	25. Pyrak Marek
4. Cheda Ewa	15. Krakowiak Anna	26. Sobolewski Kazimierz
5. Cieciora Barbara	16. Krześniak Irena	27. Strulak Anna
6. Cieciora Elżbieta	17. Kwiecień Zofia	28. Sułeczka Dorota
7. Dygas Teresa	18. Lis Marta	29. Śmietanka Mirosława
8. Frączek Wiesława	19. Leszczyński Henryk	30. Wangryn Mariusz
9. Gieboła Andrzej	20. Malicka Zdzisława	31. Witczak Alicja
10. Gołębiowska Julianna	21. Opozda Mirosława	32. Wróbel Maria
11. Heba Henryka	22. Orłowska Krystyna	33. Wróbel Piotr

TOR 1981/82

1. Banaszkiwicz Bożena	12. Król Jolanta	23. Skórkiewicz Wiesław
2. Buda Mirosława	13. Kuc Barbara	24. Strzemecki Stefan
3. Dąbrowska Lucyna	14. Łata Wiesław	25. Szczepanowska Maria
4. Derbich Bożena	15. Łukomski Dariusz	26. Wawrzak Marek
5. Dziara Krzysztof	16. Nowak Anna	27. Wilk Barbara
6. Dziwisz Janina	17. Orczyk Anna	28. Wiraszka Joanna
7. Fura Ryszard	18. Pawelec Marianna	29. Woszył Maria
8. Gozdur Wojciech	19. Pietruszka Marek	30. Wrzesień Barbara
9. Kaim Bożena	20. Potkański Janusz	31. Zajac Ewa
10. Kopiał Maria	21. Puton Krystyna	
11. Krocak Teresa	22. Rychlicki Robert	

TOR 1982/83

1. Ciepiewska Zdzisława	9. Kosińska Bożena	17. Skiba Wojciech
2. Góralska Teresa	10. Krzemińska Elżbieta	18. Stępień Marek
3. Gumowski Grzegorz	11. Łagowska Elżbieta	19. Szmikowska Małgorzata
4. Jabłonna Władysław	12. Nowak Halina	20. Wójcik Mirosława
5. Jaroszyńska Maria	13. Ochyńska Anna	21. Zagdański Robert
6. Kania Bożena	14. Piotrowska Anna	22. Zagoździńska Renata
7. Kaptur Małgorzata	15. Puton Marian	23. Żuchowska Jolanta
8. Kielbasa Bożena	16. Siwiec Mirosław	

TOR 1983/84

1. Adamiec Bożena	10. Kosno Andrzej	19. Postuła Szymon
2. Bródka Barbara	11. Łodygowski Waldemar	20. Przepiórka Halina
3. Bzdzion Grażyna	12. Makuch Joanna	21. Rola Janusz
4. Drózdź Zbigniew	13. Milcuszek Elżbieta	22. Szczygieł Halina
5. Głowacka Barbara	14. Mucha Wojciech	23. Wolska Jolanta
6. Jabłońska Danuta	15. Operacz Dariusz	24. Wróbel Barbara
7. Kazała Barbara	16. Piasek Małgorzata	25. Zardzewiała Barbara
8. Kiepas Elżbieta	17. Pietrzak Bożena	
9. Kiepas Dariusz	18. Pietrzyk Lidia	

TOR 1984/85

1. Adamus Bożena	10. Grabowska Urszula	19. Papka Maria
2. Becher Andrzej	11. Kapciak Mariola	20. Pawlak Beata
3. Borkowicz Teresa	12. Kołodziej Anna	21. Piorun Małgorzata
4. Chuchała Anna	13. Kosno Andrzej	22. Puton Anna
5. Ciepielewski Andrzej	14. Kozłowski Dariusz	23. Sar Bożena
6. Ciszek Genowefa	15. Kuklińska Urszula	24. Seta Grzegorz
7. Dygas Anna	16. Malarska Marzena	25. Skopińska Danuta
8. Fijol Zofia	17. Nowak Małgorzata	26. Sońta Janina
9. Głowacki Waldemar	18. Pacek Agata	27. Żurowska Marzanna

TOR 1985/86

1. Adamska Małgorzata	8. Fiołna Dorota	15. Pasek Mirosław
2. Bębenek Dorota	9. Fiołna Włodzimierz	16. Piasecka Halina
3. Borcuch Renata	10. Fryziel Urszula	17. Skirzyńska Joanna
4. Borek Dorota	11. Kąkol Jarosław	18. Tuzimek Dorota
5. Cieciora Barbara	12. Kobyłecki Robert	19. Zając Małgorzata
6. Durazińska Alicja	13. Kopciał Adam	20. Ziółkowska Anna
7. Dzierżyńska Elżbieta	14. Pała Dariusz	

3-letnie Technikum Rolnicze (TOR) 1987/88

1. Bartoszek Tomasz	8. Kercel Katarzyna	15. Pawelec Halina
2. Burek Elżbieta	9. Kozakiewicz Tomasz	16. Plaskota Sylwester
3. Cieslikowska Alicja	10. Mirola Robert	17. Skrzypczyk Małgorzata
4. Dasiewicz Piotr	11. Moskwa Wojciech	18. Sudół Irena
5. Jamroży Bożena	12. Ołpińska Iwona	19. Wawrzyn Mariola
6. Kacprzak Mirosław	13. Pakosz Ewa	20. Zarzycka Anna
7. Kąkol Anna	14. Pastuszka Zbigniew	

3-letnie Technikum Rolnicze (TOR) 1988/89

1. Bujala Małgorzata	7. Kuśmierska Marzena	13. Stajniak Krzysztof
2. Chmielnicka Anna	8. Molenda Maria	14. Tusińska Urszula
3. Kiepas Janusz	9. Pietrzak Grzegorz	15. Wasilek Beata
4. Koniarczyk Urszula	10. Pluta Elżbieta	16. Wąsik Bożena
5. Kominek Waldemar	11. Salińska Marta	17. Wiącek Jarosław
6. Kula Barbara	12. Siwczyk Przemysław	18. Wójcik Małgorzata

Technikum Rolnicze 5-letnie 1985/86

1. Barszcz Dariusz	9. Kowalczyk Teodozja	17. Nadgrodkiewicz Barbara
2. Borzęcka Małgorzata	10. Kurek Elżbieta	18. Nowak Grzegorz
3. Dusza Lucyna	11. Kutera Bernarda	19. Nowocień Zbigniew
4. Fura Ewelina	12. Kożera Henryk	20. Piasek Jacek
5. Góralski Waldemar	13. Kozieł Krystyna	21. Rożek Jarosław
6. Grabski Jacek	14. Lachowicz Beata	22. Sobierajski Tomasz
7. Jamroży Andrzej	15. Maj Małgorzata	23. Urbańczyk Jolanta
8. Kiepas Alicja	16. Mazur Anna	24. Wojciechowska Marzena

Technikum Rolnicze 5-letnie 1986/87

1. Bogucka Ewa	8. Jabłoński Zbigniew	15. Piwarska Barbara
2. Dygas Rafał	9. Jaśkiewicz Jadwiga	16. Rękawik Dorota
3. Głowacki Marian	10. Kielbasa Piotr	17. Rzońca Iwona
4. Gut Bożena	11. Kotowski Dariusz	18. Skura Teodora
5. Halot Barbara	12. Krzemińska Elżbieta	19. Śmiałek Krzysztof
6. Jabłońska Alina	13. Nobis Barbara	20. Tomczyk Witold
7. Jabłońska Renata	14. Osowski Dariusz	21. Wieczorek Sławomir
		22. Zagdański Tomasz

Technikum Rolnicze 5-letnie 1987/88

1. Drab Zofia	8. Kurek Lidia	15. Sepiół Beata
2. Drózd Iwona	9. Kwiatkowska Elżbieta	16. Skoczylas Teresa
3. Kalwarczyk Dorota	10. Lewandowska Anna	17. Tofil Urszula
4. Kędziela Anna	11. Łomnicka Dorota	18. Wólczyńska Joanna
5. Kożera Dorota	12. Małek Agata	19. Wróbel Robert
6. Kuba Teresa	13. Mąka Marzena	20. Zięba Grzegorz
7. Kurek Dariusz	14. Patyk Michał	21. Ziomek Jolanta

Technikum Rolnicze 5-letnie 1988/89

1. Becher Artur	8. Maciąg Dorota	15. Porada Robert
2. Flis Bożena	9. Markowska Maria	16. Sadowska Renata
3. Jabłoński Jacek	10. Molendowska Marta	17. Siebuła Dariusz
4. Kosno Sławomir	11. Nadgrodkiewicz Wioletta	18. Sielwanowski Krzysztof
5. Lis Sylwester	12. Nowak Marek	19. Zawadzka Elżbieta
6. Ludwiński Maciej	13. Orzechowska Dorota	
7. Łepecka Barbara	14. Pałka Justyna	

Technikum Rolnicze 5-letnie 1989/90

1. Adamska Renata	9. Kozłowska Urszula	17. Rokita Piotr
2. Antolkiewicz Beata	10. Krzemiński Roman	18. Rozwadowska Monika
3. Bajkowska Ewa	11. Kubiak Ryszard	19. Sikorski Sławomir
4. Ernaciak Mirosław	12. Lipiec Mariola	20. Smolarczyk Urszula
5. Burek Ewa	13. Niewczas Marta	21. Tuzimek Krystyna
6. Chamera Maria	14. Nobis Anna	22. Wink Michał
7. Dulęba Justyna	15. Ożdżyńska Beata	23. Zaremba Barbara
8. Gregorczyk Anna	16. Piasek Ewa	24. Ziewiecka Anna

Technikum Rolnicze 5-letnie 1990/91

1. Bajor Dorota	8. Grzeszczyk Elżbieta	17. Niedziela Bożena
2. Bajor Janusz	10. Jasiński Tomasz	18. Piasek Zbigniew
3. Barszcz Marzena	11. Juchno Sławomir	19. Pomykała Dariusz
4. Barszcz Zbigniew	12. Kaczmarek Jacek	20. Stawczyk Robert
5. Becher Marcin	13. Kosowska Emila	21. Stepień Renata
6. Bochniak Konrad	14. Krasińska Beata	22. Tomaszewski Zbigniew
7. Chudyba Wiesław	15. Krzemińska Małgorzata	23. Wawrzak Danuta
8. Durasiewicz Piotr	16. Kurek Adam	24. Wicik Dorota

Technikum Rolnicze 5-letnie 1991/92

1. Antolkiewicz Andrzej	10. Kozieł Jarosław	19. Przydatek Anna
2. Czarkowski Piotr	11. Kusio Marzena	20. Strzembala Waldemar
3. Derlatka Rafał	12. Kutera Mirosław	21. Trzeźniewska Dorota
4. Dzik Krzysztof	13. Lis Stanisław	22. Tusińska Justyna
5. Dziura Tomasz	14. Łodej Wioletta	23. Wąsik Beata
6. Gębusia Renata	15. Maj Krzysztof	24. Wójtowicz Bożena
7. Jarecka Anna	16. Mysza Joanna	25. Wolska Edyta
8. Kędra Agnieszka	17. Paprocka Dorota	
9. Kosior Jacek	18. Płatkowska Beata	

Technikum Rolnicze 5-letnie 1992/93

1. Banaczewska Izabela	12. Ludwikowska Jolanta	22. Piotrowska Renata
2. Bonio Radosław	13. Malec Jacek	23. Pytlak Jacek
3. Danielska Iwona	14. Małek Monika	24. Rojek Małgorzata
4. Dziedzic Waldemar	15. Marchewka Iwona	25. Sarnecki Andrzej
5. Gazarkiewicz Iwona	16. Michałek Piotr	26. Sikorska Danuta
6. Gierada Andrzej	17. Moskwa Katarzyna	27. Sotowska Ewa
7. Gołda Dorota	18. Mróz Iwona	28. Szymański Dariusz
8. Halot Agata	19. Orczykowska Edyta	29. Wąsik Renata
9. Jagieło Barbara	20. Ożdżyńska Bożena	30. Wicik Piotr
10. Kardas Honorata	21. Pacek Aneta	31. Zawisza Edyta
11. Kuc Roman		32. Zawisza Marzena

Technikum Rolnicze 5-letnie 1993/94

1. Barszcz Dariusz	9. Kowalczyk Monika	17. Tomaszewska Wiesława
2. Borek Sławomir	10. Kozieł Iwona	18. Urbanek Marzena
3. Czubak Agnieszka	11. Lorek Lucyna	19. Walesic Katarzyna
4. Czubak Sławomir	12. Michalec Marzena	20. Winerowicz Sławomir
5. Derlatka Tomasz	13. Pacek Kamila	21. Woźniak Dariusz
6. Grzybowska Diana	14. Puton Sławomir	22. Zubała Tomasz
7. Jabłoński Jacek	15. Rozwadowska Aneta	
8. Janiszewski Piotr	16. Skoczylas Hanna	

Technikum Rolnicze 5-letnie 1994/95

1. Adameczyk Iwona	10. Gieraziński Piotr	19. Krakowski Jakub
2. Barszcz Katarzyna	11. Głaz Agnieszka	20. Lachowicz Sławomir
3. Barszcz Mariusz	12. Kaczmarek Wioletta	21. Łodej Ewa
4. Batorski Andrzej	13. Kaszuba Lucyna	22. Mucha Paweł
5. Chuchała Agnieszka	14. Kiciór Małgorzata	23. Rękawik Leszek
6. Dąbrowski Leszek	15. Korczak Grzegorz	24. Szczepanowska Katarzyna
7. Dłużewski Artur	16. Kostrzewa Łukasz	25. Śmigłaszewski Marek
8. Dziura Grzegorz	17. Kowalczyk Dariusz	26. Trzeźniewska Anita
9. Dziura Mariusz	18. Kozera Adam	27. Żurek Paweł

Technikum Rolnicze 5-letnie 1995/96

1. Głaz Beata	9. Pedryc Marzena	17. Szymański Mariusz
2. Kotowski Michał	10. Piątek Mariusz	18. Szymański Sławomir
3. Kotowski Robert	11. Pierzchała Izabela	19. Turek Michał
4. Kozera Mariusz	12. Pietruszka Adam	20. Wajs Paweł
5. Lis Paweł	13. Pluta Aneta	21. Wlazło Marcin
6. Ładak Sebastian	14. Rak Tomasz	22. Wójcik Renata
7. Maciejewska Bożena	15. Ruta Anita	
8. Orzeł Justyna	16. Siwiec Mariusz	

Technikum Rolnicze 5-letnie 1996/97

1. Barszcz Beata	11. Jaroszek Teresa	21. Pytka Radosław
2. Bąk Radosław	12. Jaśkiewicz Roman	22. Rafalska Anna
3. Burek Grzegorz	13. Jelonek Marcin	23. Stryk Anna
4. Cieślak Małgorzata	14. Kowalczyk Andrzej	24. Szymański Mariusz
5. Czubak Nina	15. Kowalczyk Rafał	25. Wasek Katarzyna
6. Dziura Bożena	16. Kozera Marcin	26. Węgliński Paweł
7. Fiolna Ewa	17. Ledwoń Irmina	27. Zaręba Katarzyna
8. Głogowski Piotr	18. Loranty Mariola	28. Zawadzka Elżbieta
9. Jabłoński Jarosław	19. Łosiak Agnieszka	
10. Jamka Jan	20. Pilarek Ewa	

Technikum Rolnicze 5-letnie 1997/98

1. Barszczyńska Wioletta	11. Kiepas Marcin	21. Oczkowska Agnieszka
2. Bogucka Aneta	12. Krukowska Iwona	22. Pacek Justyna
3. Brudnicka Anna	13. Kusio Henryk	23. Piesak Anna
4. Cheda Anna	14. Madejska Beata	24. Plucisz Aneta
5. Dziura Tomasz	15. Madejska Małgorzata	25. Ruskowski Zbigniew
6. Główka Marta	16. Majewska Iwona	26. Rutkowska Agnieszka
7. Gryczka Magdalena	17. Marchewka Przemysław	27. Skórkiewicz Piotr
8. Grzywacz Małgorzata	18. Markowska Agnieszka	28. Wnorowski Rafał
9. Jastrzębska Iwona	19. Moskwa Agnieszka	29. Zając Robert
10. Jaśkiewicz Agnieszka	20. Myszka Monika	

Liceum Ekonomiczne 1990/91

1. Barszcz Anna	12. Klimowicz Małgorzata	23. Nowicka Agnieszka
2. Biwan Ewa	13. Kocjan Jolanta	24. Orczykowska Agnieszka
3. Borek Aneta	14. Kolaszt Jolanta	25. Podlak Ewa
4. Brodała Emilia	15. Kotyniewicz Mariola	26. Słomka Rafał
5. Buczyłowska Beata	16. Krupa Monika	27. Winiarska Renata
6. Chmielnicka Marzena	17. Kurek Marzena	28. Wójcicka Edyta
7. Ciepielewska Dorota	18. Łoboda Anna	29. Wójcik Monika
8. Cieślak Ewa	19. Markiewicz Monika	30. Wójtowicz Renata
9. Gilewski Krzysztof	20. Morawska Bogusława	31. Zaręba Wioletta
10. Głowacki Artur	21. Mularska Bożena	32. Zawal Marzena
11. Głowacki Szymon	22. Niewczas Ewa	33. Świostek Agnieszka

Liceum Ekonomiczne 1991/92

1. Banaszczyk Agnieszka	12. Kwiecień Artur	23. Szczepanowska Aneta
2. Borowiecka Teresa	13. Luba Renata	24. Tusińska Aurelia
3. Bucior Agnieszka	14. Łyżwińska Edyta	25. Wasil Joanna
4. Cheda Małgorzata	15. Pawlak Marzena	26. Wicik Lucja
5. Cheda Maryla	16. Pryciak Ewa	27. Wielocha Justyna
6. Chmielewska Ewa	17. Rojek Aneta	28. Wilk Jacek
7. Cibor Adam	18. Ryciak Renata	29. Wójcicka Agnieszka
8. Dygas Ewa	19. Serafin Renata	30. Zaborska Agnieszka
9. Kaczmarek Marzena	20. Sitarska Wioletta	31. Gębusia Renata
10. Kiepas Urszula	21. Słomczyńska Iwona	32. Niedźwiedz Dorota
11. Kutera Aneta	22. Stryk Jolanta	

Liceum Ekonomiczne 1992/93

1. Cieślak Wioletta	12. Kurek Edyta	23. Pęksyk Bożena
2. Cieślińska Joanna	13. Kurek Małgorzata	24. Pietrzak Teresa
3. Dłużewska Beata	14. Kusio Anna	25. Piwońska Agnieszka
4. Dziura Małgorzata	15. Maciaszczyk Monika	26. Saletnik Dorota
5. Gorczyca Justyna	16. Maciejczak Iwona	27. Sarnecka Anna
6. Gryczka Aneta	17. Mazur Marzena	28. Szymańska Bożena
7. Gut Katarzyna	18. Miazga Renata	29. Szymańska Dorota
8. Kaca Alina	19. Michalska Agnieszka	30. Włodarczyk Elżbieta
9. Kiepas Małgorzata	20. Moskwa Ewa	31. Żak Aneta
10. Kobyłska Aneta	21. Mroczek Alicja	
11. Korgul Bożena	22. Nowak Anna	

Liceum Ekonomiczne 1993/94

1. Barszcz Anna	13. Kostkiewicz Aneta	25. Rozwadowska Aneta
2. Bogucka Edyta	14. Kubiak Edyta	26. Senderowska Katarzyna
3. Cieślak Agnieszka	15. Marek Monika	27. Surus Wioletta
4. Ciszsek Aneta	16. Markowska Monika	28. Szczepanowska Iwona
5. Cziba Edyta	17. Niedziela Agnieszka	29. Śliwińska Dorota
6. Gajos Beata	18. Niziołek Edyta	30. Śliwińska Marzena
7. Głowacka Agnieszka	19. Nowosielska Agnieszka	31. Wicik Beata
8. Gołąbek Agnieszka	20. Nowotnik Beata	32. Wołczyńska Małgorzata
9. Gryczka Agnieszka	21. Orczykowska Marzena	33. Woźniak Agnieszka
10. Jagiello Aneta	22. Pastuszka Agnieszka	
11. Kapusta Edyta	23. Pisarek Joanna	
12. Kiepas Iwona	24. Pluta Ewa	

Liceum Ekonomiczne 1994/95

1. Adamus Monika	12. Kaczmarska Edyta	23. Pastuszka Iwona
2. Barszcz Katarzyna	13. Kaczmarska Renata	24. Rusinek Justyna
3. Brudnicka Justyna	14. Kłosińska Agnieszka	25. Różańska Anna
4. Dróżdż Monika	15. Krajewska Renata	26. Saletra Anna
5. Dziura Agnieszka	16. Kurek Beata	27. Sielwanowska Agnieszka
6. Fiołna Monika	17. Kuźdub Edyta	28. Stawczyk Renata
7. Gazarkiewicz Małgorzata	18. Moskal Anna	29. Trzos Monika
8. Glista Monika	19. Nędzy Grażyna	30. Wróbel Aneta
9. Grudzień Wioletta	20. Niewczas Edyta	31. Wziątek Anna
10. Guzera Aleksandra	21. Orczykowska Beata	32. Zając Monika
11. Kaca Renata	22. Pałka Ewelina	

Liceum Ekonomiczne 1995/96 „A”

1. Barszcz Anna	13. Kuc Jowita	24. Piskorz Irmina
2. Błędowska Monika	14. Kurek Justyna	25. Pytlak Renata
3. Borezuch Ilona	15. Maciejczak Anna	26. Sadowska Emilia
4. Durasiewicz Katarzyna	16. Mazur Agnieszka	27. Stachowicz Monika
5. Fila Aneta	17. Mirotta Edyta	28. Świercz Barbara
6. Grudniewska Monika	18. Myszka Urszula	29. Ulikowska Edyta
7. Gryla Monika	19. Niewczas Izabela	30. Wójcicka Joanna
8. Kaczmarczyk Renata	20. Orczykowska Małgorzata	31. Ziewiecka Agnieszka
9. Kawalek Justyna	21. Piasek Edyta	32. Zięba Agata
10. Kępa Justyna	22. Piesak Alina	
11. Klepacz Urszula	23. Pietrzykowska Sylwia	
12. Kosterna Edyta		

Liceum Ekonomiczne 1995/96 „B”

1. Banaśkiewicz Aneta	12. Majchrzyk Aneta	24. Wojtas Małgorzata
2. Bogucki Ireneusz	13. Minda Wojciech	25. Wilk Jakub
3. Czubak Marcin	14. Moryc Marbara	26. Wójcik Agnieszka
4. Drab Katarzyna	15. Nowak Katarzyna	27. Wulczyńska Marzena
5. Dzik Monika	16. Panek Magdalena	28. Zabrzuch Agnieszka
6. Gieraziński Rafał	17. Pisarek Anna	29. Zając Iwona
7. Jadcak Paweł	18. Rozwadowska Justyna	30. Zajęc Marcin
8. Kucharska Wioletta	19. Skrzek Monika	31. Zak Tomasz
9. Kuczyński Marek	20. Surdy Joanna	
10. Kutera Ewa	21. Świeboda Ewa	
11. Maciejczak Marcin	22. Trześniewska Justyna	
	23. Tuzimek Justyna	

Liceum Ekonomiczne 1996/97

1. Banaszkiwicz Katarzyna	13. Kolenda Justyna	25. Rutkowski Michał
2. Bińkowska Małgorzata	14. Kozłowska Agnieszka	26. Sepioł Katarzyna
3. Borek Justyna	15. Lewandowska Jolanta	27. Sinkiewicz Krystyna
4. Dąbrowska Joanna	16. Łuszczek Agnieszka	28. Siwiec Jolanta
5. Głowacka Joanna	17. Makowska Agnieszka	29. Szczodry Przemysław
6. Grudniewski Sławomir	18. Nobis Radosław	30. Ślusarz Elżbieta
7. Gut Anna	19. Orczykowski Artur	31. Ślusarz Paweł
8. Jastrzębska Małgorzata	20. Pastuszka Marcin	32. Traczyńska Monika
9. Jaśkiewicz Aneta	21. Postuła Barbara	33. Wancierz Magdalena
10. Jaśkiewicz Łukasz	22. Rogień Agata	34. Wargacka Dorota
11. Kaca Nina	23. Rutkowska Anita	35. Więcaszek Michał
12. Kapiak Justyna	24. Rutkowska Monika	

Liceum Ekonomiczne 1997/98

1. Majewska Magdalena	14. Kordula Iwona	27. Rogoziński Jarosław
2. Borek Grzegorz	15. Kosior Aneta	28. Sielwanowski Mariusz
3. Cieślak Zbigniew	16. Kozłowska Renata	29. Sitarska Anna
4. Czubak Joanna	17. Kuszta Aneta	30. Soból Agnieszka
5. Czyż Anna	18. Lewandowski Dariusz	31. Stępień Anna
6. Dygas Luiza	19. Łyczak Anna	32. Stępień Barbara
7. Gadowska Anna	20. Lyżwiński Rafał	33. Szczodra Anna
8. Gołębiowska Agnieszka	21. Margula Ewelina	34. Wiącek Renata
9. Gryla Sylwia	22. Nowakowska Monika	35. Wielgus Ewelina
10. Gutowska Magdalena	23. Osuch Marta	36. Wójcicka Dorota
11. Hernik Beata	24. Piasek Anna	37. Wójcicka Monika
12. Jastrzębska Dominika	25. Piwońska Ilona	38. Wulczyńska Sylwia
13. Jaśkiewicz Monika	26. Rak Mariusz	

Technikum Rolnicze 5-letnie 1999

1. Banaszkiwicz Arkadiusz	10. Figiel Emil	19. Łomnicki Radosław
2. Bębenek Anna	11. Jamka Paweł	20. Majewska Anna
3. Borkowska Monika	12. Jaśkiewicz Monika	21. Marchewka Emilia
4. Chamerski Piotr	13. Jaśkiewicz Rafał	22. Rak Aneta
5. Czubak Maciej	14. Kaca Iwona	23. Stańczyk Joanna
6. Drab Anna	15. Kruk Marcin	24. Tomkowski Grzegorz
7. Drab Karol	16. Krzewicka Agnieszka	25. Włodarski Marek
8. Dygas Piotr	17. Kuźdub Izabela	
9. Dziekan Monika	18. Kuźdub Marta	

Technikum Rolnicze 5-letnie 2000

1. Błaszczak Małgorzata	8. Kaczmarzy Monika	15. Rosiak Sylwia
2. Cheda Magdalena	9. Kowalczuk Mariola	16. Stępień Anna
3. Dygas Monika	10. Michta Hubert	17. Strzelecka Anna
4. Dziekan Magdalena	11. Mucha Anna	18. Suwała Emilia
5. Gołębiowska Renata	12. Nogajski Piotr	19. Tużnik Emilia
6. Heda Ewa	13. Orczykowski Łukasz	20. Wolańska Joanna
7. Jaśkiewicz Małgorzata	14. Pudzianowska Kinga	

Technikum Rolnicze 5-letnie 2001

1. Amroży Anna	6. Dygas Wioletta	11. Madejski Jarosław
2. Barszcz Anna	7. Dziura Robert	12. Małecki Dominik
3. Biwan Magdalena	8. Głuszek Anna	13. Marek Danuta
4. Bugajski Tomasz	9. Jamka Karol	14. Rokosz Magdalena
5. Dąbrowski Rafał	10. Kucharska Wioletta	15. Romańska Monika

Technikum Rolnicze 5-letnie 2002

1. Bartosik Karolina	11. Kostrzewa Izabela	21. Sikorski Marcin
2. Biłski Łukasz	12. Kwiatkowski Andrzej	22. Stelmach Karol
3. Ciałek Katarzyna	13. Ludwikowska Izabela	23. Symela Małgorzata
4. Duraziński Dariusz	14. Makowska Sylwia	24. Swat Bartłomiej
5. Foremniak Łukasz	15. Małecki Maksymilian	25. Szczepanowska Anna
6. Grzybowska Aneta	16. Markowska Ewelina	26. Wanat Jacek
7. Jabłońska Agnieszka	17. Mazur Rafał	27. Wiatrowska Katarzyna
8. Jamka Marcin	18. Nachyla Magdalena	28. Wojciechowski Antoni
9. Jeruzal Mieczysława	19. Ryło Krzysztof	29. Zielińska Emilia
10. Koryciński Michał	20. Sałek Łukasz	30. Życińska Ilona

Technikum Rolnicze 5-letnie 2003

1. Dobroń Kamil	6. Murawski Tomasz	11. Sus Mirosław
2. Jamka Marcin	7. Pietruszka Andrzej	12. Świostek Tomasz
3. Łabęcka Marta	8. Sieradzka Wioleta	13. Zieliński Mariusz
4. Madejska Karolina	9. Stawczyk Renata	14. Zięba Marcin
5. Mirola Michał	10. Stępień Ewelina	15. Ziółko Magdalena

Liceum Techniczne 4-letnie 2003

1. Chołuj Dagmara	10. Koryciński Jacek	19. Rokosz Marcin
2. Godzisz Dominik	11. Lyczak Joanna	20. Rożek Ewelina
3. Hofer Grzegorz	12. Maciaszczyk Adrian	21. Rudak Marcin
4. Jamka Magdalena	13. Makowiecka Magdalena	22. Sar Łukasz
5. Jary Karolina	14. Marek Celina	23. Sikorska Agnieszka
6. Jaśkiewicz Jadwiga	15. Moskwa Piotr	24. Stawczyk Łukasz
7. Jaśkiewicz Michał	16. Ołownia Anna	25. Śliwiński Paweł
8. Kędziora Żaneta	17. Orczykowski Sławomir	
9. Kicior Mariusz	18. Pastuszka Tomasz	

Liceum Ekonomiczne 4-letnie 1999

1. Bernaciak Paweł	13. Kozieł Agnieszka	25. Przelazły Sylwia
2. Borek Jacek	14. Kuc Beata	26. Rola Izabela
3. Czubak Katarzyna	15. Kulas Katarzyna	27. Skórkiewicz Paulina
4. Dębiec Anna	16. Kurys Anna	28. Skrzydelska Justyna
5. Dziedzic Agnieszka	17. Kutera Krzysztof	29. Skrzypczyk Ewa
6. Fiołna Joanna	18. Luba Magdalena	30. Sus Magdalena
7. Guzera Paulina	19. Makos Anna	31. Tokarska Dorota
8. Jaśkiewicz Monika	20. Marek Agnieszka	32. Toporek Anna
9. Kawecka Małgorzata	21. Markowska Mirosława	33. Wołowiec Monika
10. Kiepas Marta	22. Minda Małgorzata	34. Wróbel Ewelina
11. Kopciał Justyna	23. Noga Sylwia	35. Zając Elżbieta
12. Kosel Marcin	24. Pająk Marcin	36. Zając Monika

Liceum Ekonomiczne 4-letnie 2000

1. Antolkiewicz Joanna	10. Janiec Katarzyna	19. Majchrzyk Elżbieta
2. Barszcz Katarzyna	11. Jaśkiewicz Bernadetta	20. Myszka Ewa
3. Chalot Justyna	12. Jaśkiewicz Renata	21. Noga Emilia
4. Drab Wioletta	13. Kokoszka Wioletta	22. Ogar Justyna
5. Drabik Bożena	14. Kozieł Kamila	23. Płatek Aneta
6. Drağ Iwona	15. Kustra Anna	24. Senderowska Justyna
7. Dunał Iwona	16. Leśniewska Barbara	25. Stępień Katarzyna
8. Falkiewicz Renata	17. Lewandowska Agnieszka	26. Wiatrowska Bernadetta
9. Fiołna Małgorzata	18. Liberacka Anna	27. Zielińska Karolina

Liceum Ekonomiczne 4-letnie 2001

1. Bojek Anna	10. Okrutny Magdalena	19. Stępień Anna
2. Czubak Mariusz	11. Ołownia Łukasz	20. Szarpak Marcin
3. Dębski Jarosław	12. Piwońska Żaneta	21. Szostek Katarzyna
4. Fudala Radosław	13. Sałek Barbara	22. Węglicka Justyna
5. Góra Anna	14. Sar Radosław	23. Wilczyński Szymon
6. Janiec Radosław	15. Sieradzki Łukasz	24. Ziółko Piotr
7. Kaca Monika	16. Soból Krzysztof	25. Żak Mariusz
8. Kicior Joanna	17. Socha Edyta	
9. Nobis Jarosław	18. Staniszevska Aneta	

Liceum Ekonomiczne 4-letnie 2002

1. Batorska Dorota	14. Koza Agnieszka	27. Niziołek Magdalena
2. Bińkowska Justyna	15. Kruk Agnieszka	28. Pękala Krzysztof
3. Borkowicz Agata	16. Kupidura Magdalena	29. Piasek Emilia
4. Czaja Magdalena	17. Stańska Marta	30. Pietruszka Łukasz
5. Draj Anna	18. Luba Iwona	31. Potrząsaj Ewelina
6. Dziewiór Rafał	19. Łyżwiński Damian	32. Puculek Katarzyna
7. Gryczka Renata	20. Magielnicki Rafał	33. Pudzianowska Katarzyna
8. Gryz Agata	21. Maj Anna	34. Sobera Agnieszka
9. Jaškiewicz Ewa	22. Markowska Katarzyna	35. Staniaszczyk Aneta
10. Kaczmarek Dorota	23. Markowski Cezary	36. Szpilka Ewa
11. Kaczmarzyk Marta	24. Mirzejewska Marzena	37. Węglicka Emilia
12. Kędziński Arkadiusz	25. Myszkowski Łukasz	38. Wolska Monika
13. Korpula Robert	26. Nachyła Paweł	39. Wujcicka Justyna

Liceum Ekonomiczne 4-letnie 2003

1. Borek Dorota	14. Kosno Agata	27. Senderowska Sylwia
2. Burek Karolina	15. Kosno Anna	28. Skrzek Iwona
3. Chrzęszcz Renata	16. Łyczak Marta	29. Skórzyńska Katarzyna
4. Ciesielska Monika	17. Marchewka Anita	30. Stańska Izabela
5. Dąbrowska Emilia	18. Marsula Małgorzata	31. Szewczyk Magdalena
6. Domagała Marzena	19. Moska Rafał	32. Tomczyk Magdalena
7. Durazińska Ewelina	20. Ostrowski Łukasz	33. Wanat Ewelina
8. Gieźgała Anna	21. Piątek Sylwia	34. Wroński Krzysztof
9. Jabłońska Justyna	22. Podkowa Piotr	35. Wójcik Magdalena
10. Jabłońska Sabina	23. Rudak Łukasz	36. Zając Karolina
11. Jeruzal Michał	24. Sałek Iwona	37. Zaręba Justyna
12. Jędrzejewska Anna	25. Sar Aneta	38. Zawisza Renata
13. Kosel Sebastian	26. Sar Łukasz	

Od wydawcy

Biblioteka Sycyńska to monograficzna seria wydawnicza Stowarzyszenia Oświatowego Sycyna, której celem jest upowszechnianie twórczości, kultywowanie legendy Jana Kochanowskiego, a także dokumentowanie historii i ludzi małych ojczyzn.

Dotychczas w naszej serii ukazały się poezje: *Wybór poezji* Jana Kochanowskiego, *Wybór poezji* Marii Konopnickiej, nowele i powieści: *Co się dzieje w gniazdach* Adolfa Dygasińskiego, *W Wielgiem* Wacława Karczewskiego, oraz popularyzujące twórczość i pamiątki wielkiego poety: *Proteus – świat Jana z Czarnolasu* Janusza Pulnara, *Ślady i pamiątki Jana Kochanowskiego* Marii i Józefa Pólturzyckich, *Sycyna – Gniazdo ojczyste Jana Kochanowskiego*, pod redakcją Henryka Bednarczyka, a także monografie małych miejscowości: *Sycyna – wiek XX, Ciepiałów – dawniej i dziś*.

Przekazując czytelnikom kolejny XII tom *Biblioteki Sycyńskiej* autorstwa Jerzego Madejskiego *Iłża zapamiętana* dokumentujemy nie tylko zarys historii małej ojczyzny, a szczególnie czas nam współczesny przełomu XX i XXI wieku.

Po raz pierwszy w naszej serii jest to książka nie pisana przez duży zespół autorów a przez jednego autora tekstu i fotografii, wprawdzie z pomocą wielu mieszkańców. Książka jest napisana przez dziennikarza od wielu lat piszącego o Iłży lubiącego to miasto i jego mieszkańców. Stąd dużo tu lokalnego kolorytu i tylko punktowa obecność dokumentów historii.

Autor odnoszący się ze szczególną czcią dla poezji Bolesława Leśmiana nie mógł w książce o Iłży nie opowiedzieć historii i epizodów miłości poety do Teodory Lebenthal.

Na stronach *Iłży zapamiętanej* pojawia się dużo, bardzo dużo godnych ludzi, cała plejada nazwisk, często już nieobecnych. To cieszy, że tak dużo mieszkańców wyróżniają dokonania małe i duże, ale zapamiętane. Wspomniano instytucje także takie, których już nie ma, których świetność przeminęła. Oprócz samej Iłży wprawdzie skrótowo przedstawiono większość miejscowości gminy.

Jestem przekonany, że każdy mieszkaniec Iłży i gminy odnajdzie na stronach monografii, jeśli nie siebie to rodzinę, wielu znajomych, zdarzenia, w których uczestniczył bądź o których opowiada się do dzisiaj. Książka mimo naszych starań opiniowania, sprawdzania głównie przez

mieszkańców na pewno nie jest wolna od nieścisłości, może i błędów. Za co przepraszam. Postaramy się o wprowadzenie korekty i erraty.

IIża otrzymuje znakomity prezent. Chciałbym, aby książka stała się wymarzonym prezentem, kupowanym dla najbliższych, znajomych, szczególnie tych, którzy wyjechali z rodzinnego gniazda. Mam nadzieję, że stanie się również podstawową książką w każdej szkole w edukacji regionalnej, pokaże piękno rodzinnej ziemi, a uczniowie odnajdą w niej nie tylko fakty historyczne, lubiane, znajome miejsca, a może rodziców i dziadków. Życzę przyjemnej lektury.

Zapraszam do odwiedzenia Sycyny – wsi, gdzie urodził się największy poeta Odrodzenia – Jan Kochanowski. Dla tych, którzy nie przyjadą, proponuję lekturę książek *Biblioteki Sycyńskiej*, poznanie naszej *Spółecznej rozproszonej sieci komputerowej eSycyna* (80 komputerów, 51 epunktów w 44 miejscowościach) i wędrowkę po naszych stronach Internetowych <http://www.sycyna.ppp.pl>. Zapraszam do współpracy ze Stowarzyszeniem Oświatowym Sycyna e-mail: sycyna@ppp.pl.

prof. dr hab. Henryk Bednarczyk

20 lutego 2004 r.

Bibliografia

- Bednarczyk A., „Iłża wczoraj i dziś”. Warszawa 1996.
- Bednarczyk A., „Iłża w świetle badań archeologicznych”. Iłża 1982.
- Bednarczyk A., Iłża. Kraków 1984.
- „Bitwa pod Iłżą 8–9 września 1939 r.”, red. Antoni Dąbrowski, Starchowice 1999.
- Biuletyn Kwartalny RTN, Radom 1985, tom 22, zeszyt 3–4. Bogusław Surowa „Zabytkowy zespół pieców garncarskich w Iłży”.
- Borkowska H., Wysocki St., „Iłża”. PTTK. Starchowice 1937.
- Chłopek M., „Józef Myszką”. DK w Iłży rok 2000.
- Drotlef B., „Historia szpitala w Iłży” w Radomskim Roczniku Literackim, tom 5. Wyd „Fundacja Oddychanie” Radom 2000.
- Gacki J., „O biskupach, niegdyś dobrach, zamku i mieście Iłży”. Iłża 1993 (przedruk).
- „Iłża – monografia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta”. Praca zbiorowa w Biuletynie Kwartalnym Radomskiego Towarzystwa Naukowego, tom XVI, zeszyt 3, Radom 1979.
- „Iłża”. KAW. Nakład WOJT Kielce 9 broszura bez roku wydania (prawdop. lata 70.).
- Kalendarz Katolicki Diecezji Sandomierskiej na rok 1929, s. 229.
- Kowecka E., „Wytwarzanie i produkcja ceramiki szlachetnej w regionie sandomiersko-kieleckim w XIX wieku”. Ossolineum 1968.
- Kupisz D., „Pakosław. Dzieje podiłżeckiej wsi na tle rozwoju regionu od czasów najdawniejszych do 1795 roku”. RTN, Radom 1998.
- Moniewski J., „Fabryka fajansu w Iłży 1823–1885”, Dokumenty. Radom 1992. Wydawnictwo na prawach rękopisu.
- Muszyńska J., Urban W. „Najstarszy inwentarz klucza iłżeckiego biskupów krakowskich z 1557 roku”. Radom 1966.
- Piątkowski S., „Opis miasta Iłży z lat 1820 i 1860”, Iłża 2001.
- „Osadnictwo i gospodarka powiatu radomskiego w XVI–XVII wieku”, pod red. Z. Gulдона i St. Zielińskiego. Radom 1995, RTN, Muzeum Wsi Radomskiej. Tam też Muszyńska J., „Przemiany osadnicze w kluczu iłżeckim biskupstwa krakowskiego w połowie XVII w.”

Rymkiewicz J.M., „Leśmian-Encyklopedia”, Warszawa 2001.

Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich z 1880 roku.

Szmit K., Krzysztanowski E. „Przewodnik po miejscach pamięci narodowej Hły i okolic”. DK, Hża 1998.

Trznadel J., „Leśmian – utwory rozproszone. Listy”, Warszawa 1962.

Wastko M., „Hżecka służba zdrowia w 40 lecie PRL”. Hża 1984. Zespół Opieki Zdrowotnej.

Wiśniewski J., „Dekanat Hżecki”, druk i litografia Jan Kanty Trzebiński. Radom 1909–1911.

Wojewódzki Informator Kulturalny „Kontakt” nr 7/928. Radom, lipiec 1980.

„Wspomnienia o Bolesławie Leśmianie”, pod red. Zdzisława Jastrzębskiego.

Wasiutyński B., „Ludność żydowska w Polsce w wieku XIX i XX”. Warszawa 1930.

Widawski J., „Miejskie mury obronne w państwie polskim do początku XV wieku”, MON 1973.

„Z dziejów ziemi kieleckiej (1918–1944)”, Warszawa 1970.

Zieliński J., „Staropolskie Zagłębie Przemysłowe”. Ossolineum, Wrocław 1985.

Czasopisma i dzienniki

„Słowo Ludu” (radomskie) lata 1985–2003

„Echo Dnia” jw.

„Ibis”. Hżecki Biuletyn Informacji Samorządowych nr 1/1997

Spis treści

Od autora 5

Spojrzenie w przeszłość 7

Historia walką zapisana 24

Powstanie listopadowe 24

Powstanie styczniowe 26

I wojna światowa 26

II wojna światowa 27

Miejsca pamięci 29

Ślady historii 33

Zamek 33

Ratusz 37

Kościóły 38

Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP 38

Kościół św. Ducha 45

Kaplica Panny Marii 47

Cmentarze 48

Żydzi ilżeccy 51

Sunderlandowie 53

Bolesława Leśmiana związki z Ilżą 57

Poeta i jego muzy 57

Portret z chruśniakiem 69

Tradycja i współczesność 73

Nie święci garnki lepią 73

Mistrzowie ilżeckiego garncarstwa 77

Na jarmarku i w sklepie 79

Ocalić od zapomnienia 85

Kultura 89

Animatorzy życia kulturalnego 89

Ogólnopolski konkurs literacki 92

Laureaci „Dni Leśmianowskich” 98

Wydawnictwa Biblioteki Sycyńskiej i Regionaliów Ziemi Radomskiej

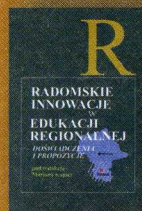
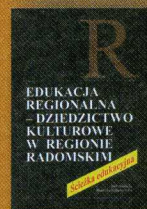
Zamówienia kierować:

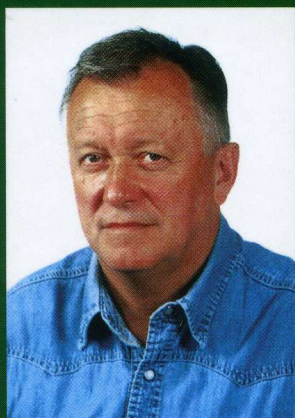

Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji
ul. K. Pułaskiego 6/10, 26-600 Radom
tel. (048) 364-47-69, fax (048) 3644765
e-mail: sprzed.wydaw@itee.radom.pl

lub
Stowarzyszenie Oświatowe SYCYNA
Sycyna 126A, 26-700 Zwoleń
e-mail: sycyna@ppp.pl

Jerzy Karol Madejski, długoletni dziennikarz działu miejsko-terenowego „Słowa Ludu”.

Jest autorem wielu publikacji o Iłży.

Laureat konkursów leśmianowskich w kategorii eseju. Nagrodzone teksty zamieszczone były m.in. w miesięczniku „Poezja dzisiaj”.

Zdobywca pierwszej nagrody w ogólnopolskim konkursie poetyckim „O dzban czarnoleskiego miodu” (2002), uhonorowany również statuetką Jana Kochanowskiego.

W tym samym roku otrzymał pierwszą nagrodę za fraszki.

Autor jest także artystą fotografikiem, jego zdjęcia prezentowane były na wystawach w kraju i za granicą.

Iłża zapamiętana powstała w latach 2002–2003 przy znaczącej pomocy lokalnego środowiska w którym autor ma wielu znajomych i przyjaciół.

Jest to książka o mieście, ludziach z nim związanych, o poezji i sztuce. Iłża ma bogatą przeszłość i piękną historię.

Osnute legendą miasto, szczytujące się tradycją rzemiosła garncarskiego inspirowało malarzy i poetów, także tego najznamienitszego – Bolesława Leśmiana, który trwały ślad w mieście pozostawił.

ISBN 83-918104-9-6